

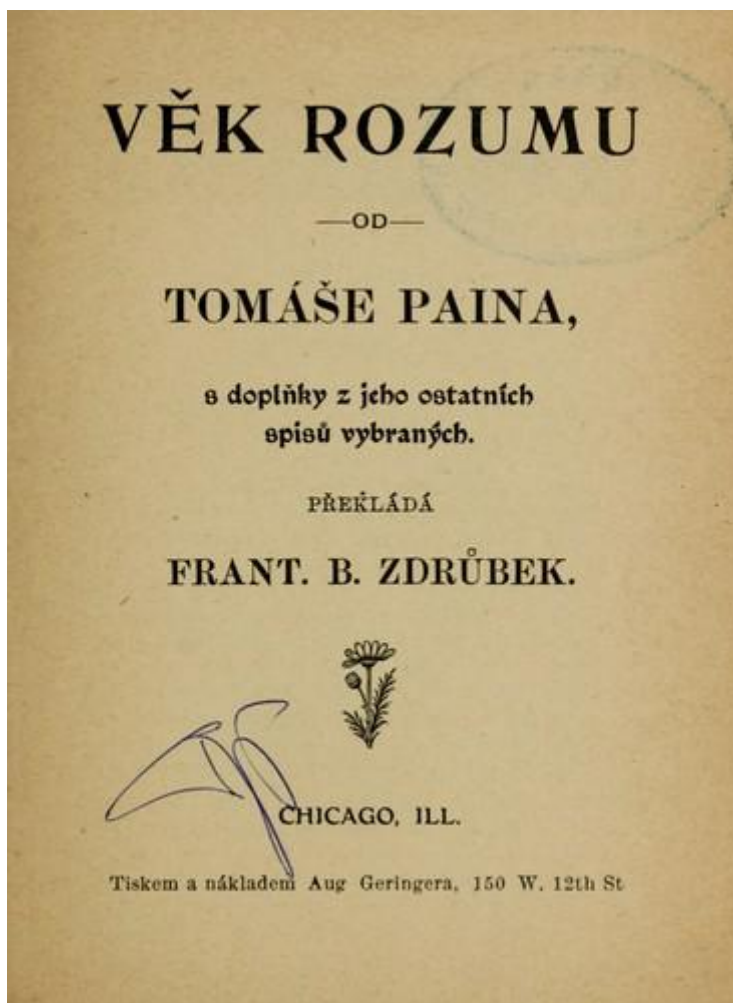
Vek rozumu

Thomas Paine

Z angličtiny do češtiny preložil František Boleslav Zdrůbek, z češtiny do slovenčiny Rastislav Škoda a Matej Beňo.

Originál vyšiel tlačou a nákladom Augusta Geringera, 150 W. 12th St., Chicago, v roku 1884.

Prameň: [Open Library](#).

Obsah

Obsah	2
Predslov autora	3
Predslov prekladateľa do češtiny	3
Predslov k tomuto vydaniu	3
1. Autorovo vyznanie viery	5
2. O poslaní a božom zjavení	5
3. O charaktere Ježiša Krista a jeho história	6
4. Základy kresťanstva	7
5. Preverenie podrobností predošlých základov	7
6. O pravej teológii	8
7. Skúmanie Starého zákona	8
8. Proroci a prorokovanie	9
9. O Novom zákone	10
10. Vesmír a veda	11
11. Deizmus a kresťanstvo	13
12. O zázraku	15
13. O prorokovaní	16
Vek rozumu – druhá časť	18
14. Predhovor k druhej časti	18
15. Knihy Mojžišove	20
16. Kniha Jozue	23
17. Kniha sudcov	24
18. Samuelove knihy	25
19. Knihy kráľov a Knihy kroník	26
20. Ezdrášova kniha	27
21. Knihy Ester a Jób	28
22. Jóbova kniha	28
23. Žalmy	29
24. Príslovia	29
25. Kazateľ	30
26. Šalamúnova pieseň	30
27. Panna počne a porodí syna	31
28. Jeremiáš	32
29. Ostatní proroci	34
30. Zničenie Sodomy a Gomory	36
31. Nový zákon	37
32. Rodokmeň Ježiša Krista podľa Matúša	38
33. Rodokmeň Ježiša Krista podľa Lukáša	38
34. Nanebovstúpenie	41
35. Pavlove listy	45

Vek rozumu – tretia časť	49
36. O snoch	49
37. Rozprávka o Kristovi	50
38. Predslov k duchovným všetkým náboženským siekt	56
39. Všeobecné poznámky	57
40. Niektoré vysvetľujúce listy Thomasa Paina	58
41. Thomas Paine odpovedá pánovi Erskinovi	60

Neprešlo jazykovou úpravou; za upozornenie na chyby budeme vďační.

Predslov autora

Spoluobčania Spojených štátov amerických: Svoje nasledujúce dielo kladiem pod vašu ochranu. Obsahuje moje názory na náboženstvo. Učinite zadosť spravodlivosti, ak si pripomeniete, že som vždy neúnavne hájil právo každého človeka na jeho názory, nech by boli ako rozdielne od mojich. Kto inému toto právo odopiera, robí zo seba otroka svojho terajšieho názoru, pretože si upiera právo na jeho zmenu.

Najúčinnejšia zbraň proti všelijakým bludom je rozum. Nikdy som nepoužil inú zbraň a dúfam, že inú ani v budúcnosti nepoužijem.

Váš úprimný priateľ a spoluobčan

Thomas Paine

Luxemburg (Paríž), 8 Pluviôse 2. roku francúzskej jedinej a nerozdielnej republiky = 27. januára 1794.

Predslov prekladateľa do češtiny

Škoda každého nevzیدنého zrnka, z ktorého klíči národom duchovná sloboda. Tým väčšia by bola škoda pre české písomníctvo, keby nemalo poznať prebohatú zásobu zdravého semena, ktoré rozosiť Thomas Paine a úrodu zhromaždil vo svojom stručnom spise *Vek rozumu*. Odovzdal ho tak americkému národu, aby sa tento po vydobytí osobnej a štátnej slobody domáhal aj slobody duchovnej.

Nebolo po celé storočie spisu, ktorý by bol americkými kňazmi všetkých kresťanských vyznaní väčšmi hanobený, odsudzovaný a zatracovaný ako tento a boli spísané celé haldy nábožných pojednaní proti tomuto jedinému útlemu spisku a predsa nebola vyvrátená ani jedna Painova téza. Márne sú námahy sebachytrejších a aj najprešibanejších tmárov vyvrátiť Paina, pretože čo je rozumné, svedčí rozumnému človeku a vyvrátiť sa nedá.

Americkí Česi sú veľkou väčšinou prebudení voľnomyšlienkarí a ctitelia zdravého ľudského rozumu. Venujem im tento spis v nádeji, že ich posilní a povedie v bádani a zdokonaľovaní sa, ako aj v samostatnom premýšľaní, ktoré je jediným pravým základom osvojovania, ktorého ovocím je mravnosť, vzdelanosť a ľudskosť.

Namiesto životopisu spisovateľa predkladáme čitateľom reč, ktorú mal R. G. Ingersoll v Chicagu 29. januára 1880 na Painovu oslavu. Rozoberá v nej Painove zásluhy a bráni ho proti nepriateľom. Je to reč dôstojná zakladateľa duchovnej slobody v Amerike, Paina, ako aj slávneho prvého rečníka, slobodomyselného Ingersolla. V tomto vydaní vynechávame túto vložku, lebo sme ju už uverejnili v ZH č. 112, máj 2017, pod titulom [O živote a zásluhách Thomasa Paina](#).

Pri jednotlivých témach podávam dodatky z početných súkromných a verejných listov samotného Thomasa Paina s udaním zdroja, aby sa spoznalo celé jeho zmýšľanie o predmetnom probléme a aby sa našlo pohromade na jednom mieste.

Napísané na 147. deň narodenín Thomasa Paina, 29. januára 1884.

Prekladateľ František Zdrůbek

Predslov k tomuto vydaniu

Máte pred sebou vynikajúcu knihu Thomasa Paina o Bohu, deizme, prírode, kresťanstve, biblii a judaizme atď., *Vek rozumu*. Je to rozhodujúce čítanie pre každého, kto chce pochopiť deizmus, judaizmus a kresťanstvo, menej islam, ako aj pre každého, koho zaujíma objektívne a čestné čítanie a zahĺbenie sa do bibliie (biblistika). Touto dôležitou knihou preniesol Paine deizmus z intelektuálnych salónov do hovorní ľudu. Kniha mala v rukopise 3 časti, no tretia časť nebola nikdy

vydaná ako celok, ale len niektoré jej kapitoly.

Kniha predstavuje masívny útok na všetky abrahámovské náboženstvá vôbec a osobitne na kresťanstvo a jeho bibliu, t. j. *Starý zákon*. Je písaná jednoduchou a každému zrozumiteľnou rečou, miestami pre nejedného čitateľa príliš útočnou až urážlivou. Ide o vôbec prvú vyslovene protikresťanskú knihu v angličtine, ktorá bola svojho času (krátko po americkej a francúzskej revolúcii) bestsellerom pamfletovej literatúry, ale aj zakazovaná a pálená a jej autori, vydavatelia a tlačiarci boli pokutovaní a zatváraní.

Francúzi mali v tom čase už svojho Voltaira s jeho *Écrasez l'infâme!* (Rozdrvte nehanebnicu!) a najmä vo Francúzsku storočia vlády náboženstiev, nazývané vládou temna, nahradzovali myšlienky rozumu za brieždenia na vek svetla, osvietenstva. Umožnil to rozvoj vedy a techniky, ako aj šíriaci sa filozofický názor, že poznanie nadprirodzena je nemožné – napríklad ohľadom nesmrteľnosti a ťažko pochopiteľnej spásy ľudskej duše, ktorej sa kládlo zároveň vidieť zmysel ľudského života v jeho dôstojnom prežití.

Osvietenci nadväzovali na výsledky bádania Galilea, Newtona, Descarta a iných vedcov 17. a 18. storočia, ktorí namiesto na náboženskú vieru kládli dôraz na zdravý ľudský rozum, a preto sa ich obdobie svetla nazýva aj „vekom rozumu“. V Amerike došlo ku krátkodobému oživeniu deizmu, ale jeho prívrženci skoro prešli na stranu agnostikov a ateistov.

Postavenie náboženstva v spoločnosti chápal Paine takto:

„Zo všetkých tyraníí, ktoré postihujú ľudstvo, je najhoršia tyrania náboženstva; všetky obmedzujú svoje pôsobenie na nás tu, kde žijeme; len tá jedna sa pokúša zasiahnuť nás aj za hrobom a chce nás trestať večne.“

Painovo heslo znelo:

„Svet je mojou vlasťou a robiť dobre je mojím náboženstvom.“

Jeho dielo inšpirovalo a viedlo mnohých voľnomyšlienkarov.

Metódou, ktorú mali bibliisti k dispozícii až v 19. storočí, testoval Paine bibliu na vnútornú súdržnosť a pátral po jej historickej spoľahlivosti; prišiel k záveru, že nie je božím vnuknutím či slovom.

Vek rozumu (1794) je zaradený spolu s dvomi ďalšími Painovými dielami [*Práva človeka* (1791) a *Zdravý rozum* (1776)] do posvätných textov americkej literatúry. O týchto knihách platí, že všetky starobylé knihy, ktoré raz mali postavenie a názov „posvätné knihy“ vo vzťahu k nejakému náboženstvu, či spoločenskému zriadeniu, si zachovali svoje postavenie v histórii ľudstva, ak sú prejavmi odvahy, vytrvalosti a sebazaprenia ozajstného baníka alebo vedca; aj v najhlbšej tme sa ukážu byť skutočné nugety (zlaté zrnká) myslenia a vzácne šperky viery (Wikipédia).

Paine píše sebedovome:

„Myslím, že som dokázal, že *Biblia* a *Závet/Testament* sú falošné knihy a klamstvá. Kto nesúhlasí s mojím záverom, nech predloží svoje dôkazy. Som istý, že keď budú názory, či už vo veciach vlády alebo náboženstva slobodné, pravda nakoniec presvedčivo zvíťazí.“

Prameň: [The Age of Reason](#) [1794].

Vek rozumu – prvá časť

1. Autorovo vyznanie viery

Už niekoľko rokov sa chystám uverejniť svoje zmýšľanie o náboženstve. Dobre som si vedomý ťažkostí, ktoré s tým budú spojené a preto som to odkladal do pokročilejšieho veku svojho života. Zaumienil som si, že to bude posledný dar venovaný mojim spoluobčanom všetkých národov, a to v dobe, kedy o istote mojich pohnútok, k tomu ma vedúcich, nemôžu pochybovať ani tí, ktorí nebudú schvaľovať moje dielo.

Okolnosti, aké teraz zavládli vo Francúzsku, kde bol zrušený celý národný kňazský poriadok aj so všetkým, čo sa týka nanútenosti náboženskej sústavy a nanútených článkov viery, nielen urýchlili môj úmysel, ale spôsobili aj, že sa také dielo stalo veľkou nutnosťou, aby azda pri všeobecnom poklese poverčivosti, krivých vládnych sústavách a krivom bohosloví ľudstvo nestratilo z mysli mravnosť, ľudskosť a pravé bohoslovie. Keď ma už niektorí moji druhovia a francúzski občania predišli dobrým príkladom, vyznajúc dobrovoľne svoje osobné presvedčenie a vieru, chcem tiež tak urobiť a robím to so všetkou úprimnosťou a otvorenosťou, ktoré myseľ človeka otvárajú sebe samej.

Verím v jedného boha a žiadnych viac a verím v blaženosť po smrti. Verím v rovnosť všetkých ľudí; verím, že náboženské povinnosti sa skladajú z robenia spravodlivosti, milovania milosrdenstva a pričinenia sa o blaho našich spolublížnych. Aby sa však nikto nedomýšľal, že okrem toho verím ešte všeličo iné, chcem v tomto diele poukázať postupne na veci, v ktoré neverím, a to aj s dôvodmi, prečo im neverím.

Neverím vo vieru, hlásanú židovskou, rímskou, pravoslávnu, moslimskou či protestantskou a každou inou mne známou cirkvou. Mojou cirkvou je moje vlastné srdce. Každé iné cirkevné národné zariadenie, či už židovské, kresťanské, alebo turecké, pripadá mi nie inak ako ľudský vynález, ustanovený na to, aby zastrášoval a zotročoval ľudské pokolenie a monopolizoval si pre seba moc a výťažok z nej.

Týmto prehlásením nechcem zatracovať tých, ktorí veria inakšie ako ja; majú pre svoju vieru práve toľko práva, ako ja mám pre moju. Pre blaho ľudstva je nevyhnutné, aby každý človek vo svojom duchu bol verný sám sebe. Neviera nie je ani tak samotné neverenie v niečo, ako skôr, keď niekto povie, že verí v to, čo vlastne neverí.

Nedá sa počítať všetko to mravné zlo, ak to tak smiem nazvať, ktoré v spoločnosti vyvoláva sebaklam, keď niekto tak ďaleko porušil a sprznil čistotu svojej mysli, že sa obradne priznáva k viere vo veci, na ktoré v skutočnosti neverí; potom je veru schopný každého zločinu. Taký človek sa chopí kňazského remesla za účelom zisku a aby sa v tom remesle upevnil, spácha hneď na začiatku krivú prísahu. Môže si niekto predstaviť niečo pre mravnosť zhubnejšie ako toto?

Skoro po uverejnení môjho spisu *Zdravý rozum* v Amerike som spoznal blížiacu sa možnosť, že prevrat občianskej vlády bude mať v päťach revolúciu náboženskej sústavy.

Nech sa kdekoľvek vyvinul cudzoložný vzťah medzi cirkvou a štátom, či bol židovský, kresťanský alebo turecký, vždy tak účinne trestami a pokutami znemožňoval každú debatu o uznávaných vierach a ich základoch, že kým nebude zmenený vládny systém, nemôžu byť tieto predmety predložené svetovej verejnosti. Len čo sa však tak stane, musí nasledovať prevrat náboženských sústav a ľudské nálezy a kňazské remeslo sa potom odkryjú a ľudstvo sa navráti k čistej a nepokazenej viere v jedného Boha a žiadneho viac.

2. O poslaní a božom zjavení

Všetky veľké národné náboženstvá alebo cirkvi sa založili predstieraním nejakého zvláštneho poslania, Bohom oznámeného nejakému jednotlivcovi. Židia majú svojho Mojžiša, kresťania svojho Ježiša, apoštolov a svätých a Turci svojho Mohameda, ako keby cesta k Bohu nebola pre každého človeka rovnaká a jediná. Každá z týchto cirkví sa preukazuje istými knihami, nazývanými

„zjavením“, „poslaním“ alebo jednoducho Božím slovom. Židia vravia, že ich božie slovo dal Mojžišovi ich Boh pri priamom styku tvárou v tvár; kresťania veria, že ich božie slovo bolo bohom inšpirované. Turci vravia, že ich božie slovo, korán, priniesol anjel z neba. Každá z týchto cirkvi pripisuje tým druhým cirkvám nevieru. Pokiaľ ide o mňa, ja neverím ani jednej z nich.

Pre každé slovo treba vedieť jeho pravý význam. Preto prv, než postúpime ďalej, pár poznámok ku slovu „zjavenie“. V náboženskom zmysle znamená zjavenie niečo, čo oznámil Boh priamo človeku. Nikto nebude chcieť popierať, žeby všemohúci nemal tú moc, keby to chcel urobiť. Ale aj keby sme pripustili, že nejaké zjavenie sa nejakej osobe vskutku prihodilo, ale nebolo dané inej osobe, bolo to zjavenie pre tú osobu samotnú. Keď to táto osoba rozpráva druhej, druhá tretej, tretia štvrtej atď., prestáva to byť zjavením pre všetky tie osoby. Ostáva to zjavením len pre prvú osobu. Ostatní to vedia „z dopočutia“ a následkom toho nie sú povinní na zjavenie veriť.

Nazývať zjavením niečo, čo sa dozvedáme od druhej osoby, z druhej ruky, ústne alebo písomne, je nezrovnalosť v pojme i slove. Zjavenie je nutne obmedzené na prvú osobu, pre ostatné je to iba rozprávanie o niečom, čo niekto považoval za zjavenie pre seba. Ak prvá osoba dostala príkaz, aby zjaveniu verila, týka sa to len jej; nie je mojou povinnosťou veriť tomu, ak mám len jej slovo. Keď Mojžiš rozprával izraelským synom, že z božích rúk dostal dve dosky s desiatimi príkazami, nemuseli mu veriť, lebo nemali iný dôkaz pre pravosť jeho tvrdenia ako jeho slovo. Nemám pre túto vieru nijaký iný dôvod ako veriť rozprávaniu nejakého dejepisca. Samotné príkázania nenesú nijaký vnútorný dôkaz možného božského pôvodu; obsahujú niekoľko dobrých mravných predpisov, aké by mohol napísať každý muž, schopný byť zákonodarcom, aj bez nejakej nadprirodzenej pomoci. Keď mi niekto rozpráva, že moslimský korán bol spísaný v nebi a Boh ho poslal po anjelovi Mohamedovi, je to rozprávanie z druhej ruky a nemám podstatného dôvodu veriť tomu; toho anjela som nevidel a preto mám právo pochybovať o pravdivosti tejto historiky.

A keď sa mi potom rozpráva, že jedna žena menom Panna Mária vravela, že počala plod bez obcovania so svojím mužom a že jej snúbenec Jozef povedal, že sa to dozvedel od anjela, tu mám predsa právo tomu veriť alebo nie. Taká vec vyžaduje oveľa bezpečnejší dôkaz ako ich rozprávanie. Ale nemáme vlastne ani toto rozprávanie ako hodnovernú udalosť, pretože ani Mária ani Jozef nezanechali po sebe nič napísané a iba sa vraví, že to obidvaja povedali komusi inému, takže je to dopočutie z počutia – a na takom dôkaze by mala spočívať moja viera?

Ono to však nie je nič zvláštne, ak za tých dávnych čias ľudia verili, že Ježiš bol božím synom. Narodil sa, keď pohanské bohoslovie bolo ešte veľmi rozšírené a pripravovalo pôdu pre vieru v takéto rozprávania. Takmer všetci významní muži, ktorí žili v dobách pohanského bohoslovía, boli vydávaní za synov niektorého z ich bohov.

Za oných čias nebolo ničím novým ani neslýchaným, ak sa o niekom hovorilo, že bol počatý z nebeskej moci. Ľudia verili, že bohovia chodia za peknými ľudskými dievčatami; ich Jupiter vraj obcoval so stovkami pozemských žien. Pre vtedajších ľudí neboli takéto historiky nič neobyčajného, nového alebo nemravného a všetci pohania tej doby tomu všetkému celkom ľahko verili. Avšak Židia, ktorí sa držali Písma, verili v jedného Boha a zavrhovali pohanské bohoslovie; ani dodnes tomu rozprávaniu neuverili.

Je zaujímavé pozorovať, ako náuka toho, čomu sa dnes hovorí kresťanská cirkev, povstala z chvosta pohanského bájoslovía. Najprv sa prijalo učenie, že jeho oslavovaný zakladateľ mal nebeské počatie. Potom nasledovala trojica bohov, čo nebolo nič iné ako zmenšenie dávnejšieho počtu bohov, ktorých bývalo 20 až 30 tisíc. Potom sa na miesto Diany Efezskej stavala socha Márie. Oslavovanie hrdinov sa premenilo na vyhlasovanie za svätých; pohania mali bohov na každú príležitosť a kresťania si urobili pre každú príležitosť nejakého svätého. Kostol bol naplnený tým jedným, ako bol panteón naplnený tým druhým; v Ríme bolo dosť miesta na všetko. Kresťanské učenie je len málo čo iné ako modloslužba starých pohanov, prispôbená potrebám kňazskej moci a jej dôchodkom, takže chýba už len rozum a filozofia, aby sa odčinil tento obojživelný podvod.

3. O charaktere Ježiša Krista a jeho história

Všetko, čo sa tu píše, ani v najmenšom sa neúctivo netýka skutočnej povahy Ježiša Krista, ktorý bol cnostným a roztomilým človekom; mravnosť, ktorú hlásal i konal, bola tá najláskavejšia dobrotivosť; podobnú mravouku hlásali Konfucius a grécki filozofi dávno pred ním a kvakeri a mnoho dobrých ľudí vo všetkých dobách po ňom, no nikdy nebol prekonaný.

Ježiš nenapísal o sebe nijakú správu – ani o svojom narodení, ani o svojom príbuzenstve. Ani jeden riadok v tzv. *Novom zákone* nepochádza od neho. Jeho životopis napísali celkom iní ľudia a jeho zmŕtvychvstanie a nanebovstúpení sú v súhlase s jeho počatím a narodením.

Keďže ho jeho životopisci nechali priniesť do sveta nadprirodzeným spôsobom, museli ho aj zo sveta dostať podobným spôsobom, lebo inakšie by prišla na nivoč prvá časť rozprávky. Ten biedny výmysel, s akým sa líči posledná časť príbehu, prekonáva všetko predchádzajúce.

Prvá časť, týkajúca sa počatia, nepripúšťa presvedčenie verejnosti, takže rozprávač tejto rozprávky, hoci nenachádza vieru u svojich poslucháčov, má predsa tú výhodu, že mu nemôže nikto odporovať opačnými dôkazmi. Nedalo sa očakávať, že by to mohli dokázať, pretože to bola jedna z vecí, ktoré sa nedajú dokázať a ani osoba, ktorá to práve napísala, by nebola mohla uviesť nijaký dôkaz.

Ale vstanie mŕtvej osoby z hrobu, a jej vznášanie sa vo vzduchu je niečo celkom iné ako neviditeľné počatie dieťaťa v živote matky. Ak sa vstanie z mŕtvych a nanebovzatie skutočne udiali, museli mať očitých svedkov, ako ich stretávame pri vystupovaní balónu alebo pri vychádzaní slnka a aspoň Jeruzalem o tom musel vedieť.

Vec, ktorej má veriť každý človek, vyžaduje, aby existovali také dôkazy, ktoré presvedčia každého; keď však verejné očné videnie posledného aktu bolo súčasne jediným dôkazom aj všetkého predošlého diania, padá všetko zdrvené na jednu kopu. Ako dôkaz sa predkladá malý počet osôb, osem alebo deväť takých, čo ho po smrti osobne videli živého; celý svet im má veriť. Vychádza však najavo, že na zmŕtvychvstanie neverí ani učeník Tomáš a chce sa presvedčiť očami a hmatom. Tak ako Tomáš neverím ani ja a dôvod máme ten istý.

Daromné je prekrucovanie a vyhýbanie sa tejto veci. Jej nadprirodzené časti sú plné podozrivých znakov podvodu pred tvárou celého sveta. Už nezistíme, kto to vymyslel a rozprával prvý. Práve tak nevieme, kto písal v *Novom zákone* časti, ktoré majú v čele všelijaké veľké mená.

Najlepší dôkaz ohľadom týchto vecí máme dnes od Židov, ktorí sú potomkami tých ľudí, ktorí žili v tých časoch na miestach, kde sa vraj udialo – ak sa udialo – Ježišovo zmŕtvychvstanie a nanebovstúpenie. Židia vravia, že je to lož. Mne už dávno pripadalo nedôsledné uvádzať za svedkov týchto rozprávok Židov. To je, ako keby niekto povedal:

„Dokážem ti pravdu toho, čo hovorím, predvedením svedkov, ktorí vravia, že to nie je pravda.“

Skutočnosť, že žili osoby ako Ježiš a že bol ukrižovaný, čo bolo vtedy spôsobom popravy, je v medziach historických možností.

Ježiš kázal výbornú mravnosť a rovnosť všetkých ľudí. Kázal však aj proti lakomosti a skazenosti židovských kňazov a to mu získalo nepriateľstvo a pomstu celého kňazského stavu. Obžaloba, ktorú kňazi proti nemu vzniesli, bola buričstvo a spiknutie proti rímskej vláde; Židia boli vtedy jej poplatnými poddanými. Je tiež pravdepodobné, že rímska vláda či jej úradníci mohli mať obavy pred následkami Ježišovho učenia tak, ako sa ich báli židovskí kňazi. Ani to by nebolo nemožné, žeby Ježiš zamýšľal oslobodiť židovský národ z rímskeho poddanstva. V spore s tými dvomi mocnosťami stratil židovský opravár svoj život.

Na tomto prostom a jednoduchom rozprávaní udalostí v spojení s iným prípadom, o ktorom sa musím zmieniť, založili kresťanskí mytológovia, ktorí sa nazývajú kresťanskou cirkvou, svoju rozprávku, ktorú pre jej nemožnosť a premrštenosť nemôže prekonať žiadna iná rozprávková pohanská mytológia.

4. Základy kresťanstva

Starí mytológovia nám rozprávajú, že plemeno obrov raz vypovedalo vojnu Jupiterovi, najvyššiemu z bohov; jeden z obrov vrhol proti nemu naraz sto skál, ale Jupiter ho zrazil svojím bleskom a uväznil ho pod horou Etna; keď sa obor pod ťarchou hory obracal, začala táto soptiť oheň.

Tu ľahko spoznáme, že podnet k tejto báji dala vlastnosť sopky Etny a že bájka bola zostavená za tým účelom, aby poverčivému ľudu vysvetlila soptenie tejto hory. Podobným spôsobom nám kresťanskí mytológovia rozprávajú, že satan vypovedal vojnu všemohúcemu Bohu, ktorý ho však porazil a uväznil nie pod horou, ale na dne hlbkej priepasti. Ľahko poznávame, že pohanská báj dala podnet k báji kresťanskej, pretože sa rozprávala prvá, a to mnoho sto rokov pred prvým záznamom o druhej.

Dá sa pozorovať, že pohanské bájoslovie sa vo svojej podstate veľmi nelíši od kresťanského, ktoré rozvíja báj ešte oveľa ďalej: Snaží sa spojiť báj o narodení Ježiša s bájou o Etne. Aby potom všetky časti báje súviseli, vzalo si na pomoc podanie židovského náboženstva, lebo ako sa presvedčíme, kresťanské bájoslovie pozostáva čiastočne z podania pohanského a čiastočne z podania židovského národa.

Kresťanskí mytológovia vrhli svojho satana do hlbkej priepasti, ale potom ho potrebovali na svete na iné práce a tak ho museli vypustiť. Poslali ho v podobe hada do rajskej záhrady, kde ho nechali rozvinúť rozhovor s Evou, ktorá sa vôbec nečudovala, keď počula hada k sebe hovoriť. Výsledkom tohto dôverného rozhovoru bolo, že zjedla jablko zo zakázaného stromu a následok je ztratenie celého ľudského pokolenia.

Keď cirkevní mytológovia takto poskytli satanovi triumf nad všetkým stvorením, dalo by sa očakávať, že ho opäť zaženú do jeho priepasti, kam ho vrhol ich Hospodin; keby sa im to nepodarilo, že naňho aspoň položia nejakú horu (vravia, že ich viera môže aj hory prenášať!) a že ho nechajú niekde tam priškripaného, aby nám nemohol zväzdať naše ženy a tak nám škodiť.

Chyba lávky. Oni ho nechali na slobode a ani nežiadali od neho čestné slovo, že sa bude slušne správať. Prečo? Tajomstvo tkvie v tom, že ho ku svojmu kňazskému remeslu nevyhnutne potrebujú; bez neho by neobstáli. Keď si dali toľko práce s tým, že ho uplietli, prehovorili a podplatili ho, aby len ostal s nimi. Ako úplatok mu sľúbili VŠETKÝCH Židov, VŠETKÝCH Turkov a VŠETKÝCH nevercov, na prídavok deväť desiatín ostatných ľudí na Zemi, a o Mohamedovi sa bude jednať. Kto tu ešte môže pochybovať o milosrdenstve a láskavosti kresťanskej mytológie?

Tak vidíme, že keď kresťanskí mytológovia spôsobili v nebi veľkú vzburu a bitku, v ktorej nemohol byť žiaden bojovník ani poranený, tým menej zabitý, zhodili satana do priepasti, ale opäť ho z nej pustili do raja a nechali ho poraziť a opanovať celé ľudské pokolenie. Pre zjedenie jedného jablka ztratili všetko stvorenie na celej Zemi. Teraz sa snažia spojiť obidva konce rozprávky. Toho dobrého a cnostného človeka menom Ježiš vydávajú za Boha a človeka zároveň; teda za syna božieho, nebesky splodeného za tým účelom, aby mohol byť obetovaný zato, že vraj tá ich Eva zjedla zakázané jablko.

5. Preverenie podrobností predošlých základov

Keď v tejto rozprávke vynecháme všetko, čo môže vzbudiť smiech pre svoju nezmyselnosť a opovrhnutie pre svoju nedôstojnú nehanebnosť a preberieme podrobnejšie ostávajúce časti, presvedčíme sa, že nie je možné vymyslieť rozprávku, ktorá by viac urážala Boha, bola by hlúpejšia, nešikovnejšia a božej moci väčšmi odporujúca, ako táto.

Aby vynálezcovia tejto rozprávky mali pod nohami nejaký pevný základ, na ktorom by mohli stavať, museli nevyhnutne dať svojej potvore, ktorú volajú Satanom, najmenej takú moc, akú mal ich Boh, ba ešte väčšiu. Nielen že mu dali moc, aby sa mohol z priepasti proti vôli a rozsudku Boha po svojom tzv. páde oslobodiť; oni nechali jeho moc vzrásť do nekonečna. Hovorí sa o ňom, že pred zhodením do priepasti to bol len obyčajný anjel s obmedzenou mocou, ako ostatní anjeli. Po jeho páde vzrástla jeho moc do nekonečna a opisujú ho ako všemohúceho a všadeprítomného. Má

byť v rovnakom čase všade na svete, naraz a naplňujúc všetky priestory. Ale nielenže z neho takto urobili Boha. Dali mu takú moc, že mohol obratom ruky a ľstivo zničiť a prekaziť všetku božiu múdrosť a opatrnosť, všetky jeho dobré úmysly s ľuďmi, ktorých stvoril.

Opisujú Satana tak, že donútil všemohúceho Boha, aby mu odovzdal všetko svoje stvorenie, celé ľudské pokolenie, do neobmedzenej moci. Boh sa pred satanom pokoril a na vykúpenie svojho stvorenstva ako porazený obetoval mu sám seba. Zostúpil na zem, pred tvárou celej zeme sa nechal ukrižovať a preliť svoju krv. Boh má priniesť svoju vlastnú krv ako obeť Satanovi, má svojou vlastnou obetou vykupovať svoje stvorenie zo Satanovej moci, má si od neho vymodliť a vytrpieť, čo mu pôvodne prináležalo?

Keby si boli kresťanskí kňazi vymysleli práve opačnú rozprávku ako táto, to jest keby boli povedali, že Hospodin vo svojej všemohúcnosti a jeho ničomnosti prinútil satana, aby sa vrátil na svet a nechal sa ukrižovať trebárs aj s telom. hada, aby tak pykal za priestupok zvedenia Evy, za tento svoj nový veľký zločin, potom by to malo aspoň trochu logiky a nebolo by to tak urážajúce Boha aj zdravý ľudský rozum. Ale kresťanskí kňazi miesto toho nechávajú ničomníka, prestupujúceho božie zákony, zvíťaziť a Boha podrobiť pokute a obeť seba samého alebo svojho syna.

Vôbec nepochybujem, že mnoho dobrých ľudí verilo tejto rozprávke a žili v tejto viere usporiadaným životom, lebo ľahkovernosť nie je predsa žiaden zločin. Chudáci, boli v prvom rade vychovaní v tej viere a boli by rovnako uverili aj všeličo iné. Potom bolo mnoho takých, čo sa tak horúco zamilovali do myšlienky o milosti a božej láske (láske Boha, ktorý za nás obetoval svoj život!), že strach na to pomyslieť im nedovolil skúmať pravdivosť a možnosti toho tvrdenia, a že ani im nenapadlo, aké je to učenie zlomyseľné a bezbožné. Čím nezmyselnejšie a neprirodzenejšie je nejaké učenie, tým zúrivejšie sa mu oddá slepá viera.

6. O pravej teológii

Keby nám bolo išlo len o to, aby sme našli predmety hodné obdivu, neboli by sme boli museli hľadať tak ďaleko, veď či ich nemáme plno okolo seba? Či nevidíme celý ten svet, ktorý nás prijíma do svojho náručia, len čo sa narodíme? Svet, ktorý nás víta s otvorenou náručou a nič nás to nestojí. Či sme to my sami, čo rozsvetujeme slnko, spúšťame dážď a naplňujeme zem hojnosťou? Či spíme alebo bdieme, ohromné súkolia vesmíru sa v poriadku točia. To všetko nie je nič, čo by zaslúžilo náš obdiv? Či môže naše šľachetné city dojať len trúchlohra so smutnou samovraždou samého Boha, obetujúceho sa za nás? Alebo je tá nešťastná pýcha ľudského pokolenia taká veľká, že jej nemôže učiniť zadosť nič iné ako obetovanie sa samotného Boha za človeka pre diabla?

Viem, že toto odvážne náboženské skúmanie postraší mnohých veriacich, ale bolo by prílišným poklonkovaním ich ľahkovernosti, keby sme to kvôli nim nemali robiť. Doba a sám predmet žiadajú, aby sa to raz priviedlo na svetlo. Podozrenie, že celý základ kresťanského učenia sa zakladá na bájach, je už po všetkých zemiach veľmi rozšírené a bude útechou osobám, trápeným týmto podozrením a nevediacim, čo majú robiť a čo nie, ak im to bude jasne vysvetlené. Preto pokračujem v skúmaní kníh zvaných *Starý* a *Nový zákon*.

7. Skúmanie Starého zákona

Tieto knihy, začínajúc *Prvou Mojžišovou* a končiac *Zjavením sv. Jána* (ktorá je sama osebe hádanka a potrebovala by nové zjavenie na svoje vysvetlenie), sú vraj božím slovom. Je teda pre nás na mieste, aby sme položili otázku, kto nám radí, aby sme si zistili, či sa tej správe dá veriť alebo nie. Odpoveď na našu otázku, kto nám vraví, že je to božie slovo, znie, že to vlastne nikto nevie a že to sa vlastne len my jeden druhého uistujeme bez toho, aby sme vedeli, prečo. Tak nás to učili.

Dejepisne vyzerá záležitosť nasledovne:

Keď kňazi bájoslovci ustanovovali svoju náboženskú sústavu, zobrali všetky spisy, ktorých sa vedeli dopátrať a robili s nimi, čo sa im práve páčilo. Dnes je pre nás celkom neistou vecou, či sa knihy, ktoré nazývame *Starým* a *Novým zákonom*, nachádzajú v tom stave, v akom ich zberatelia

našli, alebo či sa z nich uberalo, či sa skracovali, menili alebo inakšie upravovali.

Nech to však bolo akokoľvek, vtedy sa hlasovaním stanovilo, ktoré z tých kníh a spisov platia za božie slovo, a ktoré nie. Niektoré knihy boli úplne zamietnuté, iné boli prehlásené za pochybné, podvrhnuté a voláme ich apokryfy; tie z ostatných, ktoré dostali dosť hlasov, boli uznané za božie slovo.

Keby boli tí prví „odborníci“ hlasovali inakšie, museli by všetci, čo sa chcú nazývať kresťanmi, veriť inakšie, lebo viera jedného sa zakladá na odhlasovaní druhého. Nevieme, čo to boli za ľudia, ktorí tieto knihy pozbierali a o nich hlasovali; nazývali všetko všeobecným pomenovaním cirkvi a to je všetko, čo o tej veci vieme. Pretože však nemáme vôbec žiadne iné dôkazy, že tie knihy sú božie slovo, ako tie, ktoré som práve uviedol, čo však nie je žiadnym dôkazom ani žiadnou autoritou, musíme pri najbližšom kroku pristúpiť ku skúmaniu vnútorných dôkazov, obsiahnutých v tých knihách.

V prvej časti tohto pojednania som už hovoril o božom zjavení. Musím v tom pokračovať a použiť to pri rozbere kníh, o ktorých hovoríme. Zjavenie je oznámenie niečoho, čo osoba, ktorá sa to dozvedá, predtým nevedela. Pretože ak som niečo robil alebo hodlám robiť, nepotrebujem mať zjavenie, aby som vedel, že som niečo urobil alebo videl urobiť a aby som bol schopný povedať alebo napísať to druhému. Preto sa zjavenie nemôže týkať vecí, ktoré sa stali na Zemi, a ktorých ľudstvo je činiteľom alebo svedkom; nasledovne všetky časti biblie, ktoré sú dejinné alebo rozprávkové – a taká je temer celá biblia – ani nepatria do významu slova zjavenie a preto to nemôže byť božie slovo.

Keď Samson utiekol s bránami mesta Gazy – ak to urobil (a či to urobil, alebo nie, do toho nás nič nie je), alebo keď navštívil svoju Dalilu, alebo chytal líšky a viazal im pochodne na chvosty, alebo robil niečo iné, čo má s takými vecami do činenia božie zjavenie?

Ak sa to skutočne stalo, mohol to každému sám povedať; ak mal pisára, mohol to ten napísať, ak to za rozprávanie alebo napísanie stálo. Ak to však boli len výmysly a rozprávky, tu ani keby ich bol Boh zjavil, nemohlo ich to urobiť pravdou; a potom či sú pravdivé alebo vymyslené, to nás neurobí ani lepšími, ani múdrejšími, keď o nich vieme alebo nevieme. Keď si uvedomíme nesmiernosť bytosti, ktorá riadi a spravuje nepochopiteľný vesmír, mali by sme sa veru hanbiť, že také hlúpe povedačky nazývame božím slovom.

Čo sa týka správ o stvorení sveta, ako ich podáva prvá Mojžišova kniha, podľa všetkého je to znenie, ktoré si medzi sebou rozprávali Izraelčania už predtým, ako sa dostali do Egypta. Keď potom z Egypta odchádzali, dali to do čela svojich dejín, no nepovedali, že vlastne ani sami nevedia, odkiaľ to všetko vedia. Už spôsob, ako tá poviedka začína, ukazuje, že je to správa. Začína to náhle. Niet tu nikoho, kto hovorí a rozpráva; nikoho, kto načúva; adresované to nie je nikomu; zaistenie to nemá žiadne. Mojžiš si nedal ani toľko námahy, aby povedal, ako všade inde vo svojich knihách, že „Hospodín povedal Mojžišovi nasledujúce slová“. Nevieť pochopiť, prečo sa to nazýva Mojžišovou správou o stvorení.

Podľa môjho názoru bol Mojžiš príliš dobrý sudca v takých veciach, aby k tomu pridal svoje meno. Bol vychovaný medzi Egyptanmi, ktorí boli národom vo vedách veľmi pokročilým, a to najmä vo hvezdárstve tak, ako žiaden iný vtedy na Zemi žijúci národ.

Mojžišovo mlčanie a opatrnosť, že správu nepotvrduje ako iné neskoršie správy, je dobrým záporným dôkazom, že to ani nerozprával, ani tomu neveril. Ide o to, že každý národ na Zemi bol stvoriteľom sveta, a pretože Mojžiš nebol aspoň svojou výchovou Žid, nechcel možno proti tomuto rozprávaniu izraelského ľudu nič namietat'. Ostatne je celá tá správa neškodná, čo je oveľa viac, ako sa dá povedať o ostatných správach, obsiahnutých v biblii. Kedykoľvek čítame tie oplzlé poviedky, tie chlipné roztopašnosti, tú nemilosrdnú pomstychtivosť, ktorými je naplnené viac ako polovica biblie, bolo by veru oveľa dôslednejšie nazvať ju slovom diabla ako slovom božím. (Treba mať na pamäti, že pod pojmom *Biblia* rozumie Paine vždy len *Starý zákon* – pozn. prekl.) Biblia je rozprávanie o skazenosti a nepravostiach, ktoré pokazili ľudstvo. Pokiaľ ide o mňa, ja bibliou

opovrhujem tak, ako opovrhujem všetkým, čo je ukrutné. Iba ťažko sa dá nájsť v biblii tu a tam pár viet, ktoré nevyvolajú naše opovrhovanie alebo zdesenie. V početných častiach *Starého zákona*, najmä v *Žalmoch* a v *Knihe Jóbovej* nájdeme veľa vznešeného zmýšľania, úctivo vysloveného o moci a dobrotivosti najvyššej moci. Tie spisy však nestoja nijako vyššie ako mnoho iných spisov, napísaných o podobných predmetoch dávno pred tou dobou alebo aj po nej.

Kniha prísloví, ktorá sa pripisuje Šalamúnovi, hoci je to zbierka z rozličných iných spisov, prejavuje znaky životných skúseností, ktoré však Šalamún nemal; je to poučná tabuľka mravnosti. Čo do ráznosti sú *Príslovia* ďaleko nižšie ako príslovia španielskeho národa a nijako nie sú múdrejšie a hospodárnejšie ako americká zbierka prísloví od Franklina.

8. Proroci a prorokovanie

Všetky ostatné časti biblie, všeobecne známe pod názvom *Proroci*, sú diela židovských básnikov alebo potulných kazateľov, ktorí pomiešali básne, anekdoty a náboženské obsahy; tie diela nesú dodnes znaky básní aj v prekladoch.

V celej knihe, zvanej biblia, nenachádzame ani jedno slovo, ktoré by nám vysvetlilo, čo sa rozumie pod výrazmi prorok a báseň. Príčinou toho je, že slovo „prorok“, pod ktorým si neskoršie časy predstavovali niečo celkom iné, sa v biblii užívalo vo význame slova „básnik“. Prorokovať znamená v biblii robiť pesničky, básniť a potom ich aj hrať alebo spievať za sprievodu nejakého hudobného nástroja.

V rozličných prameňoch čítame, že Židia prorokovali s píšťalami, tamburínou, s rohmi, harfami, s cimbalmi, so žaltármami a s inými nástrojmi, ktoré sa používali pri vtedajšej hudbe. Keby sme dnes povedali, že niekto prorokuje s píšťalou, bubienkom či husľami, nemalo by to zmysel alebo by to bolo smiešne až protivné, pretože v našej dobe sa zmysel slova prorokovať podstatne zmenil. V biblii čítame, že Saul sa ocitol medzi prorokmi a že tiež prorokoval; nepovie nám však, čo tí proroci prorokovali, alebo čo on prorokoval. To preto, lebo ani jeden z nich neprorokoval, lebo tí proroci neboli nič iné, ako skupina hudobníkov a spevákov, kaukliarov, ku ktorým sa Saul pridala a s nimi predviedol nejaké číslo. Tomu sa vravelo „prorokovať“.

V Šalamúnovej knihe sa o tom píše, že Saul stretol celú spoločnosť prorokov, prichádzajúcu so všetkými hudobnými nástrojmi; že prorokovali a on sa k nim pridala. Neskoršie sa však ukázalo, že Saul prorokoval špatne, t. j. že hral svoju úlohu špatne; stojí tam, že od Hospodina prišiel na Saula zlý duch, ale že on prorokoval ďalej.

Keby v biblii nebolo o prorokovaní žiadnych iných výrokov, muselo by nás toto jediné miesto presvedčiť, že prorokovanie neznamenal nič iné ako fídlíkať a pesničky skladať, len niekedy o málo viac, básniť. Tu vidíme, že prorokovanie nebolo nič náboženského, ale každý človek sa mohol stať prorokom a prorokovať a nemusel byť pobožným, alebo mať nejaké zvláštne dary božieho ducha; stačilo, keď vedel hrať na nejakom hudobnom nástroji.

Aj Debora a niektorí iní sudcovia bývajú nazývaní prorokmi nie preto, že by boli predvídali budúce veci, ale že zložili pesničku, ktorá niesla ich meno a v ktorej oslavovali dej, ktorý sa im pripisoval. Aj Dávid sa počíta medzi prorokov, pretože skladal pesničky a bol hudobník. Abrahám, Izák a Jakub sa nevolajú prorokmi, lebo sa o nich nespomína, že by boli spievali, hrali na nejaké nástroje alebo skladali nejaké piesne.

Biblia pozná veľkých a menších prorokov; to by nám mohli rovnako hovoriť aj o veľkom a menšom Bohu, pretože v zmysle prorokovania, ako my mu teraz rozumieme, nemôže byť predpovedanie vyššieho a nižšieho stupňa. Sú však stupne v pesničkárstve a básnictve. Tu mohli byť niektorí väčšími, druhí menšími hudobníkmi, pesničkármi alebo básnikmi. Keď sme toto poznali, netreba nám už rozoberať, čo tí proroci napísali, lebo tento rozbor je sekera priložená ku koreňu.

Keď vieme, kto boli proroci a čo to meno znamenalo, pochopíme, že tzv. Prorocké knihy sa nemôžu tešiť takej úcte, akú im ich kňazskí vykladači pripisujú; vôbec to nestojí zato, aby sa niekto kvôli

ich obsahu s niekým hádal. Na druhej strane musíme uznať, že medzi židovskými básnikmi sú niektorí, ktorých básne si zaslúžia lepší osud ako byť zviazané do jedného zväzku s ostatnými biblickými knihami, v ktorých sa nachádza veľa odpadu pod zneužitým pomenovaním „božie slovo“.

Keby sme mali veriť, že biblia je vskutku božím slovom, to by sme nevyhnutne museli byť presvedčení, že božie slovo neslobodno meniť alebo prerábať; nesmelo by sa vlastne ani prekladať do iných jazykov. Nesmelo by byť ani napísané, lebo písaním sa mení a prerába, do písania sa vkrádajú chyby, prepisovač niečo špatne rozumie, vynecháva sa, pridáva sa a tak sa stráca istota. Takže ani keby toho všetkého nebolo, pokrokom doby a ľudstva menia sa jednotlivé slová a ich významy, takže dnes znamená mnohé staré slovo niečo celkom iné ako pred sto alebo tisíc rokmi.

Tak by božie slovo dostávalo stále iný zmysel. Žiadna reč, žiadne písmo, žiadna kniha nemôže obsahovať isté božie slovo. To by sa muselo nachádzať v inom prostredí. Ani keby tzv. *Biblia* predstihovala všetky knihy na svete čo do čistoty a významu svojich myšlienok, predsa by som si ju nevyvolil za pravidlo svojho života ako božie slovo, pretože by ostávala možnosť, že ma klamú.

Keď však pri bližšom zoznámení sa s touto knihou vidím v nej skoro samé rozprávanie o najohavnejších zločinoch a zbierku najhlúpejších a malicherných rozprávok, neodvážil by som sa zneuctiť svojho stvoriteľa tak záľudne, že by som ju nazval jeho slovom.

9. O Novom zákone

Prejdime teraz k *Novému zákonu*, resp. k *Novému závetu* – ako keby všemohúci mohol urobiť dva závet, jeden nový a jeden starý.

Keby bolo bývalo úmyslom Ježiša Krista založiť nejaké nové náboženstvo, bol by iste jeho zostavu sám napísal, alebo za svojho života nechal spísať. No nemáme od neho ani najmenšiu písomnosť. Všetky knihy tzv. *Nového zákona* boli napísané až dlho po jeho smrti. Sám bol rodom aj vyznaním Žid a bol božím synom tak, ako všetci iní ľudia, pretože Boh je otcom všetkých ľudí.

Prvé štyri knihy, nazvané *Matúšova*, *Markova*, *Lukášova* a *Jánova*, nepodávajú nám dejiny Ježišovho života, ale sú to len nesúvislé príhody z jeho života. Z týchto kníh vychádza najavo, že kazateľský úrad zastával Ježiš len asi 18 mesiacov a za tento krátky čas zoznámili sa s ním jeho súčasníci. Zmieňujú sa o ňom, keď mal 12 rokov, ako vraj sedel medzi učeními Židmi v chráme, opytujúc sa a odpovedajúc. Keďže sa to stalo veľa rokov pred tým, ako sa s ním zoznámil národ, je to najskôr poviedka jeho rodiny. Od tej doby sa o ňom nič nevie celých 16 rokov.

Nevie sa, kde žil a čo po celý ten čas robil. Najskôr pracoval so svojim otcom pri jeho remese, ktoré bolo tesárske. Nezdá sa, že by bol mal nejaké vzdelanie, ba najskôr nevedel ani písať, keďže jeho rodičia boli veľmi chudobní, lebo si nemohli zaplatiť ani nocľah, keď sa narodil. Je podivné, že tie tri osoby dejín sveta, o ktorých sa najviac hovorí, sú nízkeho a neznámeho pôvodu. Mojžiš bol nájdenec, Ježiš sa narodil v chlieve a Mohamed bol pohonič mulíc. Prvý a posledný z týchto troch boli zakladatelia nových náboženstiev.

Ježiš nezaložil nijakú novú náboženskú sústavu; nabádal ľudí robiť dobré skutky, viesť mravný život a veriť v jedného Boha. Hlavná myšlienka jeho snahy bola ľudomilnosť. Spôsob, ako bol zajatý, ukazuje, že medzi ľuďom svojej doby nebol veľmi známy, ako aj to, že schôdzky, ktoré mával so svojimi učeními, boli zväčša tajné a že verejné kázanie neskoršie úplne zanechal.

Judáš ho nemohol zradiť inakšie, ako že prezradil úradom tajné miesto, kde sa Ježiš skrýval a že ukázal jeho osobu vojakom a ich pomocníkom, ktorí po neho prišli. Že Židia Judáša najali a za túto službu zaplatili, ukazuje, že nevedeli, kde Ježiš je a že ani ich sluhovia ho nepoznali, čo všetko svedčí pre pravdivosť Rišeho tvrdení (nenašiel som vysvetlenie tohto údaja). Skrývanie sa sa nedá nijako zosúlasiť s Ježišovým údajným božstvom; skôr poukazuje na jeho malodušnosť. To, že bol zradený, predaný a vydaný vojakom za pomoci jedného zo svojich vyvolených priateľov a učeníkov, ukazuje, že nemal v úmysle nechať sa chytiť a že teda nechcel byť ukrižovaný.

Kresťanskí mytológovia nám rozprávajú, že Ježiš zomrel za hriechy sveta a že prišiel na svet za tým

účelom, aby tu trpel a zomrel! Nebolo by to potom to isté, keby bol zomrel následkom zimnice, kiahní, staroby alebo inakšie? Ved' prísny rozsudok nad Adamom po zjedení toho jablka neznel, že musí byť ukrižovaný, ale že iste musí umrieť. Ukrižovanie nebolo nijako časťou trestu, ktorý mal Adam vytrpieť a v dôsledku toho aj keby bolo pravda všetko, čo rozprávajú kňazi, nebolo treba, aby Ježiš bol ukrižovaný, keď už mal odnieť Adamov trest. A keď už to muselo byť, bola by zimnica poslužila rovnako ako križ. Ortieľ smrti, ktorý podľa kňazského rozprávania postihol Adama, mohol znamenať buď smrť telesnú, t. j. zastavenie života, alebo to, čomu kňazi hovoria zatratenie.

Podľa toho spasiteľská smrť Ježiša musela podľa učenia kňazov zastaviť buď telesné umieranie alebo zatratenie ľudí, ktoré sme vraj všetci zdedili po Adamovi. Vidíme, že Ježišova telesná smrť nezastavila umieranie ľudí, keďže všetci ľudia umierajú tak po Kristovi, ako umierali pred Kristom. Ak sú pravdivé správy o dlhovekom živote starých ľudí, ako ich nachádzame vo Svätom písme, umierajú ľudia po Kristovi oveľa rýchlejšie, ako umierali predtým.

Ak si to máme vysvetľovať podľa kňazského učenia tak, že Ježišova telesná smrť mala zastaviť duchovnú smrť či zatratenie ľudstva, tu poznávame, že stvoriteľ a tu kňazi nedôstojne líčia, ako keby bol odvolal svoj prvý ortieľ slovičkárskym prekrútením výrazu „smrť“.

Ak výrobca takých slovičkárskych prekrútenín, sv. Pavol, písal knihy, ktoré sa vydávajú za jeho, tak pomohol tomuto prekrucovaniu tým, že urobil dvoch Adamov: jedného, ktorý sám hreší a nechá iného za seba trpieť a druhého, ktorý hreší cez niekoho iného a nie sám, ale trpí za toho druhého. Takéto premasťovanie náboženstva prekrucovaním slov, slovičkárskymi hrami a chytráckymi prevratmi má za následok, že sa v tom jeho prívrženci vycvičia a budú takto pracovať ani si to neuvedomujú.

Ak je Ježiš tou bytosťou, akú nám v ňom kňazi líčia, ak prišiel na tento svet, aby trpel (namiesto ktorého slova oni často vravia aby zomrel), tu bolo preňho možné len jedno utrpenie – keby bol musel ostať nažive. Jeho pobyt na zemi bolo vyhnanstvo z neba a jediná cesta späť do jeho slávy bolo zomrieť.

Ostatne je v tomto čudnom náboženstve všetko opakom toho, za čo sa vydáva. Je opakom pravdy a človeka unavuje preberať nezmysly a hľadať súvislosti. Skončíme tu, aby sme sa mohli zaoberať niečím lepším.

Koľko kníh, nazývaných *Novým zákonom*, a ktoré ich časti boli napísané osobami, ktorých mená nesú, je vec, o ktorej nevieme skoro nič; často ani to, v akom jazyku boli pôvodne napísané. Podľa obsahu ich delíme na príhody a listy.

Prvé štyri knihy od Matúša, Marka, Lukáša a Jána obsahujú len príhody, ktoré sa mohli stať: čo Ježiš robil a hovoril, čo robili a vraveli ľudia okolo neho. V mnohých prípadoch hovoria o jednotlivých udalostiach rozdielne. Pri týchto knihách sa nedá myslieť na žiadne zjavenia, a to nielen pre nesúhlas medzi jednotlivými autormi, ale aj pretože zjavenie sa nedá použiť na opis udalosti osobami, ktoré videli tie veci diať sa alebo počuli zaznamenané veci a udalosti prednášať. Aj kniha *Skutky apoštolov* patrí medzi anekdotické diela.

Všetky ostatné knihy *Nového zákona* okrem knihy hádaniek, zvanej *Zjavenie*, sú zbierkou listov (epištol) a falšovanie listov bolo v tých časoch vo svete príliš silne rozšírené, aby sme si mohli byť istí, že tie listy sú pravé a nefalšované. Jedna vec je ale celkom istá, a to, že cirkev z obsahu týchto spisov za pomoci ešte starších poviedok zostavila náboženskú sústavu, veľmi odporujúcu povahe Ježiša Krista, ktorého meno nesie. Cirkev zostavila náboženstvo skvostnosti a zárobkovosti, predstierajúc napodobnenie osoby, ktorej život bol samá pokora a chudoba.

Vynález očistca a prepúšťania z neho smerom do neba za modlenie, platené kňazom, t. j. predaj odpustkov, charakterizuje neskorú novú cirkev bez toho, žeby jej dal pravé meno. Kresťania dostávajú pečať svojej existencie na podklade ukrižovania a na ňom založeného učenia, ktoré znie: jeden človek môže stať za druhého a vykonať zaňho nejaký záslužný čin, za ktorý môže byť odmenený. Celé učenie o spasení človeka zastupiteľstvom inej osoby bolo pôvodne zostavené za

tým účelom, aby sa mohli na tom základe zostaviť a upraviť všetky ostatné zárobkárské články viery; miesta vo svätých knihách, na ktorých sa toto učenie zakladá, boli za týmto účelom neskoršie vyrobené.

Prečo by sme mali cirkvi veriť viac pri svätých knihách, keď nás presvedča, že sú to nefalšované spisy, ako keď nám vraví o zázrakoch a iné nezmysly? Je isté, že cirkev vedela falšovať dokumenty, pretože vedela písať; zloženie tých listov je také, že ich mohol falšovať každý. Že teda tie listiny skutočne falšovala, je také pravdepodobné, ako je istá nepravda, keď hovorí, že vie robiť zázraky.

Pretože teda v tejto terajšej veľkej priestorovej aj časovej vzdialenosti od onej doby nie je možné podať nijaký dôkaz pre to, či cirkev tie listiny falšovala a upravila podľa svojho cieľa alebo nie; a pretože všetky tie dôkazy by boli pochybné, či nie sú aj ony falšované, môžeme ich pravosť posúdiť len podľa vnútorných známk, ktoré v sebe *Sväté písmo* nesie. Pri starostlivom prešetrení *Písma* sa na celom jeho obsahu dajú nájsť známky falšovania. Vnútorným dôkazom je, že učenie o spasení sa zakladá len na zárobkárskej spravodlivosti a nie na spravodlivosti mravnej.

Ak dlhujem niekomu nejaké peniaze a nemôžem ich splatiť, a ak sa mi ten človek vyhráza, že ma za to dá do väzenia, môže smelo niekto druhý vziať ten dlh na seba a splatiť ho za mňa. Ak však som spáchal nejaký zločin, sú okolnosti toho celkom iné; mravná spravodlivosť nemôže vziať nevinného za vinného, ani keby sa k tomu nevinný sám ponúkal. Ak si myslíme, že by to spravodlivosť mohla dovoliť, popierame základ takej spravodlivosti; to potom nie je spravodlivosť, ale bezohľadná pomsta.

Táto jediná úvaha nám presvedčivo dokazuje, že celé učenie o spasení je založené len na pojme zárobkárstva, súhlasiaceho s príkladom o požičaní peňazí; a keďže táto zárobkárka spravodlivosť súhlasí so sústavami druhých spasení, ktoré dosahujeme pomocou peňazí dávaných cirkvi za odpustky, je pravdepodobné, že obidve tieto sústavy zostavovali tí istí ľudia, a že v skutočnosti niet vlastne žiadneho spasenia. Že celé kresťanské spasenie je len bájkou a že človek stojí v tom istom pomere k svojmu tvorcovi ako stával pred Kristom od počiatku sveta; to je vlastne tá najutešenejšia myšlienka.

Keď človek toto vie, je jeho život dôslednejší a mravnejší ako pri ktorejkoľvek inej viere. Lebo len vtedy, keď sa človek naučí považovať sa za zavrnutého, vyvrheľa, žobráka, podliaka, na smetisko pohodeného, od tvorcu nekonečne vzdialeného, ktorý musí svoje útočisko brániť proti konkurentom, tu človek buď celým tým náboženstvom opovrhne a stane sa k nemu ľahostajným, alebo nakoniec všetkému uverí a stane sa nábožným.

V poslednom prípade trávi svoj život v smútku alebo aspoň v jeho napodobnení: jeho modlitby sú samé výčitky, jeho pokora je vlastne nevďak; seba nazýva červom a krásnu zem smetiskom. Všetky radosti nazýva nevďačným menom svetskej márnivosti. Potom pohŕda aj tým najkrajším božím darom, rozumom a núti sa do viery v náboženskú sústavu, proti ktorej sa jeho rozum vzpiera; nevďačne nazýva svoj ľudský rozum hlúpym rozumom, ako keby si človek mohol rozum dať sám.

No pri všetkej tejto predstieranej pokore odvažuje sa taký človek tých najsmelších nárokov: na všetkom nachádza nejakú chybu, jeho sebeckosť nie je nikdy uspokojená; jeho nevďačnosť nepozná mieru. Opovažuje sa predpisovať Bohu, čo by s ním mal robiť, s jeho blíznymi a s celým svetom. Vo svojich modlitbách si rozkazuje: keď svieti slnko, modlí sa za dážď, keď prší, modlí sa za slnečné jasno a sucho; vo všetkom sa riadi aj podľa toho, ako sa modlí, lebo zmysel jeho modlitieb nie je iný ako predpisovať všemohúcemu, aby zmenil svoje úmysly a konal inakšie, ako koná. Z tých modlitieb ako keby sme stále počuli výčitku Bohu, znejúcu:

„Ty to, Pane, nevieš tak dobre, ako ja.“

10. Vesmír a veda

Niektu mi však môže namietat', či teda my neverci nemáme mať nijaké božie slovo a nijaké zjavenia? Ba áno, odpoviem mu, veď my ich máme. Všetko stvorenie, ktoré vidíme pred sebou, to

je to pravé božie slovo, a k tomu také, ktoré žiaden ľudský vynález nesfalšuje a neznetvorí; tak hovorí k ľudstvu Boh.

Ľudská reč je miestna a neustále sa mení; preto nie je vhodná, aby sa používala pre všeobecné a nezmeniteľné poučenia. Už pojem, že Boh poslal Ježiša, aby hlásal blahozvesť všetkým národom od jedného konca sveta k druhému, je nedokonalý a pochádza z doby nevedomosti, keď sa zem považovala za kus plochy, ktorá má svoje konce a myslelo sa, že niekto môže prísť až na ten koniec a tam spadne kamsi dole. To všetko sa ukázalo byť nepravým pojmom.

Ako však mohol Ježiš niečo oznámiť všetkým národom, keď ovládal len jeden jazyk, pomiešanú hebrejčinu, akou sa vtedy hovorilo v Palestíne? Na svete je predsa mnoho sto rečí, takže sotva sa vedia dohovoriť dva susedné národy. Kto pozná cudzie reči, vie, ako ťažko sa tlmočí a prekladá z jednej reči do druhej, lebo často sa stane, že sa v druhej reči nedá nájsť pravé slovo, ba že tá reč také slovo ani nemá. Niekedy tlmočník nepochopí dobe zmysel výrazu a preloží ho chybné.

Keď sa má dosiahnuť nejaký cieľ, musia byť k dispozícii adekvátne prostriedky; inakšie sa cieľ nedosiahne. Podľa toho sa rozoznáva konečná a nekonečná moc a múdrosť. Človek obyčajne málokedy dosiahne svoj cieľ, pretože nemá sily a prostriedky, ktoré by ho doviedli dost' ďaleko. Inokedy mu nestačí múdrosť, aby volil pravé prostriedky. Pre nekonečnú moc a múdrosť je nemožné, aby svoj cieľ nedosiahol aj slabý človek. Môže predsa použiť najlepšie prostriedky vedúce k cieľu.

Ak sa Boh chcel zjaviť ľudstvu, nemal na to použiť také chatrné a nedostatočné prostriedky, ako je ľudská reč, a to tým menej, že táto nie je ani len jednotná pre celé ľudské pokolenie. Jediná cesta, ako poznať Boha, je nájsť ho v jeho diele, v jeho stvorení. Jeho diela hovoria všetkým zrozumiteľnou rečou, nepodrobenou nedostatkom ľudskej reči. Je to kniha večná, nemeniaca sa, nefalšovaná a môže ju čítať každý človek v jej pôvodnom znení. Nikto ju nemôže zmeniť, falšovať, zradiť, prekrucovať; nezávisí od vôle žiadneho človeka. Či má byť vydaná tlačou alebo nie, či má byť niečo vynechané alebo pridané; celá a rovnaká vydáva sa na celom svete; drží kázeň k národom celého sveta; je jediným božím slovom ku všetkým ľuďom, ktoré majú čítať, ak chcú poznať Boha.

Boha môžeme poznať len pomocou rozumu, keď si ho predstavujeme ako prvý počiatok všetkého, ako tvorcu vesmíru. Keby človek nemal rozum, neboli by sme schopní poznávať svet; čítanie bibliie by bolo ako predčítanie koňovi. Ako teda môžu kresťanskí kazatelia zavrňovať rozum? Celá kresťanská sústava viery mi pripadá ako druh nejakého bezbožníctva, ako druh popierania Boha. Vyznáva, že skôr verí v človeka, ako v Boha a k bezbožníctvu má tak blízko ako súmrak k noci. Staví medzi Boha a človeka akési temné teleso, ktoré nazývajú spasiteľom. Tak ako sa Mesiac stavia svojím tieňom medzi Zem a Slnko, a na Zemi sa zatemní, práve tak sa deje zatemnenie Boha v náboženstve. Následkom toho zatmenia rozumu bolo, že sa na zemi všetok poriadok zvrátil a všetko je postavené na hlavu. Pri prevracaní všetkého došlo aj k prevráteniu bohoslovía.

To, čo sa dnes nazýva prírodovedou, pojme do seba všetko vedenie; jeho korunou je hvezdárstvo; to je pravé pozorovanie božieho diela, jeho moci a múdrosti, to je pravé bohoslovie. Namiesto toho študujú kňazi iné bohoslovie, a to ľudské výmysly o Bohu. To nie je študovanie Boha v jeho dielach, ale jeho hľadanie v dielach, zhotovených ľudskou rukou. To je jedno z najväčších ziel, ktoré ľudstvo priviedlo na svet, že totiž opustilo jedinu pravú a spoľahlivú vedu o Bohu, krásnu prírodovedu; a zanechajúc ju ako nevinnú krasotinku biedy a núdze, pridržalo sa ježibaby povery.

Kresťanstvo sa dopúšťa podvodu, keď vyhlasuje všetky vedy za ľudské vynálezy; len použitie vied je ľudská činnosť. Každá veda má svoj základ, svoju sústavu zásad, svoje zákony pevných a nezmeniteľných hodnôt, podobných tým, ktorými sa riadi vesmír; človek nemôže zásady tvoriť, môže ich len objavovať. Napríklad: Pri pohľade do kalendára zistíme, kedy nastanú aké zatmenia a tieto predpovede nás nesklamú. To dokazuje, že odborníci poznajú zákony pohybu nebeských telies. Bola by to však nevedomosť, keby niektorá cirkev chcela tvrdiť, že tie zákony sú vynálezmi človeka, alebo že vedecké zásady, podľa ktorých môže človek vypočítať a určiť dobu každého zatmenia, sú ľudským vynálezom. Človek nemôže vynájsť vec, ktorá je večná a nemeniteľná.

Zásady, ktoré človek používa na vedecké účely, sú a musia byť večné a nemeniteľné ako zákony, podľa ktorých sa pohybujú svetové telesá, pretože inakšie by nemohli slúžiť na vypočítanie presného času, kedy a ako dôjde k zatmeniu.

Vedecké zásady, ktoré človek používa na výpočet zatmenia alebo niečo podobné v pohyboch svetových telies, nachádzajú sa hlavne zoradené vo vede, ktorá sa nazýva trigonometria, t. j. veda, založená na vlastnostiach trojuholníka; keď sa týka nebeských telies, je to hvezdárstvo, keď plavby na mori, je to plavba, keď na vymeriavanie povrchu zemského, je to zememeračstvo, keď na stavbu, je to staviteľstvo. Nakoniec je to vôbec duša vied, je to večná pravda a vraví sa, že obsahuje matematický dôkaz toho, o čom sa hovorí. Rozsah využitia tohto javu je zatiaľ neznámy.

Keď používame svoj zdravý rozum a pozorujeme božie diela, zjavované v usporiadaní sveta, zisťujeme, že kresťanská sústava sveta je veľmi nerozumná a že až uráža Boha a našu predstavu o ňom. Je urážkou božej spravodlivosti myslieť si, že Boh dovolil, aby nevinný trpel za vinného. Celá sústava kresťanstva s jej čudáckym rozprávaním o stvorení sveta, o zvedení Evy, o hadovi a jablku, o dvojzmyselnom boho-človeku, o božskej rodine, v ktorej podľa kresťanského ráťania znamená tri jednu a jedna tri – to všetko je s rozumom nezrovnateľné a predsa učí kresťanstvo, že náš rozum je boží dar.

Zakladatelia kresťanstva mali predvídať, že až sa ľudstvo začne učiť rozumieť svetu a jeho zákonom, až začne používať vedy a umenia, začne protestovať proti ich nerozumným báchorám a celej sústave ich viery. Uvedomili si, že je potrebné, aby sa odbor ľudského učenia a vzdelávania čo najväčšmi obmedzil a na to bolo vhodné učenie o mŕtvych jazykoch gréčtine a latinčine, ktoré je kňazstvu najmenej nebezpečné. Preto cirkev nielenže vylúčila zo svojich škôl všetku vedu, ona ju aj prenasledovala. Je tomu len dvesto rokov, čo sa vedy začali obnovovať. Až v roku 1610 zaviedol Galileo z Florencie používanie ďalekohľadu na pozorovanie pohybu hviezd. Namiesto toho, aby bol za svoje vynálezy uctievaný a vážený, bol prinútený odvolať všetko, čo z toho poznania povstalo a zanechať všetko ako čertovské kacírstvo.

Predtým bol spálený Vigilius za tvrdenie, že na zemi žijú protinožci, že Zem je guľatá a že všade, kde je zem, sú ľudskí obyvatelia. Dnes vieme, že vravel pravdu, ale vtedy bol za to upálený. Keby viera v mravne neškodné chyby nebola zhubnou, nemal by človek mravnú povinnosť brániť takým bludom. V tom síce nespočívala nijaká mravná skaza, keď niekto veril, že Zem je plochá a rovná, ako nemohlo byť cnosťou, ak niekto veril, že je guľatá. Mravne bolo jedno, či niekto mal zato, že Boh stvoril len tento jediný svet, alebo či veril, že ich stvoril milióny a väčšie ako tento.

Keď sa však náboženská sústava spojí s nepravdivým rozprávaním o vzniku sveta, tu stávajú sa mravne neškodné chyby škodlivými, pretože potom sa mravnosť zakladá na nespoľahlivom základe. Keď sa dokáže, že vznik sveta a človeka prebiehal celkom inakšie, než ako líči cirkev, dokáže sa súčasne, že z toho odvodené dôsledky sú škodlivé. Toho sa cirkev vždy bála a preto prenasledovala a zatracovala vedu a s ňou aj jej učiteľov. Keby boli Newton a Descartes žili o nejakých tri alebo štyri sto rokov skôr, iste by neboli mohli robiť a učiť svoje pozorovania a ich život by bol býval skrátenejší. Keby bol Franklin chcel vyvolávať blesky z mrakov o tristo rokov skôr, bol by svoju odvahu zaplatil na hranici smrti upálením.

Temný vek stredoveká sa obyčajne zvaluje na Gótov a Vandalov, ktorí vraj spustošili Európu. Kňazi a ich prisluhovači nechcú ani počuť o tom, že vek nevedomosti bol v Európe zahájený kresťanstvom a trval niekoľko storočí. Čo do náboženskej vedy nebolo kresťanstvo, ako sme už povedali, nič iné ako nový druh pohanstva. Len v dôsledku mnohoročného zaplašenia vied do úzadia verejného záujmu a z nijakého iného dôvodu musíme teraz prezerat' ohromnú priepasť mnohých storočí, aby sme sa dostali k ctihodným postavám starého veku. Keby sa bol pokrok vo vedách vyvíjal postupne tak, ako začal pred kresťanstvom, bola by sa táto veľká priepasť naplnila postavami vzdelaných a vo vedách a umeniach vynikajúcich ľudí. Kresťanská sústava však všetko spustošila a keď sa teraz postavíme do doby na začiatku 16. storočia, hľadáme na starých veľikášov ako na postavy vzdialené od nás za pustatinou piesku a niet na nej krieka na oblaženie zraku.

Je temer neuveriteľnou nedôslednosťou považovať za protiviace sa nábožnosti pozorovať a študovať zostavu Bohom stvoreného vesmíru. No vec je príliš dokázaná, než aby sa dala zapierať. Až keď sa kresťanstvo začalo za doby reformácie opravovať, začali sa dvíhať z tisícročného prachu aj vedy, a to bolo jediné dobro, ktoré priniesla reformácia, pretože pokiaľ ide o opravu a zlepšenie náboženstva, toho sa mohla zdržať. Bájoslovie ostalo aj po oprave rovnaké a po páde jediného pápežstva v Ríme nastúpili vlády mnohých pápežstiev jednotlivých národov.

11. Deizmus a kresťanstvo

Môj otec bol vyznaním kvaker, takže som mal šťastie veľmi dobrej mravnej výchovy a nadobudol som značnú zásobu poučení. Hoci som chodil do gramatickej školy, neučil som sa latinčinu; nielen že som nemal k nijakej veci nejakú zvláštnu náklonnosť. Kvakerovia sú proti tej reči kvôli náboženským knihám v nej spísaným. To mi však neprekážalo, aby som sa zoznámil s obsahom všetkých latinských kníh v školskej knižnici. Prirodzená náklonnosť mojej mysli smerovala k vedám; mal som náklonnosť a možno aj trochu schopnosti pre básnenie, ale to som v sebe skôr potláčal ako povzbudzoval, pretože vedie ďaleko do obrazotvornosti. Len čo som mohol, kúpil som si dve zemegule a navštevoval som filozofické prednášky Martina a Fergusona. Neskôr som sa zoznámil s Dr. Bevisom z Kráľovskej spoločnosti náuk, ktorý vtedy žil v Temple. oddávajúc sa hvezdárstvu. K tzv. politike ma nič neťahalo.

To slovo nemalo pre mňa iný význam ako, povedzme, slovo jazdectvo. Keď som teda zameral svoju myseľ na vládne záležitosti, musel som si vytvoriť svoju vlastnú sústavu, ktorá sa musela zhodovať s mravnými a filozofickými zásadami, v ktorých som bol vychovaný. Videl som, alebo sa mi aspoň videlo, že v Amerike sa rozvíja obrovské pole pôsobnosti a poznával som, že ak Američania nezaujmu v politike voči materskej zemi iné stanovisko a nevyhlásia sa za nezávislých od nej, stratia sa všetky ich vymoženosti pre svet a pre nich vyvstanú oveľa väčšie ťažkosti, ako mali dosiaľ.

Z toho dôvodu som uverejnil spis s názvom *Zdravý rozum*, čo bolo moje prvé dielo, ktoré som uverejnil. Pokiaľ to môžem posúdiť, nebol by som sa nikdy stal známym svetu ako spisovateľ, keby ma k tomu neboli nabádali americké záležitosti. Ten spis som napísal na konci roku 1775 a vydal som ho v januári 1776. Nasledujúceho 4. júla vyhlásili americké štáty nezávislosť. Ak niekto činil pozorovania o stave a pokroku ľudskej mysle zo svojho stanoviska, spoznal, že zmeny sa týkajú dvoch tried myšlienok: tých, ktoré odvodíme vo svojom vnútri z vlastného premietania a potom tie, ktoré sa nám mimovoľne samy votrú do mysli.

Dodrжал som vždy pravidlo, že všetkých týchto nezvaných hostí budem zdvorilo vítať, ale že ich uznám za hodných skúmania, len ak za tú prácu budú stáť. A sú to práve oni, z ktorých som nadobudol skoro všetky vedomosti, ktoré mám. Pokiaľ ide o vedomosti, ktoré získavame v škole, to je len nepatrný kapitálík na pomoc neskoršiemu vlastnému učeniu v živote. Každý učenec je nakoniec svojím vlastným učiteľom. Toľko na úvod.

Od tej doby ako som sa stal schopným pochopiť nejakú myšlienku a uvažovať o nej, tu som buď pochyboval o pravdivosti kresťanskej sústavy, alebo mi pripadala podivnou; nevedel som, čo by to z obidvoch mohlo byť. Ale toľko si pamätám, že keď som mal sedem alebo osem rokov, počul som kázeň jedného príbuzného o spasení ľudstva prostredníctvom smrti božieho syna.

Po tej kázni som sa odobral do záhrady a keď som kráčal dolu schodmi, to si určite pamätám, vzoprela sa celá moja myseľ proti všetkému tomu, čo som práve počul a myslel som si sám v sebe, že je to tak, ako keď sa zo všemohúceho Boha urobí vášnivá osoba, ktorá sa nemôže pomstiť inakšie a preto zabíja svojho vlastného syna. Vedel som určite, že keby sa takého zločinu dopustil nejaký človek, bol by obesený a nemohol som pochopiť, prečo sa také veci kážu v kostole.

Nebola to jedna z myšlienok, aké povstávajú z detskej ľahkovážnosti, ale bola to pre mňa vážna úvaha, ktorá vznikla z mojej predstavy o Bohu, ktorého som považoval za príliš dobrého, než aby bol schopný takého činu a za príliš mocného, než aby bol nútený hľadať takéto východisko.

Dnes som presvedčený, že akákoľvek náboženská sústava, ktorá v sebe chová niečo, čo môže otriasť myslou dieťaťa, nemôže byť pravou náboženskou sústavou. Zdá sa, že kresťanskí rodičia sa hanbia za to, čo rozprávajú svojim deťom o základoch svojho náboženstva. Keď vyučujú svoje deti v mravouke, rozprávajú im o dobrotivosti toho, ktorého nazývajú prozreteľnosťou. Kresťanské bájoslovie má vlastne päť Bohov: Boha-otca, Boha-syna, Boha-ducha svätého, Boha-prozreteľnosť a Bohyňu-prírodu.

Ale keď kresťanskú poviedku o Bohu-otcovi, ako vraždí svojho syna, alebo špekuluje o vraždách iných ľudí, nemôže predsa rozprávať otec synovi; a keby sa povedalo, že sa tak stalo, aby bolo ľudstvo blaženejšie, bolo by to ešte horšie: Ako by si mohlo ľudstvo následkom tak ohavnej vraždy polepšiť svoju situáciu? A keby sa dieťaťu povedalo, že celá tá vec je božím tajomstvom, ktorému nikto nerozumie, bolo by to ešte smutnejšie svedectvo nepravdivosti tohto náboženstva.

Aké rozdielne je to pri istom a jasnom vyznaní deizmu! Pravý deista má len jediného Boha a jeho náboženstvo spočíva v tom, že pozoruje božiu moc, múdrosť a dobrotivosť v božích dielach; snaží sa nasledovať svojho Boha vo všetkom mravnom, vedeckom a umeleckom konaní.

Náboženstvo, ktoré sa najviac blíži k deizmu v jeho mravnej a dobrej časti, je to, ku ktorému sa priznávajú kvakeri; príliš sa obmedzili, keď vynechali zo svojej sústavy pozorovanie božích diel. Hoci mám v úcte ich ľudomilnosť, nemôžem sa zdržať smiechu, keď vidím, aké majú vrtochy, že keby sa bolo stvorenie riadilo podľa ich rady a priania, bol by celý svet smutný a tmavofarebný. Ani jediná kvetinka by nesmela veselo rozvinúť svoj červený alebo žltý kališteľ, a ani jediný vtáčik by si nesmel zaspievať svoju melódiu.

Keď som sa zoznámil so zemeguľami a telúriom, zobrazujúcim zostavu a pohyb obežníc okolo nášho Slnka, a keď som nadobudol predstavu o nekonečnosti priestoru a nekonečnej deliteľnosti hmoty, keď som sa aspoň zbežne oboznámil s prírodovedou, začal som porovnávať všetky večné zásady a zákony s kresťanskými náukami a dôvodmi.

Nie je síce článkom kresťanskej viery, že by náš svet bol jediným Bohom stvoreným svetom, a že žiadnych iných svetov niet, predsa však kresťanské učenie o počiatku a vývoji sveta, odvodené z biblie, vedie k tomu, že kto by chcel veriť, že sú ešte iné obývané svety ako tento náš, pochodí so svojou vierou škaredo.

A predsa je naša Zem pri všetkej svojej veľkosti len nepatrnou bublinkou popri ostatných veľkých svetoch; je jediným zrnkom piesku v porovnaní k piesčitej púšti. Celá naša slnečná sústava je len jednou z nesčíselných sústav, pohybujúcich sa v nekonečných priestoroch vesmíru.

Túto našu Zem vidíme naplnenú životom vo všetkých jej častiach, na zemi i vo vode; aj najmenšie čiastočky hmoty sú oživené živočíchmi, ktoré naše prosté oko ani nepostihne, ale len drobnohlľadom ich môžeme pozorovať. A keď nijaká čiastočka našej Zeme nie je bez nejakých obyvateľov, bez života, ako by nám mohlo napadnúť, žeby tie nekonečné svety boli pusté, prázdne a bez života? Takých svetov, ako je náš, sú milióny, sú od nás milióny míľ vzdialené; a tie by mali byť prázdne a pusté?

A keď všetky tie svety majú svojich obyvateľov, musia sa tí učiť z pohybov svojej a našej Zeme, ktorú vidia a pozorujú, tým istým zásadám ako my, a na všetkých svetoch panuje jedna a tá istá veda, jedno poznanie, jedno rozumové učenie ako na našom svete, pretože rovnaké odveké zásady a zákony nemôžu vstúpiť iným obyvateľom iné náuky ako nám.

Keby sme potom pozorovali všetky tieto svety, ktoré má na starosti ich tvorca, z kresťanského stanoviska a mali by sme veriť, že na každom z milióna svetov by mal byť nejaký Adam, nejaká Eva, strom, had a hriech a na každom by sa musel boží syn vteliť a obetovať za zbavenie jeho obyvateľov božej zlosti a smrti, aké popletené by sme mali názory o svete, o Bohu, o jeho múdrosť a všemohúcnosti a na koniec o účeloch, pre ktoré by bol tieto svety stvoril.

Je možné a ja som sa vždy snažil veriť tomu, že na svete žili ľudia, ktorí si nahovárali, že by tzv. svätý podvod mohol aspoň za určitých podmienok viesť k niečomu dobrému. Keby však potom raz

na svetlo vyšiel, nedal by sa používať, lebo je to s ním ako so zločinom, že prvý má často v päťach druhý.

Osoby, ktoré prvé hlásali kresťanskú sústavu viery a do istej miery ju spájali s mravoukou, hlásanou Ježišom, si možno nahovárali, že je to niečo lepšieho ako pohanské bájoslovie, ktoré vtedy panovalo temer všade.

Z prvých kazateľov prešiel podvod na druhých, potom na tretích, až sa stratil názor, že to bol náboženský podvod a zostala viera, že všetko, čo sa káže, je pravda. Tento blud potom podporovali a učili všetci, ktorí z toho mali živnosť a udržal sa.

(Poznámka autora: Táto kapitola je značne skrátaná vynechaním rozboru svetovej sústavy, dnes každému. známej, ale pred sto rokmi to tak nebolo.)

Keď sme poznali nezmieriteľné nesúvislosti medzi skutočným božím slovom, javiacim sa v usporiadaní vesmíru a medzi tým, čo sa tiež nazýva božím slovom a je napísané v istej knihe, prikrôčme k prebraniu troch najhlavnejších prostriedkov, ktoré sa používali vo všetkých dobách a vo všetkých zemiach na podvádzanie ľudstva.

Tieto tri prostriedky sú sväté tajomstvá, zázraky a proroctvá. Prvé dva sa nedajú s pravým náboženstvom nijako zrovnať a tretie je vždy podozrivé. Čo sa týka tajomstva, nakoniec je všetko, na čo sa pozrieme, do istej miery tajomstvom. Naše vlastné bytie je tajomstvo. Nevieme si vysvetliť, čím to je, že žalud', položený do zeme, vyvinie sa vo veľký dubový strom. Nevieme, čím to je, že semeno, zasiate do zeme, vyvinie sa v bylinu a vydá mnohonásobok nového semena. Sám skutok nie je tajomstvom, ten vidíme diať sa pred sebou; poznáme aj prostriedky na dosiahnutie želaného výsledku, totiž položením semena do zeme. Vieme, čo nám treba urobiť, ale spôsob, ako sa to deje, nepoznáme; aj keby sme ho poznali, možno by sme nevedeli, ako ho napodobniť. To musíme ponechať tvorcovi, aby to ďalej robil za nás. Sme na tom lepšie, ako keby sme to tajomstvo poznali a museli to robiť sami.

Slovo tajomstvo sa nemôže vzťahovať na mravné pravdy. Boh, v ktorého veríme, je Boh jasnej pravdy a nie Boh tajomstva a temnoty. Tajomstvo je protivníkom pravdy; je to hmla ľudskej vynaliezavosti, zacláňajúca a prekrucujúca pravdu. Pravda sa nikdy nehalí do tajomstva a ak ju niekedy nachádzame zahalenú, to tajomstvo nepochádza z nej samej, ale od jej protivníkov.

Takže náboženstvo, ktoré je vierou v Boha a konaním mravnosti a pravdy, nemôže byť v žiadnom spojení s tajomstvom. Viera v Boha je ďaleko od všetkých tajomstiev a je pomerne ľahkou vecou, pretože povstáva v nás samých z nutnosti. A konanie mravnej pravdy, inými slovami skutkové napodobňovanie božej dobrotivosti, nie je nič iné, ako keď sa správame jeden k druhému tak, ako sa druhý správa k nám. Bohu nemôžeme slúžiť tým spôsobom, ako sa slúžieva tým, čo by sa bez takej služby nezaobišli a preto pravý pojem božej služby je slúžiť všetkým svojim spolublížnym ako spolu s nami stvoreným spolutvorom.

To však nemôžeme konať vzd'áľovaním sa od spoločnosti sveta a venovaním sa uzavretej sebeckej pobožnosti. Sama prirodzenosť a účel náboženstva, ak sa to dá tak povedať, dokazujú nad každú pochybnosť, že stanovisko náboženstva musí byť úplne vyčistené od všetkých tajomstiev. Ak sa náboženstvo považuje za povinnosť, musí spočívať na každej duši rovnako a musí byť pochopiteľné každému bez rozdielu. Človek sa nenaučí náboženstvo tak, ako sa učí tajomstvá jednotlivých remesiel. Náboženskej náuke sa človek učí premýšľaním, ktoré vzniká zameraním mysle na veci, ktoré vidíme okolo seba, o ktorých čítame alebo počúvame; podľa toho sa upravuje náš život.

Ak ľudia zostavia či už z politiky alebo z pobožného podvodu náboženskú sústavu, nesúhlasnú s božím dielom vo svete a táto sústava je nielen nad ľudský rozum, ale je aj proti nemu, tu potrebujú vynájsť si nejaké slovo, ktoré by slúžilo súčasne ako závoja proti rozumu, otázkam aj bádaniu. Slovo tajomstvo vyhovovalo tomuto účelu veľmi dobre a tak sa stalo, že náboženstvo, ktoré samo o sebe je bez tajomstiev, bolo pokazené a premenené na hmlu plnú tajomstiev.

12. O zázraku

Tajomstvo v tom ohľade vyhovovalo všetkým potrebám, no pre jednotlivé prípady dostal sa na pomoc ešte aj zázrak. Prvé slúžilo tomu, aby poplietlo myseľ, druhé na popletenie zmyslov. Prvé je čarovné slovo, druhé je čarovný kúsok.

Prv než o tom budeme ďalej uvažovať, musíme sa pozrieť, čo je to ten zázrak. V tom istom zmysle, ako sme povedali, že všetko je tajomstvom, môžeme povedať aj to, že všetko je zázrak a že žiadna vec nie je väčší zázrak ako druhá. Slon je veľký, ale nie je väčším zázrakom ako prvok; ani hora nie je väčší zázrak ako atóm. Všemohúcej moci je úplne jedno, urobiť jedno alebo druhé a nie je pre ňu ťažšie stvoriť milión svetov ako len jeden jediný. V jednom zmysle je teda všetko zázrak, kým v druhom zmysle nie je zázrakom nič. Niečo je zázrak, keď sa porovnáva s mocou, ktorá to vykonáva. Ľudstvo si zostavilo zákony, podľa ktorých príroda pracuje a zázrak je niečo, čo nezodpovedá týmto tzv. prírodným zákonom. Kým však nepoznáme všetky prírodné zákony čo do ich objemu a dosahu, kým nepoznáme všetky prírodné sily, nie sme v stave posúdiť, či niečo, čo sa deje v blízkosti, patrí do odboru prírodných síl, či je mimo ne, alebo je proti nim.

Vystúpenie človeka do výšky niekoľko míľ nad zem by bolo zázrakom v každom ohľade, keby sme nevedeli, že vieme vyrobiť určitý druh plynu, ktorý je niekoľkokrát ľahší ako obyčajný vzduch; umiestnený v balóne povznesie ho do výšky, vezmúc so sebou značnú záťaž.

Podobne by bolo veľkým zázrakom vyludzovanie ohnivých iskier z ľudského tela pomocou malej ocieľky, priloženej k elektrickému prúdu, keby sme nevedeli, akú má elektrina moc a aké vlastnosti.

Tak by mohlo byť považovaných za zázraky mnoho prírodovedeckých experimentov, ale len tými, čo nepoznajú zákony, na ktorých sa pokusy zakladajú. Aj kriesenie zdanlivo mŕtvych osôb, napr. utopených, k životu, by bolo zázrakom, keby sme nevedeli, že za určitý čas sa dá udržať život v tele človeka bez toho, že by sa javil. Okrem toho existujú u vycvičených osôb všelijaké kúsky zručnosti a obratnosti, ktoré sa zdajú byť zázrakmi; a sú tu mechanické a svetelné preludy a klamy.

Ak pri každom pozorovanom jave nepoznáme tu pôsobiacu moc prírody, nemôžeme rozhodnúť, čo je zázrak a čo nie a človek, ktorý sa nechá oklamať zdanlivosťou, býva na všetkých stranách obeťou podvodu a klamu.

Pretože teda vonkajšie zdanie tak často klame a neexistujúce veci sa tak často podobajú na veci skutočné, nemôže byť nič nezmyselnejšie ako domnievať sa, že Boh použil také veci, ako sú zázraky, na to, aby sa zjavoval a aby potom ten, kto zázraky robí, mohol byť považovaný za podvodníka a ten, čo o zázrakoch rozpráva, za klamára a aby bolo učenie, ktoré má byť zázrakom potvrdené, považované za podvod a klam.

Práve preto zo všetkých dôvodov pre ktorékoľvek náboženstvo sú zázraky najslabšie a najnespoľahlivejšie dôvody. Predovšetkým platí aj to, že keď sa na potvrdenie pravdivosti nejakého učenia či zásady berie útočisko k pompéznej nádhere, je to samovoľné priznanie nedostatku vnútorných dôvodov v samom učení.

Po druhé sa Boh ponižuje na komedianta, ktorý robí čudné a nevidané kúsky, aby svojich poslucháčov pobavil a udivil. Zázrak je aj najpochybnejší dôkaz, aký sa dá použiť, pretože viera nemôže spočívať na takzvanom zázraku, ale na vierohodnosti spravodajcu, ktorý vraví, že to videl; vec, ktorá potrebuje dôkaz, by tým nič nezískala, aj keby bola pravdivá; neproselo by jej to viac ako klamstvu.

Čo, keby som sediac pri písaní tejto knihy povedal, že sa tu objavila ruka vo vzduchu, chopila sa pera a napísala všetky slová tejto knihy? Veril by mi niekto? Isteže nie. A uverili by mi čo len o písmenko viac, aj keby to bola skutočná udalosť? Isteže nie.

Pretože teda skutočný zázrak, aj keby sa udial, musel by byť nevyhnutne podrobený pochybnostiam ako každá lož a výmysel, bolo by veľmi nemúdre a nedôsledné, keby všemohúci Boh používal nedostačujúce prostriedky na svoje zjavenie sa ľuďom.

Spravidla si myslíme, že zázrak je niečo tak neobyčajné v kolobehu prírody, že jej beh sa musí zastaviť alebo inakšie narušiť, aby sa mohol stať zázrak; keď potom dostaneme správu o tom

zázraku, pochádzajúcu od nejakej osoby, ktorá vraví, že to videla, tu ihneď vznikne v našej myslí otázka, na ktorú je odpoveď veľmi jednoduchá: či je ľahšie a možnéjšie, aby sa zastavil beh celej prírody, alebo aby človek klamal. Po celý náš život sme nevideli prípad, že by sa bola príroda zastavila vo svojom pravidelnom behu, ale vieme a máme príčinu sa domnievať, že v tom čase povedali ľudia milióny klamstiev. Mohli by sme sa teda stavať o milión k jednej, že skôr ten spravodajca nehovorí pravdu, ako by to bolo skutočnou pravdou.

Rozprávka o veľrybe, ktorá zhltna Jonáša, je neobyčajná, čo aj bola veľryba dosť veľká. No zázrak by bol býval ešte väčší, keby bol Jonáš zhltnol veľrybu. Čo je teraz pravdepodobnejšie, že človek zhltnol veľrybu, alebo že ten, kto to rozpráva, klamal? Samozrejme to druhé. Ale dajme tomu, že by bol Jonáš tú veľrybu naozaj zhltnol, prišiel s ňou do Ninive a aby tamojších ľudí presvedčil o pravdivosti svojho proroctva, bol by veľrybu pred ich zrakmi zo seba vyvrhol v celej jej dĺžke a veľkosti – neboli by si obyvatelia mysleli, že je najskôr nejakým diablom namiesto proroka?

Alebo keby bola veľryba doniesla Jonáša do Ninive a bola by ho vyvrhla verejne pred očami všetkých na ulici mesta, neboli by si tamojší obyvatelia mysleli, že tá veľryba je nejaký d'as a Jonáš že je nejaký jej nástroj, najskôr satanáš?

Najpodivnejší zo všetkých zázrakov v Novom zákone je ten, keď diabol schytil Ježiša a unáša ho na vrchol hory a potom na cimburie chrámovej veže; ukazuje a sľubuje mu všetky kráľovstvá sveta. Ako sa tu mohlo stať, že keď už mu ukazoval všetky zeme sveta, neodkryl Ježiš už vtedy aj Ameriku? Alebo sú to len skutočné kráľovstvá, s ktorými je to začadené veličenstvo z pekla v spojení? Príliš si ctím povahu Ježiša, než aby som sa domnieval, že by on sám bol niekomu rozprával túto zázračnú slonovinu: nedá sa ani rozumne domyslieť, na aký účel bola vymyslená. Ibaže aby sa veriacim na zázraky pripravila nejaká tučná lahôdka, asi tak, ako sa im predávajú hodne krikl'avé pozostatky a starožitnosti a oni si myslia, kto vie, čo krásneho kúpili. Alebo to malo ten účel, aby sa zázraky stali tak smiešnymi, ako učinil Don Quijote premrštením situácií smiešnym rytierstvom. Alebo aby sa zázraky uviedli do pochybnosti, aby sa nakoniec nevedelo, či pochádzajú od Boha alebo od diabla. Ostatne to vyžaduje hodnú mieru viery v diabla, aby niekto uveril v niektorý zázrak.

Nech sa na zázraky dívame z akéhokoľvek stanoviska, ich možnosť ostáva vždy pochybnou a ich existencia bezúčelnou. Nemôžu slúžiť nijakému dobrému účelu, aj keby boli pravdivé, a je oveľa ťažšie uveriť v zázrak ako v rozumnú mravnú zásadu bez akéhokoľvek zázraku.

Každá mravná zásada sa prihovára ku každému rozumnému človeku sama za seba. Zázrak je udalosť okamihu a viditeľný je len niekoľkým osobám. Potom treba už len to, aby veriaci človek preniesol svoju vieru z Boha na človeka, aby mohol uveriť, že sa stal zázrak, keď druhí vraveli, že to videli.

Miesto toho, aby zázraky boli pripustené ako dôkazy náboženskej pravdivosti, musia byť považované za dôkaz, že celé s nimi spojené náboženstvo je také chatrné a krivé, lživé a chybné, ako ony samy.

Dokonalosť a priamosť pravdy vyžaduje, aby všetky také barly odmietla, pretože tieto sú v súlade s povahou báchoriek, ktoré pravda zavrhuje.

Toľko o tajomstvách a zázrakoch.

13. O prorokovaní

Ako tajomstvo a zázrak zaujali minulosť, tak sa prorokovanie v náboženstve uhostilo v budúcnosti a tak sa vieroučná časomiera zaokrúhlila. Nestačilo vedieť, čo sa stalo; bol záujem aj o to, čo sa stane.

Takzvaný prorok bol historikom budúcnosti a keď sa mu podarilo svojím dlhým šípom streliť na tisíc krokov dopredu a trafiť asi tisíc míľ od čierneho bodu, kam mieril, tu šikovnosť jeho potomkov z toho urobila, že trafiť do pravého miesta; ak však netrafiť vôbec, alebo sa predpoveď obrátila naruby, tu ako u Jonáša v Ninive sa to vyložilo tak, že si to Hospodin medzitým rozmyslel, svoje

úmysly následkom pokánia alebo pohoršenia ľudí pozmenil atď. Akého to blázna si robia z človeka vybájené náboženské sústavy!

Už vyššie v tejto knihe som ukázal, že pôvodný význam výrazov prorok a prorokovať sa v priebehu doby zmenil a že prorok v zmysle terajšieho významu slova je tvor celkom iný, ako bol za starodávna.

Následkom tejto zmeny významu slova sa stali obrazy a vzlety židovských básnikov a pevcov pre nás, nepoznajúcich vtedajšie pomery, nepochopiteľnými, a to najmä keď boli prekrútené na proroctvá podľa vôle a chuti každého sektárskeho vykladača Písma. Všetko, čomu sa nerozumie, sa považuje za proroctvo; všetko bezvýznamné sa vyhlási za obrazné. Nezmysel je prorokovaním a špinavý odpad obrazom. Ak si pod prorokom máme predstaviť človeka, ktorému Boh vo svojej všemohúcnosti oznámil, čo sa bude v budúcnosti diať, potom buď takí ľudia boli, alebo neboli.

Ak boli, bolo potrebné, aby im aj nám bolo oznámené slovami každému pochopiteľnými a určitými a nie tak nejasnými a neurčitými, že tomu nemôže rozumieť, kto to počuje alebo číta a toľko ľudí by sa muselo kvôli tomu zbláznit'. Alebo je to tak dvojzmyselné a mnohostranné, že sa to dá použiť na všetko, čo sa stalo, a to v dobrom aj zlom zmysle. Je veľmi neúctivé myslieť si o Bohu, že by chcel zaobchádzať s človekom tak po komediantsky a neúprimne a žartovne. A predsa všetky knihy Písma, ktorým sa hovorí prorocké, spadajú do tejto kategórie spisov.

S proroctvami je to práve tak ako so zázrakmi: aj keby na nich bolo niečo pravdivé, neplnili by svoj účel. Ľudia, ktorým sa rozpráva nejaké proroctvo, nemôžu sa rozhodovať a presvedčiť, či ten, čo to vraví, klame, či sa mu to len snívalo, alebo či si to vymyslel.

A keď sa niečo prorokované alebo prorokovanému čo len nepatrne podobné pri tých rozmanitých a nesčíselných udalostiach v každodennom živote predsa len stalo, tu by zase svedkovia tej udalosti nemohli rozhodnúť, či sa to stalo len tak náhodou, že muselo, alebo či naozaj ten prorok to vedel a jeho proroctvo sa splnilo.

Preto je prorok osobou celkom zbytočnou a nepotrebnou a pre našu bezpečnosť je vždy dobrá rada, aby sme sa nenechali klamať a neverili nijakým prorokom. Tajomstvá, zázraky a proroctvá sú len chvostíky bájoslovía a nie pravého náboženstva.

Sú to len prostriedky, pomocou ktorých sa po svete roznieslo kramárske pokrikovanie:

„Sem pozerajte! Tam pozerajte!“

A tak sa urobilo z náboženstva remeslo a zárobkový podnik. Úspech jedného obchodníka povzbudil druhého a uspokojujúca domnienka, že sa pomocou náboženského podvodu urobí predsa len niečo dobré, chránila aj podvodníkov pred výčitkami svedomia.

Napísal som toho o tomto predmete viac, ako som zamýšľal a preto skončím, a to vyťahnutím nasledovnej drene.

Predovšetkým: Predstava, žeby sa božie slovo mohlo nachádzať v *Pismach* alebo v reči, je nedôsledná sama v sebe pre už uvedené príčiny. Sú to medzi iným: nedostatok jednej všeobecnej reči; premenlivosť reči; chyby, ktorým podlieha prekladanie; možnosť potlačenia určitých slov; pravdepodobnosť zámieny, prekrútenia a vymyslenia určitých slov; vymyslenie celku a podvádzanie celého ľudstva.

Po druhé: Že stvorenie, ktoré vidíme, je pravé a odveké božie slovo, v ktorom nemôžeme byť nikdy sklamaní. Hlása božiu moc, dokazuje jeho múdrosť a prejavuje jeho dobrotivosť a láskavosť.

Po tretie: Je mravnou povinnosťou človeka nasledovať tvorcú v jeho mravnej dobrotivosti a láskavosti, prejavovanej v celom stvorení a voči všetkým tvorom; že keď vidíme, ako sa denne ukazuje jeho dobrotivosť voči celému stvoreniu, sme tým príkladom podnecovaní, aby sme tiež preukazovali jeden druhému dobrotivosť; z toho vyplýva, že všetko prenasledovanie, pomsta medzi ľuďmi a ukrutnosti k zvieratám sú porušenia našich mravných povinností.

Ohľadom budúceho života po smrti sa nijako netrápim. Uspokojuje ma viera, blížiac sa k presvedčeniu, že moc, ktorá ma priviedla do života, mi ho môže každým spôsobom a tvarom predĺžiť, ako sa jej bude páčiť – bez tela alebo s ním; vidí sa mi skôr pravdepodobným, že budem žiť po smrti, než že som žil pred týmto životom.

Isté je, že všetky národy sa v otázke náboženských názorov zhodujú na jednom: že veria v jedného Boha. Do nekonečna sa však rozchádzajú v tom, čo sa kde k tejto viere v jedného Boha pridáva. Preto keby sa raz ujalo nejaké všeobecné náboženstvo, nebude mať žiadnu novú vieru, ale bude mať za účel zbaviť sa všetkých prídavkov; viera ostane všetkým rovnaká, aká bola na začiatku.

Adam, ak existoval taký človek, bol stvorený ako deista; zatiaľ však nech každý miluje svojho blížneho a správa sa, ako má právo, v náboženstve aj bohoslužbe podľa svojho najlepšieho poznania.

Vek rozumu – druhá časť

14. Predhovor k druhej časti

V októbri 1795 komentoval autor Thomas Paine nové vydanie *Veku rozumu* nasledovne.

„V prvom diele *Veku rozumu* som sa zmienil o tom, že už dlho som mal v úmysle uverejniť svoje zmýšľanie o náboženstve, ale že som to odkladal až na neskoršiu dobu života, aby to bolo mojím posledným dielom.

No situácia, ktorá sa vyvinula vo Francúzsku v roku 1793, ma prinútila ďalej neotáľať. Spravodlivé a ľudské zásady revolúcie, rozšírené filozofiou, boli opustené. Pojem, nebezpečný pre spoločnosť a urážlivý voči Bohu, že by totiž kňazi mohli odpúšťať hriechy, hoci sa zdal miznúť, predsa otupil ľudské city a pripravoval ľudí na dopúšťanie sa rozmanitých zločinov“.

Neznášateľný duch cirkevných prenasledovateľov sa preniesol do politiky; súdny stolec, zvaný revolučným, nastúpil na miesto bývalej inkvizície; gilotína a hranica prekonávali cirkevné pálenie a popravovanie. Videl som, ako mnohí z mojich dôverných priateľov podliehali a išli do väzenia, ba aj ja som dostal výstrahu, že podobné nebezpečenstvo čaká aj na mňa.

Za týchto nepriaznivých okolností som začal písať prvý diel „*Veku rozumu*“; nemal som po ruke ani *Starý* ani *Nový zákon*, aby som mohol doložiť svoje myšlienky a písal som proti obidvom; nebolo mi možné zapatriť si ich. Vzdor tomu som zostavil dielo, ktoré žiaden veriaci v bibliu, ktorý má po ruke potrebné knihy, nemôže vyvrátiť.

Koncom decembra toho roku bol daný a prijatý návrh, aby z konventu boli vylúčení všetci cudzinci. Boli sme tam len dvaja, Anacharsis Cloot a ja; a videl som, že osobitne Bourdon de l'Oise vo svojej reči pre návrh mieri na mňa.

Pochopiac, že mi ostáva len málo dní slobody, sadol som si a dokončil som narýchlo ten prvý diel; mal som ho za šesť hodín skončený v tom stave, ako potom vyšiel, a už ráno o tretej hodine prišla pre mňa stráž s rozkazom, podpísaným dvomi členmi výboru pre verejnú bezpečnosť, že mám byť ako cudzinec zatknutý a dopravený do väzenia v Luxemburgu.

Cestou som sa zastavil u Joela Barlowa a vložil som rukopis do jeho rúk, aby bol bezpečnejší ako v mojich rukách vo väzení; nevediac, aký osud by mohol postihnúť dielo aj spisovateľa vo Francúzsku, venoval som ho obidvom Súšťátiam a postavil ho pod ich ochranu.

Spravodlivosť vyžaduje, aby som povedal, že stráž, ktorá ma prišla zatknúť a tlmočník výboru, ktorý ju sprevádzal, aby preskúmal moje papiere, chovali sa ku mne nielen zdvorilo, ale s úctou. Strážca väzenia v Luxemburgu, dobrý človek, Bennoit, preukazoval mi všetko možné priateľstvo, ako aj celá jeho rodina, kým bol na svojom poste; bol však sám zatknutý, zlomyseľne obžalovaný, ale prepustený na slobodu.

Keď som bol v Luxemburgu už asi tri týždne, zašli Američania, meškajúci vtedy v Paríži, do predsedníctva konventu, aby si ma vyžiadali ako svojho krajana a priateľa. Vardera, ktorý bol predsedom výboru bezpečnosti a jeden z tých, čo podpísali môj zatykač, im odpovedal, že som rodený Angličan.

Od tej doby nepočul som v stenách svojho väzenia o nikom až do pádu Robespiera 27. júla 1794. Asi dva mesiace pred touto udalosťou som bol postihnutý zimnicou, ktorá podľa príznakov hrozila byť smrtiacou a z ktorej následkov som sa dosiaľ nevystrábil. Bol som veľmi rád, že som napísal prvý diel *Veku rozumu*, lebo som mal málo nádeje, že zostanem nažive a tí, čo boli okolo mňa, pochybovali ešte viac.

Viem teda z vlastnej skúsenosti, ako pôsobí také zmýšľanie na človeka, blízkeho smrti. Mal som vo väzení troch druhov: Josefa Vanheula z Bruges a Karla Bastiniho a Michala Rubynsa z Louain. S vďačnosťou a radosťou si spomínam na neúmerné ošetrovanie týmito priateľmi v mojej nemoci. Mám príčinu domýšľať si a neviem, ako by som si to vysvetlil, že práve táto choroba bola príčinou

mojej záchrany pri živote.

Medzi Robespierrovými papiermi, preskúmanými po jeho smrti, o čom bola konventu podaná správa zástupcu predsedu výboru, sa našiel Robespierrom vlastnoručne napísaný lístok s týmto znením: „Požiadať, aby proti Thomasovi Painovi bol prijatý nálež na obžalobu v záujme Ameriky aj Francúzska“.

Neviem a nemôžem sa dozvedieť, aké záujmy zmarili tento úmysel; pripisujem to svojej nemoci. V snahe napraviť podľa svojich možností krivdu na mne spáchanú, konvent ma verejne a jednohlasne pozval, aby som sa k nim vrátil, čomu som vyhovel, aby som ukázal, že viem znášať aj protivenstvá a krivdy bez zmeny svojich zásad a zmýšľania. Nemáme sa zriekať svojich správnych zásad, ak sa niekedy zneužívajú.

Keď som prišiel na slobodu, zoznámil som sa s komentármi k prvému dielu „*Veku rozumu*“, uverejnenými v Amerike a v Anglicku. Ak ich to baví, nemám nič proti tomu. Nech si píšú do ľúbosti proti tomu dielu aj proti mne; poslúžia veci viac, ako si myslia. Proti ich snahe nič nenamietam.

Zistia v tomto druhom diele, ktorý nebol písaný ako odpoveď im, že sa musia k svojmu dielu vrátiť a pretkať celú svoju pavučinu: Ich prvá pavučina je teda celá zničená. Zistia, že som si zaopatril *Starý i Nový zákon*, a môžem teraz povedať, že sú to knihy oveľa horšie, ako som si myslel. Ak som niekde urobil chybu v prvom diele, bolo to príliš priaznivé posudzovanie; hodnotil som ich na viac, ako si zasluhujú.

Pozorujem, že všetci moji protivníci sa utiekajú viac-menej k takzvaným dôkazom o vierohodnosti biblií, čo im ale veľmi málo pomáha. Sú v tej veci tak málo zbehlí, že si miešajú spor o vierohodnosť so sporom o nauky; myslím, že ich privediem na správnu cestu, aby vedeli, keby chceli ďalej písať, ako začať.

Často sa vravieva, že z biblie sa dá dokázať všetko; no prv, než môžeme pripustiť, že niečo je bibliou dokázané, musí byť biblia sama dokázaná za pravdivú, pretože ak sama je nepravá, alebo jej pravdivosť bola vyhodnotená ako pochybná, stráca sa jej vierohodnosť a nemôže slúžiť za dôkaz.

Všetci kresťanskí vykladači biblie, kňazi a kazatelia, predkladajú svetu bibliu ako zbierku právd, ako pravdivé božie slovo. Medzi sebou sa hádali, ruvali a preklínali pre domnelý zmysel jednotlivých častí a slov tej knihy; jeden dokazoval a neústupne tvrdil, že to znamená to, druhý, že niečo práve opačné; vystúpil tretí a dokazoval, že neplatí ani jedno, ani druhé, ale niečo úplne iné ako prvé dve; a tomu hovorili „porozumieť biblii“.

Náhodou napísali všetky námietky proti prvému dielu „*Veku rozumu*“ kňazi a títo nábožní muži, tak ako ich predchodcovia, ruvajú sa a hádajú, predstierajúc, že rozumejú biblii; každý jej však rozumie inakšie a každý presadzuje, že on jej rozumie najlepšie; medzi sebou sa nezhodnú na inom, ako že biblii nerozumie Thomas Paine.

Miesto márnenia času a rozpaľovania sa odpornými hádkami o náukové body, vybrané z *Písma*, mali by títo muži poznať – a ak to nevedia, je zdvorilosťou poučiť ich – že prvou vecou, ktorej musíme porozumieť, je rozhodnúť, či vierohodnosti a dôkazu postačí môcť veriť, že *Písmo* je božím slovom alebo nie.

V tej knihe sa nachádzajú veci, o ktorých sa hovorí, že boli vykonané na výslovný boží rozkaz; sú však také desné pre normálnych ľudí a pre každý pojem spravodlivosti a mravnosti ako zločiny spáchané Robespierrom, Carrierom a Josephom Le Bonnom vo Francúzsku, anglickou vládou vo východnej Indii, alebo ktorýmkoľvek masovým vrahom terajšieho veku.

Keď čítame v knihách, pripisovaných Mojžišovi, Jozuovi a iným, že Izraelčania kradmo prepadali celé národy, ktoré podľa známych dejín nikdy im neublížili; že všetky tie národy rozsekali svojimi mečmi; že nešetřili ani starých, ani nemlúvňatá; že stále vraždili – mužov, ženy aj deti; nenechali ani živú dušu – a takých údajov je v písme zapísaných veľmi mnoho a so zúrivou divokosťou – sme si istí, že tieto veci sú skutočná pravda? Sme si istí, že stvoriteľ celého ľudstva prikázal

Izraelčanom, aby toto robili? Sme si istí, že knihy, ktoré toto vypisujú, sú písané na rozkaz a z moci toho istého Boha? Starobylosť povedačky nie je zárukou jej pravdivosti; naopak, je to skôr náznak, že ide o bájku. Lebo za čím starobylejšie sa nejaké rozprávanie vydáva, tým viac sa podobá rozprávke.

Pôvod každého národa je pochovaný v bájnóm podaní a pôvod židovského národa sa berie na vedomie s rovnakými pochybnosťami ako pôvod iných národov. Zvaľovať na Boha vinu za spáchanie skutkov, ktoré podľa svojej povahy a podľa úsudku mravnosti a spravodlivosti nie sú ničím iným ako tie najhnusnejšie zločiny a vraždy, najmä neospravedliteľné vraždenie nemlúvniat, sú predsa vážne veci.

Písmo nám vraví, že všetky tieto vraždy boli spáchané na výslovný boží rozkaz. Keby sme teda chceli veriť, že *Písmo* je pravdivé, museli by sme nevyhnutne neveriť v nijakú mravnosť a spravodlivosť Boha, pretože čím ho mohli tak nesmierne uraziť plačúce a smejúce sa nemlúvniatka? Aby sme mohli bibliu čítať bez hrôzy, museli by sme svoje srdcia zbaviť všetkých pocitov nežnosti, lásky a milosrdenstva. Čo sa mňa samého týka, keby som nemal nijaké inakšie dôvody pre vybájenosť a odmietanie bibliu ako to, že musím prinášať takú veľkú obeť, že musím veriť, že je pravdou – to jediné by rozhodlo pri mojom výbere.

No popri všetkých týchto mravných dôvodoch proti biblii chcem v tomto diele predložiť ešte iné dôvody, ktoré mi žiaden kňaz nebude môcť uprieť a dokážem tak, že biblia nemá oprávnenie vydávať sa za božie slovo.

Prv než pristúpim k tomuto rozboru, chcem ešte ukázať, v čom sa biblia líši od všetkých iných starobylých spisov čo do dokázateľnosti svojej pravdivosti; to je potrebné najmä z toho dôvodu, že všetci protivníci, ktorí písali proti prvému dielu „*Veku rozumu*“, dovoľávali sa toho, že pravdivosť biblií je dokázaná nad všetky pochybnosti, viac než u ktoréhokoľvek iného diela.

Poznám len jedinú starobylú knihu, ktorá sa teší všeobecnému súhlasu a viere bez odporu na všetkých stranách, a to sú Euklidove *Základy zememeračstva*. Euklides žil podľa platnej histórie asi 300 rokov pred Kristom a asi sto rokov pred Archimedom v Alexandrii v Egypte. Kniha je samobytným dôkazom, bez závislosti od spisovateľa aj všetkého, čo sa týka času, miesta a okolností.

Veci, opísané v Euklidovej knihe, by mali rovnakú váhu a platnosť, keby ich bola napísala iná osoba v inej dobe, alebo keby jej autor ani nebol známy. Údaje o spisovateľovi nemajú nijaký vplyv na jej obsah. Celkom inakšie je to ale s knihami, pripisovanými Mojžišovi, Jozuovi, Samuelovi a iným spisovateľom tohto druhu. To sú knihy svedectiev, majúce svedčiť o prirodzene nemožných veciach a preto všetka naša viera v tieto veci musí sa zakladať na poznaní, či ich naozaj písali menované osobnosti a po druhé na tom, ako ďaleko môžeme tým predpokladaným spisovateľom veriť. Všetka naša viera v pravdivosť týchto kníh vyžaduje už dopredu presvedčenie, že skutočne ich písali Mojžiš, Jozua, Samuel a iní a po druhé na tom, ako dôverujeme týmto spisovateľom.

Môžeme veriť v to prvé, ale nie v to druhé, to jest môžeme veriť, že istá osoba písala takéto knihy a tým vydala o sebe svedectvo; pritom nemusíme veriť, že jej spis je pravdivý a že jej svedectvo je hodnotné. Keby sa však dokázalo, že tie knihy nenapísali Mojžiš, Jozue, Samuel, atď., utrpela by pravdivosť ich podrobností vážnu ujmu. Veď predsa existujú veci ako je falšované alebo podhodené svedectvo. Neobstojí ani svedectvo od neznámej osoby, najmä ak sa týka nepravdepodobných vecí, v prírode nemožných, ako je hovoriť s Bohom tvárou v tvár o zastavení slnka aj mesiaca na rozkaz jedného človeka.

Väčšina ostatných starých kníh sú výplody dômyslu, pripisované Homérovi, Platónovi, Demostenovi, Cicerovi a iným. Ani tu netreba poznať spisovateľa, aby sme ich obsahu uverili, pretože tieto knihy ako plody ľudského ducha by mali rovnakú cenu, aj keby pochádzali od neznámych autorov.

Nik neverí v dejiny Tróje, ako ich líči Homér, veď ten je len básnik, ale je obdivovaný pre

umeleckosť svojho diela. Jeho zásluhy mu ostanú, aj keby bola celá poviedka vybájená. Ak však nechceme veriť vo veci, ktoré v biblii vykladá Mojžiš, ako neveríme v rozprávanie Homérovo, tu neostane v našich predstavách o Mojžišovi viac ako to, že bol podvodník.

Čo sa týka starých dejepiscov od Herodota po Tacita, veríme im len tie veci, ktoré sú možné a podobné viere, nič viac. Keby sme uverili všetko, museli by sme uveriť aj tým dvom zázrakom, ktoré opisuje Tacitus ako činy Vespaziana – uzdravenie chromého a slepého, čo sa malo udiť práve tak, ako keď to líči Ježišov dejepisec.

Potom by sme museli uveriť aj v zázraky, opisované Jozefom, ako že sa otvorilo Pamfilské more, aby prepustilo Alexandra a jeho bojovníkov, práve tak, ako to vieme o prechode Izraelčanov cez Červené more. Tieto zázraky sú práve tak silne odôvodnené a potvrdené ako zázraky biblické – a predsa im neveríme. Takže stupeň dôvodov, potrebných na utvrdenie našej viery vo veci prirodzene nemožnej, či už sa nachádza v biblii alebo inde, je oveľa vyšší, ako sa vyžaduje pre vieru v obyčajné možné veci.

Zástancovia biblií nemôžu mať nijaký nárok na našu vieru v bibliu na tom základe, že veríme v také veci v iných starobylých spisoch, prípadne veríme v také veci len potiaľ, pokiaľ sú možné a prirodzené, alebo pokiaľ sa samy odôvodňujú ako Euklidove zákony, alebo ich obdivujeme, pretože sú krásne ako Homérove básne, alebo pretože sú plné múdrosti ako Platón, alebo učenosti, ako Aristoteles.

15. Knihy Mojžišove

Po tomto úvode pristúpim ku skúmaniu vierohodnosti bibliie a začnem s tzv. piatimi *Mojžišovými knihami*, a to *Genesis*, *Exodus*, *Levitikus*, *Numeri* a *Deuteronomium*, čo sú ich zákonité názvy. Mojím cieľom je dokázať, že sú to podvrhnuté knihy a že Mojžiš nie je ich autorom; ba že ani neboli napísané v Mojžišovej dobe, ale až niekoľko sto rokov po ňom; že obsahujú len pokusy o napísanie dejín Mojžišovej doby a doby jej predchádzajúcej.

Boli zostavené veľmi neobratnými a hlúpymi ľuďmi, narodenými mnoho sto rokov po Mojžišovi, asi tak, ako dnes píše ľudia dejiny minulých čias (ako František Palacký napísal „*Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě*“ od viac ako tisíc rokov pred svojím vekom – pozn. prekl.), opisujúc, čo sa stalo, alebo čo sa vraví, že sa hádam stalo pred mnoho sto a tisíc rokmi. Dôkazy, ktoré predložím, sú čerpané z tých kníh samotných a na ne sa obmedzím. Keby som sa odvolával na svedectvo niektorých starých spisovateľov, nazývaných zástancami bibliie, chceli by svetskí spisovatelia podvracať moje svedectvo práve tak, ako ja podvraciam ich svedectvo; chcem sa s nimi stretnúť na ich pôde a budem bojovať s ich vlastnou zbraňou, s bibliou.

Hneď na začiatku treba povedať, že nemáme nijaké vierohodné svedectvo, že by bol autorom týchto kníh Mojžiš, pretože domnienka, že on ich napísal, nie je úplne opodstatnená a dostala sa do ľudských rečí, ani nikto nevie, ako. Sloh a spôsob, ako sú knihy zostavené, nedovoľujú názor, že ich napísal Mojžiš, pretože je to sloh a spôsob celkom inej osoby, hovoriacej o Mojžišovi.

V *Genesis* nie je o Mojžišovi ani slovko, pretože tá kniha píše o dobe pred Mojžišom. V ostatných sa všade hovorí o Mojžišovi v tretej osobe, napr. „Hospodin povedal Mojžišovi“, alebo „Mojžiš hovoril k Hospodinovi“, prípadne „Mojžiš hovoril k ľudu“ a „Ľud hovoril k Mojžišovi“. Taký sloh a spôsoby majú dejepisci, keď preberajú život a udalosti osôb, o ktorých píše.

Je možné, že človek sa vyjadruje o sebe ako o tretej osobe; aj Mojžiš mohol tak urobiť, ale taká domnienka sama o sebe neplatí a nič nedokazuje; ak nemajú zástancovia bibliie iné dôkazy ako túto domnienku, ktorá mohla a nemusela byť pravdivou, potom môžu tak dobre aj mlčať.

Aj keby sme pripustili, že gramatika dovoľuje Mojžišovi písať o sebe v tretej osobe, pretože tak môže o sebe písať každý, kto si nepraje menovať sa; vtedy sa však nedá vyhnúť tomu, že sa občas urobí smiešnym. Ako by bol mohol Mojžiš napísať to, čo stojí v Nm 12, 3:

„Kým Mojžiš bol veľmi tichý muž, (tichší) ako všetci ostatní ľudia na svete.“

Keby to boli jeho slová o sebe samom, nebol najtichším a najpokornejším, ale najnadutejším a najosobitnejším hlupákom. Zástancovia biblie si teraz vyberú stranu, ktorú chcú, že to písal, alebo nepísal a rovnako to svedčí proti nim.

Ak tie knihy nenapísal, sú podvrhnuté a nepravé; ak ich však písal, nehodno mu veriť ani slovo, pretože honosiť sa cnosťou, ktorú nemal, je opak pravdy a úmysel bol pravdepodobne lživý. V *Deuteronomiu* svedčí sloh a spôsob písania ešte väčšmi proti možnosti, že to písal Mojžiš.

Používaný spôsob písania je dramatický. Spisovateľ zaháji predmet niekoľkými poznámkami ako úvod a hneď na to predvedie Mojžiša ako hovoriaceho; nechá ho dohovoriť jeho reč a sám zaujme svoju úlohu hovoriaceho spisovateľa; rozpráva tak dlho, až zas predvedie hovoriaceho Mojžiša; nakoniec doplní svoju správu oznámením a opisom Mojžišovej smrti, jeho pohrebu a jeho povahy. Táto výmena hovoriacich osôb sa v knihe vyskytuje štyrikrát. Spisovateľ hovorí v 1. kapitole od prvého do piateho verša sám; potom uvádza Mojžišovu vec, ktorá končí 40. veršom 4. kapitoly.

Nato až do konca kapitoly rozpráva spisovateľ, čo urobil Mojžiš ako dôsledok svojej veci. V 1. verši 5. kapitoly podáva krátky úvod a potom necháva Mojžiša hovoriť k ľudu až do konca 26. kapitoly. To isté urobí na začiatku 27. kapitoly a nechá ho hovoriť do konca 28. kapitoly. V 29. kapitole hovorí spisovateľ v 1. verši a na začiatku druhého; nato poslednýkrát predvádza Mojžiša a necháva ho hovoriť až do konca 33. kapitoly. Potom hovorí spisovateľ sám celú poslednú kapitolu.

Rozpráva čitateľovi, že Mojžiš vystúpil na horu Nebo (Dt 34, 1), že z jej vrcholu ukázal mu Hospodin celú zem, zaslúbenú, ako spisovateľ vraví, Abrahámovi, Izákovi a Jakubovi; že tam Mojžiš zomrel, ale „do dnešného dňa sa nikto nedozvedel, kde je jeho hrob“; to je do tej doby, kedy spisovateľ pracoval na knihe *Deuteronomium*.

Potom spisovateľ pokračuje, že Mojžiš mal 120 rokov, keď zomrel, že mal dobrý zrak až do smrti a že bol silný do posledného dňa; ako preplakali Židia celých 30 dní, ako počúvali na jeho miesto ustanoveného Jozuu a že nepovstal po ňom za celú dobu až do tej, kedy on píše, žiaden prorok podobný Mojžišovi, ktorý by poznal Hospodina tvárou v tvár.

Ukázal som, že z gramatických dôvodov nemohol byť Mojžiš spisovateľom tých kníh; poukážem ešte na niekoľko nedôstojností autora *Deuteronomia* a potom ukážem, ako dejinné a časové dôkazy v týchto knihách dosvedčujú najmä to, že Mojžiš nebol a nemohol byť ich autorom, z čoho vyplýva, že neexistujú nijaké vierohodné údaje pre prípadnú vieru, žeby neľudské a ukrutné vraždenia mužov, žien a detí, o ktorých tie knihy rozprávajú, boli sa diali na boží rozkaz.

Je povinnosťou každého pravého deistu, aby bránil mravnú spravodlivosť Boha proti ohováraniu biblie. Autor knihy *Deuteronomium*, nech to bol ktokoľvek, je nielen neznámy, ale v správach o Mojžišovi hovorí sám proti sebe.

Keď rozprával, ako sa Mojžiš vybral na vrchol hory Nebo, (a nikde nezaznamenal, že zišiel dolu), vraví, že tam Mojžiš zomrel v moabskej krajine, a že „on“ ho pochoval v Údolí v moabskej krajine. Pred tým „on“ však nie je ani len naznačený žiaden podmet, na ktorý by sa toto zámeno mohlo vzťahovať; koho tým autor asi mienil? Ak myslí, že „on“ má znamenať Boha, ako to mohol spisovateľ vedieť a ako my, jeho čitatelia, môžeme mu veriť?

Keď nevieme, kto je ten spisovateľ, ktorý to tvrdí a ani Mojžiš to nemohol po svojej smrti o sebe napísať, ako tomu máme veriť? Spisovateľ ďalej vraví, že nikto nevie, kde je Mojžišov hrob, a to „až do dnešného dňa“, to jest do toho dňa, keď on písal ten doklad. Ako teda mohol spisovateľ vedieť, že Mojžiš bol pochovaný v jednom údolí zeme Moab?

Sám priznáva, že to písal dlho po Mojžišovej smrti a keď až do toho dňa, ako to písal, žiaden človek nevedel, kde je pochovaný, a on nemohol o sebe po svojej smrti napísať, že „až do dnešného dňa“ nikto nevedel, kde je pochovaný. Keby ešte chcel niekto tvrdiť, že toto písal Mojžiš, podobal by sa malému dieťaťu, ktoré sa schováva a volá: „Že ma nikto nenájde!“

Spisovateľ nikde neudáva, odkiaľ má všetky tie dlhé a doslovné reči, ktoré vkladá Mojžišovi do úst; máme úplnú voľnosť myslieť si, že buď si to sám vymyslel a zostavil, alebo písal tak, ako sa

hovorilo medzi kňazmi.

Jedno aj druhé je rovnako pravdepodobné, najmä keď nám autor v 5. kapitole odovzdáva tzv. božie prikázania, medzi ktorými má štvrté celkom iné znenie ako v knihe Exodus.

Ako príčina, pre ktorú sa má siedmy deň svätiť, sa v *Exode* udáva, že pretože Hospodin po stvorení neba a zeme v šiestich dňoch na siedmy deň odpočíval. V *Deuteronómii* sa udáva celkom iná príčina, a síce, že to bol deň, keď Izraelčania vyšli z Egypta a veľmi sa to zdôrazňuje.

Okrem toho sa v tejto knihe nachádza niekoľko vecí ako Mojžišom prikázaných robiť, o ktorých niet zmienky v iných knihách zákona, napr. ten zverský rozkaz (kap. 21, verše 18 – 21), podľa ktorého sú rodičia oprávnení pre neposlušnosť predviesť svojich synov pred obec a zabiť ich ukameňovaním.

Kňazi sa vždy veľmi radi odvolávajú na *Deuteronómium*; zamilovali sa do tejto knihy, lebo sa v nej rozkazuje platiť im desiatok. Odvolávajú sa na text, povzbudzujúci veriacich k plateniu:

„Nezaviažeš ústa vola mlátiaceho“ (25, 4). Ó, kňazi, kňazi! Ste ochotní nechať sa prirovnávať k mlátiacim volom, ak vám to vynáša desiatky.

Hoci teda nemôžeme vedieť, kto asi mohol byť autorom knihy *Deuteronómium*, predsa môžeme uzatvárať podľa jeho povolania, že to nebol nikto iný ako nejaký starý židovský kňaz, žijúci – ako sa presvedčíme – najmenej 350 rokov po Mojžišovi.

Teraz sa pozrime na historické a časovedné dôkazy. Pridržam sa časovej následnosti podľa biblie, lebo nechcem chodiť po dôkazy mimo biblie, ktorá sama dokáže, že Mojžiš nie je jej autorom a ani autorom iných, jemu pripisovaných kníh. Pritom poznamenávam, že v niektorých anglických vydaniach biblie je na okraji strany poznamenaný letopočet, kedy sa opisovaná udalosť stala.

Začal som s knihou *Genezis*. V 14. kapitole sa opisujú boje štyroch kráľov proti piatim, Lótovo zajatie a unesenie. Keď sa to vraj dozvedel Abrahám, zobral všetok svoj zbrojný ľud a hnal sa vyslobodiť Lóta zo zajatia, pričom prenasledoval nepriateľov až po Dan.

Aby som vysvetlil, ako tento údaj o Dane smeruje do tohto odôvodňovania, použijem dva príklady, jeden z Francúzska a druhý z Ameriky. V Amerike sa mesto, zvané teraz New York, kedysi volalo New Amsterdam; vo Francúzsku sa dnešný Havre Marat pred časom volal Havre de Grace. New Amsterdam sa zmenilo na New York v roku 1664, Havre de Grace na Havre de Marat v roku 1793. Keby sa našiel nejaký spis a nevedelo by sa, z ktorej doby pochádza, ale bola by v ňom zmienka o New Yorku, bolo by to dôkazom, že nebol napísaný pred rokom 1664, ale po tomto roku, najskôr v tomto roku.

Keby sa našiel neznámy spis bez udania doby, kedy bol napísaný a nachádzalo sa v ňom meno mesta Havre Marat, bolo by to zrejším dôkazom, že spis bol napísaný v roku 1793 alebo neskoršie. Použijeme teraz tieto príklady na mesto Dan. Vieme, že za Mojžišovej doby neexistovalo, ale vzniklo o mnoho rokov neskoršie. Mojžiš teda nemohol byť autorom správy, že Abrahám prenasledoval tých kráľov až po Dan.

Biblické mesto Dan bolo pôvodne pohanské a nazývalo sa Lais; keď ho kmeň Danitov prepadol a dobyl, nazval ho po sebe Danom; Dan bol vnuk Abraháma a zakladateľ pokolenia Danitov. Keď to máme dokázať, musíme vziať *Knihu sudcov*, kde sa píše (18, 27), že Izraelčania prišli do pokojamilovného mesta Lais, obyvatel'ov pobili ostrosťou svojich mečov a vypálili ohňom; znovu ho vystavali (verš 29) a dali mu nové meno Dan, kým staré meno bolo Lais.

Zmena mena mesta Lais na Dan je v biblii zaznamenaná hneď po udalostiach súvisiacich s menom Samson, ktorý umrel v roku 1120 pred Kristom; Mojžiš umrel v roku 1451 pred Kristom, takže mesto Dan mohlo dostať svoje druhé meno najskôr 331 rokov po Mojžišovi.

V *Knihu sudcov* je vôbec veľký zmätok v letopočtoch. Posledných päť kapitol, od 17. po 21., je čo do letopočtu postavených pred všetky ostatné kapitoly, teda 28 rokov pred 16. kapitolu, 266 rokov pred 15. kapitolu, 245 rokov pred 13. kapitolu, 195 rokov pred 9. kapitolu, 90 rokov pred 4.

kapitolu a 15 rokov pred 1. kapitolu. To poukazuje na neistotu a bájnosť biblie. Proti letopisnému zoradeniu dostupných časových údajov sa zabratie Lais a premena jeho mena na Dan odohralo 20 rokov po smrti Jozuu, nástupcu Mojžiša, ale podľa dejepisného poriadku je v knihe zaznamenané aj až 306 rokov po smrti Jozuu, čiže 331 rokov po smrti Mojžiša bolo premenované na Dan. Mojžiš nemohol byť autorom knihy *Genesis*, pretože podľa všetkých dokladov za jeho života nebolo žiadne mesto Dan. No autorom knihy *Genesis* musel byť niekto, kto žil v dobe, keď mesto Lais už bolo znovu vystavané a premenované. Nikto nevie, kto bola tá osoba, a preto platí, že knihu *Genesis* napísala neznáma osoba a nedá sa od nej vyžadovať, aby sa jej verilo.

Teraz prikrôčim k inému dôkazu, že Mojžiš nie je autorom knihy *Genesis*. V 36. kapitole tejto knihy sa nachádza zoznam potomkov Ezauových, nazývaných Edomčania, ako aj zoznam edomských kráľov; pritom 31. verš začína:

„A toto sú králi, ktorí kraľovali v kraji Edom prv, ako Izraelitom kraľoval kráľ.“

Dajme pozor na tieto slová. Keby sme našli nejaký spis, v ktorom sa neudáva, kedy bol napísaný, ale bolo by v ňom oznámenie, že sa nejaká vec stala skôr, ako sa zišiel americký kongres alebo francúzsky konvent, bol by to istý dôkaz, že spis nemohol byť napísaný skôr, ako sa zišiel americký kongres alebo francúzsky konvent. Museli by sme uzatvárať, že tento spis nemohol písať niekto, kto zomrel prv ako sa zišiel v Amerike kongres a vo Francúzsku konvent.

Uvedené slová z Gn 36, 31 zrejme a nezvratne dokazujú, že ich nikto nemohol napísať skôr, ako sedel na izraelskom tróne aspoň prvý kráľ. *Prvá kniha Mojžišova* nemohla byť napísaná Mojžišom, ale najskôr za panovania Saula alebo ešte neskôr. To je nezvratný zmysel toho verša a nikto ho nemôže vysvetliť rozumnejšie. Keby sa tento verš nachádzal v niektorej knihe, ktorá bola napísaná až v dobe, keď nad Izraelom panovali králi, nikto by sa nemohol myliť, že je to v poriadku.

Tak napríklad *Knihy kroník* (1 Krn a 2 Krn), opisujúce skutky židovských kráľov, sú zrejme písané a vydávajú sa za také až za dôb kráľov a tento verš v 36. kapitole *Genesis* a so všetkými ostatnými, v tej kapitole nasledujúcimi, nachádza sa doslovne aj v 1. kapitole *Prvej knihy kroník* (1 Krn, 1, 43).

„Králi, ktorí kraľovali v Edomsku skôr, ako nad Izraelitmi panoval kráľ.“

Autor *Kroník* to mohol smelo napísať, lebo opisuje životy židovských kráľov, ale autor *Genesis*, ak to má byť Mojžiš, nemohol to urobiť, ak žil dávno pred kráľmi.

Keď je to tam a nedal to tam Mojžiš, bola kniha zostavená až po zavedení kráľovstva v zemi a je doslovným opisom z *Kroník*, takže nie je ani taká stará ako *Knihy kroník*, ba ani taká stará ako Homérove básne alebo Ezopove bájky; ako sa udáva, žil Homér v dobe Dávida alebo Šalamúna a Ezop ku koncu židovského kráľovstva. Keď vezmeme knihu *Genesis* jej autora Mojžiša, na predpoklade existencie ktorého bolo postavené učenie, že *Genesis* je slovo božie a ako takému sa jej musí veriť, neostane z nej viac ako cena neznámej knihy od neznámeho autora rozprávok, bájok a nezmyselných starobylych výmyslov, ba aj zrejmych lží.

Rozprávky o Eve a hadovi, o potope sveta a všetky ostatné padnú potom na stupeň rozprávok z tisíc a jednej noci, ba ani toľko zaujímavostí nemajú, pretože nie sú také zábavné; potom sa správy o ľuďoch, ktorí žili osem- až deväťsto rokov, ukážu vymyslené, ako sú rozprávky iných národov o obroch a polobohoch. Mojžišova povaha, ako ju líčia sväte knihy, je nad pomyslenie ukrutná až besná. Ak sú tie údaje pravdivé, bol Mojžiš netvor, ktorý zavádzal prvé vojny na všetky svetové strany, a to bez iných príčin a pohnútok ako náboženských; a pod pretvárkou alebo očarením sa dopúšťal najohavnejších nešťachetností, aké nachádzame v dejinách ktoréhokoľvek národa; jeden prípad vám opíšem.

O tom, ako sa židovské vojsko vrátilo z vražednej a lúpežnej výpravy, dočítame sa v knihe *Numeri* (od Nm 31, 12):

„Priviedli zajatcov aj ulúpenú korisť k Mojžišovi, kňazovi Eleazarovi a celej izraelskej

pospolitosti do tábora na Moabskej stepi pri Jordáne oproti Jerichu. Mojžiš, kňaz Eleazar a všetky kniežatá ľudu im vyšli z tábora v ústrety. Mojžiš sa však rozhneval na veliteľov vojsk, na vodcov, na tisícnikov a stotníkov, ktorí sa vracali z bojovej výpravy. Mojžiš im vyčítal: „Prečo ste nechali všetky ženy nažive?! Veď to práve ony na Balámovu radu zviadli Izraelitov, aby kvôli Fogorovi odpadli od Pána, za čo stihla Pánov ľud náказа! Preto teraz pobite všetkých chlapcov a pozabíjajte aj všetky ženy, ktoré už obcovali s mužom. Ale všetky devy, ktoré ešte neobcovali s mužom, nechajte nažive pre seba!“

V celých dejinách národov sa nenájde ohavnejší a diabolskejší netvor, ktorý by bol meno človeka väčšmi zhanobil, ako tento Mojžiš, ak je pravda, čo je o ňom napísané v tomto *Svätom písme*. Tu je nariadené menom božím zavraždiť chlapcov, zavraždiť matky, bezbranných a nevinných, a sprzniť dievčatá. Nech sa v duchu preniesie každá matka do postavenia tých zajatých matiek; jedno dieťa jej zabijú, druhé sprznia a ju odovzdajú katovi, aby ju zabil.

Nech sa každé dievča vžije do postavenia tých zajatých dievčat, ktorým bol zavraždený brat, zavraždená matka, keď otcovia už boli pobití skôr, a ony samy mali byť vydané na sprznenie surovým židovským vojakom. Aké pocity sa musia zrodiť v prsiach takých matiek, takých dievčat, ktoré toto čítajú a majú považovať za sväté písmo, za božie slovo, za náboženstvo a majú mať toto diabolstvo v úcte a majú podľa toho riadiť svoj život? Náboženstvo, ktoré takto hubí všetky spoločenské mravné zväzky, je krivým, diabolským, a nie božským náboženstvom. (Pozn. prekl.: A všimnime si ešte text o niekoľko veršov nižšie – verš 21 a nasl., kde hovorí veľkňaz Eleazar k vojakom, ktorí práve splnili Mojžišov diabolský rozkaz a sami to považujú za ohavný, nečistý zločin.)

Kňaz ich učí, ako sa majú z toho zločinu očistiť. Všetko, čo nakradli a nalúpili, je z kovu a znesie oheň, musia nechať prejsť ohňom a potom očistiť; čo neznesie oheň, majú pretiahnuť vodou, aby sa to prečistilo; aby seba očistili, majú vyprať svoje rúcha; sami sa majú umyť vodou a budú z nich opäť čisti a svätí boží služobníci, božie deti a budú zas vyvoleným národom jediného Boha. Oni tak urobili a vošli do svojich stanov úplne čisti.

Po týchto ohavných rečiach Mojžiša a veľkňaza nariaduje Mojžiš v božom mene, ako sa má rozdeliť medzi Židmi a Hospodinom korisť. Vo verši 37 sa tu v plnej miere prejavuje nehanebnosť a pretváрка kňazov, ktorí zabezpečujú podiel za jeho pomoc aj pre Hospodina, ako keby aj on bol lúpil, vraždil a zaslúžil si svoj diel; ušlo sa mu 675 kusov oviec, 72 kusov hovädzieho dobytku, 61 oslov a 32 duší zajatých otrokov. Tento Hospodinov podiel odovzdal Mojžiš kňazovi Eleazarovi a kňazi ho zhrabali pre seba a zviadli to na Boha, že on to chcel mať pre seba. Pre kňazov a levitov bol potom ešte vymeraný podiel vo verši 47. Okrem toho odobral veľkňaz od vojakov všetko zlato, nakradnuté v mene Hospodina, a bolo ho 16 750 šeklov. To sa odnieslo do stánku Hospodina a bolo majetkom kňazov.

V Nm 31, 35 sa počíta, že tých pri živote zachovaných a na sprznenie vojakmi a ľuďom určených bolo 32 000. Veru celá táto kapitola božieho slova je taká hrubá a na čítanie pre ľud ohavná, ako keby bola bývala písaná len pre diabla; a takých kapitol je v *Písme svätom* ešte mnoho a mnoho.

Ľud nevie, akou ohavnou knihou je to takzvané *Sväté písmo*. Od útlej mladosti je vychovávaný v povere, že čo je v ňom napísané, je svätá pravda. O ničom nepochybuje a myslí si, že tú knihu napísal alebo nechal napísať dobrotivý pánboh a že v nej je všetko v poriadku. Blesky božie! Veď ono je to celkom inakšie; je to kniha plná klamstiev, ohavností a rúhania sa Bohu. Lebo čo je to iné ako to najdiabolskejšie rúhanie sa Bohu, keď sa všetka tá nešľachetnosť, čo sa tu opisovala, pripisuje Bohu, že on to prikázal a nechal urobiť; že sa so zabijakmi a vrahmi delil o korisť.

Ale vráťme sa k nášmu predmetu, aby sme dokázali, že Mojžiš nenapísal knihu, ktorá sa mu pripisuje a že biblii nemôžeme veriť. Tie dva dosiaľ uvedené doklady sa týkajú udalostí, ktoré sa stali 300 až 500 rokov pred ich opisáním a nijako nemôžu byť považované za napísané pred opisánymi udalosťami. O nejakom prorocťve ohľadom mesta Dan a židovských kráľov v týchto

dvoch prípadoch nemôže byť ani reči. Rozhodujúce slová sú v minulom čase a bolo by nezmyslom povedať, že niekto prorokuje dozadu, opisujúc udalosti, čo sa stali v dávnej minulosti. Takých miest je v knihe veľa.

V knihe *Exodus*, ktorá sa tiež pripisuje Mojžišovi, sa vraví (Ex 16, 35):

„A Izraeliti jedli mannu štyridsať rokov, kým neprišli do obývanej krajiny. Jedli mannu, dokiaľ neprišli k hraniciam krajiny Kanaán.“

Či jedli Židia na púšti mannu alebo nie, čo bola tá manna, či nejaká malá hubka alebo nejaká bylina, v tej krajine sa vyskytujúca, to nemá čo robiť s predmetom nášho záujmu. Chcem ukázať len to, že Mojžiš nemohol napísať tento verš, pretože sa v ňom opisuje udalosť, ktorá sa stala až po jeho smrti. Podľa biblie zomrel Mojžiš (ale biblia je taký šalát klamstiev a nezmyslov, že človek nevie, čomu má veriť a čomu nie) na púšti a nikdy nedosiahol kanaánske hranice; preto nemohol vedieť ani napísať, čo robili Židia po jeho smrti, či jedli mannu alebo nie. Jedenie manny sa preťahuje až do doby Jozuovej, keď už Židia prekročili Jordán a prišli na hranice kanaánskej zeme (Joz 5, 11):

„A prestala manna padať, keď toho roku jedli z úrody zeme kanaánskej.“

Ešte výraznejší prípad takejto situácie nachádzame v *Deuteronomiu*, kde je nielen dôkaz, že to nemohol napísať Mojžiš, ale aj príklad vtedajších bájných predstáv o obroch. V 3. kapitole tej knihy, verš 11, autor vraví:

„Preto som sa rozhneval na toto pokolenie a povedal som: Ich srdce ustavične blúdi; tí veru nepoznali moje cesty. Ako som v svojom hneve prisahal: Nevojdú do môjho pokoja!“

Z obrov ostal nakoniec len Og, kráľ v Bazane. Jeho železnú posteľ možno vidieť v Rabate u synov Amonových. Je dlhá 9 lakt'ov a široká 3 mužské lakte“. Jeden lakeť je asi jedna stopa a 10 palcov, takže tá posteľ mala rozmery 16 stôp a 4 palce dĺžky krát 7 stôp a 4 palce šírky. Autor spomína na túto obrovu posteľ ako na starožitnosť z dávnych čias a vraví, že ju ako pamiatku opatrujú v Rabate. To však nemohol napísať Mojžiš, pretože o tomto meste nemohol nič vedieť; áno, patrilo tomu kráľovi, ale Mojžiš ho nedobyl. Mesto bolo dobyté až za 400 rokov po Mojžišovi; úspešne ho obliehal Joab, vojvodca kráľa Dávida (Sam 12, 26), ktorý pozval svojho kráľa, a ten mesto dobyl, tamojšiemu kráľovi vzal z hlavy korunu a nasadil si ju na vlastnú hlavu; vážila hrivnu zlata a bol na nej drahokam. Dávid si ju položil na svoju hlavu a vyviezol z mesta veľké množstvo koristi; pôvodné obyvateľstvo vyviedol z mesta a dal ho roztrhať pílami, železnými mlátačkami a sekerami a vohnal ich do tehliarskych pecí; to urobil všetkým amonským mestám.

Nechcem tu vyrátavať všetky nezhody a chyby proti času, miestu a okolnostiam, ktoré sa nachádzajú v Mojžišových knihách, aby som dokázal, že ich nepísal Mojžiš. Ide mi o to, že všetky boli napísané až mnoho rokov po jeho smrti ľuďmi nám celkom neznámymi; pravdepodobne to boli nejakí kňazi.

16. Kniha Jozue

Teraz sa presvedčíme, že tzv. *Knihu Jozue* nenapísal prorok Jozue, ale je od neznámeho autora, teda nie je hodnoverná. Dôkaz, ktorého sa pridržím, čerpám z knihy samotnej; nechcem chodiť pre dôkazy, že biblia nie je pravdivá, mimo bibliu, lebo čo potrebujeme, nájdeme v nej samej; krivé svedectvo vždy svedčí proti sebe.

Jozue bol podľa 1. kapitoly tej knihy Mojžišovým nástupcom a bol vojakom, čo Mojžiš nebol; zostal náčelníkom židovského ľudu 25 rokov, to jest od smrti Mojžišovej podľa biblického letopočtu v roku 1451 pred n. l. až do roku 1426 pred n. l.

Ak teda nájdeme v tejto knihe, ktorá sa vydáva za ním napísanú, zmienku o udalostiach, ktoré sa stali až po Mojžišovej smrti, bude to dôkazom, že to nemohol napísať Jozue; bola napísaná až po

udalostiach, ktoré sa udiali. Čo sa týka povahy tejto knihy, je strašná: je to žoldnierske rozprávanie o surovosti, vraždení a znásilňovaní, rovnako divošské a beštiálne, ako líčenie tých vecí, pripisované Jozuovmu predchodcovi Mojžišovi.

Aj rúhačstvo tejto knihy je rovnaké ako v knihách Mojžišových, lebo aj tu sa všetky zverskosti, neplechy, zločiny a diabolstvá pripisujú božiemu rozkazu a Boh sa stáva spoluvinníkom všetkého.

Tak ako predchádzajúce knihy, aj *Knihy Jozue* je napísaná v tretej osobe; takto hovorí jeho dejepisec, pretože od Jozua by bolo nezmyselné a slávybažné, aby sa sám opisoval štýlom posledného verša 6. kapitoly, že Hospodin bol s ním a že jeho povest' sa rozhlásila po celom svete.

V kapitole 24, verš 29 je napísané, že po vykonaní všetkých tých skutkov Jozue zomrel vo veku 110 rokov a bol pochovaný v tamnatsarskej krajine; že izraelský ľud slúžil Bohu nielen po všetky Jozuove dni, ale aj po jeho smrti za dní dlho žijúcich staršínov.

Teraz sa pýtam menom zdravého rozumu, či mohol Jozue písať vo svojej knihe o svojej smrti, o tom, kde ho pochovali a čo sa dialo v národe po jeho smrti. Toto nemohol napísať nikto iný ako niekto, čo žil po smrti Jozuovej a aj dlho po smrti staršínov, ktorí Jozueho prežili.

V *Knihy Jozue* je ešte veľa miest, z ktorých poznávame, že bola napísaná hodne dlho po Jozuovi. Sú to napríklad slová kapitoly 10, verš 14, kde sa po detinskej rozprávke o zastavení slnka a mesiaca dodáva:

„Takého dňa ako tento nebolo ani predtým, ani potom, keď Pán poslúchol na hlas človeka.“

Rozprávka o zastavení slnka nad horou Gabaon a mesiaca nad údolím Ajalon je jedna z tých, ktoré sa samy prezrádzajú ako vymyslené. Také niečo sa nemohlo stať bez toho, aby o tom vedel celý svet. Jedna polovica sveta by sa čudovala, prečo slnko nevychádza vo svojom čase, druhá polovica by sa čudovala, prečo nezapadá, keď mu nadišiel čas.

Túto udalosť by videli všetky národy na celom svete a bola by im tak zvláštnou, že povest' o nej by sa zachovala. Ako je možné, že žiaden národ na svete o niečom podobnom nevie? A prečo musel zastať aj mesiac? Načo potreboval Jozue sviť mesiaca, keď mu svietilo slnko? Ako básnický obraz to ujde, podobá sa to tomu miestu v speve Debory a Baraka, kde hviezdy bojovali na svojich dráhach proti Sisere; nemá to však v sebe toľko drzosti ako obraz, prednesený Mohamedom k mužovi, ktorý k nemu prišiel odrádzať ho od pokračovania v jeho činnosti. Povedal mu:

„A keby si ku mne prišiel nesúc v jednej ruke slnko a v druhej mesiac, ja by som predsa svoju dráhu nezmenil.“

Ak chcel Jozue prekonať Mohameda, mal vziať do jedného vrečka slnko a do druhého mesiac a mal ich nosiť tak, ako nosil svoj temný svietnik Guy Fawkes a mohol si ním v prípade potreby posvietiť aj vo dne.

Vznešenosť a smiešnosť sú si často tak blízke, že len ťažko sa dajú od seba rozoznať. Jediný krok za vznešené zmení ho na smiešne a jediný krok za smiešne vráti mu jeho vznešenosť. Keď sa táto správa zbaví básnického nádychu, ukazuje len Jozueho nevedomosť; Jozue mal prikázať zemi, aby sa zastavila vo svojom behu, pretože ona sa točí okolo slnka a nie slnko okolo nej.

Výraz „potom“ v 14. verši musí znamenať proti výrazu „najprv“ veľmi dlhú dobu po domnejšej udalosti. Bolo by smiešne povedať, že sa to nestalo druhý deň, ani za mesiac, ani za rok; aby to malo nejaký význam, musí sa to vzťahovať na veľmi dávnu dobu, kde sa taká udalosť neprihodí za mnoho sto rokov. Ak to nie je mnoho sto rokov, je to len malicherné porovnanie.

Dlhá doba je naznačená aj v 8. kapitole, kde sa po opise dobytia mesta Hai hovorí vo verši 28, že Jozue vypálil mesto Hai a premenil ho na hromadu prachu, sutín a pustatinu až do dnešného dňa.

Hneď nato v nasledujúcom verši sa opakuje, že na obeseneho kráľa nahádzali hromadu kamenia,

ktorá trvá až do dnešného dňa, to jest do toho dňa, keď ešte žil spisovateľ Knihy Jozue.

Rovnako aj v kapitole 10, vo verši 27:

„Potom ich Jozue zabil a obesil na piatich stromoch. A viseli na stromoch až do večera. Pri západe slnka ich na Jozueho rozkaz sňali zo stromov, hodili do jaskyne, kde sa skrývali, a na vchod do jaskyne nahromadili veľké kamene, ktoré sú tam až do dnešného dňa.“

Z textu vyplýva, že to má byť viditeľné až do dnešného dňa, a dnešný deň musí byť hodne ďaleko, hádam aj viacero storočí od udalosti, pretože Jozue nemohol napísať tieto slová a túto knihu.

Pri vyratúvaní rozličných Jozueho skutkov a miest, kde sa čo stalo, vraví sa vo verši 15, 63, že Jebuzejských nemohli Židia dostať von z Jeruzalema a títo „žijú v Jeruzaleme dodnes“. Tu sa vynára otázka, kedy to bolo, keď Jebuzejskí žili pohromade so Židmi v židovskom hlavnom meste. Keďže o tejto veci je zmienka aj v 1. kapitole *Knihy sudcov*, ponechám si svoje poznámky pre neskoršie riadky.

Po dôkaze zo samej Jozueho knihy a bez inej pomoci, že Jozue nie je a nemôže byť autorom po ňom nazvanej knihy, ale že je to kniha jeho menu podvrhnutá a následkom toho nespoľahlivá a nepravdivá, prikráčim ku *Knihe sudcov*.

17. Kniha sudcov

Kniha sudcov nenesie v názve meno svojho spisovateľa, a preto si nemožno myslieť, žeby bola božím slovom. Keďže sa ani len nepripisuje žiadnemu známemu spisovateľovi, je úplne bez otca, bez ručiteľa. Začína sa temer rovnakými slovami ako *Kniha Jozue*. Ak tá začína slovami „Stalo sa po smrti Mojžišovej“, táto začína slovami „Stalo sa po smrti Jozuovej“.

Podľa toho a mnohých ďalších slohových podrobností sa zdá, že je to kniha od toho istého spisovateľa ako *Kniha Jozue*, lenže nevieme celkom nič, kto to asi bol a kedy to písal; vyplýva z nej len to, že jej autor žil dlho po Jozuovej smrti, o ktorej je reč už v 1. kapitole; v 2. kapitole podáva autor prehľad celej knihy, ktorá podľa biblického letopočtu predlžuje svoj opis do roku 306 pred n. l., to jest od Jozueho smrti (1426 pred n. l.) až do smrti Samsona (1120 pred n. l.) a len 25 rokov pred Saulom, ktorý išiel hľadať osly svojho otca a stal sa kráľom.

Podľa všetkého nebola táto kniha, ako aj *Kniha Jozue*, písaná prv, ako najmenej za doby Dávidovej. V 1. kapitole sudca rozpráva, čo sa stalo po Jozuovej smrti medzi Židmi a inými obyvateľmi kanaánskej zeme. Keď sa tu spisovateľ v 7. verši krátko zmieňuje o Jeruzaleme a v nasledujúcom verši dodáva, že Židia dobyli Jeruzalem, nemohla byť kniha písaná prv, než Židia Jeruzalem skutočne dobyli. Pritom si čitateľ musí spomenúť na to, čo som povedal pri uvádzaní 63. verša 15. kapitoly *Knihy Jozue*, kde sa vraví, že Židia nemohli z mesta dostať Jebuzejských, ktorí s nimi ostávajú v tom meste až do dnešného dňa. To znamená do toho dňa, keď bola *Kniha Jozue* písaná. Vieme však, že Jeruzalem bol dobytý až za kráľa Dávida, čo znamená, že *Kniha Jozue* a *Kniha sudcov* neboli písané prv ako za kráľa Dávida, čo sa stalo až 370 rokov po Jozuovej smrti.

Meno mesta, ktoré dostalo meno Jeruzalem, bolo pôvodne Jebus alebo Jebusi, a bolo hlavným mestom Jebuzejských. Správa o jeho dobytí Dávidom sa nachádza v *Druhej knihe Samuelovej* (2 Sam 5, 4) a v *Prvej knihe kroník* (1 Krn 14, 4). Nikde v biblii nestojí, že toto mesto bolo niekedy niekým dobyté. Pri opise dobytia mesta Židmi sa píše, že víťazi povraždili všetky živé duše v meste a nenechali nažive ani jedného človeka. Židia sa zvyčajne týmito slovami honosia po všetkých svojich víťazstvách. Ak sa tu mlčí o takom hrdinstve, stalo sa iste, že mesto sa vzdalo a Jebuzejskí, ktorí tam bývali, ostali tam žiť naďalej, čo aj mesto bolo dobyté. Preto správa v *Knihe Jozue* o tom, že Jebuzejskí ostávajú v meste dodnes, súhlasí s týmto dobytím a vzdaním sa Dávidovi.

Po *Knihe sudcov* nasleduje malá knižka *Rút*, hlúpa rozprávka, neobratne podaná a nevie sa kým, o jednom dedinskom dievčati, ktoré v noci, keď jej príbuzný Bóz spal, vliezlo svojmu príbuznému na posteli pod plášť. To je teda pekná látka pre tému božieho slova a ducha svätému to nepridáva na

cti. Inakšie je to jedna z najlepších kníh *Svätého písma*, lebo sa tam nespomína ani jedna vražda, niet tam znásilňovania a neopisuje sa nijaký zločin.

18. Samuelove knihy

Prejdem teraz ku dvom Samuelovým knihám, aby som dokázal, že ich nepísal Samuel, ale až dlho po jeho smrti niekto neznámy. Upozorňujem hneď na začiatku na správu, ktorú Samuel podáva o Saulovi, ako tento išiel hľadať osly svojho otca a ako si zašiel k Samuelovi, ako teraz chodia hlúpi ľudia k veštkyňiam a nechajú si predpovedať budúcnosť.

Spisovateľ rozpráva o Saulovi, Samuelovi a o osloch; nevraví, že sa udalosť stala nedávno, ale podáva správu ako nejakú starodávnu historiku a v kapitole 9, verš 9, povie: „Za starodávna v Izraeli, ak sa niekto šiel dopytovať Boha, takto hovorili: „Poďme k vidiacemu“. Lebo koho dnes volajú prorokom, toho za starodávna volali „vidiacim“. Ako tak raz Saul so sluhom išli, spytovali sa aj po vidiacom a dievky sa s ním dali do reči. Keď mali Samuela pred sebou, pýtali sa ho tiež, kdeže je „vidiaci“ a on odpovedal: „Ja som vidiaci“.

Keďže autor Samuelových kníh rozpráva predvzajúc otázky a odpovede slovami, ako sa hovorilo kedysi a musí ešte pridávať vysvetlenie, aby za jeho doby žijúci rozumeli, čo to znamená, pretože v jeho dobe sa ten spôsob reči už nepoužíval, to dokazuje, že ten spisovateľ žil dlho po Samuelovej smrti a že teda Samuel to nenapísal a kniha je bez spisovateľa a tým bez vierohodnosti.

Ak tie knihy čítame ďalej, stretáme sa s udalosťami, ktoré sa udiali dlho po Samuelovej smrti. Samuel predsa zomrel pred Saulom (1 Sam 28), ktorý potom s endorskou čarodejnicou vyvolával z hrobu Samuelovho ducha. Potom sa rozpráva veľa vecí o Saulovi a jeho nástupcovi Dávidovi, čo všetko sa stalo po Samuelovej smrti a predsa to vraj písal sám Samuel.

V 25. kapitole *Prvej knihy Samuelovej* je reč o Samuelovej smrti a pohrebe, čo tiež nemohol napísať on, ako to nemohli ani Mojžiš a Jozue.

Druhá kniha Samuelova začína udalosťami, ktoré sa odohrali za 4 roky po Samuelovej smrti; po Saulovi nastúpil na trón Dávid; opisuje sa jeho kral'ovanie až do jeho konca, čo bolo 43 rokov po Samuelovej smrti. Tieto knihy sú samy o sebe dostatočným svedectvom, že ich nepísal boží muž Samuel.

Tak som prešiel všetky knihy prvej časti biblie, pri ktorých sa uvádzajú mená osôb, vydávaných za ich autorov; cirkev, vydávajúca sa za kresťanskú, ich podvodne predstavuje ako diela Mojžiša, Jozuu a Samuela. Dokázal a odhalil som tento podvod.

Tak teda, vy kňazi všelijakého druhu, ktorí ste písali a kázali proti prvému dielu *Veku rozumu*, čo k tomu poviete?

Môžete navzdor do očí bijúcim dôkazom vystúpiť na svoje kazateľnice a ďalej podvádzat' svojich poslucháčov, hovoriac im, že tie knihy sú od menovaných autorov, očarených samotným bohom a teda že sú to božie slová? Je tak jasné, ako len niečo môže byť jasné, že osoby, vydávané za autorov všetkých tých kníh, ich nepísali a písať nemohli. Nikto z vás nemá ani poňatie, kto asi písal tie knihy. Aký náznak ospravedlnenia môžete predložiť, aby ste mohli pokračovať v rúhavej činnosti podvádzania ľudu? Čo môžete uviesť proti istému a mravnému deistickému náboženstvu? A čo k podpore svojej sústavy klamstva, modlárstva a údajných zjavení?

Keby sa tie ukrutné a vražedné nariadenia, ktorými je biblia preplnená, tie nespočetné mučenia a popravy ľudí v dôsledku tých nariadení pripisovali nejakému vášmu priateľovi, ktorého pamiatka je vám drahá, iste by ste urobili všetko, aby ste dokázali, že taký opis jeho vlastností je nesprávny, hanebný a urážlivý a hájili by ste meno a dobrú povesť svojho priateľa.

Keď však biblia uvádza také hrubé a ukrutné veci o vašom tvorcovi, alebo povera vás zaslepuje, alebo nemáte k svojmu Bohu ani štipku citu ani lásky, že to počúvate s nábožnosťou alebo aspoň ľahostajne.

Dôkazy, ktoré som predložil, že biblia je podvrhnutá kniha a teda sa jej nedá spoľahlivo veriť ani

slovo, spôsobia síce zarytým kňazom bolestivé rany, ale miliónom vriacich to prinesie útechu a upokojenie myslí; prestanú si namýšľať tie ohavné veci o svojom Bohu, ako im ich kňazi vstěpovali do ich myslí a čo oni podľa svojich prirodzených zásad spravodlivosti a mravnosti nemohli chápať.

19. Knihy kráľov a Knihy kroník

Prejdeme teraz ku dvom *Knihám kráľov* a dvom *Knihám kroník*. Sú to obidve dejepisné knihy o životoch a činoch židovských kráľov, ktorí ako celok boli bandou zlodejských ničomníkov. Ale to nech nás teraz nezaujíma, a to tým menej, že ani tu nevieme, kto tie knihy napísal, lebo sú bez mena, a či si ich autor zasluhuje dôveru, či sú tie hanebnosti, pripisované kráľom, pravdivé alebo len vymyslené. Ako temer všetky starobylé spisy, tak aj predmetné knihy obsahujú trochu skúseností a trochu báchoriek, trochu možností a trochu nemožností, na ktorých nám pre vzdialenosť doby a bezvýznamnosť zemepisnej oblasti veľa nezáleží. Mojou hlavnou úlohou pri práci s týmito knihami bude porovnávať ich medzi sebou a s inými časťami biblie, aby som poukázal na zmätok, odporovanie si a ukrutnosti i ohavnosti v tomto tzv. božom slove.

Prvá kniha kráľov sa začína životom kráľa Šalamúna, čo bolo podľa biblického letopočtu roku 1015 pred n. l. *Druhá kniha kráľov* končí roku 588 pred n. l., takže knihy zachycujú dobu 427 rokov. Dve *Knihy kroník* sú dejinami rovnakej doby a vôbec tých istých osôb, ale každá od iného spisovateľa. Bolo by nezmyslom. keby jeden autor písal dve knihy o tom istom predmete.

1. kniha kroník opakuje v deviatich kapitolách rodokmeň od Adama po Saula a potom opisuje panovanie Dávida. *2. kniha kroník* končí Zedekionom asi v roku 588 pred n. l.

Posledné dva verše tejto knihy posunujú jej spísanie ešte o 52 rokov ďalej, teda na rok 536 pred n. l.; vlastne ani nepatria k tejto knihe, na čo poukážem pri preberaní *Ezdrášovej knihy*.

Dve *Knihy kráľov* obsahujú popri dejinách Saula, Dávida a Šalamúna, ktorí panovali nad celým Izraelom, ešte aj dejiny 17 kráľov a jednej kráľovnej, nazývaných judskí králi a 19 kráľov nazývaných izraelskými.

Židovský národ sa totiž hneď po Šalamúnovej smrti rozpadol na dve časti a každá polovica mala svojich vlastných kráľov, ktorí sa medzi sebou stále osudne a podliacky ruvali. Preto sú tie knihy len o málo viac ako zápisky o vraždách, zradách, lúpežiach, vojnách, krviprelievaniach a podobných nerestiach.

Ukrutnosti, ktoré si Židia zvykli robiť Kanaáncom, ktorých zem si najprv nechali od svojho Boha darovať, no potom ich divoko prepadli a dobývali, tie isté ukrutnosti páchali teraz na sebe, totiž Izraelčania na Židoch a Židia na Izraelčanoch. Ani polovina ich kráľov nezomrela prirodzenou smrťou a v niektorých prípadoch boli vyvraždené celé rodiny, aby si nástupca zabezpečil svoj trón; za niekoľko týždňov, mesiacov alebo rokov ho stretol osud jeho predchodcu – úkladná zrada a vražda.

V 10. kapitole *Druhej knihy kráľov* sa hovorí o dvoch košoch, plných 70 detských hlavičiek, vystavených pri mestskej bráne. Boli to deti Achabove a ich vrahom bol Jehu, ktorého Elisa, domnelý boží muž, pomazal za kráľa nad vyvoleným izraelským domom; urobil to len preto, aby mohol spáchať krvavý zločin a svojho predchodcu zviest' z tohto sveta.

V správe o panovaní Menahema, jedného z izraelských kráľov, ktorý zavraždil Saluma, ktorý panoval len jeden mesiac, sa uvádza (2 Kr 15, 16):

„Vtedy spustošil Menahem Tapuach a všetko, čo bolo v ňom, i jeho okolie až do Tersy, lebo mu neotvorili. Spustošil ho a všetky ťarchavé ženy v ňom dal rozparať.“

To mohol urobiť vyvolený národ na boží rozkaz?

Môžeme si dovoliť domnievať sa, že Boh by mohol vyznamenať nejaký národ pridelením názvu „vyvolený národ“, ale neurobil by to takému národu, čo vyniká nad iné poctivosťou, usľachtilosťou, mravnosťou a nábožnosťou? Mohli by byť vyvoleným národom títo hrdlorezi, prznitelia panien a

párači tehotných žien, títo krvilační židovskí netvori?

Ľud, ktorý bol skrz-naskrz skazený napodobňovaním predstavovaných mu ohavných netvorov, ako boli Mojžiš, Áron, Jošua, Samuel, Dávid a iní, ktorí nemajú v celosvetových dejinách seberovných v zhovädilosti, zverstvách, vražedníctve, nesvedomitosti, podvodníctve a celkovej ohavnosti – taký ľud sa mohol vydávať za vyvolený boží národ? Ak úmyselne nezatvoríme svoje oči a nezatvrdíme svoje srdcia poverou a predsudkom, spoznáme, že tento lichotivý názov vyvoleného národa používali židovskí kňazi, a síce lživo a podvodne, aby zakryli svoje nehanebnosti a zločiny páchané na ľude a zvedli to na svojho Boha! Kresťanskí kňazi držia s nimi, ťahajúc za jeden povraz; chránia ich povest', aby chránili aj svoje remeslo. Obidve *Kroniky* sú len opakovaním uvedených zločinov. Ale dejiny sú na niektorých miestach prerušené vynechaním správy o panovaní niektorého kráľa. Pritom je toľko prechodov z kráľovstva Judu na kráľovstvo Izraela a opačne, že sa to ťažko číta. V tej istej knihe si spisovateľ často odporuje, napríklad v *Druhej knihe kráľov* (1, 17) sa píše, že Joram kraľoval v druhom roku Jehorama, syna Josafatovho, kým v 8, 16 tejže knihy stojí, že roku piateho Jorama začal panovať Jehoram, syn Josafátov. To znamená, že tu je napísané, že Joram nastúpil v Judsku v 2. roku panovania Jorama v Izraeli a Joram nastúpil v Izraeli v 5. roku panovania Jorama v Judsku, čo je nezmysel.

Niektoré veľmi dôležité veci, ktoré sa v jednej knihe rozprávajú o niektorom kráľovi, sú v druhej knihe vynechané. Tak napríklad po Šalamúnovi nastalo rozdvojenie kráľovstva medzi Geroboamom a Roboamom. V *1. knihe kráľov*, v 11. a 12. kapitole, sa o Geroboamovi rozpráva čudná udalosť: Nechal zatknúť božieho proroka a hneď mu uschla ruka, ktorú proti nemu vzťahol.

Ak sa také niečo stalo práve pri roztrhnutí kráľovstva náčelníkovi jednej strany, no dobre známemu aj druhej strane, dalo by sa očakávať, že to bude zaznačené aj v druhom spise, ale nie je. Z toho vidieť, že hoci ľudia verili všetkému, čo im ich kňazi a proroci nabalamutili, proroci jeden druhému a kňazi jeden druhému neverili ani za mak, pretože dobre vedeli, aké klamstvá hlásajú a píšu.

V knihách kráľov je niekoľko kapitol o Eliášovi, božom mužovi; píše sa o ňom, že raz sa prechádzal so svojím učeníkom Elišom a tu prišiel ohnivý kočiar s ohnivými koňmi a za víchrice ho odviezol do neba. Pozrime sa! Autor kroniky sa síce zmieňuje o Eliášovi, ale nevie o jeho odchode do neba. Nepadlo o tom ani slovko.

Kroniky nevedia nič ani o tom, ako tento plešatý starec, boží muž, prekliat v božom mene hrajúce sa deti zato, že sa mu posmievali: „tu pribehli dve medvedice a roztrhali za to posmievanie 42 detí“. V *Kráľoch* to o takom božom mužovi stojí, v *Kronikách* nie. V 13. kapitole *Kráľov* je historka o tom, ako pochovávali jedného mŕtveho do hrobu, v ktorom boli Elišove kosti; len čo sa mŕtvy dotkol tých kostí, vstal a bol živý.

Nedopovie sa, či Židia toho mŕtveho predsa len pochovali, alebo či ho z hrobu pustili a čo sa s ním ďalej stalo. O takom veľkom zázraku nechcú *Kroniky* ani počuť.

Čudné je, že napriek všetkým nezrovnalostiam sa *Knihy kráľov* a *Kroniky* zhodujú v tom, že sa ani slovom nezmieňujú o tých veľkých božích mužoch, ktorými boli proroci, ktorí neskoršie knihy spisovali a žili predsa v dobe, o ktorej tieto knihy hovoria, teda za kráľov, ktorých životy a skutky sa tu preberajú.

O jedinom je zmienka, a to o Izaiášovi za kráľa Ezekiáša. Vyzerá podozrivo, že o ostatných nie je v toľkých knihách ani najmenšia zmienka. Keby boli bývali boží muži, proroci, za svojej doby takými dôležitými osobami, ako by nám to radi nahovorili zostavovatelia biblie a kňazi, ako je možné, že v dejinách ich doby niet o nich nikde ani zmienky?

Tí proroci sú Izaiáš, Jeremiáš, Ezekiel, Daniel, Hosea, Joel, Amos, Obadiah, Jonah, Mikah, Xalium, Ilabakuk, Zefan a iní. Všetci žili za doby kráľov pred rokom 588 a nikde vo svetových dejinách nie je o nich ani len zmienka. Iba o Izaiášovi, čo sme už spomenuli a o Jeremiášovi v poslednej kapitole *Kronik*. O Jonášovi je len zbežná zmienka v 2 Kr 14, 2. Pri ostatných nenachádzame správy o ich činoch, ba ani len zmienku o ich mene a ani nijakú literatúru, ktorá by sa mohla považovať za

vierohodné a spoľahlivé dejinné pramene.

Táto okolnosť je veľmi zlým vysvedčením pre pisateľov kráľovských dejín a kroník, ba nectí ani božích prorokov; no zanechám to smelo kňazom a vykladačom písniem, ktorí sú v takých malichernostiach veľmi učení, aby rozhodli, pre koho je to väčšmi nečestné a urážlivé. Je možné, že pravá príčina tohto pohrdania prorokmi zo strany pisateľov dejín bola asi takého charakteru, ako by dnešný historik pohrdal a mlčaním prešiel „básnika“ Petra Pindara (alebo pesničkára Haisa z Prahy).

Pri knihách *Kroník* chcem ešte upozorniť na jednu vec. Pri mojej kritike knihy *Genezis* som uviedol omylom 36 miesto 31, ktoré sa asi vzťahuje na dobu, keď začali vládnuť nad izraelskými synmi králi. Potom som ukázal, že ten verš sa nachádza v doslovnom znení v *Kronikách* (1, 43) a tu už stojí dôsledne podľa dejín, kým v *Genezis* je predčasný a ukazuje len, že časť *Genezis* bola opísaná z *Kroník*.

Hoci kniha *Genezis* stojí v biblii na začiatku ako *Mojžišova prvá kniha*, predsa bola napísaná neznámym autorom až potom, keď *Kniha kroník* bola už napísaná; to sa nestalo skôr ako 860 rokov po Mojžišovej smrti.

Dôkazy, ktorými sa pri svojej činnosti riadim, sú presvedčivé. Pozrime sa len na 3. verš 1. kapitoly *Kroník*, kde sa hovorí o Ezechiášovi, jednom z potomkov Dávidových. Bolo to za čias Ezechiáša, čo Nabuchonodozor dobyl Jeruzalem, 583 rokov pred Kristom a 860 rokov po smrti Mojžiša.

Tí, čo sa neskoršie honosili starožitnosťou bibliie, najmä kníh, pripisovaných Mojžišovi, činili tak bez presvedčenia, bez skúmania, bez preverenia, len tak uveriac, čo im iní, rovnako nevediaci, povedali a šírili.

Lebo pokiaľ ide o letopisné údaje, nie je prvá kniha bibliie ani taká stará ako kniha Homéra, ktorá je o najmenej 300 rokov staršia, majú vek asi Ezopových bájok. Nezastávam sa Homérovej mravnosti, naopak, považujem jeho knihu za knihu krivej slávy, ktorá vedie k nadšeniu pre nemravný a škodlivý pojem cti a slávy. K Ezopovi vravím, že jeho mravouka je spravodlivá, ale bájka je často krutá; a ukrutnosť krivej bájkky často ublíži srdcu, najmä ak ide o dieťa, kedy mravné poučenie nie vždy vyváži jeho poznanie.

20. Ezdrášova kniha

Hneď na začiatku tejto knihy vidíme podivnú náhodu: opakovanie dvoch a pol verša z konca 2. knihy kroník; kladieme si otázku, ako sa toto opakovanie dostalo z *Kroník* do *Ezdrášovej knihy*.

Čudný to poriadok vládol pri zostavovaní svätých písniem a duch svätý by sa za to mal hanbiť, keby to bolo jeho dielo, lebo taký poklesok je pre pozorného človeka veľkou chybou a čo ešte pre svätého ducha!

Posledný verš *Kroník* je práve v prostriedku pretrhnutý za slovom „ide“ a až pri opakovaní v Ezdrášovi pochopíme, že každý má ísť do Jeruzalema pomôcť stavať chrám. Podobné pretrhnuté a nedokončené myšlienky nachádzame v písmach často.

Tak napríklad v *Knihe Jozue* (5, 13 – 15) sa nadnesene vykladá, ako sa Jozuovi s veľkou pompou a obradnosťou zjavil anjel.

Hoci Jozue mal zakázané klaňať sa komukoľvek okrem Boha, padol pred anjelom na kolená a plazil sa pred ním; anjel mu ešte prikázal, aby vyzul obuv zo svojich nôh a keď teraz každý čaká, čo asi mu ten anjel priniesol, čo mu povie, alebo čo ho naučí – nič. Ako keby si nejaký lišiak pri diktovaní svätého písma bol chcel urobiť z Jozuu žart. Nechá anjela zjaviť sa, urobiť rámus – a potom nič. Ako keby sa bol chcel Jozuovi vysmiať zato, že sa vychvaľoval, že má poslanie od Boha a robil si z toho dobrý deň.

Opisovači svätého písma vo svojej veriacej zaslepenosti nezbadali tento vtíp, prepísali ho ako božie slovo a nechali to v písme dodnes.

Ale aké je to smiešne, keď anjel prikazuje: Vyzuj si obuv zo svojich nôh, pretože táto zem je svätá! Akoby nebola celá zem rovnako svätá a akoby obuv na nohách zem znesväcovala. Prečo mu nekázal, aby radšej vyzliekol nohavice alebo iný kus odevu? Či by to nebolo jedno?

V *Ezdrášovej knihe* je jediná vec, ktorá má v sebe skoro istú pravdivosť, a to je čas, kedy bola napísaná: hneď po návrate Židov z babylonského zajatia, teda asi v roku 536 pred n. l.

Ezdra je tá istá osoba, ktorá sa v apokryfoch nazýva Esdrom; bol medzi navrátilcami z Babylonu a tiež o tom napísal správu. Nehemiáš, ktorého spis nasleduje za Ezdrášovým, bol ďalší navrátiliec, ktorý bez pochyby tiež napísal správu o návrate v knihe, ktorá nesie jeho meno. Ale tieto správy, resp. knihy, nemajú nijaký význam pre nás ani pre nikoho iného okrem pre Židov, pretože predstavujú kúsok ich dejín po zajatí, napríklad mená rodín, ktoré sa vrátili.

V obidvoch týchto knihách je toľko božieho slova, ako v každej dejepisnej knihe o histórii Grékov, Francúzov alebo iného národa. No na týchto autorov nemôžeme sa spoľahnúť ani v dejepisných správach, žeby boli neomylnými či pravdivými, ako by sa dalo čakať od svätým duchom osvietených autorov.

V 2. kapitole podáva Ezdra zoznam rodín a počet ich rodinných príslušníkov, ktorí sa vrátili z Babylonu do Jeruzalema. Zdá sa, že toto bolo hlavným cieľom knihy a autor si s tým dal veľkú prácu. Židia mu zverili túto úlohu ako najšikovnejšiemu, ale ten sa ukázal veľmi neohrabaným a veľkou chybou urobil celé podujatie bezcenným.

Tretí verš 2. kapitoly začína takto: Farosových synov bolo 2 172, synov Sefatia bolo 372 atď. až do 60. verša; ak si niekto vypíše všetky tie počty a urobí súčet, zistí, že ich bolo viac, až 29 818. Ako keby nevedel počítať, autor v 64. verši vyhrkne, že ich bolo spolu 42 360, čiže o 12 000 viac, ako dal súčet čísel vo veršoch. Nikto nevie, kde nabral tých 12 000, pretože služobníctvo, dievky a spevákov vyčísľuje osobitne počtom 7 337. Ak teda nemáme pri *Svätom písme* ani toľko istoty, čo by napísal správne každý deväťročný žiak, čomu môžeme veriť v tejto humbugárskej svätej knihe?

Hneď v nasledujúcej knihe robí Nehemiáš to isté, zratúva rodiny, ktoré sa vrátili, ale udáva pre ne celkom iné počty ako Ezdra; v 66. verši 2. kapitoly píše, že sa vrátilo 42 360 duší – presne toľko, ako udáva Ezdra. Keď si spočítame položky na jeho zozname, zistíme, že tiež klame, lebo jeho súčet je len 30 089, takže mu do plného počtu chýba 11 271, ako Esdrovi chýbalo 12 542 .

Čo s takými pisármi? Ak sa na nich nemôžeme spoľahnúť v takých jednoduchých veciach, ako je najmizernejšie spočítanie, kto im môže uveriť v dôležitých veciach, ako je spasenie duše a viera vo večný život? Ak duch svätý nevie počítať lepšie, potom sa mýli vo všetkom a je hlupák alebo prešibaný klamár.

21. Knihy Ester a Jób

Najbližšia kniha na rade je *Ester*. Ak pani Esterka považovala za pekné, slušné a mravné ponúkať sa za konkubínu Ahasverovi, alebo za súperku kráľovnej Vašty, ktorá sa nechala predstaviť pred opitého kráľa a celý opitý dvor – lebo, ako sa v knihe hovorí, pili všetci celých sedem dní a boli veľmi veselí – nech si to Esterka s Mordechajom urobia sami, ako chcú a nám, čistým čitateľom, deťom a pannám, nech dajú pokoj, aby sa od tej božskej prašiviny nikto z ľudí nenakazil.

Ostatne je celé to rozprávanie hodne vybájené a nemá ani autora, takže celému spisu netreba veriť ani slovo; najlepšie by bolo, keby sa tento kus svätého písma a práce ducha svätého aj so všetkými predošlými podobnými odsekmi vyhodil na smetisko a len to, čo z toho ostatného by bolo dobré, by sa zachovalo pre potomstvo ako svedectvo, že pred vekmi tu žili takí ľahkoverní a hlúpi ľudia, že verili takým výmyslom a stavali na nich svoje spasenie.

22. Jóbova kniha

Jóbova kniha sa líši od všetkých doteraz prebraných kníh *Svätého písma* tým, že v nej niet ani slovo o vraždách, zradách a iných lotrovstvách; je to rozjímanie mysle pod vplyvom strastí ľudského života, chvíľami klesajúceho pod svojím bremenom.

Je to krásne opísané odovzdanie sa neodvratnému osudu. Osoba, o ktorej sa píše, nie je veľmi trpezlivá; naopak, jeho bôľ je často mocný, ale on sa snaží udržať ho na uzde a keď je mu najhoršie, ukladá si za povinnosť spokojnosť.

Už v prvom diele *Veku rozumu* som o *Jóbovej knihe* hovoril s úctou a nevedel som o nej toľko, ako viem teraz; dnes viem, že podľa všetkých nálezov táto kniha nepatrí k biblii. Čítal som názory dvoch židovských učencov, Aben Ezru a Spinozu, o tejto knihe a obidvaja majú súhlasný záver, že *Kniha Jób* nemá nijaký vnútorný dôvod, že by to mohla byť židovská kniha; pravdepodobne bola preložená do hebrejčiny z nejakého iného jazyka a jej pôvodca bol naisto pohan a nie Žid.

Odborníci tvrdia, že povaha, líčená pod menom satan, čo je prvá zmienka o satanovi v biblickom starom zákone, nie je židovského pôvodu, lebo satan by nemohol so židovským Bohom obcováť a vyjednávať tak priateľsky. Okrem toho sa ukazuje na prvý pohľad, že kniha pochádza od spisovateľa vzdelaného vo vedách starej doby, o ktorých celý židovský národ nemal ani tušenia. Židia sa učili platiť a počúvať kňazov, ale o prírodovede, o hviezdach a podobných veciach nemali vedomosti; na ich získanie im kňazi nedali čas.

No v *Jóbovej knihe* sa každú chvíľu menujú všelijaké prírodné predmety, o ktorých Židia málo vedeli a potom sa tam menujú súhvezdia, pre ktoré Židia nemali vo svojej reči mená a museli im dať grécke mená, napr. Arktur, Orion, Plejády, Kuriatka, Poludňajšia a Ranná hviezda a iné. Židia sa nikdy nezaoberali hviezdárstvom, lebo ich kňazi sa báli, že sa ich veriaci budú klaňať skôr hviezdám ako Bohu.

Preto musel židovský spisovateľ pri preklade *Jóbovej knihy* z cudzieho pohanského originálu používať grécke mená hviezd. Nedá sa pochybovať o tom, že Židia naozaj prekladali pohanské spisy do svojho jazyka a zmiešali ich s vlastnými knihami. Dokazuje to 31. kapitola *Príslovi*, kde sa vo verši 1 píše: „Poučky Lamuela, kráľa Massy, ktorým ho naučila jeho matka“. Tento verš stojí ako Predhovor k nasledujúcemu poučeniu, ktoré nepochádza od Šalamúna, ale od Lamuela. A tento Lamuel nebol izraelským ani judským kráľom, ale nejakým pohanom v nejakej inej zemi. No Židia prijali jeho príslovia za svoje.

Hoci nevedia, kto bol autorom *Jóbovej knihy* a jej obsah je im asi cudzí, pohanský, hoci nie je v nijakom spojení so žiadnou knihou v židovskom písomníctve, *Jóbova kniha* bola prijatá z nejakého pohanského spisu a preložená do hebrejčiny.

Tak aj modlitba alebo reč Auguru v 30. kapitole *Príslovi* javí známky, že nie je židovská, ale bola preložená z pohanského jazyka a Židia si ju osvojili. Je to vec veľmi rozumná, jedna z najlepších v Starom zákone. Meno Augur sa nevyskytuje v žiadnom židovskom spise; uvádza sa ako predhovor k jeho modlitbe, ako meno Lemuela. V tej modlitbe, verše 7 až 9, sa Augur modlí:

„Dve veci prosím od teba, neodopri mi (ich), pokým nezomriem: Nepravdivosť a lživú reč (ráč) vzdialiť odo mňa! Nedávaj mi ani chudobu, ani bohatstvo, udeľ mi (vždy iba toľko, koľko) potrebujem na živobytie, aby som sa nenasýtil (vari) a nezaprel ťa a nepovedal: ‚Kto je Pán?‘, alebo neschudobnel (vari), a (tak) nekradol a nepotupil meno svojho Boha.“

Tak sa Židia nevedeli nikdy modliť; vždy žiadali víťazstvo, pomstu a bohatstvo. Skladatelia biblií a upravovatelia biblického času nevedeli, čo si s *Jóbovou knihou* počať, pretože v nej nie je nijaká zmienka o nejakej dejepisnej udalosti, ku ktorej by sa dala pričleniť.

No nesmeli pred svetom ani len zdanie vzbudiť, že by nevedeli niečo, čo sa týka bibliie a jej častí. Preto udávajú, že bola napísaná asi 1520 rokov pred n. l.; to bolo asi za doby, keď Izraelčania žili v egyptskom poddanstve. Na to majú výrobcovia biblií práve toľko práva, ako by som ja mal, keby som povedal, že tá kniha bola napísaná ešte tisíc rokov predtým, než sa na svete objavil prvý Izraelčan. Podľa všetkého je táto kniha zo všetkých biblií najstaršia a je jediná, ktorá sa dá čítať bez zapýrenia a rozhorčenia.

Nevieme dobre, aký bol pohanský svet pred židovskou dobou; Židia mali vo zvyku pohanov haníť, ohovárať a očierňovať pre nectenie ich židovského Boha. My sme sa z pohanských spisov naučili, koho máme nazvať pohanom. No pokiaľ sa dozvedáme, boli pohanské národy mravné a vzdelané; neboli, ako vyvolený národ, pomstiví a neoddávali sa prelievaniu krvi a prepadávaníu susedov.

O pohanoch sa dozvedáme, že zosobňovali cnosti aj necnosti v sochách a obrazoch tak, ako sa to dnes deje v umení, a síce pomocou sochárstva a maliarstva. Z toho však nevyplýva, že sa sochám a obrazom klaňali – práve tak, ako sa im neklaníme my dnes.

23. Žalmy

O žalmoch netreba veľa hovoriť. Niektoré sú mravné, iné sú strašne pomstivé; väčšina sa týka miestnych okolností židovského národa v dobe, keď boli písané a s tým sa nedá nič robiť. Je však chyba alebo podvod, ak sa všetky žalmy pripisujú Dávidovi.

Žalmy sú zbierky spevov ako v dnešných spevníkoch; spevy pochádzajú od rozličných skladateľov z rozličných dôb. Tak napríklad žalm 137 nemohol byť napísaný skôr ako 400 rokov po Dávidovej smrti, pretože bol napísaný na pamäť babylonského zajatia, ku ktorému došlo tak neskoro po Dávidovi. Vrávi sa v ňom:

„Na brehu babylonských riek, tam sme sedávali a plakali, keď sme si spomínali na Sion. Na vrby tejto krajiny vešali sme svoje citary. Lebo tí, čo nás zajali, žiadali od nás spevy a tí, čo nás trápili, žiadali veselosť: ‚Zaspievajte nám nejaké sionské piesne!‘ Akože môžeme spievať Pánovu pieseň v cudzej krajine?“

Je to práve tak, ako keby nás dnes tu v Amerike niekto vyzýval, aby sme mu zaspievali nejakú slovenskú pieseň, alebo aj inú, aká sa spieva v zemi, odkiaľ prichádzame.

Keď nás kňazi učia, že všetko sú to žalmy kráľa Dávida, potom vedome alebo nevedome veriacich klamú a podvádzajú; doba a okolnosti mnohých žalmov naznačujú, že boli napísané celkom inými osobami a v iných dobách; a tak ako nikto nemôže ísť si zaspievať na vlastný pohreb, nemohol všetky tie žalmy napísať a spievať Dávid.

24. Príslovia

Kniha príslovií je podobne ako *Kniha žalmov* zbierka, a síce celkom iných spisov, než aké vtedy kolovali medzi Židmi; išlo o spisy rozličných pohanských národov, preložené do hebrejčiny tak ako *Jóbova kniha*.

Niektoré príslovia, pripisované kráľovi Šalamúnovi, sa objavili na verejnosti až 250 rokov po jeho smrti. Hovorí sa v 1. verši 25. kapitoly: „Toto sú tiež Šalamúnove porekadlá, čo vypísali ľudia Ezechiáša, kráľa judského“. Od smrti Šalamúna do smrti Ezechiáša uplynulo 250 rokov. Keď je niektorý muž slávny a jeho meno chýrne, pripisujú sa mu často veci, ktoré nikdy neurobil a nepovedal. Asi tak to bolo aj so Šalamúnom. Vtedy bolo módou skladať príslovia, ako je dnes módou robiť vtipy a pripísať ich niekomu, kto o nich nič nevie. Tak to bolo asi aj so Šalamúnom.

25. Kazateľ

Kniha Kazateľ sa tiež pripisuje Šalamúnovi, a to z mnohých dôvodov, hoci aj nepravých. Je napísaná slohom samotárskeho premýšľania vyšťaveného a zmrzačeného roztopašníka, akým bol Šalamún a ktorý obzerajúc sa na obrazy, z ktorých už nemohol mať nijaký pôžitok, volá: „Márnosť nad márnosť, všetko je márnosť!“

Väčšia časť obrazov a pocity spisovateľa sú nám nepochopiteľné, a to najskôr pre neporozumenie prekladateľa, ale sú tu náznaky, že v pôvodnom jazyku musia mať mnohé výrazy dobrý význam. Z toho, čo sa nám o Šalamúnovi zachovalo, usudzujeme, že to bol muž múdry, vtipný, okázalý, roztopašný a nakoniec zasmužilý. Žil rýchlo a veselo, zomrel nasýtený a presýtený svetom a jeho rozkošami vo veku 58 rokov.

Sedemsto žien a 300 konkubín muselo byť na Šalamúna predsa len veľa a hoci také rozkošníctvo

osladzuje pôžitok zvieracích chút'ok, predsa to zahaľuje a umoruje čistú lásku a všetky vznešené pocity aj blaženosť z nich prameniacu.

Rozdelená láska nie je nikdy šťastná. Tak to bolo aj u Šalamúna. A ak to pri všetkej vychvaľovanej múdrosti nevedel dopredu spoznať, nezaslúži si poľutovanie, keď sa o tom presvedčil a na koniec vyhlásil všetko za márnosť nad márnosť.

V tomto ohľade je jeho kázanie zbytočné, lebo aby sme poznali následky, treba nám poznať príčinu. Sedemsto žien a 300 konkubín, to mal napísať a nič, ani slovo viac; to by bolo hovorilo viac ako celá táto kniha kázni.

Potom bolo zbytočné kázanie, že všetko je márnosť a trápenie ducha, lebo nie je možné nájsť blaženosť v spoločnosti tých, ktorých sme zbavili blaha. Za ten zločin, ktorého sa dopustil na tisíc ženách, urobiac z nich mrzké a biedne otrokyne v ich zatvorení, zaslúžil si trest zbavenia spokojnosti a blaženosti vo vlastnom živote.

Kto chce byť v starobe šťastný a blažený, musí si od mladosti zvykať na veci a majetky, ktoré mu nemôže vziať či zničiť nikto, ani smrť; ktoré ho môžu sprevádzať po celý čas jeho života a za všetkých okolností – aj keď mu všetko ostatné bolo odňaté.

Ostatné životné radosti môžeme prijímať vďačne ako prichádzajú, ale nesmieme na ne zavesiť všetko svoje prítomné aj budúce blaho. Človek rozkošník je v starobe obyčajne mizerák; dráč, ktorý celý život myslel len na obchod, tiež nemá starobu o nič lepšiu.

Prírodné vedy, matematika, remeselnícka a iná činnosť poskytujú nám po celý život rovnako bujný a nevysychajúci prameň zábavy, rozkoše a radosti; a vzdor zasmužilému učeniu kňazov, vzdor povere je toto učenie tým pravým bohoslovím; učí človeka poznávať a obdivovať tvorčiu silu, pretože zásady vedy sú do sveta vtelené, sú nezmeniteľné a večné.

Kto poznal Benjamína Franklina, bude si pamätať, že jeho myseľ bola vždy mladá, jeho povaha stále veselá a veda, ktorá nikdy nestarne, bola jeho milenkou. Nebol nikdy bez problému, na ktorý mohol s rozkošou myslieť, lebo keď prestaneme mať taký predmet, sme ako v nemocnici, čakajúc na smrť.

26. Šalamúnova pieseň

Jedna ďalšia kniha *Pisma* sa menuje *Šalamúnova pieseň*; je zamilovaná a dosť hlúpa, ale vráskavá pojašenosť kňazov ju nazvala božským slovom, spresňujúco slovom ducha svätého. Zostavovatelia biblií ju postavili hneď za *Kazateľ*a a pridávajú k nej rok 1014 pred n. l., keď Šalamún mal asi 19 rokov a začal si zakladať hárem žien a konkubín.

Zostavovatelia diela mali byť aspoň takí múdri, aby túto vec zamlčali alebo aspoň neudávali tento čas, lebo každý hneď pozná, že toto božie slovo pochádza z úst roztopašníka, ktorý začal medové týždne s tisíc rozličnými ženami a konkubínami. Keď raz taký chlipník a roztopašník začne písať svoje verše, budú iste plné svätého ducha, ale toho kňazského.

Posväteným a svätým duchom osvieteným kňazským hlavám nenapadlo, že keď ten istý Šalamún napísal v predchádzajúcej *Knihe Kazateľ*, že všetko je márnosť a trápenie srdca, platí to aj pre tieto piesne. V *Kazateľovi* 2, 8 – 11 dokonca vraví:

„Zadovážil som si spevákov a speváčky (najskôr aby mu túto jeho pieseň spievali), aj všelijaké hudobné nástroje, doprial som si množstvo žien. A hľa, všetko to bola márnosť a honba za vetrom, lebo z toho nebolo osohu pod slnkom.“

V každom prípade vykonali zostavovatelia svoju prácu len polovičato, lebo mali podať nielen slová, ale aj nápevy, aby ich práca bola celá. Potom by sme si mohli tú pieseň zaspievať; aj nápev by bol nebeský od svätého ducha; mohli by sme sa dopredu pripraviť na nebeské spevy.

Z kníh *Starého zákona* nám už ostávajú len *Knihy prorokov*; je ich 16, začínajú Izaiášom a končia Malachiášom. Ich zoznam je pri úvahách o *Kronikách*.

Z týchto 16 prorokov, ktorí okrem posledných žili v dobách zostavovania *Knih kráľov* a *Kronik*, len dvaja, Izaiáš a Jeremiáš, našli zmienky o sebe v dejinách týchto kníh. Začnem s týmito dvomi a ostatné nechám na neskoršiu časť spisu.

Kto by si dal tú prácu, žeby prečítal *Knihu Izaiáša*, zistil by, že je to veľmi divoké a nesúvislé písanie natoľko bez ladu a skladu, ako si len vieme predstaviť.

Nemá to ani začiatok, ani prostriedok, ani koniec a okrem krátkej dejepisnej časti s niekoľkými náčrtmi v prvých dvoch alebo troch kapitolách je to stále rovnaké nesúvislé a nabubrené treštenie, plné výstredných obrazov bez upotrebenia nejakého významu; žiadneho žiaka by učiteľ nenechal napísať takýto šalát bez potrestania; v preklade, ktorý nám dali k dispozícii kňazi, je to taký druh písania a pokazeného vkusu, akému obyčajne hovoríme pobláznená próza.

Dejepisná časť začína v 36. kapitole a ťahá sa po 39. kapitole. Vzťahuje sa na udalosti za doby židovských kráľov Hezekiáša a Izaiáša. Náhle to začína a náhle to aj končí. Nemá to najmenšieho spojenia s predchádzajúcou ani nasledujúcou kapitolou a vôbec s ničím v celej knihe. Pravda bude asi taká, že tento úryvok napísal sám Izaiáš, ktorý pôsobil pri opisovaných udalostiach ako vyjednávač.

Okrem tejto časti nie sú v knihe azda ani dve kapitoly, ktoré by mali nejaké vzájomné spojenie a čítajú sa čo do obsahu ako rozprávka o Popoluške, o Krakonošovi, Valibukovi, o Železnom mníchovi alebo o Zlatovláske.

Už vpredu som ukázal, ako dva posledné verše *Kronik* a prvé tri Ezdrášove verše boli zostavovateľmi popletené a „zašmodrchané“; zostavovatelia splátali spisy rozličných autorov bez toho, žeby vedeli, čo robia.

Už to by otriaslo dôverou v neomylnosť tých spisovateľov, že zostavovatelia knihy nemohli vedieť, kto boli títo autori. Veľmi dobrý doklad k tomu nachádzame v knihe, pripisovanej Izaiášovi. Koniec 44. a začiatok 45. kapitoly nemohol napísať on, ale niekto, kto žil až asi 150 rokov po jeho smrti. Pozrime sa na to. Tieto kapitoly sú poklonami Kýrovi, ktorý dovolil Židom návrat z babylonského zajatia do Jeruzalema a znovu stavať chrám, ako je to napísané v Ezdrášovi. Posledný verš 44. kapitoly a prvý 45. kapitoly znie asi takto: „Vravím Kýrovi: Si môj pastier a moju vôľu vykonáš, keď prikážeš Jeruzalemu: „Zas buď vystavaný“ a chrámu: „Buď založený“. Takto vraví Hospodin svojmu pomazanému Kýrovi, ktorého pravicu posilním a národy pred ním porazím, bedrá kráľov rozprášim a brány pred ním pootváram. Ja pôjdem pred tebou, tvoje cesty vyrovnám a dám ti skryté poklady,“ atď.

Aká je to drzá kňazská smelosť, pripisovať pred celým svetom autorstvo tejto knihy Izaiášovi, hoci tento zomrel po kráľovi Ezekiášovi v roku 698 pred n. l. a rozkaz Kýra na návrat do Jeruzalema a postavenie chrámu bol vydaný v roku 536 pred n. l., čo je o 162 rokov neskoršie.

Nechcem povedať, že zostavovatelia biblií ich sami zhotovovali; podľa môjho názoru zbierali všelijaké staré spisy neznámych spisovateľov a ako ich na nejakej hromade našli, preložili ich niekam, ako sa dalo a dali im mená významných mužov, čo aj dávno mŕtvych, ako im práve napadlo. Museli vedieť, že je to podvod, ale oni ho vedome spáchali.

27. Panna počne a porodí syna

Keď pozorujeme premyslenú námahu výrobcov písiem, ako sa činia, aby každá časť tejto romantickej knihy, plnej školáckej výrečnosti, dokazovala platnosť pojmu boží syn, počatý nejakým duchom v tele panny, získame presvedčenie, že nie sme schopní vymyslieť podvod, ktorého by títo ľudia neboli schopní.

Každý výrok a každá podrobnosť sú poznačené barbarskou rukou poverčivej náuky a pritiahnuté za vlasy s cieľom znamenať niečo, čo nikdy nemohli znamenať. Každý nadpis kapitoly a záhlavie strany nesie meno Krista a jeho cirkvi, aby nepozorný čitateľ vsiakol do seba blud skôr, ako ho začne čítať.

„Preto sám Pán vám dá znamenie: ‚Hľa, panna počne a porodí syna a dá mu meno Emanuel,‘“ stojí napísané v Izaiášovi (7, 14) a má to znamenať Ježiša Krista a jeho matku Máriu; rozkrikuje sa to po celom kresťanskom svete už viac ako tisíc rokov. Tento názor vyvoláva takú zúrivosť, že v kresťanskom svete sa sotva nájde miestečko, aby nebolo poznačené krvou a pustošením následkom takej viery.

Nemám úmysel púšťať sa do sporu o podobných predmetoch; chcem sa obmedziť na bibliu a dokazovať jej nespoľahlivosť a podvodníctvo a poraziť jej základ, aby sa celá na ňom založená budova povery musela zrútiť; treba mi zastať, aby som poukázal na lživé vykladanie významu týchto slov.

Nie je mojou vecou vyšetrovať, či si Izaiáš dovolil s Achazom chytrácky kúsok, keď takto hovoril s judským kráľom; ide mi jedine o lživé vykladanie tých slov a o dôkaz, že to nemá nijaký vzťah k jeho matke, ako sa to nemohlo týkať mňa a mojej matky. Je to nasledujúca rozprávka:

Sýrsky a izraelský kráľ (už som sa zmienil o tom, že židovský národ bol vtedy rozdelený na dve časti, Judské kráľovstvo s hlavným mestom Jeruzalem a Izraelské kráľovstvo s hlavným mestom Samári) sa spojili pre vojnu proti Judskému kráľovi Achazovi a vypravili svoje vojská pred Jeruzalem.

Achaz a jeho ľud sa zdesili – vraví sa, že ich srdcia sa triasli ako stromy v lese od vetra. V ťažkej situácii obrátil sa Izaiáš na kráľa Achaza a ubezpečoval ho v mene Hospodina, ako to proroci vždy robili, že títo dvaja králi proti nemu nič nezmôžu; a aby Achaza presvedčil, že jeho proroctvo je spoľahlivé a božské, nechal mu na vôľi, aby si k tomu vyžiadal nejaké znamenie, či nejaký zázrak ako pečať pravdivosti jeho slov.

Ale Achaz sa zdráhal žiadať znamenie; vraj nechcel pokúšať Hospodina. Nato sa ozval Izaiáš, ktorý je tu hovorcom a povedal: „Počujteže, dom Dávidov! Sám Pán dá vám znamenie: Hľa, panna počne a porodí syna a dá mu meno Emanuel (16). Až keď dieťa vzrastie k rozumu a bude rozlišovať dobré od zlého, bude opustená zem, ktorú si pre dvoch kráľov (sýrskeho a izraelského) ošklivíš“.

Tu teda bolo znamenie dané a doba pre splnenie veštby bola obmedzená na tak dlho, až narodené dieťa narastie pre poznanie zla a dobra. So svojím prorokovaním sa Izaiáš odvážil ísť dosť ďaleko a teraz, aby nebol napadnutý ako lživý prorok, keby sa jeho proroctvo neplnilo, musel niečo urobiť, aby sa aspoň niečo splnilo.

Za celé dejiny sveta iste nebolo ťažké nájsť dievča s dieťaťom alebo spôsobiť, aby slobodné dievča dostalo dieťa. Izaiáš iste už aj vedel o takom dievčati; ani mi nenapadne tvrdiť, že by sme prorokom vtedajšej doby mohli ohľadom žien dôverovať viac ako terajším kňazom.

Nech už to bolo akokoľvek, *Sväté písmo* pokračuje takto:

„Vzal som si za verných svedkov kňazov Uriáša a Zachariáša, pristúpil som k prorokyni, ktorá už počala aj porodila syna.“

Tu teda máme celú tú rozprávku, hoci je sebaošklivejšia, o tom sľubovanom dieťati; a je to len drzé prekrucovanie tejto rozprávky, čo robí Matúšova kniha a po nej špinavosť a lakomosť kresťanských kňazov. Založili na tomto podklade náuku, ktorej sa hovorí evanjelium; rozprávku zamieravajú na osobu Ježiša, splodeného podľa rozprávky duchom, nazývaným Svätým duchom, v tele panny, zasnúbenej mužovi a neskôr zaňho vydatej; napriek tomu všetkému ju nazývajú pannou.

Sedemsto rokov po vzniku tejto hlúpej Izaiášovej rozprávky neváham ani chvíľu neveriť takejto náuke, pretože je tak krikľavo vybájená a lživá, ako je Boh pravdivý. Zarážajúce je aj to, že dieťa sa malo volať Emanuel a ani to dieťa tej Izaiášovej dievčiny, ani to kresťanské sa tak nevolali; prvé sa volalo Maheršalal Hašbaš a druhé Ježiš.

Pre poznanie krivosti a podvodníctva Izaiáša ako hlúpeho a lživého proroka musíme si prečítať, čo sa vlastne po tom jeho proroctve stalo. V Izaiášovej knihe o tom, pravdaže, nenájdeme zmienku, ale

sa o tom hovorilo v 2. knihe kroník, kapitola 28, hoci on o tom nevedel.

Tam sa dozvedáme, že miesto toho, aby tí dvaja králi boli vo svojich zámeroch proti Achazovi, kráľovi Judskému, porazení, ako mu to Izaiáš v mene Hospodina prorokoval a znamenie mu k tomu dal, oni nad Achazom zvíťazili; porazili ho a ubili; 120 000 jeho ľudí zabili, Jeruzalem vydrancovali a 200 000 žien a detí odvliekli do zajatia. Toľko o tomto lži prorokovi a podvodníkovi Izaiášovi a o knihe, plnej podvodu a klamu, ktorá sa volá Izaiášovo proroctvo.

(K horibilným číslam zajatcov a povraždených v biblii som nenašiel komentár ani v tomto Painovom spise, ani inde. Za nasmerovanie hľadania budem vďačný – R. Š.)

28. Jeremiáš

Prejdime k prorokovi Jeremiášovi, ktorý podľa rozprávania žil za doby Nabuchodonozora, keď tento obliehal Jeruzalem za panovania Zedekiáša, posledného judského kráľa. Proti Jeremiášovi existuje silné podozrenie, že zradil kráľa Nabuchodonozora. Všetko, čo o ňom vieme, svedčí o tom, že to bol veľký silák. Vo svojom podobenstve o hrnci a hline opatrne, chytrácky a remeselnícky (kap. 18) chráni svoje prorokovanie, aby mal stále pripravené zadné dvierka na útek, keby to dopadlo inakšie, ako prorokoval.

V 7. – 10. verši 18. kapitoly necháva autor Boha vravieť takto:

„Áno, ako je hlina v hrnčiarových rukách, tak ste vy v mojich rukách, dom Izraela. Nečakane ohlasujem niektorému národu alebo niektorému kráľovstvu, že ho vykynožím, zničím a vyhubím; ak sa však ten národ odvráti od zla, ktoré som mu vytýkal, oľutujem nešťastie, ktoré som zamýšľal naň dopustiť.“

Tu vidíme, ako sa prorok poistil na jednej strane pre opačný výsledok svojho proroctva. Teraz sa pozrime, ako sa chráni na druhej strane. V ďalších veršoch vraví:

„Inokedy zasa ohlásim niektorému národu a kráľovstvu, že ho vybudujem a vysadím. Ale ak bude robiť, čo je v mojich očiach zlé, že nebude počúvať na môj hlas, oľutujem dobro, ktoré som mu mienil urobiť.“

Toto je vytáčka pre druhý prípad a je taká obratná, že pri podobnom spôsobe prorokovania prorok nikdy nepríde do ťažkostí, nech sa stane čokoľvek s národom a zemou a nech Hospodin urobí seba väčšiu chybu. No klásť do úst Hospodina také hlúposti a vytáčky môže len biblia vo svojej drzosti a nemiestnosti.

Pokiaľ ide o vierohodnosť knihy, treba si ju len prečítať, aby sme spoznali, že hoci niektoré miesta mohol povedať Jeremiáš, predsa nie je ich autorom. Historické časti, ak ich môžeme tak nazvať, sú vo veľmi zamotanom stave; tie isté udalosti sa niekoľkokrát opakujú, a to aj rozdielne, ba až opačne ako predošlé. Tento neporiadok panuje v knihe až do poslednej kapitoly, kde dejiny, ktoré sa už rozprávali niekoľkokrát, znovu sa začínajú a náhle sa končia.

Celá kniha vyzerá ako zmiešanina mnohých rozprávok o osobách a udalostiach tej doby, ako ich nachádzame v zviazaných časopisoch, odkiaľ boli povystrihované bez ohľadu na podrobnosti; bol z toho zostavený spis bez udania doby a bez výkladu, ako svedčí tento príklad: Zo správy v 37. kapitole sa dozvedáme, že Nabuchodonozorove vojská, nazývané chaldejskými, obliehali určitý čas Jeruzalem. Keď však počuli, že proti nim tiahne egyptský faraón, zdvihli sa a odtiahli od tohto mesta.

Na vysvetlenie udalostí treba povedať, že Nabuchodonozor už raz obliehal a dobyl Jeruzalem, a to za kráľa Jojakima, predchodcu Zedekiáša, a že to bol ten Nabuchodonozor, ktorý urobil Zedekiáša kráľom, resp. miestokráľom.

Toto druhé obliehanie, o ktorom čítame v Jeremiášovi, bolo následkom vzoprenia sa Zedekiáša voči Nabuchodonozorovi. Tak sa oslabí podozrenie, že Jeremiáš konal proti záujmom Nabuchodonozora,

ktorého vo verši 43, 19 volá služobníkom Hospodina.

V 11. verši 37. kapitoly sa udáva, že v Benjaminovom meste Jeremiáša zatkol tamojší vojenský strážca a obvinil ho zo zrady národa, čo on síce zapieral, ale aj tak bol uväznený.

V nasledujúcej kapitole dostávame nové údaje o uväznení Jeremiáša, ktoré s prvým nemá nič spoločné a jeho príčiny sú celkom iné; nájdeme ich v 21. kapitole, kde sa oznamuje, že Zedekiáš poslal k Jeremiášovi Pašuru, aby sa opýtal na Nabuchodonozora, ležiaceho so svojím vojskom pred jeho mestom.

Jeremiáš odpovedá menom Hospodina (18):

„Hľa, ja kladiem pred vás cestu života aj smrti. Kto ostane v meste, zahynie mečom, hladom alebo morom; kto však vyjde z mesta, a podá sa nepriateľovi, zostane nažive.“

Týmto 19. veršom sa správa končí a nasleduje niečo celkom iné. Dokončenie tohto začiatku nájdeme až v kapitole 38, kde sa hovorí od 1. verša, že nielen Pašur, ale aj iní, ako Sefatiáš a Juchal, počujúc tieto slová, radili kráľovi Zedekiášovi, aby tohto človeka usmrtil, pretože zamdliavajú ruky mužov bojovných aj ruky všetkého ľudu, ak sa im vravia také slová. Ten muž nezamýšľal s týmto ľudom nič dobré, ale len zlé. Až teraz Jeremiáša vzali a uväznili.

Tieto dve správy sú rozdielne a jedna protirečí druhej. Prvá pripisuje jeho uväznenie jeho úteku z mesta, druhá jeho prorokovaniu v meste; jedna ho nechá zatknúť strážou v bráne, druhá ho postaví obžalovaného pred kráľa v meste, kde ho polapia kráľovi vyjednávači.

V nasledujúcej 39. kapitole máme ďalší príklad neporiadnosti tej knihy, pretože obliehanie mesta Jeruzalem bolo už predmetom niekoľkých predchádzajúcich kapitol, najmä kapitol 37 a 38; a zasa sa na to zabúda, akoby sa o tom nebolo povedalo ani slovo a akoby čitateľ potreboval vedieť tie najmenšie podrobnosti o tom, kedy, kde a ako sa čo stalo.

Začína sa to zasa slovami: Roku deviateho Zedechiáša, kráľa judského, mesiaca desiateho, pritiahol Nabuchodonozor, babylonský kráľ, so všetkým svojím vojskom k Jeruzalemu a obliehal ho atď., atď.

Prípad kapitoly 52 je ešte nápadnejší. Tá vec sa v Jeremiášovej knihe opakovala už niekoľkokrát a predsa sa o nej začína hovoriť zasa od začiatku, akoby dosiaľ nebolo padlo ani slovo: Zedekiáš mal jedenásť rokov, keď začal vládnuť a kraloval už v Jeruzaleme jedenásť rokov. Meno jeho matky bolo Chanutal a Jeremiášova dcéra bola z Lebna. Tu urobil niečo, čo je zlé pred Hospodinovými očami. Stalo sa deviateho roku jeho kralovania, v desiatom mesiaci a desiateho dňa, že babylonský kráľ Nabuchodonozor pritiahol so všetkým svojím vojskom k Jeruzalemu, rozložili sa pri ňom, obkolesili ho hradbami atď., atď.

Je predsa nemožné, žeby jeden a ten istý muž, najmä Jeremiáš, bol mohol napísať túto knihu. Chyby sú také veľké, že by sa nemohlo stať, aby jeden človek, ktorý si k takej práci sadne, mohol sa ich dopustiť. Keby som ja alebo niekto iný chcel písať takým neporiadnym spôsobom, nechcel by to iste nikto čítať a myslelo by sa, že spisovateľ bol pomätený alebo opitý.

Pri tejto knihe sa musí myslieť aj na to, že tu bol na pomoci aj sám svätý duch, ktorý musel autorovi šepkať, čo má napísať a čo nie. Jediný spôsob, ako sa tento neporiadok dá vysvetliť, je, že kniha je znôškou nesúvisiacich a nezaručených historiek od nejakého neschopného a neobratého človeka, ktorý tomu dá nakoniec meno Jeremiášova kniha, pretože o ňom a o pomeroch, v ktorých žil, je takých historiek veľa. O dvojzmyselnosti a falošnosti Jeremiášovho prorokovania uvediem len dva príklady a pôjdem ďalej.

Z 38. kapitoly vychádza najavo, že keď bol Jeremiáš vo väzení, poslal si poňho kráľ Zedekiáš a v rozhovore, ktorý mali medzi sebou, radil Jeremiáš kráľovi, aby sa nepriateľovi vzdal. V 17. verši vraví:

„Ak dobrovoľne vyjdeš ku kniežatám babylonského kráľa, tvoja duša ostane živá, toto

mesto nebude vypálené ohňom a zostaneš živý, ty aj tvoj dom.“

Zedechiáš nechcel, aby sa roznieslo, o čom spolu hovorili a povedal:

„Keď kniežatá začujú, že som s tebou hovoril, prídu k tebe, aby sa dozvedeli, čo sme spolu hovorili a vtedy im povedz: Predkladal som kráľovi poníženu a pokornú prosbu, aby ma nenechal opäť vodiť do Jonatánovho domu, aby som tam neumrel.“

Judské kniežatá skutočne prišli a spytovali sa Jeremiáša, o čom s kráľom hovoril a on odpovedal tak, ako mu kráľ prikázal. Tak teda tento boží muž, ako sa nazýva, smel klamať, keď mu to mohlo poslúžiť, lebo je isté, že so žiadnou takou prosbou ku kráľovi nešiel, ale bolo preňho poslané a on radil kráľovi vzdať sa.

V kapitole 34 znie Jeremiášovo proroctvo pre kráľa Zedekiáša týmito slovami: Takto vraví Hospodin: „Hľa, ja dám toto mesto do rúk babylonského kráľa, aby ho ohňom vypálil; a ty neunikneš z jeho ruky, ale iste budeš zajatý a do jeho moci vydaný; tvoje oči uzrú babylonského kráľa, jeho ústa budú hovoriť tvojimi ústami a do Babylonu sa dostaneš. Ale počuj, neumrieš od meča, tak vraví Hospodin o tebe, v pokoji zomrieš a ako pálievali vonné veci tvojim otcom kráľom, tak ich budú páliť tebe, vraviac: Ach, pane, a kvíliť budú nad tebou, lebo toto slovo som ja povedal, vraví Hospodin“.

Teraz ale namiesto pokojnej smrti stalo sa Jeremiášovým osudom stretnutie s babylonským kráľom, ústny hovor s ním a pálenie vonných bylín pri jeho smrti a kvílenie. Stalo sa, ako sa dočítame v 52. kapitole tohože Jeremiáša (10), že babylonský kráľ zamordoval Zedechiášových synov pred otcovými očami, Zedechiášove oči potom oslepil a jeho zviazaného oceľovými reťazami dal zaviezť do Babylonu a tam ho dal do väzenia až do jeho smrti.

Čo iné sa dá povedať o týchto božích prorokoch, ako že to boli luhári a darebácki podvodníci, ktorí si z veriacich ľudí aj kráľov robili bláznov a zarábali si na živobytie nečestným prorockým remeslom, odvolávajúc sa na Boha.

Pokiaľ ide o Jeremiáša, tomu sa nestalo nič zlého. Kráľ Nabuchodonozor ho vzal k sebe najskôr z milosti a za zásluhy o svoju vec a povedal, odovzdávajúc ho kapitánovi svojej stráže (39, 12):

„Ujmi sa ho, maj na ňom svoje oči a neurob mu nič zlé, ale zaobchádzaj s ním tak, ako ti on povie.“

Jeremiáš sa potom stal Nabuchodonozorovým prorokom a prorokoval mu proti egyptským prorokom za jeho peniaze, s ktorými Egyptania nakoniec vyrukovali na ochranu svätého mesta Jeruzalem pri jeho obliehaní.

Toľko o tom luhárskom a podvodníckom prorokovi Jeremiášovi. Musel som týmto dvom prorokom, Izaiášovi a Jeremiášovi, venovať viac miesta, pretože je o nich zmienka v *Knihách kráľov a kroník*, kým o ostatných chýba akákoľvek zmienka. S ostatnými knihami, zvanými *Prorocké knihy*, sa nejdem podrobne zaoberať, ale vezmem ich do úvahy hromadne pri rozbere povahy mužov, ktorým sa hovorilo proroci.

29. Ostatní proroci

V prvej časti *Veku rozumu* som napísal, že slovo prorok bol biblický výraz pre básnika, a že vzlety a obrazy židovských básnikov boli z nevedomosti povýšené na to, čomu sa teraz hovorí proroctvá. V tomto názore ma podporuje nielen to, že takzvané prorocké knihy sú písané básnickým slohom, ale aj to, že v biblii sa nenachádza žiadne slovo okrem výrazu prorok, ktoré by vyjadrovalo pojem, ktorý používame na označenie básnika.

Povedal som aj, že to slovo znamená muzikanta a uviedol som niekoľko príkladov ako tie, kde sa o prorokoch hovorí, že prorokujú s píšťalami, bubnami, harfami a inými nástrojmi a že Saul prorokoval s nimi (1 Sam 10, 5). Z tohto a z iných miest v *Samuelovej knihe* vysvitá, že pojem

prorok sa používa vo význame básnika, hudobníka, speváka, kým osoba, ktorej sa pripisovalo videnie do skrytých vecí, sa nenazývala prorokom, ale veštcom, vidiacim do budúcnosti, staročesky vidcom (1 Sam 9, 9). A stalo sa, až keď slovo veštec, videc, vyšlo z módy (čo sa bez pochyby stalo za Saula, keď vypovedal z krajiny všetky osoby, nazývané čarodejníkmi), že slovo o povolani veštiaceho, vidiaceho a o jeho umení bolo vložené do pojmu prorok.

Podľa nového významu znamená slovo prorok a prorokovanie predpovedanie udalostí dlhodobu dopredu a potrebovali ho vynálezcovia evanjelií, aby mu dali taký široký význam, že mohli pretiahnuť to, čo volajú prorocťami *Starého zákona*, na dobu a udalosti *Nového zákona*.

Podľa *Starého zákona* sa prorokovanie veštcov, neskôr nazvaných prorokmi, týkalo výlučne udalostí a vecí v ich dobe a v spojení s udalosťami, ktoré sa vtedy stávali. Prorokovalo sa o výsledku vojny, ktorá sa práve začala, o výsledku podniknutej cesty alebo iného podujatia, do ktorého sa niekto pustil, alebo o ťažkostiach, ktoré niekoho postihli a o tom, ako sa to asi skončí. Všetko prorokovanie sa týkalo spolužijúcich osôb, ako sme videli v prípade Achaza a Izaiáša v súvislosti so slovami „Ajhľa, panna počne a porodí syna“. Prorokovanie sa nikdy nevzťahovalo na veci v ďalekej budúcnosti.

Bolo to predpovedanie takého druhu, ako máme medzi sebou a s veštkyňami z karát, z dlane a inakšie, určené pre veriacich, ktorí chcú poznať svoj osud alebo len dozvedieť sa, kam sa podeli stratené veci, koho kto dostane za muža alebo za ženu a pod. a je to podvod kresťanskej cirkvi, keď niečo vydáva za sväté prorocťvo a oznámenie svätého ducha. Židia sami na tom žiadnu vinu nemajú, lebo až novoveká kresťanská cirkev povýšila toto bľabotanie a balamutenie tých starých kaukliarov na proročné božie slovo a nie sami Židia.

Okrem tejto všeobecnej povahy mali židovskí proroci v tajnosti ešte jednu zvláštnu stránku svojho charakteru: držali stranu a prorokovali pre tú stranu, ktorá si ich najala a platila im; bolo to práve tak, ako že dnešní básnici a politickí spisovatelia píšu a hovoria v zmysle tej strany, ktorá im dá viac a, samozrejme, proti tej druhej.

Keď potom boli Židia rozdelení na dva národy, judský a izraelský, mala každá strana svojich prorokov, ktorí sa navzájom vadili, potierali, hanobili a obviňovali z podvodov, klamstiev a darebáctva. Judskí proroci predpovedali proti izraelským prorokom a toto stranícke prorokovanie sa objavilo hneď po národnej roztržke za prvých súperov, kráľov Roboama a Jerobeama. Jeden prorok, ktorý preklínal, čiže prorokoval proti oltáru, ktorý postavil Jerobeam v Bethele, patril k judskej strane, ktorá mala kráľa Roboama; raz ho na spiatočnej ceste k domovu zákerne napadol prorok druhej strany, ktorý sa ho pýtal (1 Král 13): „Si ty ten muž, ktorý prišiel z Judska?“ A on odpovedal: „Som“. Prvý pokračoval a vravel: „Aj ja som prorok, ako ty a hovoril ku mne anjel slovom Hospodinovým, povediac: Zober ho so sebou do svojho domu, nech si zaje chleba a napije sa vody (verš 18)“, ale to mu povedal, aby ho oklamal. A výsledok všetkého bol, že sa ten prorok do Judey viac nevrátil, ale na druhý deň ho našli na ceste mŕtveho, akoby ho bol lev roztrhal. Tak sa oňho postaral druhý prorok, ktorý sa považoval za pravého a jeho považoval za podvodníka.

V 3. kapitole *Druhej knihy kráľov* je reč o prorokovaní a zaklínaní, čo nám tiež povie niekoľko podrobností o povahe proroka.

Josafat, kráľ judský a Jorama, kráľ izraelský, prestali sa na chvíľku ruvať a vstúpili do spolku. Tí dvaja potom v spolku s edomským kráľom začali vojnu proti kráľovi moabskému. V písme sa píše, že keď sa spojili a svoje vojská zlúčili, dostali sa do ťažkostí následkom nedostatku pitnej vody, pričom Josafat riekol: „Nie je tu niekde Hospodinov prorok, aby sme sa skrz neho opýtali Hospodina?“ Jeden zo služobníkov izraelského kráľa mu odpovedal a riekol: „Je tu Elizeus“, ktorý bol prorokom judskej strany. Judský kráľ Josafat riekol: „U toho je slovo Hospodinovo“. Potom išli títo traja králi k Elizeovi.

Keď ten uvidel izraelského kráľa, prehovoril k nemu: „Čo ma do teba? Chod' si k prorokom svojho otca a svojej matky“. Ale potom si to rozmyslel a riekol: „Živý je Hospodin, keby som si nevážil Josafata, judského kráľa, ani by som sa na teba nepozrel“. Nie je tu vidieť všetok jed a stranický

hnev tých stranických prorokov? Elizeus si konečne dal povedať že bude prorokovať. „Prived'te mi sem niekoho, kto vie hrať na harfe“ a keď ten hral, bola s Elizeom Hospodinova ruka. Nie je to čarodejníkova komédia? A to proroctvo! Elizeus vrazil, vlastne najskôr pri harfe spieval: Narobte v tomto údolí veľa dier a jám. To bolo práve toľko, ako im mohol povedať každý sedliak, že keď sa v údolí narobia jamy, dostanú vodu, ktorú potrebovali.

Ale žiaden prorok sa so svojím prorokovaním neosvedčil vždy, hoci mnohí z nich boli veľmi povestní pre svoje luhanie a balamutenie a iní zasa sa preslávili svojím preklínaním. Spomenutý Elizeus bol jeden z prvých v odbore preklínania. Bol to on, kto preklial 42 detí, ktoré sa posmievali jeho holej hlave a nechal ich v mene Hospodina roztrhať dvom medvediciam. Iste to boli izraelské deti a preto si z toho nerobil ťažkú hlavu. Kto však vie preklínať, vie aj klamať. Jeho proroctvám treba veriť tak ako rozprávke o drakovi a zakliatej princeznej.

Existovali ešte aj inakší proroci, ktorí sa bavili snami a videniami, no nevieme, či aj za dňa alebo len v noci. Hoci nie sú lepší ako tí prví, neboli predsa takí škodliví. Do tohto druhu patrí Ezechiel a Daniel. Prvá otázka o ich knihách bude, či sú pravé alebo tiež podvrhnuté. Písali ich Ezechiel a Daniel? Niet pre to nijakých dôkazov.

Pokiaľ ide o môj vlastný názor, myslím si, že ich skôr písali, ako nepísali. Príčiny sú nasledujúce: Tieto knihy neobsahujú nijaký vnútorný dôkaz, prečo by nemohli byť napísané tými dvomi mužmi. Ako všetky predchádzajúce knihy samy svedčia o tom, že tí, čie meno nesú, ich nemohli napísať.

Po druhé, že neboli písané prv, ako po babylonskom zajatí; máme veľa príčin zastávať názor, že žiadna kniha *Svätého písma* nebola napísaná pred babylonským zajatím. Dokázal som z kníh samých, že žiadna z ich nebola napísaná prv, ako najskôr na začiatku židovského kráľovstva.

Po tretie, pretože tie dve knihy neobsahujú nič, čo by sa nezhodovalo s povahou tých mužov a dobou, kedy žili.

Keby sa všetci vykladači písiev a kňazi, ktorí sa domnievali, že svojou zbytočnou a márnou prácou vysvetlia báchorky a hádanky týchto kníh, boli dostali do babylonského zajatia, ako títo dvaja proroci, možno by to bolo značne prospelo ich poznávaniu a boli by sa naučili, že majú písať o svojich vlastných záležitostiach a o záležitostiach svojich priateľov oveľa obozretnejšie, ako to robili.

Tieto dve knihy sa líšia od všetkých ostatných v biblii tým, že sú plné snov a videní; to pochádza z toho, že obidvaja autori boli v zajatí väzňami a museli si oznamovať každú, aj malichernú vec a všetky svoje politické a iné úmysly v tajnej obraznej reči. Vrávia, že mávali videnia a snívali sny, pretože nebolo bezpečné hovoriť bežnou rečou. Musíme si domysliť, že osoby, ktoré ich písmo čítali, pochopili ich úmysel, ale že sa to robilo tak, že nikto iný to nemal pochopiť. Tu však kňazskí vykladači namáhali svoje rozumy do nekonečna, aby z tej obrazovej vravy vyčerpali všetko, čo tam aj nebolo a do čoho im nič nebolo.

Ezechiel a Daniel boli ako väzni odvedení do Babylonu pri prvom zajatí za Jojakima, deväť rokov pred druhým zajatím za Zedekiáša. Vtedy bolo ešte veľa Židov a v Jeruzaleme mali značnú moc; nebolo teda nič neprirodzeného v tom, že muži ako Ezechiel a Daniel sa snažili a očakávali, že budú môcť dobyť svoju vlasť späť. A tu je pochopiteľné, že všetky sny a videnia boli len ich spôsob rozprávania o tom všetkom za účelom oslobodenia ich národa. Slúžilo im to ako tajná abeceda.

Ak to nie je toto, potom je to rozprávka, nezmysel a pri najmiernejšom posudku je to mrhanie času v zajatí, kde aj tak nemali na práci nič rozumnejšie. Ezechiel začína svoju knihu opisom videní cherubínov a kolesa v inom kolese, čo videl pri rieke Chebar v zemi zajatia. Dá sa predpokladať, že pod cherubínmi myslel jeruzalemský chrám, pretože tam sú podoby cherubínov; a že tým kolesom v kolese chcel naznačiť spôsob oslobodenia národa.

V poslednej časti knihy opisuje Ezechiel videnie, že bol prenesený do chrámu v Jeruzaleme, a tu spomína prvé videnie a prirovnáva ho k videniu pri rieke Chebar, čo dokazuje, že celé vypisovanie nemalo iný zmysel ako myslieť na oslobodenie Jeruzalema. Či dalo by sa myslieť si, že muži ako

Ezechiel a Daniel, zavlčení do vyhnanstva a zbavení všetkých svojich príbuzných a priateľov, v poddanstve a robote a pri všetkých nepríjemnostiach, ktorými boli obklopení, mohli uvažovať o tom, čo sa bude diať dlho po ich smrti medzi inými a vzdialenými národmi, alebo spomenuli by si na svoje vlastné veci, nestarali sa o nič iné a nepísali o tom?

To prvé bolo všetko, o čo im išlo, o čom písali vo svojich zveličene premrštených spisoch a na niečo iné si ani len nespomenuli. V tomto zmysle bol spôsob písania týchto kníh vynútený potrebou ich doby, nie volenou záľubou; išlo o účel. Keby sme však chceli používať tieto knihy ako proroctvá, pozor, sú to knihy falošné.

V 11. verši 29. kapitoly vraví Ezechiel o Egypte:

„Neprejde pes ani noha človeka, ani noha dobytčať a nebude sa v nej bývať štyridsať rokov.“

Toto sa nikdy nespĺnilo, a preto je to falošné proroctvo, ako sú všetky ostatné proroctvá, o ktorých sme dosiaľ uvažovali. Týmto končím o tomto predmete.

V predošlej časti *Veku rozumu* som hovoril o Jonášovi a o jeho rozprávke s veľrybou. Je to dobré na zasmiatie, ak to niekto napíše, aby sa tomu verilo ako božiemu slovu, alebo, aby si niekto urobil z Jonáša posmech a aby sa presvedčil, ako ďaleko pôjde slepá viera a či zhltnie veľa výmyslov; pretože ak veriaci zhltnú Jonáša s jeho veľrybou, možno mu podať všetko možné na svete.

No ako sme videli pri *Jóbovej knihe* a *Prísloviach*, nedá sa s určitosťou rozhodnúť, ktorá z kníh biblie je pôvodom hebrejská a ktorá je preklad z pohanských inojazyčných kníh; a pretože Jonášova kniha je veľmi vzdialená od toho, aby preberala židovské záležitosti, ale venuje sa len pohanom, je veľmi pravdepodobné, že je to kniha pohanského a nie židovského pôvodu a že bola napísaná ako báchorka či bájka, aby vystavila na obdiv nezmysel a vysmiala sa škodlivej a zlomyseľnej povahe biblického proroka alebo prorokujúceho kňaza.

Jonáš sa líči na začiatku ako neposlušný prorok, uhýbajúci pred svojim poslaním a unikajúci na pohanskú loď, plávajúcu z Joppe do Tarzu. Ako mohol byť taký nerozumný, že si myslel, že sa bude môcť skryť pred Hospodinom a ten ho nebude môcť nájsť? Búrka postihla jeho loď na mori a plavci, všetko pohania, myslíaci si, že je to súd bohov, nahnevaných kvôli niektorému z nich na palube, ktorý sa dopustil nejakého zločinu, metali losy, aby toho zlosyna odhalili.

Los padol na Jonáša. Než sa to stalo, oni už všetok náklad hodili do vody, aby uľahčili váhu lode, kým Jonáš z lenivosti spal pod palubou. Vrhli sa naňho a pýtali sa, akého zločinu sa dopustil. Povedal im len toľko, že je Žid a priznáva sa, že je vinný; že uteká pred tvárou Hospodina svojho Boha, ktorého oni asi nepoznajú, keď nie je ich bohom.

Pohania však miesto toho, aby ho chytili a do mora vrhli, snažili sa zachrániť ho na úkor vlastného nebezpečenstva, žeby zahynuli. Biblickí proroci a kňazi neboli by bývali takí zhovievaví proti nevercovi, keby sa im bol dostal do rúk. Vieme, čo urobil v podobnom prípade Samuel Agagovi a Mojžiš ženám a deťom.

Hoci Jonáš bol cudzinec a inoverec, ba aj príčinou ich nešťastia, ako verili, že už kvôli nemu stratili celý náklad, títo pohanskí plavci sa predsa zo všetkých síl namáhali, aby veslovaním dostali loď k brehu; nemohli to docieľiť a búrka silnela. Dlhú sa zdráhali vykonať rozhodnutie určené losom, aj keď ich sám nabádal, aby ho hodili do vody, ale oni zvolali k jeho Hospodinovi:

„Ach, Pane, nech nezhyjnieme kvôli životu toho človeka a neuvaľ na nás nevinú krv! Ved' ty si Pán a urobil si, ako sa ti páčilo“. Dávali tak najavo, že nechcú rozhodovať, či je Jonáš vinný alebo nie, a že by mohol byť aj nevinný, ale že považujú lós padnutý naňho za výkon samého Boha, ktorému sa to takto páči.

Táto modlitba ukazuje, že tí pohania uctievali nejakú najvyššiu bytosť a že teda neboli modloslužobníci, ako o nich píše židovské spisy. Keď sa búrka nechcela utíšiť, vykonal

rozhodnutie lósu a hodili Jonáša do vln. Veľká ryba ho potom živého prehltila. V bruchu ryby bol Jonáš krytý pred búrkou a vraj sa tam modlil. Tá modlitba je však autorom zostavená zo samých úryvkov žalmov bez ladu a skladu a bez opisu stavu, v akom sa Jonáš mohol nachádzať.

Je to modlitba, ktorú by mohol odpísať každý pohan, poznajúci žalmy, berúc po kúsku tu a tam. Už táto jedna okolnosť stačí, aby sme spoznali, že celá tá rozprávka je umele vyrobená. Svoj cieľ však dosiahla, lebo, ako sa vraví, Hospodin rozkázal rybe, aby Jonáša vyvrátila na breh. Tu dostal Jonáš svoje druhé poslanie, a to ísť do Ninive; s týmto poslaním sa vydal na cestu a odteraz musíme naň hľadiť ako na kazateľa.

Nebezpečenstvo, ktorému sa práve vyhol; jeho neposlušnosť, ktorá bola príčinou toho nebezpečenstva; jeho zázračné zachovanie bez úrazu; to by podľa nášho názoru bolo mohlo stačiť, aby sa cítil zaviazaný vykonať uložené mu poslanie s láskavosťou a milosrdenstvom.

Ale len čo sa ocitol v tom meste, vidíme a počujeme ho, ako preklína, zlorečí a volá, že za 40 dní bude toto mesto vyvrátené a vyhladené z povrchu zeme. A keď ho potom pozorujeme pri poslednom výkone jeho poslanca, poznávame v ňom celého zlomyseľného ducha biblického proroka alebo kňaza s jeho čiernou povahou, ktorú ľudia pripisujú diablu, v ktorého veria.

Keď vraj Jonáš vykonal svoje prorokovanie, vybral sa do východnej časti mesta. Prečo? Hádám, aby tam rozjímal o svojej hriechnosti a božej veľkosti, alebo rozmýšľal o cestách života a láske Boha k ľuďom atď.? Kdeže! Mal jediný cieľ, plný zlomyseľnosti: počkať na zničenie mesta Ninive, dívať sa na to a vychutnávať si to.

Medzitým sa však rozpráva, že sa Ninivskí polepšili a robili pokánie, takže sa Hospodinovi ulútilo, ako biblia často uvádza, všetkých zlých slov, ktoré im odkázal a ľutoval, že ich tak postrašil a že ich chcel zničiť; svoje vyhrážky nesplnil.

Toto ako posledná kapitola: Spočiatku to Jonáša veľmi mrzelo a jeho hnev bol rozpálený. Jeho kňazskému srdcu by bolo bývalo milšie, keby bolo celé mesto vyhladené so všetkými mužmi, ženami aj deťmi, ako keby sa jeho proroctvo nesplnilo.

Nad budú, kde prebýval, nechal Hospodin vyrásť brečtan, ktorý veľkými listami tienil jeho hlavu proti páľčivému slnku, ale poslednú noc naličil Hospodin červa, ktorý brečtan zhrýzol a Jonáš mal po tieni. To ho ešte väčšmi nahnevalo, až zvolal, že radšej nechce žiť na svete a že bude lepšie, ak zomrie. To priviedlo Hospodina k tomu, že sa s ním hádal o jeho úmysle a ospravedlňoval sa pred ním. Povedal: „Lutuješ brečtan, na ktorom si nepracoval a nevypestoval si ho; ktorý za noc vznikol a za noc zanikol. A ja sa nemám ľutovať nad veľkým mestom Ninive, v ktorom je viac než 120 000 obyvateľov, ktorí nevedia rozlišovať medzi pravicom a ľavicou? K tomu množstvo zvierat“.

Tu je spojené oboje, aj dovŕšenie posmechu z proroka, aj mravné poučenie. Ako posmech sa to týka povahy všetkých biblických prorokov a všetkých bezohľadných pohrôm, zoslaných na ľudstvo, na mužov, ženy aj nevinné deti. Taká bola Noemova potopa, zničenie Sodomy a Gomory a vyhubenie Kanaánskych až po nemluvňatá, požívajúce prsia a ženy, nesúce plody.

30. Zničenie Sodomy a Gomory

Predovšetkým na to poukazujú posledné slová tejto knihy: v meste je viac ako 120 000 ľudí, ktorí nepoznajú rozdiel medzi svojou pravicom a ľavicou, čo značí nevinné deti, ktoré ešte nerozoznávajú dobré od zlého, a teda nemôžu mať žiadnu zodpovednosť, a teda ani vinu. Súčasne je to výsmech straníckosti tvorca, ktorý robí rozdiel medzi jedným a druhým národom, ale všetky by mali byť jeho milými deťmi, keď si ich stvoril.

Pokiaľ ide o mravné poučenie, je to kázeň proti zlomyseľnému duchu prorokovania, pretože je isté, že keď človek prorokuje zlo, je naklonený priať si, aby sa uskutočnilo a predpoveď sa splnila. Tá pýcha, aby sa prorokov rozsudok a slová uskutočnili, zatvrdzujú jeho srdce, až konečne s potešením pozerá na skazu, ak nastane a hnevá sa, ak nenastane.

Kniha končí veľmi ostrým zakončením proti prorokom a ich bezohľadnému počínaniu ako kapitola,

ktorú Benjamin Franklin pričlenil k biblii staťou o Abrahámovi a cudzincovi; končí výzvou proti neznášanlivosti a náboženskému prenasledovaniu. Toľko o Jonášovej knihe.

O básnickej časti biblie, nazývanej proroctvami – hovoril som o nej v prvej časti Veku rozumu a už aj tu – som vyslovil názor, že meno prorok znamená pojem básnika; dávne výroky a obrazy básnikov, z ktorých mnohé sa stali pre uplynutie dlhej doby a zmenené okolnosti nezrozumiteľnými, dnes sa s nepochopením a veľkou drzosťou predkladajú ľudu, aby v ne veril ako v proroctvá a vzťahujú sa na veci, na ktoré ich pisatelia nikdy nepomysleli.

Keď kňaz alebo kazateľ prečíta nejaké proroctvo, vysvetlí jeho hádanky a nezrozumiteľné vety podľa toho, ako sa mu to práve hodí; potom povie svojim poslucháčom, že zmysel jeho výkladu je vlastným zmyslom autora tohto proroctva. Iba babylonská neviestka bola spoločnou nevestou všetkých kňazov a títo jeden druhého obviňovali, že sa jej pridrža – tak pekne súhlasia vo svojich výkladoch.

Ostáva už len niekoľko kníh, ktoré sa volajú Malí proroci; pretože som už ukázal, že tí tzv. veľkí proroci sú podvodníci, bolo by zbabelosťou znepokojovať v hroboch tých malých. Nech teda len spia v náručí svojich kňazských opatrovníkov a s nimi nech skoro upadnú do zabudnutia.

Prešiel som bibliou, ako keby niekto kráčať horou so sekerou v ruke a stínal stromy. Tu ležia. Ak kňazi chcú, nech ich znovu zasadia. Možno ich nastrkajú do zeme, ale tie stromy neporastú ani pri najväčšej námahe.

Obrátim sa teraz ku knihám *Nového zákona*.

31. Nový zákon

Vraví sa nám, že *Nový zákon* sa zakladá na proroctvách *Starého zákona*. Ak je to tak, to asi musí *Starý zákon* nasledovať aj osud tých starých veštieb.

Nie je to nič neobyčajného, keď sa nejaká žena stane matkou prv, ako sa vydá. Je možné, že jej syn bude popravený, hoci nevinný. Nevidím žiadnu príčinu, prečo by som nemal veriť, že existovali ľudia ako Mária, Jozef a Ježiš. Nie je vôbec dôležité, či tie osoby na svete žili, alebo nie, aby sme to verili, alebo neverili; smelo to môžeme postaviť pod všeobecné pravidlo: Možno to tak bolo. Možno to tak bolo – nuž a čo? Podobá sa pravde, že také osoby raz žili, aspoň osoby im veľmi podobné, pretože všetky dobrodružné poviedky sa zakladajú na nejakej skutočnej udalosti. Napríklad dobrodružstvá Robinsona Crusoa, z ktorých nie je pravdivé ani slovo, sa zakladajú na osobných skúsenostiach plavca Alexandra Selkirka.

Nejde mi o to, či tí ľudia žili alebo nie; ide mi o tú rozprávku o Ježišovi Kristovi, ako sa podáva v Novom zákone; a o tú divokú a blúznivú náuku, ktorá z nej čerpala; proti tej bojujem, pretože keď beriem rozprávku v tom svetle, ako sa nám podáva, je to rúhavá a oplzlá rozprávka a nič viac. Rozprávka hovorí o mladej žene, ktorá bola zasnúbená a ktorá v tomto stave zasnúbenia bola sprznená akýmsi duchom, ktorý prišiel k nej pod bezbožnou zámienkou, opísanou v Lukášovi (1, 35): Mária povedala anjelovi: „Ako sa to stane, keď ja muža nepoznám?“ Anjel jej odpovedal: „Duch svätý zostúpi na teba a moc Najvyššieho ťa zatieni“.

Napriek všetkému si ju Jozef zobral za ženu a stal sa súperom toho ducha. Všetko je to veľmi pochopiteľné, len keby sa niekde našiel čo len trochu poctivý kňaz, ktorý by sa za túto „svätú“ oplzlosť nemusel hanbiť.

Máriu nazývajú kňazi dodnes „pannou“, hoci podľa Matúša (13, 55 a 56) a početných iných miest v biblii mal Ježiš sestry aj bratov.

Oplzlosť v záležitostiach viery, čo aj veľmi nábožne zaobalená, je vždy dôkazom bájnosti a podvodu, lebo ak máme veriť v nejakého boha, nemôžeme veriť v rozprávky o ňom, ktoré sa dajú naladiť rozpustilo a smilne, ako napríklad táto. Táto rozprávka (o Máriinom synovi) nie je o nič lepšia ako rozprávky o Jupiterovi a Lede, o Jupiterovi a Európe alebo o ktoromkoľvek inom záleťníctve Jupitera; ukazuje len, ako už bolo naznačené v prvom diele *Veku rozumu*, že kresťanská

viera je založená na pohanskom bájosloví.

Dejepisná časť *Nového zákona* sa pre osobu Ježiša Krista obmedzuje na veľmi krátku dobu necelých dvoch rokov; všetko sa deje v jedinej zemi a skoro na jednom mieste, takže sa nedá očakávať, žeby časové, miestne a okolnostné nezhody, ktoré tak svedčia proti pravdivosti Starého zákona a dokazujú jeho podvodnosť, mohli sa nachádzať v rovnakej častosti aj tu.

Pri porovnaní so *Starým zákonom* je *Nový zákon* jednoaktová fraška, kde niet miesta pre početnejšie omyly a chyby. Je tam však predsa len niekoľko tak kričiacich nezhôd a nedôsledností, ktoré okrem podvodu s domnelým proroctvom postačia na dôkaz, že rozprávka o Ježišovi Kristovi je číra nepravda.

Predkladám to ako základné tvrdenie, ktoré sa nijako nedá vyvrátiť, že zhoda všetkých častí nejakej historiky ešte nedokazuje, že tá historika je pravdivá, pretože časti môžu súhlasiť aj vtedy, keď je celá rozprávka lživá; po druhé, nezhoda častí nejakej rozprávky dokazuje, že celok nemôže byť pravdivý. Zhoda nedokazuje pravdu, ale nezhoda dokazuje vždy nezvratnú lož.

Dejiny Ježiša Krista sú obsiahnuté v štyroch knihách Matúša, Marka, Lukáša a Jána. Prvá Matúšova kapitola začína rodokmeňom Ježiša Krista a to isté platí o Lukášovej tretej kapitole. Aj keby tie dva rodokmene úplne súhlasili, nedokazovalo by to, že tie rodokmene sú pravé, pretože aj tak by mohli byť umele zostavené a vymyslené; ak však nesúhlasia a odchyľujú sa jeden od druhého v mnohých podrobnostiach, je to dôkaz, že nie sú pravé.

Ak má pravdu Matúš, klame Lukáš; ak hovorí pravdu Lukáš, klame Matúš. Pretože nemáme rozhodcu, ktorý by nám odporúčal veriť jednému alebo druhému, nemôžeme veriť žiadnemu; a ak im nemožno veriť už na začiatku toho, čo vravia, a chcú dokazovať, nemajú právo žiadať od nás, aby sme im uverili čo len jedno ďalšie slovo.

Pravda je vec jednoliata a aj keby sme chceli pripustiť, že autori evanjelií boli nadšení Bohom a že im bolo zjavené, čo mali písať, nedá sa uveriť, žeby tie nadšenia a zjavenia mohli jedno druhé porážať. Buď sú evanjelisti podvodníci, alebo napísali knihy, im pripisované, celkom iní ľudia, ako sa to stalo aj v Starom zákone.

Matúš podáva Kristov rodokmeň (1, 6) od Dávida až po Jozefa, muža Márie, a po Krista napočítal 28 pokolení. Lukáš udáva Kristov rodokmeň od Kristovho mena cez Jozefa, muža Márie, až po Dávida a vydáva mu to 43 pokolení. V obidvoch rodokmeňoch sú rovnaké len dve mená, a to Jozef a Dávid. Pre prehľadnosť radšej predkladám obidva Kristove rodokmene od Jozefa po Dávida.

32. Rodokmeň Ježiša Krista podľa Matúša

Vo *Svätom písme Starého i Nového zákona*, kapitola 1, verše 1 – 17 (Slovenský ústav svätého Cyrila a Metoda, Rím 1995).

1 Rodokmeň Ježiša Krista, syna Dávidovho, syna Abrahámovho. 2 Abrahám mal syna Izáka, Izák Jakuba, Jakub Júdu a jeho bratov, 3 Júda Faresa a Záru z Tamary. Fares mal syna Ezroma, Ezrom Arama. 4 Aram mal syna Aminadaba, Aminadab Násona, Náson Salmona, 5 Salmon mal syna Bóza z Rachaby, Bóz Obeda z Rút, Obed Jesseho 6 a Jesse kráľa Dávida.

Dávid mal syna Šalamúna z Uriášovej ženy. 7 Šalamún mal syna Roboama, Roboam Abiáša, Abiáš Azu, 8 Aza Jozafata, Jozafat Jorama, Joram Oziáša. 9 Oziáš mal syna Joatama, Joatam Achaza, Achaz Ezechiáša. 10 Ezechiáš mal syna Manassesa, Manasses Amona, Amon Joziáša, 11 Joziáš Jechoniáša a jeho bratov za babylonského zajatia.

12 Po babylonskom zajatí Jechoniáš mal syna Salatiela, Salatiel Zorobábela, 13 Zorobábel Abiuda, Abiud Eliakima, Eliakim Azora. 14 Azor mal syna Sadoka, Sadok Achima, Achim Eliuda. 15 Eliud mal syna Eleazara, Eleazar Matana, Matan Jakuba. 16 Jakub mal syna Jozefa, manžela Márie, z ktorej sa narodil Ježiš, nazývaný Kristus.

17 Všetkých pokolení od Abraháma po Dávída bolo štrnásť, od Dávída po babylonské zajatie štrnásť a štrnásť od babylonského zajatia po Krista.

33. Rodokmeň Ježiša Krista podľa Lukáša

V evanjeliu podľa Lukáša kapitola 3, verše 23 – 38:

23 Keď Ježiš začal účinkovať, mal asi tridsať rokov. A mysleli si, že je synom Jozefa, ktorý bol synom Heliho, 24 on Matata, on Léviho on Melchiho, on Janneho, on Jozefa, 25 on Matatiáša on Amosa, on Nahuma, on Esliho, on Naggeho, 26 on Maatu, on Matatiáša, on Semeja, on Jozecha, on Júdu, 27 on Joannu, on Rézu, on Zorobábela, on Salatiela, on Nériho, 28 on Melchiho, on Addiho, on Kozama, on Elmadama, on Era, 29 on Jezusa, on Eliezera, on Jorima, on Matata, on Léviho, 30 on Simeona, on Júdu, on Jozefa, on Jonama, on Eliakima, 31 on Meleu, on Mennu, on Matatana, on Nátana, on Dávída, 32 on Jesseho, on Obeda, on Bóza, on Salu, on Násona, 33 on Aminadaba, on Admina, on Arniho, on Ezroma, on Faresa, on Júdu, 34 on Jakuba, on Izáka, on Abraháma, on Táreho, on Nachora, 35 on Serucha, on Ragaua, on Fáleka, on Ebera, on Salu, 36 on Kainana, on Arfaxada, on Sema, on Noema, on Lamecha, 37 on Matuzalema, on Henocha, on Jareda, on Maleleela, on Kainana, 38 on Enosa, on Seta, on synom Adama, ktorý bol od Boha.

Od narodenia Dávída do narodenia Krista je to celých 1 680 rokov, a pretože doba Kristovho života nie je tu započítaná, je to 27 po sebe nasledujúcich pokolení. Ak chceme zistiť priemernú dobu, pripadajúcu na každého z hore menovaných mužov, kým sa mu narodil jeho prvý syn, je to priemerne 40 rokov.

Keďže priemerný vek vtedajších ľudí bol asi rovnaký ako dnešných, je nezmyslom domnievať sa, že všetci menovaní boli 40-ročnými starými mládeňcami, keď sa ženili, najmä keď vieme, že Šalamún a mnohí iní z tých kráľikov mali mnoho a mnoho žien a ženštín, už keď mali 20 rokov. Tieto rodokmene teda nielen že nie sú možnou pravdou, ale sú aj nemožnou lžou. Lukášov zoznam ponecháva na každú z jeho 43 rodín 27 rokov, kým dostala prvého syna, čo je príliš dlho.

Keď teda vidíme, ako títo dvaja svätí muži, Matúš a Lukáš, začínajú svoje opisy Ježišovho života takým okatým klamstvom, ako dokazujú tieto dva rodokmene, aký dôkaz môže sa nám predložiť, aby sme uverili všetkému ostatnému, čo sa v tých písmach píše?

Ak sa im nedá veriť ich správa o prirodzenom slede pokolení, ako im veriť, keď rozprávajú o veciach nadprirodzených a nemožných, ako že Ježiš bol syn Boha živého? Splodený z ducha svätého a že anjel oznámil jeho narodenie jeho matke? Keby boli pochybili len v jednom rodokmeni, ako by sme im mohli uveriť v druhom? Ak Ježišov prirodzený pôvod je vymyslený a umelo, vlastne veľmi neohrabane zostavený, čo si máme myslieť o jeho domnele nadprirodzenom pôvode, než že je tiež falšovaný, vymyslený a prispôsobený, že je bájkou? Či sa nájde na svete jediný človek, ktorý má rozvahu a rozum, ktorý by sa odvážil postaviť celú svoju blaženú budúcnosť na takú nemožnú vieru, protiviacu sa slušnosti a rozprávanú mužmi, ktorí hneď na začiatku svojho líčenia boli prichytení pri veľkom klamstve? Nebolo by bezpečnejšie, keby sme ostali pri jednoduchej a prostej viere v jedného istého Boha, než aby sme sa oddali nebezpečenstvu utopenia sa v mori nemožných, nezmyselných, neslušných a protirečiacich si rozprávok?

No naša prvá otázka v súvislosti s knihami *Nového zákona* bude tak ako pri *Starom zákone*, či sú tie knihy pravé a spoľahlivé. Napísali ich osoby, ktorým sa pripisujú? Na tomto základe sa tým knihám verilo všetko, čo čudesné obsahovali. No ohľadom toho bodu niet žiadneho písomného svedectva ani pre ani proti a zostáva len pochybnosť a pochybnosť je opak viery.

Preto stav, v ktorom sa tie knihy nachádzajú, svedčí proti nim, pokiaľ totiž dôkaz tohto druhu siaha. Ale aj okrem toho sa hlása, že knihy, zvané evanjeliá, napísali Matúš, Marek, Lukáš a Ján a o tom je dôkaz, že to nie je pravda, že sú to knihy podvrhnuté, lživé.

Neporiadny stav tých spisov, ktoré majú byť dejepisnými, mlčanie jednej knihy o veciach, opísaných v druhej a nesúhlas, panujúci medzi správami, o ktorých sa zmieňuje každá, to všetko dokazuje, že to robili rozličné neznáme osoby mnoho rokov po opisovaných udalostiach; každý si urobil svoju rozprávku, ako vedel a ako veci rozumel. Dokazuje to, že to nie sú spisy mužov, žijúcich medzi sebou v priateľstve, ako sa možno domnievať o apoštoloch; nakoniec to dokazuje, že tieto spisy boli vyrobené ako tie starozákonné, celkom inými osobami, ako sú tie, ktorých mená nesú.

Rozprávka o zvestujúcom anjelovi, čo cirkev nazýva nepoškvrneným počatím, sa vôbec nespomína v knihách Marka a Jána a v knihách Matúša a Lukáša sa rozpráva vždy inakšie; Matúš vraví, že anjel sa zjavil Jozefovi, Lukáš vraví, že sa zjavil Márii; ale títo obidvaja, Jozef aj Mária, sú predsa tými najnespoľahlivejšími svedkami, akých si vieme predstaviť, lebo v takej záležitosti by sme mali mať iné osoby, ktoré by svedčili pre nás a nie, aby svedčili pre seba.

Keby nejaká dievčina, ktorá sa dnes stala matkou, hoci aj pod prísahou o sebe tvrdila, že počala z nejakého ducha a že jej to povedal nejaký anjel, kto z tých najsilnejšie veriacich kresťanov by jej to uveril? Celkom iste nikto. Prečo by sme mali veriť to isté inej židovskej deve, ktorú sme nikdy nevideli a o ktorej nám to povedal niekto, koho nepoznáme a nevieme ani to, kto to rozpráva, kedy a kde?

Aké podivné a nedôsledné je u veriaceho, že rovnakú okolnosť a udalosť by považoval u niekoho za lživú a nemožnú, hoci ju považuje za pravú, keď o nej číta v *Písme*, ale nevie ani, kto to píše, ani odkiaľ to vie.

Rozprávka o Herodesovi a vraždení nemlúvniat do dvoch rokov sa nachádza len v Matúšovi a z ostatných evanjelistov ani jeden o nej nič nepíše. Keby tá udalosť bola pravá, boli by o nej iste vedeli všetci, čo vtedy písali o Ježišovi a bolo by to bývalo príliš nápadné a dôležité, než aby to obišli mlčaním, keby tomu boli verili.

Len jeden evanjelista nám rozpráva, že Mária a Jozef unikli smrti svojho dieťaťa Ježiša súcvarovaní anjelom, ktorý ich poslal do Egypta. Zabudol však postarať sa o Jána Krstiteľa, ktorý tiež mal vtedy menej ako dva roky; neutiekol, ale aj tak ostal tak dobre nažive ako Ježiš. Rozprávka sa temer sama usvedčuje zo lži.

Ani dvaja evanjelisti sa nezhodnú v podaní textu kresťanského nápisu na kríži ukrižovaného Krista; okrem toho Marek vraví, že Kristus bol ukrižovaný o 3. hodine (o 9. ráno), Ján udáva 6. hodinu (teda 12 hod., na poludnie). Podľa Jána bol rozsudok vynesenej až o 6. hodine, teda na poludnie, takže poprava sa nemohla udiat skôr ako popoludní. Marek však tvrdí, že ukrižovanie sa stalo o 3. hodine (Mk 15, 25 a Jn 19, 14).

Nápisy na kríži sa udávajú takto:

Matúš (27, 37): Toto je Ježiš, kráľ židovský.

Marek (15, 26): Kráľ židovský

Lukáš (23, 38): Tento je kráľ židovský

Ján (19, 19): Ježiš Nazaretský, kráľ židovský

Z týchto dost' nepatrných rozdielov môžeme usudzovať, že autori evanjelií, nech už boli ktokoľvek a žili kdekoľvek, iste neboli prítomní udalosti ukrižovania. Jediný z apoštolov, ktorý bol možno neďaleko miesta ukrižovania, Peter, keď prišiel do ťažkostí ako Ježišov učeník, zaklínal sa a dušoval, že toho človeka nepozná; nás teraz vyzývajú, aby sme tomu istému Petrovi uverili, keď nám o tom človeku káže, že to bol boží syn – a to nám vraví zradca a krivoprišačník. Keď sa zaklínal, že ho ani nepozná, bol už viac ako rok jeho učeníkom. Ako môžeme veriť takému človekovi? Aj správy, ktoré sa nám v evanjeliách o ukrižovaní podávajú, sú medzi sebou v podrobnostiach veľmi rozdielne.

Matúš (27, 45) rozpráva:

„Od dvanástej hodiny nastala tma po celej zemi a trvala až do tretej hodiny popoludní (51). A hľa, chrámová opona sa roztrhla vo dvoje odvrchu až dospodku, zem sa triasla a skaly pukali. Otvorili sa hroby a mnohé telá zosnulých svätých vstali z mŕtvych. Vyšli z hrobov a po jeho vzkriesení prišli do svätého mesta a ukázali sa mnohým.“

Takto blúznivo rozpráva o tom tento autor, ale nepodporuje ho ani jeden z ostatných evanjelistov. Pisateľ knihy, pripisovanej Markovi nespomína nijaké zemetrasenie, ani pukanie skál, ani otváranie sa hrobov a vstávanie mŕtvych, ani ich ukazovanie sa atď. O týchto bodoch mlčí aj evanjelista Lukáš. Ján podrobne opisuje udalosti pri Ježišovej smrti, ale nevie nič o zatmení, o chrámovej opone, o zemetrasení, o skalách, hroboch, ani vstávaní mŕtvych.

Keby bola pravda, že sa tie veci udiali a keby autori týchto kníh boli žili v dobe, keď sa to stalo, a boli by to osoby, ktorým sa tie knihy pripisujú, totiž apoštoli Matúš, Marek, Lukáš a Ján, nebolo by im bývalo možné aj bez božieho zjavenia vynechať takéto dôležité veci vo svojich správach, ak chceli byť verní dejepisci prežitých a zakúsených udalostí.

Ak sa tie udalosti stali, boli predsa príliš nápadné a všeobecne známe, aby o ne neboli zavadili súčasné osobnosti verejného života a príliš dôležité, aby sa obišli mlčaním. Veď všetci títo domnelí evanjelisti museli vedieť o zemetrasení, ak bolo nejaké, lebo nemohli byť od neho veľmi vzdialení. Otváranie hrobov, vstávanie mŕtvych z hrobov a ich chodenie po meste je ešte dôležitejšie ako zemetrasenie. Zemetrasenie je vždy možné a je prirodzené, takže nič nadpozemského nedokazuje. Otvorenie hrobu a vstávanie mŕtvych je nadprirodzené a hodí sa kňazom veľmi dobre do ich učenia, pre ich zásady a kázne. Keby to bola pravda, boli by už o tom napísali do svojich kníh celé kapitoly a nebol by o tom pomlčal ani jeden.

Namiesto toho sa uvádzajú všelijaké nedôležité podrobnosti, ako že ten povedal to a onen ono, kým najdôležitejšie veci, ak sa nejaké vyskytli, sa vynechávajú alebo len krátko spomenú. Často sa o niečom zmieňuje len jeden evanjelista a ostatní skromne mlčia, lebo o tom nevedia, či vedieť nechcú.

Lož sa dá ľahko vysloviť, ale ťažšie je vyslovenú lož dokázať. Spisovateľ Matúš by nám mal povedať, kto boli tí svätí, čo vstali z hrobov a prišli do mesta, čo sa s nimi potom stalo, kto ich videl a poznal atď.; on sám sa neopovažuje povedať, že ich videl; nevie, či prišli nahí alebo oblečení, kde vzali odevy a či navštívili svoje pôvodné domovy, hlásili sa k svojim bývalým ženám a majetkom, ako ich prijali ich pozostalí, či podali žaloby na vrátenie svojich majetkov a vyhádžali z nich ich terajších držiteľov; či zostali na zemi a venovali sa svojmu bývalému povolaniu, alebo či len kázali a čo; alebo či sa položili späť do svojich hrobov a znovu zomreli a potom sa sami pochovali aj zahrabali.

Veru je to veľmi čudné, že naraz sa vrátila z hrobov k životu celá armáda svätých a nikto nevie, kto to bol, kto ich videl, a nič sa o tom ďalej nehovorí, ani že tí svätí nemali jediné slovo, ktoré by nám boli povedali pre naše spasenie. Ak to boli proroci, ktorí zaživa toľko toho nahovorili, iste by boli niečo nakvákali. Mohli nám všeličo povedať a mali by sme pohrobné proctvá, ktoré by ešte lepšie prit'ahovali poverčivých ako životné proctvá. A keby to boli bývali Mojžiš, Áron, Jozue, Samuel, Dávid alebo podobní, nebol by ostal v Jeruzaleme ani jeden neobrátенý Žid.

Keby to bol Ján Krstiteľ a svätí z jeho doby, každý by ich poznal a ich kázne by ďaleko predbehli všetky kázne apoštolov. Ale namiesto toho títo svätí naraz ako Jonášova bylina cez noc vyrástli bez všetkého účelu, aby ráno uvädli a zmizli.

Po rozprávke o ukrižovaní nasleduje rozprávka o vzkriesení a v nej tak ako v predchádzajúcej sa spisovatelia tak líšia od seba, že je to dôkaz, že nikto z ich pri tom nebol. V Matúšovej knihe sa hovorí, že keď Ježiša položili do hrobu, požiadali Židia Piláta o stráž k hrobu, aby vraj Ježišovi učeníci neukradli jeho telo. Následkom tejto žiadosti bol hrob zapečatený, strážený a kameňom zavalený. Ostatní evanjelisti nevedia nič ani o žiadosti, ani o stráži, ani o pečati a podľa nich nestalo sa nič také.

Matúš potom rozpráva (28, 1), že na sklonku soboty, keď začalo svitať na nový deň, prišla Mária Magdaléna a druhá Mária, aby dohliadli na hrob. Marek vraví, že to bolo pri východe slnka a Ján, že to bolo ešte za tmy. Lukáš vraví, že to boli Mária Magdaléna a Johana, matka, Mária, matka Jakubova a iné ženy, ktoré išli k hrobu. Ján vraví, že to bola Mária Magdaléna samotná. Tak pekne sa zhodujú aj v tomto svedectve!

Všetci vedeli o Márii Magdaléne: bola to ženská veľmi známa a mohlo sa ľahko stať, že práve bola na potulke. Matúš pokračuje (2):

„Keď sa pominula sobota, na úsvite prvého dňa v týždni prišla Mária Magdaléna a iná Mária pozrieť hrob. Vtom nastalo veľké zemetrasenie, lebo z neba zostúpil Pánov anjel, pristúpil, odvalil kameň a sadol si naň.“

Ostatní evanjelisti nevedia nič o novom zemetrasení, ani o anjelovi, ktorý by bol kameň odvalil a naň sa posadil. Marek vraví, že jeden anjel bol vnútri v hrobe, sediac na pravej strane. Lukáš vraví, že tam boli dvaja stojaci anjeli. Ján ich má tiež dvoch, obidvoch sediacich, jedného u hlavy, druhého u nôh hrobu. Matúš pokračuje, že ten anjel sediaci na kameni pred hrobom, povedal ženám, že Kristus vstal a že ženy sa rýchle vzdialili. Marek rozpráva, ako sa ženy čudovali, keď videli odvalený kameň; vošli do hrobu a tam im sediaci anjel povedal novinu. Lukáš to nechá rozprávať ženám dvomi anjelmi, stojacimi v hrobe a Ján líči, ako Ježiš sám to povedal Márii Magdaléne, ktorá nevošla do hrobu, ale len sa do neho pozrela. Keby autori týchto evanjelií prišli k súdu a chceli podať svoje svedectvo podobným spôsobom, ako robia tu, iste by im všetkým za krivú prísahu odrezali uši a aj by si to zaslúžili. Nuž takéto sú tie sväté dôkazy a toto sú tie knihy, ktoré sa podvodne vydávajú veriacemu svetu za božie zjavenie a nezmeniteľné božie slovo.

Autor Matúšovej knihy potom pridáva historku,, o ktorej nič nevie žiadna iná kniha evanjelií. Keď vraj ženy od hrobu odišli, niektoré zo stráží, postavených k hrobu, prešli do mesta a oznámili biskupom všetko, čo sa stalo. Títo sa poradili so staršími a dali veľa peňazí vojakom so slovami (Mt 28, 13 – 15):

„Tak vravte: »V noci prišli jeho učeníci, a kým sme my spali, oni ho ukradli.« 14 A keby sa to do počul vládár, my ho uchlácholíme a postaráme sa, aby sa vám nič nestalo.“
15 Oni vzali peniaze a urobili tak, ako im poučili. A toto sa hovorí medzi Židmi až do dnešného dňa.“

Tieto posledné slová: „až do dnešného dňa“ sú dôkazom, že tú knihu nemohol písať žiaden Matúš, ale že bola napísaná dlho po udalostiach, ktoré opisuje. Tie slová znamenajú, že od tej doby uplynulo iste mnoho času. Bolo by predsa nezmyslom hovoriť takto o udalosti, ktorá sa stala za našej doby. Ak majú mať takéto slová nejaký rozumný význam, musela uplynúť medzi udalosťami a ich spísaním značná doba najmenej niekoľkých pokolení.

Nezmyselnosť tejto rozprávky je teda zrejmá a autor Matúšovej knihy sa tu prezrádza ako slabý a hlúpy človek. Rozpráva rozprávku, ktorá čo do svojich možností odporuje sama sebe. Ak bola k hrobu postavená stráž, tá mohla byť neskôr podplatená, aby povedala, že keď spala, ukradli učeníci Kristovo telo a ich spanie bolo príčinou, že tomu nemohli zabrániť. Ak však spali, ako mohli vedieť, čo sa dialo a kto čo robil? Predsa vravia, že to urobili Ježišovi učeníci. Keby niekto chcel podávať pred súdom svedectvo o niečom, čo sa stalo a ako sa to stalo, kým on spal, kto by mu mohol uveriť? Také dôkazy postačia možno pre kňaza a náboženstvo, ale nie pre mysliaceho človeka.

Prikročím teraz k dôkazom domnelého zjavenia sa Ježiša po jeho zmŕtvychvstaní .

Matúš vraví (28,7), že anjel zvestoval ženám, že Ježiš ich predišiel a išiel už do Galiley, aby to povedali jeho učeníkom a tí aby sa tam ponáhľali, aby ho tam videli. Ale už dva verše ďalej necháva ten istý autor samého Ježiša zjaviť sa im a povedať im to isté – aby išli do Galiley a tam ho mohli vidieť aj s jeho učeníkmi.

Ženy ten odkaz rýchlo vykonali a (16) všetkých jedenásť učeníkov išlo ihneď do Galileje na horu, ktorú im bol Ježiš uložil a uvidiac ho klaňali sa mu, ale niektorí pochybovali.

Autor Jánovej knihy nám však rozpráva niečo celkom iné (20, 19): Večer v ten istý prvý deň v týždni, keď boli učeníci zo strachu pred Židmi zhromaždení za zatvorenými dverami, prišiel Ježiš, postavil sa doprostred a povedal im: „Pokoj vám!“

Ako sa tie dve správy zhodujú? Podľa Matúša videli Ježiša najprv v Galilei na jednej hore, kam ich Ježiš poslal; podľa Jána boli niekde v Jeruzaleme, kde sa skrývali zo strachu pred Židmi, bez nejakého poslanca alebo dohovoru.

Ešte silnejšie oponuje Matúšovi Lukáš, keď rozpráva najmä to, že učeníci uvideli Ježiša v Jeruzaleme večer toho istého dňa, ako vstal z mŕtvych a že ich tam bolo všetkých jedenásť (24, 13 a 33).

Nuž, je to možné, ak nechceme predpokladať, že títo autori vedome klamú, aby jediný z nich mohol byť Ježišovým učeníkom alebo apoštolom? Keby bol Matúš apoštolom, za ktorého sa vydáva, musel byť medzi tými jedenástimi buď v Galilei alebo v Jeruzaleme, pretože medzi nich patril a všetci tam vraj boli; ako by sa dalo očakávať, že on to vie inakšie ako Ján, ktorý tiež bol apoštolom a iste bol medzi nimi na jednom alebo druhom mieste? A tak jedno apoštolské svedectvo poráža druhé. Marek nevie nič o schôdzke Ježiša a jedenástich v Galilei, ale rozpráva (16, 12), že sa Ježiš po svojom zmŕtvychvstaní zjavil dvom z nich, idúcimi po ceste a títo dvaja to povedali ostatným, ktorí tomu nechceli veriť.

Aj Lukáš má rozprávku o dvoch učeníkoch, idúcich prvý deň po sobote do Emauz. Tam sa k nim pridala Ježiš, no nepoznaný a zostal s nimi až do večera; pri večeri sa nechal poznať, no zmizol; ešte toho večera sa zjavil jedenástim učeníkom v Jeruzaleme, ktorý je sedem a pol míle od Emauz. A tak každý svedok svedčí o inom a jediné, čo majú spoločné, je tajnosťárstvo, s ktorým sa Ježiš zjavoval či už na hore v Galilei alebo za zatvorenými dverami v Jeruzaleme. Bolo to vždy skrývanie sa. Načo bolo dobré? Na jednej strane je to zamerané priamo proti Ježišovmu cieľu, ktorým bolo presvedčiť svet o tom, že vstal z mŕtvych. Na druhej strane to poukazuje na to, že pisatelia histórie sa báli napísať, že sa Ježiš zjavil, lebo o tom by bol musel vedieť aj niekto okrem nich a takého nebolo.

Preto robili so zjavovaním Ježiša také veľké tajnosti. Jediný Pavol spomína, že Ježiša videlo naraz viac ako päťsto bratov; tých päťsto to nevraví za seba, že by ho boli videli; je to svedectvo jedného muža, a to ešte takého muža, ktorý podľa vlastného priznania tomu v dobe, keď sa to malo stať, neveril. Jeho správa, ak je on autorom 15. kapitoly 1. listu Korintským, kde sa o tom píše, podobá sa svedkovi, ktorý prichádza k súdu pod prísahou udať, že čo nedávno pod prísahou vydával za pravdu, je lož. Človek môže mať dôvody a má právo zmeniť svoju mienku, ale toto právo sa nedá upotrebiť vo vzťahu k minulým udalostiam.

34. Nanebovstúpenie

Prikročím teraz k poslednému výjavu, k nanebovstúpeniu. Tu musí ustúpiť na stranu strach pred Židmi a všetko ostatné: ak je to pravda, pečatí to celé kresťanské učenie a celú Ježišovu činnosť. Záležalo na tom aj Ježišovým učeníkom, aby to mohli používať ako najdôležitejší dôkaz pri svojich kázňach, ak mali mať úspech.

Ježišove slová o nanebovstúpení boli prehlásenia alebo sľuby, nech už boli prednesené skryte na pustej hore v Galilei alebo za zamknutými dverami v Jeruzaleme a nestačili ako svedectvom pred verejnosťou. Bolo nevyhnutné, aby tento posledný výjav bol presvedčivý a prekonal všetku nedôveru a vylúčil všetky pochybnosti; malo sa to konať tak verejne a nepopierateľne, ako že na oblohe svieti slnko. Mohlo to byť aspoň také verejné, ako sa vraví, že bolo verejným ukrižovanie, aby ho mohol každý vidieť. Ale k veci. Predovšetkým si treba uvedomiť, že autor Matúšovej knihy o tom nevie a teda ani nepíše ani slovko. To isté treba povedať o spisovateľovi Jánovho evanjelia, v ktorom tiež niet o nanebovstúpení ani slabiky.

Keď o tom uvažujeme, vieme si predstaviť, žeby títo dvaja apoštoli, ktorí robia, ako keby boli všetko videli na vlastné oči a všetko vypisujú do najmenších podrobností, mohli o tom úplne pomlčať, keby boli verili, že je na tom aspoň slovko pravdy? Autor Markovej knihy sa o tom zmieňuje veľmi zbežne, len škrtnutím pera, ako keby sa mu nechcelo klamať, alebo sa za rozprávku hanbil. Celkom tak to robí aj Lukáš.

Ani Marek s Lukášom sa nezhodujú čo do miesta poslednej udalosti, Ježišovho lúčenia sa s učeníkmi. Marek píše, že sa Ježiš zjavil jedenástim učeníkom, keď sedeli pospolu (16, 14) najskôr v meste Jeruzalem, preberajúc niečo z reči, ktorú k nim Ježiš mal pred chvíľou; autor končí zrazu ako školák svoju úlohu slovami: „Keď Pán prestal s nimi hovoriť, bol vzatý hore do neba a posadil sa na božiu pravicu“.

Autor Lukášovho evanjelia umiestňuje nanebovstúpenie do Betánie (24, 50), kam Ježiš vyviedol jedenástich apoštolov z Jeruzalema (verš 33). „I stalo sa, keď im žehnal, že sa od nich bral a bol nesený hore až do neba“. Celkom tak sa píše o Mohamedovi a Mojžišovi. Juda vo svojej epištole uvádza, že archanjel Michal viedol o Mojžišovo telo spor s diablom. Keby sme uverili jednej alebo druhej rozprávke, mali by sme o Bohu veľmi mizernú predstavu.

Prebrali sme štyri evanjeliá, pripisované Matúšovi, Markovi, Lukášovi a Jánovi a spoznali sme, že celé obdobie ukrižovania a nanebovstúpenia netrvalo dlhšie ako najviac tri až štyri dni a že sa všetky podrobnosti odohrali v Jeruzaleme alebo jeho najbližšom okolí.

Myslím si, že nie je možné, žeby sa v niektorej známej rozprávke našlo tak mnoho a tak krikľavých nezmyslov, nezrovnalostí a nezhôd ako v týchto knihách. Je ich oveľa viac a sú krikľavejšie, ako som sa nazdal, keď som ich začal skúmať a keď som začal písať prvý diel Veku rozumu. Nemal som vtedy po ruke Starý ani Nový zákon a nemohol som si ich obstaráť.

Môj zdravotný stav aj obavy, že prídem o život, boli zo dňa na deň povážlivejšie a pretože som mal v úmysle zanechať po sebe niečo o týchto veciach, neostávalo mi iné, ako byť stručný a rýchly. Úvodné slová som napísal z pamäti, ale sú správne a úsudky o týchto knihách sú výsledkami najjasnejšieho a dávno pojatého presvedčenia, že celá biblia *Starého i Nového zákona* nie sú ničím iným ako podvodom na ľudoch a že správy o Ježišovi Kristovi ako božom synovi, ktorý zomrel preto, aby uchlácholil rozhnevaného Boha-otca a spasil ľudstvo, sú len vybájené výmysly, nepoctivé a nečestné pre ľudí a urážlivé pre Boha.

Takže za jediné správne náboženstvo považujem deizmus, pod ktorým som už dávno myslel a aj dnes myslím vieru v jedného Boha a napodobnenie jeho povahy, resp. dodržiavanie tzv. mravných cností; a že toto je to jediné, pokiaľ ide o náboženstvo, na čom spočívajú všetky moje nádeje na šťastnú budúcnosť aj po smrti. Tak vravím aj teraz a tak mi, Bože, pomáhaj.

Ale vráťme sa k nášmu predmetu. Pre vzdialenosť doby je nemožné presvedčiť sa naisto, kto boli autori takzvaných evanjelií; to by postačilo k závažnému zapochybovaniu a kde pochybujeme, nemôžeme veriť; nie je ťažké presvedčiť sa zápornou cestou, že tie knihy nenapísali tí, ktorým sa pripisujú. Protichodné údaje v tých knihách dokazujú dve veci:

Predovšetkým, títo spisovatelia neboli očitými svedkami udalostí, ktoré opisujú, lebo by nemohli vypovedať každý inakšie; títo muži neboli ani apoštolmi, o ktorých sa predpokladá, že boli očitými svedkami toho, čo sa dialo.

Po druhé, autori evanjelií, nech nimi bol hocikto, nepracovali v spoločnom úsilí podvádzat', ale každý písal na svoj vlastný vrub a bez vedomia o práci tých druhých.

Tie isté dôkazy, ktorými dokážeme prvú vetu, dokazujú aj pravdivosť druhej vety, že totiž tie knihy nepísali apoštoli. Pokiaľ ide o božie zjavenie autorovi, čo má písať, na niečo také nemôžeme ani pomyslieť, lebo to by sme mohli veriť, že pravda sa dá spojiť ako božie zjavenie s falšou.

Ak boli tí štyria muži očitými svedkami nejakej udalosti, videli ju a počuli slová pri nej hovorené, iste sa aj bez zvláštneho dohovoru medzi sebou zhodnú o mieste a čase, kde a kedy sa niečo stalo. Ak každý o veci dobre vie, nemusia sa dohovárať, aby napísali to isté; tu nemôže jeden napísať, že

sa to stalo vonku na jednej hore a druhý, že sa to stalo v meste pod strechou domu a pri zamknutých dverách; podľa jedného pri východe slnka, podľa druhého ešte za tmy.

Nech by sa to stalo kdekoľvek a kedykoľvek, videli by to všetci rovnako a keby nechceli klamať, nemohli by to napísať každý inakšie. Na druhej strane, keby sa tí muži dohodli na nejakej rozprávke, snažili by sa, aby ich jednotlivé znenia príhody navzájom súhlasili a v ničom si neprotirečili; aby jeden druhého podporovali, aby sa tomu dalo veriť.

Taký súhlas by mohol nahradiť dôkaz pravosti a nepotrebovali by žiadne dohody medzi sebou.

Tie isté opačné údaje, ktoré dokazujú, že autori evanjelií nemali medzi sebou nijaké dohody, dokazujú tiež, že nemali nijaké osobné znalosti o veciach alebo vlastnostiach toho, čo udávali za skutočné udalosti a odkrývali tak nesprávnosť svojich iných svedectiev.

Tieto knihy nemohli písať muži, ako boli apoštoli, ani dohovorení spoločníci a podvodníci. Ako teda vznikli? Nie som jeden z tých, čo tak radi vedľa a tvrdia, že v tých knihách je veľa vedomých a úmyselných lží a výmyslov; najviac toho má byť v tzv. Prorockých knihách Starého zákona.

Prorokovanie je, samozrejme, remeselným luháním. Skoro vo všetkých ostatných prípadoch nie je ťažké rozoznať pokrok, ktorým sa uberala už púha domnienka, podporovaná počas doby ľahkovernosťou, až sa z nej stala lož a hovorilo sa o nej ako o skutočnej udalosti; a kdekoľvek máme nejakú milosrdnú príčinu pre mierny posudok o takej lži, nemali by sme sa proti nej oddávať veľkej prísnosti.

Rozprávka o tom, že sa Ježiš ukázal po svojej smrti zas ako živý, povstala z videní, ktoré často mávajú nesmelé a postrašené povahy ako v sne a ľahkoverné osoby tomu veria. Rozprávky tohto druhu sa rozprávali po zavraždení Cézara a rozprávajú sa často až dodnes po násilných vraždách a úmrtiach nevinných obľúbených osôb. (Pozn. prekl. do češtiny: Tak v Česku v predminulom storočí neveril ľud, že cisár Jozef II. bol skutočne mŕtvy, ale verili, že vstal tajne z hrobu a že príde dokončiť svoje začaté reformné dielo; mnoho rokov čakal ľud cisára Jozefa v celej zemi a nedal si toto očakávanie a vieru v jeho život vyhovoriť.) V takých prípadoch pomáha sústrasť ľudu podobnej viery; dobromyselnosť predlžuje trvanie rozprávky a nikto sa neopováži popierať ju. Rozprávka ide stále ďalej a rastie malými prídavkami, až konečne sa stane nepopierateľnou pravdou.

Predstavte raz nejakého ducha a ľahkovernosť vyplní hneď dejiny jeho života a určí príčinu jeho zjavenia sa. Jeden to rozpráva tak, druhý inakšie, až nakoniec je o tom duchu toľko rozprávok, ako o Ježišovi a jeho zmŕtvychvstaní v evanjeliách.

Rozprávka o zjavovaní sa Ježiša po smrti sa rozpráva s toľkými prídavkami prirodzeného, aj nadprirodzeného i nemožného, že je ťažko rozoznať skutočnosť od výmyslu. Opisuje sa, ako sa Ježiš náhle objavil pri zatvorených dverách a náhle zasa zmizol; raz je hladný, sadne si k stolu a je aj pije. Rozprávači si však nepamätajú všetky k veci patriace podrobnosti a tak sa prezradia. V jednej rozprávke sa vraví, že všetky šaty, ktoré mal na sebe, zanechal v hrobe; zabudli však zaopatriť mu nové šaty, v ktorých sa mohol neskoršie ukázať medzi ľuďmi. Keď ho potom nechajú vystúpiť na nebo, zabudnú povedať, či sa najprv vyzliekol a zanechal po sebe šaty, alebo ich zobral so sebou do neba. V rozprávke o Eliášovi sa na to pamätá a nechajú ho zhodiť zo seba jediný plášť, ktorý stále nosil a odobrať sa do neba na ohnivom voze bez šiat, aby sa mu azda ten plášť nevznietil a on na ceste do neba nezhořel.

Kto nie je oboznámený s cirkevnými dejinami, mohol by sa domnievať, že kniha zvaná Nový zákon bola známa už v časoch prvého kresťanstva; práve tak sa mnohí domýšľajú, že knihy známe ako Mojžišove, boli známe od čias Mojžiša. V skutočnosti je to celkom inakšie; prvé knihy *Nového zákona* sa objavili až 300 rokov po dobe, o ktorej sa vraví, že v nej žil Ježiš.

Nevie sa, v ktorej dobe vznikli knihy, ktorých autorstvo sa pripisuje Matúšovi, Markovi, Lukášovi a Jánovi a kedy sa začali ukazovať veriacim. Niet ani najmenšieho dôkazu o tom, kto boli ich pisatelia a kedy asi boli zostavené. Rovnako mohli dostať mená po iných apoštoloch.

Žiadna z existujúcich kresťanských cirkví nepozná a nemá pôvodný rukopis svojich kníh práve tak, ako Židia nemajú tie dve kamenné dosky, na ktoré vraj sám Hospodin na hore Sinaj napísal svoj zákon. A keby aj niektorá mala nejaký rukopis, nebolo by najmenšieho dôkazu jeho pravosti. V dobe, keď sa tie knihy zostavovali, neexistovala tlač a následkom toho nebola možnosť overenia pravosti obsahu kníh a listín.

Vtedy sa knihy šíрили ručným opisovaním, pričom každý mohol obsah ľubovoľne meniť a nazývať to prvotným rukopisom. Môžeme sa domnievať, že by sa to zrovnávalo so všemohúcnosťou vševediaceho Boha, aby svoju vôľu zveril a odovzdal ľuďom takým chatrným a neistým spôsobom, kde tak ľahko môže dôjsť k prekrúteniu, zmenám a falšovaniu?

Vďaka tlači dnes nemôžeme zmeniť, napodobniť ani sfaľšovať ani jediné steblo slamy alebo trávy, ktoré Boh nechá rásť, ale božie slovo, od ktorého závisí spása celého sveta, môžeme meniť a prerábať práve tak ľahko ako ľudské slovo.

Z vlastnej skúsenosti uvádzam tento prípad: Prvá časť *Veku rozumu* sa netlačila ešte ani dva roky a už sa mi tam votrela jedna veta, ktorú som nikdy nenapísal. Tá veta znie: „Lukášova kniha bola prijatá väčšinou len jedného hlasu.“ Možno je to pravda, ale ja som to nenapísal. Niektorí, kto sa vo veci vyznal, urobil bezpochyby nejakú poznámku pod riadky knihy tlačenej v Amerike alebo v Anglicku a keď sa kniha pretlačala, považoval to nový sadzač za podstatnú poznámku spisovateľa, patriacu k celku a vysádzal to, čím ma urobil autorom tej vety. Keď sa toto mohlo stať behom takej krátkej doby pri bežnom spôsobe tlače, ktorý nedovoľuje, aby sa jednotlivé výtlaky knihy mohli meniť, čo všetko sa mohlo stať za takú dlhú minulosť s písmom bez pomoci tlače, keď si každý musel svoju knihu vlastnoručne opisovať a mohol do nej pridávať, mohol, čo chcel uberať a mohol to vydávať za pravý rukopis.

Asi tristo päťdesiat rokov po dobe, keď vraj žil Ježiš, bolo mnoho spisov toho druhu, o ktorom hovoríme, rozšírené v rukách rozličných jednotlivcov; potom začala cirkev v spolupráci so svetskou mocou tie spisy zbierať a urobila z nich náboženský zákonník, ktorý máme pred sebou vo forme kníh *Nového zákona*. Potom sa rozhodovalo väčšinou pri hlasovaní, ktorý zo zmienených spisov by mohol byť v celej ich zbierke božím slovom a ktorý nie. Židovskí rabíni takýmto spôsobom hlasovania už dávno rozhodli o pravosti kníh *Starého zákona*.

Pretože cieľom cirkvi, ako to vidíme pri každej národnej cirkvi, bolo hlavne dosiahnutie moci a príjmov a cirkev používala ako prostriedok k tomuto účelu hlasovanie, odôvodnená je domnienka, že najpodivnejšie a najzáračnejšie spisy mali najlepšie vyhliadky na zaradenie medzi zbrané spisy. Vierohodnosť tých kníh spočíva výhradne na hlasovaní o nich a na ničom vyššom.

Medzi prvými kresťanmi sa hneď zdvihli veľmi prudké spory nielen o články viery, ale aj o pravosť svätých kníh. V spore medzi sv. Augustínom a Faustínom vraví tento druhý: „Kniha zvaná *Evanjelium* bola zostavená dlho po apoštolskom veku nejakými neznámymi mužmi, ktorí sa obávali, že svet by neveril ich rozprávaniu o veciach, o ktorých nemohli nič vedieť a preto ich uverejnili pod známymi menami apoštolov; tie knihy sú vo svojich údajoch také plné hlúpostí a nezhôd, že nie je možné nájsť v nich aj nejaké zhody a súhlasnosti“.

Na inom mieste má už spomenutý Faustínus k zástancom písíem ako božieho slova tieto slová: „Je to tak, že vaši predchodcovia vložili do písma o Ježišovi mnohé veci, ktoré síce niesli jeho meno, ale nezrovnávali sa s jeho učením“.

Už to neprekvapuje, pretože sme už viackrát dokázali, že tieto veci nepísal Kristus sám, ani jeho apoštoli; ich najväčšia časť sa zakladá na povestiach a planých správach; do jedného diela ich poskladal nejaký neznámy autor, asi položid; niet medzi nimi vnútorného súhlasu.

„Bolo to však aj tak dané na verejnosť pod menom apoštolov nášho Pána a tým im pripisujete svoje vlastné chyby, bludy a lži.“ (Tento úryvok vyberám z Boulangerovho životopisu sv. Pavla, písaného po francúzsky. Boulanger uvádza, že to vybral z Augustínových spisov proti Faustínovi.)

Z týchto údajov čitateľ spozná, že boj o pravosť písíem *Nového zákona* sa vedie už dávno, a že jeho

pravosť bola popieraná, ich obsah vyhlasovaný za rozprávky, podvody a lži pri rokovaní, keď sa malo hlasovať o tom, či sa tie písma majú uznať za sväté alebo nie. Záujem katolíckej cirkvi nakoniec pomocou zápalnej hranice prekonal všetok odpor a potlačil preverovanie a výskum.

Nasledovali zázraky za zázrakmi, a ľudia sa učili vyznávať, že veria v nanebovstúpenie, či už verili, alebo nie. Povedané mimochodom, francúzska revolúcia zbavila cirkev moci robiť zázraky; od začiatku revolúcie nevedela ani s pomocou všetkých svojich svätých a svätíc urobiť ani jeden zázrak a nikdy nepotrebovala zázraky viac ako teraz. A keď to teraz nedokáže, môžeme smelo odsúdiť všetky jej predošlé zázraky ako podvody a lži.

Boulanger pozbieral do svojho životopisu sv. Pavla z cirkevných dejín a zo spisov svätých mužov všetkých mien údaje o tom, aké názory panovali v prvotnej cirkvi medzi jednotlivými sektami ohľadom *Písma* a v 2. kapitole svojho diela o tom hovorí:

„Kresťanská sekta marcionitov uisťovala čitateľov, že *Nový zákon* je plný podvodov. Manichejci, ktorí tvorili na začiatku kresťanstva veľmi početnú sektu, zamietali celý *Nový zákon* ako podvod a ukazovali celkom iné rozdielne spisy, o ktorých učili, že sú pravé. Korint'ania, podobne ako marcioniti, nechceli pripustiť, že by Skutky apoštolské boli pravou knihou. Enkratiti a Sevenienci nechceli prijať ani Skutky apoštolov ani Pavlove epištoly za božie slovo. Chryzostom v jednej kázni, napísanej okolo roku 400, vraví, že ľud nevie absolútne nič o apoštolských skutkoch, ani o ich autorovi. Sv. Ireneus, ktorý žil pred tou dobou, zanechal správu, že valentiniáni a iné kresťanské sekty si sťažujú na *Písma*, že sú plné nedôsledností, nezrovnalostí, bludov a protirečení. Ebioniti (alebo nazarénci), jedna z prvých kresťanských siekt, nechceli prijať za pravé Pavlove epištoly a vydávali ho za podvodníka a nie za apoštola a kresťana. Medzi iným podávajú správu, že ako pôvodne pohan prišiel do Jeruzalema a istý čas tam býval; mal sa oženiť s dcérou dôležitého biskupa, kvôli čomu sa nechal obrezať; keď ju ale aj tak nedostal, dal sa do hádok so Židmi, písal proti ich obriezke, proti ich obradom, proti ich sväteniu soboty a proti celému božiemu zákonu.

Keď uvážime, že od doby Krista uplynulo do zostavenia a prijatia kníh *Nového zákona* viac ako 300 rokov, pochopíme aj bez dejepisných pomôcok, aký nesmierne neistý bol pôvod tých kníh a ich pravosť bola pochybná. Pravosť Homérovej knihy, hoci o tisíc rokov staršej ako *Nový zákon*, je dokázaná presvedčivejšie. Tú knihu mohol napísať len veľmi dobrý básnik a takých, čo by to dokázali po Homérovi, bolo veľmi málo; a ten, čo by to bol dokázal, nebol by zatajil svoje meno a pripísal svoju prácu inému autorovi.

Len veľmi málo ľudí na svete mohlo napísať knihy ako Euklidove matematické spisy, lebo len ten najlepší medzi nimi mohol napísať niečo také a takých bolo na vtedajšom svete pramálo. No pokiaľ ide o knihy *Nového zákona*, osobitne tých ich častí, ktoré sa týkajú Ježišovej smrti, zmŕtvychvstania a nanebovstúpenia, tu mohol každý človek rozprávať o nejakom zjavení alebo chodení mŕtveho človeka nocou, prípadne napísať práve toľko, ak nie viac, ako je napísané v *Novom zákone*, kde je to zostavené prabiedne. Preto je aj možnosť falšovania *Nového zákona* miliónkrát väčšia ako možnosť falšovať Homéra alebo Euklida.

Z veľkého počtu dnešných duchovných je veľmi mnoho takých kňazov a biskupov, ktorí vedia zostaviť kázeň alebo preložiť niečo z latinčiny, najmä keď to bolo preložené už tisíckrát pred nimi; ale či je medzi nimi jediný, ktorý by vedel napísať báseň, čo by sa vyrovnala Homérovej, alebo vedeckú knihu, čo by sa vyrovnala Euklidovej?

No to, čo vedeli a vedia kňazi, aj keby to bolo seba slabšie, ďaleko postačí na to, aby mohli a dokázali napísať všetky tie knihy, čo sa vydávajú za božie slová; väčšina z nich by vedela napísať a zostaviť tie knihy lepšie, ako ich poznáme.

Keďže príležitosť k podvodom bola vtedy väčšia, boli aj pohnútky silnejšie. Keby bol vtedy niekto niečo písal pod Homérovým alebo Euklidovým menom, nebolo by mu to získalo nijaké dobro; ak to bolo také dobré ako ich spisy, bol by lepšie pochodil, keby bol písal pod svojím vlastným menom; keby bol písal hebrejsky, to by mu nikto neveril, že je to Homérovo alebo Euklidovo dielo. Pýcha by bola prekazila to prvé, a nemožnosť to druhé. Ale také knihy, z akých sa skladá *Nový zákon*,

majú na strane podvodu všetky výhody.

Najlepšie vymyslená rozprávka o udalostiach spred 200 až 300 rokov nemohla sa vydávať za pôvodnú pod menom pravého autora; jediná vyhládka na úspech spočívala v podvode a cirkev potrebovala pre svoje nové učenie zámienky a dôvody; o pravdu a schopnosti sa vôbec nestarala.

V tom čase nebolo nič neobyčajné, rozprávať o osobách, chodiacich po smrti, o duchoch a zjaveniach osôb, ktoré zišli zo sveta neobyčajným spôsobom, a ľudia boli naklonení veriť a považovať za pravdu každé zjavenie sa anjela alebo diabla.

V tých časoch sa pomerne často vyskytovalo tzv. posadnutie diablom (epilepsia, hystéria či schizofrénia – pozn. prekl.) a v súvislosti s tým bolo aktuálne vyhánanie či vytriasanie diabla, neraz pomocou dávivého lieku. Marek spomína, že Mária Magdaléna bola posadnutá siedmimi diablami. Preto nie je nič čudného, že sa podobná rozprávka rozniesla aj o Ježišovi a stala sa neskôr základom štyroch evanjelií.

Každý spisovateľ rozpráva tú rozprávku tak, ako ju počul a pridáva svojej knihe meno niektorého apoštola, o ktorom sa vravelo, že bol svedkom tých udalostí. Nezrovnalosti v tých knihách sa dajú rozumne vysvetliť jedine týmto spôsobom – iba žeby sme chceli predpokladať, že sú to úmyselné podvody falšovaní a klamstiev, ktoré neznesú nijaké ospravedlnenie.

Dá sa poznať, že tie knihy písal určitý druh ľudí, ktorí boli ešte napoly Židmi. Prezrádza ich časté uvádzanie hlavného židovského mäsiara nevinných a podvodníka Mojžiša a dvoch židovských mužov nazývaných prorokmi; cirkev potom sama ten podvod doplnila, keď dovolila a schválila zostavenie kníh *Nového zákona* ako doplnenie *Starého*. Medzi kresťanmi, pochádzajúcimi zo židovstva, sa také veci ako proroctvá, obradné vzory, značky a ich významy usilovne zhľadávali, porovnávali a odkladali, len aby sa nejako k sebe hodili, čo aj ako pakľúč k nejakému zámku. Potom je tu tá hlúpa rozprávka o hadovi a Eve a o nepriateľstve medzi človekom a hadom. Vieme, že had vždy mieri na nohu, lebo nedosiahne vyššie a človek vždy bije hada po hlave, čo je najistejší útok. Vravím, že táto hlúpa rozprávka dala podnet k zostaveniu proroctva, vzoru a sľubu; podvod od Izaiáša k Achazovi so lživým výrokom, že „panna počne a porodí syna“ bol prekrútený a nechalo sa naň navinúť celé ostatné kresťanské učenie.

Dokonca aj Jonáš s jeho veľrybou sa stali náboženským prorockým znakom: Jonáš je Ježiš, veľryba je hrob a vraví sa – ústami samého Ježiša: „Ako bol Jonáš tri dni a tri noci v bruchu veľryby, tak bude syn človeka tri dni a tri noci v útrobach zeme“. Ale na nešťastie sa stalo, že podľa ich vlastného počítania bol v hrobe len jeden deň a dve noci, to je len 36 hodín miesto 72 hodín, od piatku večera do nedele rána pred východom slnka; keďže sa to ale práve tak dobre hodí ako Izaiášovo proroctvo o panne a synovi, musíme vec ponechať pravoverným, nech zhltnú aj túto. Toľko o historickej časti *Nového zákona* a jej údajoch.

35. Pavlove listy

Trináť listov, pripisovaných Pavlovi, tvorí ďalšiu časť *Nového zákona*. Či boli tie listy písané osobou, ktorej sa pripisujú, nie je natoľko dôležité, pretože ich autor, nech je to ktokoľvek, snaží sa odôvodniť svoje učenie. Nevraví, že bol svedkom hlavných udalostí za Ježišovho života, najmä nie jeho mučenia, zmŕtvychvstania a nanebovstúpenia; áno, on sám hovorí, že tomu všetkému pôvodne neveril.

Rozprávka, že ho na ceste do Damašku zasiahol blesk a on sa obrátil, nemá v sebe nič tak zázračného; vyviazol z toho životom a to je viac, ako môžu o sebe povedať iní, ktorí boli zasiahnutí bleskom. A že stratil na tri dni zrak, že za ten čas nemohol nič jesť ani piť, je v podobných prípadoch celkom normálne. Jeho druhovia, čo boli pri tom, neutrpeli nič podobné a boli schopní viesť ho na ďalšej ceste; ani jeden nepovedal, že mal také videnie ako Pavol.

Povaha osoby, zvanej Pavol, podľa správ, o ňom zachovaných, má v sebe veľa násilia a výstredností; najprv s takou vášňou prenasledoval kresťanov, s akou potom kázal v ich prospech. Rana, ktorá ho postihla, zmenila jeho zmýšľanie bez toho, žeby zmenila jeho povahu; ako kresťan

bol taký vášnivý horlivec, ako kým bol ešte židom.

Takí ľudia nie sú nikdy dobrými mravnými dôkazmi učenia, ktoré podávajú. Náuka, ktorú sa pokúšajú dokázať rozumovými argumentmi, je viera v zmŕtvychvstanie ľudského tela a podáva sa ako dôkaz nesmrteľnosti. Lenže úsudok ľudí, vytvorený z tých istých predpokladov, môže byť taký rozdielny, že to isté vzkriesenie ľudského tela je pre mňa miesto dôkazu jeho nesmrteľnosti práve opačným dôkazom jeho smrteľnosti.

Pretože ak som už raz z mŕtvych vstal s tým istým telom, aké som mal pred smrťou, môžem mať nádej, že s tým istým telom zase znovu zomriem. Zmŕtvychvstanie ma nijako nechráni pred opätovnou smrťou, ako ma poľavená zimnica nechráni pred novým zimničným záchvatom v budúcnosti. Ak mám veriť v nesmrteľnosť, to musím mať presvedčivejšie dôkazy ako sú tie, ktoré sú obsiahnuté v temných poverách o zmŕtvychvstaní.

Okrem toho by som si prial a žiadalo by sa, aby som pred zmŕtvychvstaním dostal iné, lepšie telo, ako mám teraz. Každé zviera, čo ich je na svete, predstihuje v niečom svojim telom naše ľudské telo. Okrídlený hmyz a vtáky sa ľahšie a rýchlejšie pohybujú priestorom ako človek. Pohybovanie malých aj veľkých rýb predstihuje naše pohyby čo do rýchlosti a zviera sa nikdy neunaví. Aj pomalý slimák sa zachráni z hlbokkej jamy, do ktorej spadol, kým človek by tam zahynul. Osobná sila je u človeka tak obmedzená a jeho pohodlie v tele také nedokonalé, že by sme si radšej priali, aby nebola pravda čo píše Pavol, že po zmŕtvychvstaní dostaneme to isté telo, ako máme.

Pojem o našom budúcom živote si nemôžeme predstaviť inakšie ako pokračovanie stavu vedomia, ktoré nie je nevyhnutne podmienené hmotným stavom nášho tela. Veď ani za svojho života nemáme stále to isté telo; hmota nášho tela sa neustále mení bez toho, žeby sme pozorovali nejakú zmenu svojho sebavedomia. Ba ani keby sme stratili trebárs obidve nohy alebo obidve ruky, ktoré predsa tvoria takú závažnú časť nášho tela, nestrácame svoje sebavedomie; a keby nám miesto rúk narástli krídla, nezmenilo by to naše sebavedomie, ktoré máme o svojom bytí.

Kto vie povedať, aká nesmierne jemná je to hmota, a aká malá je jej časť, ktorá v nás budí myšlienky, napríklad tie, ktoré teraz dávam na papier. A predsa je táto myšlienka schopná nesmrteľnosti, a je to jediné, čo z človeka nesmrteľným ostáva. Sochy z mosadze a mramoru sa narušia a sochy po nich napodobnené už nie sú tými istými sochami, ani keď boli zhotovené z tej istej látky. Ale napísanie, vytlačenie či akékoľvek opísanie myšlienky vhodným spôsobom a slovami môže sa udiť sto aj tisíckrát, môže sa vytesať do kameňa – a ostáva to predsa stále jedna a tá istá nesmrteľná myšlienka.

Myšlienka má schopnosť zostať neporušenou aj v najvzdialenejšej budúcnosti, čo aj bude znázornená celkom inou hmotou, lebo hmota na ňu nijako nepôsobí. Keď môže byť nesmrteľnou myšlienkou človeka, prečo by nemohlo byť nesmrteľné toto sebavedomie v mysli človeka?

Pokiaľ ide o tie plané rozprávky v 15. kapitole 1. listu Korint'anom, ktoré sa tiež pripisujú Pavlovi a ktoré sú v mnohých kresťanských sektách súčasťou pohrebných obradov, sú to tak prázdne myšlienky, ako zvonenie pri tých pohreboch.

„Ono rozumu nič nevysvetľuje a našej obrazotvornosti nič nepredstavuje, ale ponecháva na čitateľovi, aby si vytvoril mienku, akú môže a chce. Vraví: „Nie sú všetky telá rovnorodé, lebo iné je telo človečie, iné hovädzie, iné rybacie a iné vtáčie“. No a čo? – Nič. Toľko vie povedať aj každý mäsiar alebo kuchár. Pokračuje to: „A sú telá nebeské a sú telá pozemské, ale iná je sláva nebeských a iná pozemských tiel“. A čo? Zase nič. Vraví ďalej: „Iná je sláva slnka, iná mesiaca a iná sláva hviezd; lebo hviezda od hviezdy odlišuje sa v sláve! Čo z toho? Nič. Iba to, že nevie ani to, že sa hviezda odlišuje od hviezdy podľa svojej vzdialenosti od nás. Ak je bližšie, vyzerá väčšia, ak je vzdialenejšia, vyzerá menšia, hoci by bola sebaväčšia. To nám už mohol povedať aj to, že slnko svieti jasnejšie ako mesiac, aby bola miera plná tej múdrosti. Je to klábosenie, aké používajú kňazi a zaklínači, berúc plné ústa veľkých slov, ale bez významu a zmyslu; ľahkoverní ľudia tomu nerozumejú, ale si myslia, ktovie čo veľkého bolo práve povedané.

Kňazi a čarodejníci majú aj tak rovnaké remeslo. Niekedy sa Pavol pokúša o prírodovedecké výklady, aby dokázal zmŕtvychvstanie zo zásad a zákonov v rastlinstve. Vrávi (36): „Ó, ty nemúdry, to, čo rozsievaš, nebýva oživené, ale umiera“. Na to by sme mu mohli odpovedať jeho vlastnými slovami:

„Ó, ty nemúdry Pavol, to, čo rozsievaš, nemôže vzísť, ak to zomrie; lebo keď zrno v zemi zomrie, nemôže vzísť a len to zrno, ktoré aj pod zemou ostáva živé, vzíde“. Celý jeho obraz nie je dobre volený, lebo povstanie klasu zo zrna nie je vstanie z mŕtvych, ale len vyvinutie. Nadávajúc druhým do nemúdrych dokazuje Pavol svojou kázňou, že sám je nemúdry.

Ostatné časti *Nového zákona* majú asi rovnakú cenu ako Pavlove listy, nech ich písal hocikto. Nezáleží na nich, pretože cirkevné nauky a základy nie sú postavené na nich, ale na evanjeliách a keď tieto nie sú pravdivé, nemôžu byť pravdivé ani listy.

Končím skúmanie *Starého* aj *Nového zákona*. Všetky dôkazy ich podvodnosti a lživosti sú vybrané z nich samých a tie slová režu ako ostrý obojstranný meč. Ak bude niekto tieto dôkazy popierať, poprie s nimi aj *Písmo*, lebo ono samo svedčí o sebe. Ak niekto uzná moje dôkazy za platné, spozná, že knihy *Písma* sú falšované a podvrhnuté. Protirečiaci si údaje *Starého i Nového zákona* stavajú obidve knihy do postavenia človeka, ktorý pred súdom prisahá pre aj proti niečomu. Jeden aj druhý dôkaz svedčí o jeho krivom svedectve a ničí jeho dobrú povesť.

Ak raz padne v kresťanstve hodnota biblie, nebudem to ja, kto bol toho príčinou. Neurobil som nič iné, ako že som vyberal zo zamotaného kľbka správ v tých knihách dôvody, ktoré sa pri správnom osvetlení ľahko spoznajú a pochopia. Urobiac to ponechávam na čitateľovi, aby myslel a súdil podľa seba, ako som ja robil pre seba.

V prvom diele Veku rozumu som rozberal podvody a tajomstvá, zázraky a proroctvá; pretože som v reakciách na toto dielo nenašiel nič, čo by oslabilo moje tvrdenia, nebudem sa už o tom rozpisovať. Hovoril som aj o takzvanom zjavení a upozornil som na nezmyselné prekrucovanie toho slova v knihách *Starého i Nového zákona*. Celkom iste nemôže byť o žiadnom zjavení ani reči, keď sa rozpráva niečo, pri čom bol niekto činiteľom alebo svedkom.

To, čo niekto robil alebo videl diať sa, nepotrebuje nijaké zjavenie, aby mohol tvrdiť, že to robil alebo videl; vie to aj bez zjavenia a nepotrebuje nadprirodzenú pomoc ani napovedanie, čo má napísať alebo niekomu povedať. Je nesvedomitosť alebo holý podvod, keď sa takému podaniu správy hovorí zjavenie; ale veď celá biblia sa vydáva za zjavenie, čo je zrejme podvod.

Pokiaľ sa zjavenie týka nejakého božieho oznámenia človeku, môže platiť len na to, čo by bol Boh urobil či povedal zo svojej vôle. Predpokladajúc, že by to Boh ako všemohúca bytosť bol mohol urobiť a niekomu sa zjavil, platilo by to zjavenie len tej jednej osobe, voči ktorej bolo urobené.

Keby to tá osoba rozprávala tretej osobe, pre túto by to už nebolo zjavením. Kto by správam o takýchto zjaveniach chcel veriť, uverí tomu nie pretože je to zjavené, ale pretože verí osobe, ktorá mu to rozpráva. Ale osoba, na ktorú sa zjavenie viaže, mohla byť oklamaná alebo omámená, mohlo sa jej to snívať, a z rozličných pohnútok, aj sebeckých, môže podvádzať alebo luhat'. Nie je po ruke nijaký dôkaz, že zjavenie je pravé. Aj keby bol obsah zjavenia akokoľvek mravný a poučný, nie je to dôkaz, že je to naozaj božie zjavenie. Vo všetkých podobných prípadoch by jediná možná odpoveď rozumného človeka znela takto:

„Až mi to pánbožko zjaví samému, potom uverím, že je to zjavenie; skôr nemôže nikto odo mňa žiadať, aby som uveril, že je to zjavenie. A potom – veď mi ani nie je dovolené brať slovo človeka za slovo božie a stavať človeka na miesto Boha.“

Čo sa mňa týka, hoci pripúšťam, že všemohúcemu Bohu by bolo možné zjaviť ľuďom svoju vôľu aj takýmto spôsobom, predsa rozhodne nemôžem veriť, že by to bol všemohúci Boh niekedy urobil nejakou rečou, zjavením alebo nejakým iným zmyslovým spôsobom; javí sa nám všeobecne vo svojich dielach v prírode a pobáda nás zvláštnou silou, aby sme konali dobro a vystríhali sa zlého.

V tomto predstieranom božom zjavení, v tomto zjavenom náboženstve vznikli a rozrástli sa najohavnejšie nešľachetnosti, najstrašnejšie ukrutnosti a najväčší útlak, aké mohli ľudstvo postihnúť. Bola to viera, ktorá najnehanebnejšie zneuctovala božstvo a hubila ľudskú mravnosť, blaženosť a pokoj ako žiadna iná viera na svete. Bolo by oveľa lepšie, aby sme pripustili, keby to bolo možné, vyslať do sveta niekoľko tisíc diablov, aby verejne kázali nejaké diabolské učenie, keby také bolo, než aby sme pripúšťali takých mravných netvorov, ako boli Mojžiš, Jozue, Samuel a biblickí proroci, aby k nám prichádzali predstierajúc v ústach božie slovo a žiadali od nás vieru v toto slovo. Kde sa nabrali všetky tie desivé vraždy celých národov, mužov, žien aj detí, ktorými je biblia preplnená? Kde sa nabralo to krvavé prenasledovanie, mučenie až k smrti, náboženské vojny, ktoré často premenili Európu na popol a krvavú kaluž? Kde sa nabralo to všetko, ak nie v takzvanom zjavenom náboženstve a v tej nezmyselnej viere, že Boh mal čo povedať ľuďom? Lži Starého zákona boli príčinou prvého a lži *Nového zákona* príčinou druhého vykoľajenia.

Niektorí kresťania predkladajú na prijatie názor, že kresťanstvo sa nezakladalo mečom – ale o ktorej kresťanskej dobe to hovoria? Iste, nebolo možné, aby tých dvanásť apoštolov začalo niečo s mečom, lebo nemali ešte moc; ale len čo sa dostatočne zmohli, aby mohli používať meč, používali ho, a hranicu a popravisko k tomu. Mohamed to robil až po nich. V tom istom duchu, v ktorom Peter odťal ucho služobníkovi vysokého kňaza, ak je tá príhoda pravdivá, bol by odsekol aj jeho hlavu a hlavu jeho pána, keby bol mohol. Okrem toho sa kresťanstvo zakladá celkom na Starom zákone a tento je predsa zákonom výhradne meča, a to je to najhoršie zneužitie meča: že zlo sa má nielen trestať, ale vyhubiť. Židia nikoho neobracali na svoju vieru, ale všetkých premožených neveriacich a inak veriacich hneď po bitke pozabíjali.

Starý zákon je základom *Nového zákona*, a obidva spolu sa nazývajú božím slovom. Kresťania čítajú obidve tieto knihy a ich viera sa zakladá na obsahu obidvoch. Nie je to teda pravda, že by kresťanstvo nebolo založené na meči a pomocou meča. Jediná kresťanská sekta, ktorá nikdy neprenasledovala neveriacich mečom, sú kvakeri a jediná príčina tohto ich uskromnenia bola, že sú viac deisti ako kresťania. Na Ježiša veľmi neveria a celú bibliu nazývajú mŕtvym písmenom. Keby ju nazvali horším menom, boli by bližšie k pravde.

Úlohou každého spravodlivého človeka, ktorý má v úcte pojem Boha a praje si skrátiť zoznam bied a zločinov vo svete, aj odstrániť všetko to husto sa medzi ľudstvom vyskytujúce prenasledovanie inovercov. Jeho úlohou je snažiť sa vyplieniť všetky zjavené náboženstvá ako nebezpečné kacírstvo a bezbožný podvod.

Čo sme sa naučili z toho predstieraného božieho zjavenia? Nič, čo by bolo pre človeka užitočné a všetko, čo je pred tvárou Boha veľkou hanbou. Čomu nás učí *Starý zákon*? Zneuctovaniu, ukrutnostiam a vraždám. Čo nás učí *Nový zákon*? Aby sme verili, že všemohúci Boh sprzil jednu ženu, zasnúbenú židovskému mužovi a viera v tento zločin sa nazýva svätou vierou.

Čo sa týka jednotlivých omrvínok mravných naučení, ktoré sú v tých knihách roztrúsené, tie nie sú časťou tohto domnelého božieho zjavenia. Sú to prirodzené rozkazy prebudeného ľudského svedomia a záväzky, ktorými je spútaná svetová spoločnosť; bez nich by nemohla obstať. Všetky mravné nauky sú takmer tie isté vo všetkých náboženstvách, aj tých najstarších pred židovským a kresťanským, vo všetkých spoločnostiach na svete. *Nový zákon* nám o tom nepodáva nič nového a keď chce podať niečo výstredné, stáva sa smiešnym a nízkym. Náuka o odpustení a nevracaní krívd je oveľa lepšie spracovaná v Prísloviach, ktoré sú zbierkou múdrostí pohanov aj židov, ako v *Novom zákone*.

Takže, napríklad, čítame v Prísloviach (25, 21): „Ak je ten, kto ťa nenávidí, hladný, daj mu chleba jesť; ak je smädný, daj mu vody piť“. Ak sa však v *Novom zákone* prikazuje „Ak ťa niekto udrie na pravú tvár, nastav ešte ľavú“, nie je to nič iné ako ubíjanie dôstojnosti a ponížovanie človeka na úroveň psa.

Okrem toho si všimnime, že v takzvanej *Kázni na Hore* v Matúšovi nachádzame mnohé mravné poučenia, medzi ktorými je veľa dobrého; ale vraví sa tam výslovne, že učenie o láskavosti k

nepriateľom a trpezlivosti pri nich nebolo židovským učením, ktoré učilo len „oko za oko, zub za zub“.

Keď však nachádzame to isté učenie znášateľnosti a robenia dobra nepriateľom v Prísloviach, nemôže to byť inakšie ani podľa Ježišových slov, ako že to mravné poučenie bolo prevzaté z pohanských kníh od pohanských filozofov; od nich sa to naučil Ježiš a postavil to proti židovskému učeniu, necitlivému, ukrutnému a neľudskému, ktoré sa však tiež vydávalo za božie slovo, resp. za Mojžišov zákon, ktorý vraj Židia dostali priamo z rúk svojho Boha.

Muži kmeňa Onino, ktorých starí Židia a po nich kresťania nazývali ohavnými a modloslužobnými pohanmi, mali o spravodlivosti a mravnosti ďaleko lepšie predstavy ako celé tzv. božie zjavenie. Spomeňme si len, napríklad, na známe slová pohanského mudrca Solónu, ktorý na otázku, aká vláda je pre ľud najlepšia, odpovedal: „Taká, pod ktorou najmenšia krivda tomu najnižšiemu jednotlivcovi sa považuje za porušenie celej ústavy.“ A Solón žil asi 500 rokov pred n. l.

Takzvané milovanie nepriateľov je zásada idealizovanej mravnosti, ktorá nemá žiadneho zmyslu. Je prirodzenosťou každého mravného a rozumného človeka, že sa nepomstí; aj v politickom zmysle je múdre nepomstíť sa, pretože pomsty by nemali konca, keby sa každý chcel niekomu pomstíť za nejakú vec, ktorú zo svojej strany považuje za krivdu. Keby však mala za každým ukrivdením nasledovať láska k tomu, kto krivdí, bolo by to len dávanie odmeny za nešľachetnosť a pestovanie zla. Okrem toho slovo nepriateľ je príliš široké a nejasné, než aby sa dalo použiť v náuke o mravnosti, ktorá musí byť vždy jasná a presne určitá.

Ak je človek niekomu nepriateľom z nedorozumenia, poblúznenia, nepravého predsudku, ako sa stáva, že dvaja sú si nepriateľmi pre náboženské predsudky alebo kvôli politickým názorom, je to niečo celkom iné ako nepriateľ z nenávisťi či zločinnosti.

Keby sme mali milovať človeka, zamýšľajúceho proti nám zločin a páchajúceho svojvoľné bezprávie, museli by sme ho chrániť a podporovať a jeho zločin s ním. Ale ani toho, kto je našim nepriateľom z poblúznenia a predsudku, nemôžeme milovať, pretože radi môžeme mať len to, čo je dobré; láska sa nemôže zamerať na to, čo je zlé, alebo čo považujeme za zlé. Ak sa v mravných prikázaniach predpisuje niečo, čo sa nedá vykonať, trpí tým celá mravná náuka; a aj keby sa také prikázanie dalo vykonávať, povstalo by z toho len ešte väčšie zlo. Bola by to podpora zločinu.

Náuka, prikazujúca robiť iným to, čo si prajeme, aby oni robili nám, je už zbavená nemožného milovania nepriateľov, lebo rozumný človek nebude nikdy žiadať, aby ho niekto miloval pre jeho zločin alebo pre svoju zlobu. Kazatelia tejto náuky o milovaní nepriateľov sú obyčajne tými najzúrivejšími prenasledovateľmi, čo ukazuje, aká je tá náuka farizejská, lebo len pretváarka môže inakšie kázať a inakšie konať.

Pokiaľ ide o mňa, opovrhujem takou mravoukou a považujem ju za len predstieranú a bájnu mravnosť; na svete nie je jediný človek, čo by mohol povedať, že som ho prenasledoval, alebo že by som bol v akomkoľvek prípade odplácal zlé zlým.

Je tiež nezmysel namýšľať si, že by taká náuka mohla tvoriť časť nejakého zjaveného náboženstva. Boha môžeme nasledovať znášajúc jeden druhého, ako on znáša nás všetkých; ale tá náuka by chcela predstierať, že Boh miluje ľudí nie podľa toho, akí sú dobrí, ale podľa toho, akí sú zlí a nečestní.

Keď uvažujeme o svojom poslaní na svete, nemôžeme nijako zistiť, či by sme mohli potrebovať nejaké zjavené náboženstvo. Čo by sme chceli vedieť, čo zo sveta ešte nepoznáme? Či všetko tvorstvo, ktoré vidíme pred sebou nezahalené, nekáže nám hlasno o svojom pôvodcovi, o zákonoch, podľa ktorých povstalo a správa sa po celý svoj život? A nie je tento dôkaz pre každého z nás zreteľnejší, dôkladnejší a presvedčivejší, ako všetky dôkazy v nejakej knihe, napísanej možno nejakým podvodníkom v mene Boha? A čo sa týka mravnosti, jej známosť a potreba sú zapísané v srdci a svedomí každého prebudeného človeka.

Čo teda ešte nám má zjavenie povedať? Odkiaľ svet pochádza a čím sa riadi, ukazuje nám sám a

my ho máme len triezvo pozorovať. Kto vie čítať v knihe prírody a poznáva v nej vlastnosti jej pôvodcu, tomu pripadajú všetky biblie všetkých starých národov ako falšované a podvrhnuté knihy bez ceny. Keď sa taký pozorovateľ privedie k nejakému pojmu o Bohu a stane sa deistom, prídu židovské a kresťanské bájky a rozprávky, obsiahnuté v bibliách a skazia mu pred jeho duchovným zrakom obraz vznešeného Boha.

Biblie zamažú ten krásny obraz, ktorý si pozorovateľ prírody urobí o Bohu, zanešvária a zhanobia ho, urobia z neho netvora, obložia ho nezmyslami a nerestami, zapletú ho do nezmyselnej motanice a potom pozorovateľ, nemôžuc vybrádnúť z tých bájok, nezmyslov a nerestí, zvaných božími slovami, zahodí všetko ďaleko od seba: aj ten pôvodný obraz a aj tie bájky, okolo neho z biblií navešané.

Už samo kresťanské učenie o božej trojici zamotá celý pojem Boha a zničí ho. Čo sa stane, keď sa náboženstvo vrhne na obrady, na vonkajšie výkony a vnútornú mravnosť nechá zanedbanú? Ako rota vrahov a katov sa kňazi a kazatelia máčajú stále v krvi, buď v krvi nevercov alebo v krvi takzvaného spasiteľa a nič sa na nich a na ich veriacich nemá ligotať, len krv a samá krv. V tej sa kúpu, v tej sa umývajú, tou sa zdobia pre časnosť aj večnosť; kážu úbohé táraniny o samej krvi, vstúpajú krvavé učenie do srdca mládeže a potom je celý život veriacich samá krv.

Zo všetkých náboženských sústav, vynájdenných a kázaných rozličnými národmi, žiadna tak neuráža pravého Boha a nehanobí človeka v jeho dôstojnosti, neprotiví sa zdravému ľudskému rozumu a neodporuje sama sebe ako sústava, ktorej sa hovorí kresťanské náboženstvo. Je príliš nezmyselné, než aby sa mu dalo veriť; je príliš nemožné, než aby sa mohlo dokazovať; je príliš nedôsledné, než aby sa mohlo v živote dôsledne uskutočňovať; zatvrdzuje srdce a vychováva si buď fanatikov alebo nevercov.

Ako stroj moci slúži ľubovoľným vládam; ako prostriedok k bohatstvu slúži lakomosti kňazstva; ale človečenstvu ani v tomto, ani v inom svete nemôže pomôcť k žiadnemu dobru.

Čo za vznešený dojem môže urobiť na človeka pre jeho zvelebenie pojem božej trojice, z ktorej jedna časť je starý deduško, druhá časť utrýznený a zomierajúci syn a tretia časť holubica na mieste, kde rovnako mohla byť hus alebo cap alebo kobyľa, pretože všetky zvieratá sú asi rovnako nevinné a dôstojné.

Toľko vidíme, že všetky vymyslené náboženské sústavy odvádzajú človeka od poznania Boha a od poznania ľudských práv. Sústava jedného vymysleného náboženstva je práve toľko hodná, ako sústava ktoréhokolvek iného a kresťanská sústava je tá najhoršia. Študovať kresťanské bohoslovie je tak ako neštudovať nič, pretože nie je založené na ničom, nespočíva na žiadnych zásadách, nedá sa ničím dokázať a nemá ani žiadne dôvody, ani žiadne dáta.

Bohoslovie by sa malo študovať nie z biblických kníh, ale z knihy prírody, pretože v prírode vládnu zrejme odveké prírodné zákony, ktoré sú základom všetkého bytia, všetkého nášho konania, všetkej mravnosti a blaženosti.

Všetko poznanie, ktoré má človek o sebe, o svete a o zákonoch v ňom vládnuce, nepochádza z biblií, ale z pozorovaní sveta, ako aj všetkých vecí, ktoré robia život človeka na tejto zemi znesiteľným; bez nich by bol človek v takom stave, v akom sa nachádzajú všetky ostatné zvieratá až dodnes. Všetko pochádza zo starostlivého pozorovania súkolesí veľkého stroja prírody a ich napodobňovania.

Naši predkovia pozorovali svet mnoho tisíc rokov vo všetkých jeho častiach, pohyboch a výkonoch a vybrali z toho pozorovania poznatky a vedomosti, ktoré nám odkazovali a tak nás učili. K tomuto učeniu a vedomostiam neprispel žiadny Mojžiš, žiadny prorok, žiadny Ježiš, žiadny apoštol.

Kňazi sa skôr pričínili o to, aby vedomosti, také potrebné pre ľudstvo, boli zabudnuté, ostali nepoznané, zatemnené a zavrhané. Čo by z nás všetkých bolo, keby sme nemali žiadne iné vedomosti okrem tých, čo sú v biblií? Zastali by sme na úrovni divochov.

Keď kňazstvo zatemnilo poznanie a ztratilo ho ako nepotrebné a škodlivé, čo z toho vzišlo okrem

zhanobenia samého Boha? Židia z neho urobili netvora, nerozumne a ľubovoľne hubiaceho ľudstvo. Kresťania z neho urobili vraha vlastného syna a zakladateľa nového náboženstva, ktoré malo vyhubiť zo sveta židovské náboženstvo; toto však založil sám Boh a k tomu predsa museli si vedieť predstaviť toho starého nedokonalého Boha, vrtkavého, nemúdreho a menlivého.

Keď pozorovateľ prírody vidí, že žiadne prírodné zákony sa nikdy nemenia, ale sú večné, ako by mohol uveriť, že by sa bola vôľa tvorcu ľudí voči nim zmenila?

Tu o tomto predmete končím. Ukázal som, že *Starý i Nový zákon* sú sfalšované a podvodné spisy; dôkazy nechávam na tomto mieste na vyvrátenie mojich záverov, ak to niektorý čitateľ uváži a dokáže.

Som si istý, že keď prevládne slobodné zmýšľanie vo veciach vlády aj náboženstva, pravda zmocnie a ovládne verejnú mienku.

Vek rozumu – tretia časť

Zo závetu Thomasa Paina vychádza najavo, že zanechal po sebe v rukopise ešte aj tretí diel Veku rozumu, ktorý však nevyšiel tlačou, pretože keď sa Paine vrátil z Francúzska do Sústátia, našiel tu veľmi nepriaznivé pomery pre slobodné skúmanie náboženstva.

Väčšina spoločnosti bola kňazmi znervóznená a proti slobodnému premýšľaniu naladená až neprístupná. Po jeho smrti sa jeho priatelia obávali vydať ten spis na svoju zodpovednosť. Došlo k strate rukopisu a možno k zničeniu jeho značných častí ohňom. Na šťastie pre nás uverejnil Paine ešte za svojho života v roku 1807 aspoň časť tohto tretieho dielu svojho veľkého spisu, a to pod názvom „Skúmanie prorociev v Novom zákone ohľadom Ježiša Krista“ s dodatkom „O snoch a iných predmetoch“.

S týmito úryvkami tretieho dielu musíme sa teda uspokojiť, keď viac nemáme.

36. O snoch

V Novom zákone sa veľa hovorí o snoch. Poznajme, čo sú sny, aby sme vedeli, nakoľko im môžeme veriť a či si zasluhujú toľko viery, ako im pripisujú kňazi.

Ľudský duch má tri hlavné schopnosti: obrazotvornosť, súdnosť a pamäť. Každá duchovná činnosť spadá pod niektorú z týchto duchovných schopností. Pri bdení cez deň sú všetky tieto schopnosti činné, no v noci nikdy nie naplno. Z toho vyplýva, že sny nemôžu byť také múdre a rozumné, ako je náš duch v stave bdenia. Sídlo našej duchovnej činnosti je v mozgu. Ak sa komplex schopností nášho mozgu smie porovnať so strojom, tak sa mozog veľmi podobá hodinkám.

Hlavné pero, udržiujúce chod hodín, je naša obrazotvornosť; koliesko, ktoré riadi chod, je naša súdnosť alebo rozum; ručičky, ukazujúce čas, sú naše činy, vychádzajúce z duchovnej dielne; sú viditeľné. Keď pri spaní snívame, sú naše sny tým rozumnejšie, čím viac duchovnej činnosti v mozgu žije a je riadené: keď ale niektorá činnosť spí a odpočíva, povstávajú z toho nerozumné sny, ktoré si ani nezapamätáme. Čo v našom duchu nikdy nespí, je obrazotvornosť; má ju kontrolovať súdna schopnosť, ale tá rada odpočíva a pamäť tiež len vtedy si niečo vštiepi, keď sa k tomu nabáda.

Že naša súdnosť ľahko zaspí, poznáme z toho, že niekedy ešte ani pevne nespíme a už snívame. Naraz nám nejaká myšlienka vnikla do ducha a začneme snívať, súc v stave medzi bdením a spaním. Keď rozum alebo súdnosť spia a my začneme snívať, je z toho nezmyselná a nesúvislá motanica, obraz plný divokých a nemožných vecí. Najnemožnejšie veci sa dejú, ako keby bolo všetko v poriadku, lebo schopnosť riadenia myšlienok spí; učiteľ nie je v triede a nerozumné deti sa pustili do divokej hry. Ak pamäť spí, to o sne nič nevieme a nebudeme si z neho nič pamätať.

Niekedy sa prebudíme, keď pamäť ešte spí a tu to trvá nejakú chvíľu, kým sa celkom prebudí a pripomenie nám, čo sa nám snívало a kto sme. Niekedy si myslíme, že náš sen pokračuje a inokedy spí naša pamäť tak hlboko, že si ani o hodnú chvíľu nespomenieme, kde sa nachádzame, kto sme a čo si myslíme.

Až keď sa pamäť prebudí, ukáže sa nám naraz vysvetlenie všetkého ako pri osvietení lúčom svetla. Najzvláštnejšou vlastnosťou nášho snívajúceho ducha je, že sa vie postaviť na miesto celkom iných osôb a predmetov, s ktorými v sne obcujeme. Sen nám predvádza iné hovoriace osoby, kladie im otázky a dáva na ne odpovede, dáva a prijíma poučenia a všetky tieto úlohy odohráva za iných, ako keby títo skutočne sa k nám prihovárali a svoje myšlienky nám odovzdávali.

Obrazotvornosť nemôže v sne nahradiť pamäť a to, čo sme v stave bdenia zabudli, nevieme ani v sne. Keď sa nám sníva o osobách, ktorých mená sme zabudli, a my by sme sa ich pýtali, ako sa menujú, nemohli by nám odpovedať, pretože naša pamäť to nevie.

Obrazotvornosť však môže falšovať pamäť a klamať. Snívame, napríklad, o osobách, ktoré sme v živote nikdy nevideli a hovoríme s nimi, ako keby sme ich poznali odjakživa; obrazotvornosť nám v sne rozpráva o udalostiach, ktoré sa nikdy nestali a ani nemohli stať; kráča po miestach, ktoré sme

nikdy nenavštívili, ba ktorých ani nikde niet; pozná domy a ulice, ako keby sme v nich boli dobrí známi. Ukazuje nám sen v sne a rozpráva v sne o inom sne, ktorý sa nám ani nesníval, ako keby to pochádzalo z našej pamäti.

V sne nemá spiaci pravý pojem o čase. Počíta ho podľa udalostí, a keď sa nám sníva o udalostiach, medzi ktorými ubehla dlhá doba, mnoho dní, ba aj rokov, zdá sa nám, že behom sna skutočne uplynulo toľko času. Keď sa tak zamyslíme nad našimi snami, musíme sa domyslieť, že každý človek si raz za 24 hodín zahrá na blázna; keby v bdelom stave robil to, čo robí v sne, iste by ho museli zavrieť do blázince.

V stave bdenia pracujú všetky tri hlavné schopnosti ducha pravidelne vedľa seba a spolu a nad nimi je tu ešte rozumná bytosť človeka; v stave snívania je to ináč; schopnosti nášho ducha nepracujú ako treba a jedna alebo druhá vždy spia; súdnosť prestáva pôsobiť a v mysli sa vytvára nesúvislá, nerozumná zmes pojmov a činností.

Keď to starostlivo prešetríme, ako by nám mohlo prísť na rozum dať snom nejakú váhu, veriť im a hádam na ich základe chcieť vybudovať nejaké náboženské učenie?

A hľa, celé kresťanstvo, viera v Ježiša Krista, čo syna božieho, zo svätého ducha počatého, je založená na sne jedného starého muža; čítame v písme (Mt 1, 20.): „Hľa, anjel pána ukázal sa mu v sne, povediac: „Jozef, syn Dávida, neboj sa prijať Máriu za svoju manželku, lebo čo sa v nej počalo, je z ducha svätého“. Nasledujú rozprávky o tých alebo iných snoch, a síce o vyst'ahovaní Jozefa do Egypta, o jeho návrate, o tom a o inom a tieto rozprávky o snoch pohrúžili celú vzdelanú Európu do snívania dlhšieho ako tisíc rokov.

Všetky snahy prebudiť z hlbokého sna prírodu, rozum či svedomie, boli márne, lebo vládnuce kňazstvo tie snahy pričítalo čertom a diablom a keby nebolo bývalo americkej revolúcie, ktorá prehlásením slobody svedomia začala uskutočňovať svoju slobodu, a keby nebolo francúzskej revolúcie, ktorá konala rovnako, kázalo by sa toto náboženstvo snov dodnes. Každé nové náboženstvo potrebuje mať na scéne, tak ako každá nová divadelná hra, nové obleky a nové vystrojenie, ktoré sú vhodné pre novú hru.

37. Rozprávka o Kristovi

V Novom zákone predvádza sa nám na javisku nová bytosť, bytosť svätého ducha a rozprávka o Abrahámovi, židovskom praotcovi, vyvolala rozprávku o ďalších nových neznámych bytostiach, o anjeloch.

Pred Abrahámom nebolo žiadnych anjelov. Pred Kristom nebolo žiadneho svätého ducha a ani o tých okrídlených tvoroch dlho nebola reč vo svätom písme; až asi 2 000 rokov po stvorení sveta a všetkého, čo na ňom je, nachádzame zmienku o svätom duchu. Potom sa to duchmi a anjelmi hemží, ako keď sú vrabce na pšenici.

Prvý duch, o ktorom počujeme, sa zjavil plačúcej Hagar na púšti, potom prišli viacerí navštíviť Sáru; jeden zápasí s Jakubom, ktorý ho dokáže povaliť. Tieto prelietavé vtáky sa naučili cestu z neba na zem a späť na nebo a teraz neustále lietajú sem a tam. Na zemi raz jedia, inokedy pijú a hneď nato sú zasa v nebi. Čo robia s potravou, ktorú si vzali so sebou zo zeme do neba? O tom Sväté písmo mlčí.

Z anjelov prechádzame v Starom zákone na prorokov, čarodejníkov, veštcov, zjavenia a sny. Vyskytli sa situácie, ako napríklad v Samuelovej 1. knihe (24, 1) a potom v Knihe kroník (21, 1), že keď mal niekto zjavenie (vravelo sa aj, že bol nadšený, resp. bol vo vytržení), ani nevedel, či to má od Boha alebo od čerta, pretože v prvom prípade sa myslelo, že Boh Hospodín podnietil Dávida, aby čosi urobil a tak sa to zapísalo. V druhom prípade to mal Dávidovi nahovoriť satan zo zlosti na izraelský národ.

O tom istom prípade stojí totiž napísané na jednom mieste, že „vtedy opäť prchkosť Hospodina popudila sa proti Izraelu a nabádal proti nemu Dávida, povediac: „Chod' a sčítaj ľud izraelský a judský“. A na druhom mieste sa v tej istej veci píše: „Satan sa vtedy postavil proti Izraelu a naviedol

Dávida, aby sčítal ľud izraelský.“

Nevraví sa, či sa to nabádanie uskutočnilo v stave bdenia alebo vo sne, ale je zrejmé, že Dávid, ktorý vraj bol mužom podľa božieho priania, sám nevedel, či to pochádza od Hospodina alebo od satana. No pokiaľ ide o tých svätých spisovateľov, nadšených svätým duchom, tu ich údaje tak pekne súhlasia, že jeden pripisuje čin Hospodinovi, druhý satanovi.

Tí svätí spisovatelia si predstavujú Boha ako besnú, unáhlenú a ohavnú bytosť, ako boli niektorí pohanskí bohovia; urobili z neho bojovníka, zúrivca, vraha, čarodejníka a kúzelníka. Raz ho nechajú povýšenecky zvoláť „Ja zatvrdím srdce Egyptčanov, pôjdem za nimi a budem oslavovaný spolu s faraónom vo všetkom jeho vojsku, v jeho vozoch a jazdcoch“.

Aby potom svojmu sľubu a vyťahovaniu sa dostál, nechajú Hospodina počíhať si na faraóna a na jeho vozy a jazdcov v temnej noci a nastražia mu pascu v Červenom mori, kde ich utopí, ako šarha topí pochytané krysy a psy. Je to veru veľká sláva a česť pre všemohúceho Boha!

Raz poštvajú izraelskí kňazi svojho Boha s jeho mocou proti egyptským čarodejníkom, aby spolu súťažili, kto vie lepšie čarovať. Trikrát sa egyptským čarodejníkom podarilo urobiť ten istý kúsok ako Hospodin, ale pri štvrtom raze zvíťazil Hospodin, ktorý egyptských čarodejníkov ihneď pokryl hromadou vší, čo títo nedokázali zopakovať na Hospodinovi a tento všivavý zázrak rozhodol v prospech Hospodina.

Kňazi nechávajú Hospodina púšťať oheň a síru na Sodomu a Gomoru a oheň šľahať z hory Sinaj, ako keby ich Hospodin bol kniežaťom horúceho pekla. Nechávajú ho naložiť Lótvu ženu do soli ako kus slaniny; nechávajú ho vojsť do mozgov prorokov a vyvolať v nich sny; nechávajú ho robiť všelijaké kúsky, veselé aj ošklivé a potom ani nevysvetlia, či sa tým všetkým myslel Hospodin alebo satan.

Tak líčia Boha spisovatelia Starého zákona; spisovatelia Nového zákona zmenia síce javisko, ale nechajú Boha ďalej robiť rovnaké hlúposti. No či má človek naveky ostávať bláznom kňazov a otrokom povier? Či nemá nikdy pochopiť pravý úmysel svojho stvoriteľa? Oveľa lepšie je neveriť na žiadneho Boha, ako predstavovať si ho takým šašom, lotrom, netvorom a diablom, ako ho maľuje *Sväté písmo*.

Keď sa rozhlídneme po nekonečnom vesmíre a po všetkých obrovských telesách, ktoré sa v ňom v dokonalom poriadku a zhode pohybujú a potom čítame táraniny Svätého písma, či môžeme si o tom myslieť niečo dôstojné? Biblia uvádza Boha jemu pripisovanými komédiami na potupu a hanbu pred každým rozumným a slušným človekom. Celá viera v na svet narodeného a ukrižovaného Boha je to najväčšie rúhanie sa Bohu. Dobre vraví Kniha Sirach v 34. kapitole (verš 1 a 2):

„Nerozumný človek si robí márne a falošné nádeje a sny naplňuje namyslenosťou nemúdrych. Chytil tieň a hnal sa za vetrom; tak robí ten, kto si všima falošné videnia.“

Takzvané prorockvá Starého zákona ohľadom Ježiša Krista sa dajú rozdeliť do dvoch skupín: predovšetkým tie, ktoré sa v evanjeliách ako také menovite citujú a potom tie, ktoré ich predkladatelia a vykladači pozdvihli na úroveň prorociev z vlastného popudu.

Baviť sa týmito druhými nestojí za papier a atrament; preto sa obmedzím na tie prvé a v Novom zákone uvedené. Ak ukážem, že ani tieto nie sú nijakými prorockvami o Ježišovi, ba že sa nevzťahujú ani na žiadnu podobnú osobu, nebude vôbec potrebné bojovať proti tým miestam Písma, ktoré vynašli prekladatelia a cirkev; preto nemajú inej autority ako svoju vlastnú obrazotvornosť.

Začnem teda s Matúšovým evanjeliom. V 1. kapitole verš 18 stojí: „S narodením Ježiša Krista to bolo takto: Jeho matka Mária bola zasnúbená s Jozefom. Ale skôr, ako by boli začali spolu bývať, ukázalo sa, že počala z Ducha Svätého“. To je trochu rýchle a bolo by stačilo povedať len to, že bola tehotná a že sa to vysvetlí neskoršie.

Vysvetlenie pokračuje takto: „Jozef, jej manžel, bol človek spravodlivý a nechcel ju vystaviť potupe, preto ju zamýšľal potajomky prepustiť“. Ďalej stojí v 20. verši: „Keď o tom premýšľal, ukázal sa mu v sne pánov anjel (totiž zdalo sa mu, že vidí anjela) a ten povedal: „Jozef, syn Dávidov, neboj sa prijať Máriu za svoju manželku, lebo čo je v nej počaté, je zo svätého ducha. Porodí syna a dáš mu meno Ježiš; ten vyslobodí svoj ľud od jeho hriechov“.

Celé toto rozprávanie má za dôkaz svojej pravosti len sen; človek nepozoruje v sne nič iné ako to, o čom sa mu sníva. Nepýtam sa teda, či Jozef – ak taký človek vôbec žil – skutočne mal podobný sen; lebo aj keby sa mu bolo niečo podobné snívalo, predsa to ešte nič nedokazuje.

Vieme, že náš duch má schopnosť predstavovať si v sne povahy aj reči, pochádzajúce z jeho obrazotvornosti; neraz sa mu zdá, že počuje hlas niekoho iného a nie je to nič iné ako dojem jeho vlastnej obrazotvornosti.

Je mi teda úplne ľahostajné, čo sa Jozefovi snívalo o vernosti alebo nevernosti jeho manželky. Ja neverím ani svojim vlastným snom a musel by som byť veru padnutý na hlavu, keby som veril snom iných ľudí.

V nasledujúcom 22. verši Matúš dodáva: „Toto všetko sa stalo, aby sa naplnilo to, čo bolo povedané prostredníctvom proroka, riekuceho: „Hľa, panna tehotná bude a porodí syna a dáš mu meno Emanuel, čo znamená „Boh (je) s nami“. Toto miesto sa nachádza v Izaiášovi (1, 14) a evanjelista chce, aby jeho čitatelia verili, že tie slová sú proroctvom o jeho Ježišovi Kristovi. To však nie je pravda a ja to dokážem.

Najprv musím objasniť príležitosť, pri ktorej boli tie slová prednesené. Povedal ich Izaiáš celých 700 rokov pred Kristom, z čoho súdny čitateľ spozná, že sa nemôžu vzťahovať na Krista. Vec sa má takto:

Po Šalamúnovej smrti sa židovské kráľovstvo rozštiepilo na dve kráľovstvá: judské s hlavným mestom Jeruzalem a izraelské s hlavným mestom Samai. Prvému vládli Dávidovi potomkovia, druhému Saulovi potomkovia a tieto kráľovstvá viedli medzi sebou zúrivé vojny.

Za Izaiášovho života vládol v Judsku kráľ Ahas a v Izraeli kráľ Peka; tento sa spojil s perzským kráľom Rerzinom vo vojne proti Ahasovi a prirazili spolu pred Jeruzalem. Ahas a jeho ľud boli z toho veľmi sklúčení a ustrašení a srdcia sa im triasli v tele ako lístie na strome vo vetre.

Tu sa obrátil prorok Izaiáš na Ahasa a uistoval ho, že jeho nepriatelia nebudú môcť nič urobiť a aby ho uistil, že sa jeho proroctvo splní (a, ako je inde zaznamenané, nesplnilo sa a skončilo sa celkom inakšie), vyzýva Ahasa, aby si od Hospodina žiadal znamenie. Ahas sa však zdráhal urobiť to, lebo vraj nechcel uraziť Hospodina. Na dôkaz svojho poslania od Boha Izaiáš vyhlasuje: „Preto Pán sám dá vám znamenie: Hľa, panna počne a porodí syna a nazve ho menom Imanuel; maslo a med bude jesť, kým bude vedieť zavrhnúť zlo a voliť dobro; opustená bude zem, ktorú si ošklivíš pre jej dvoch kráľov“.

Tieto slová znamenajú pre kráľa Ahasa, že čo nevidieť narodí sa z panny, slobodnej ženy, dieťa, chlapec, ktorý porastie a kým dostane rozum, splní sa sľub Hospodina, že Ahas bude zachránený pred obidvomi kráľmi, ktorí proti nemu vedú vojnu.

Ak malo byť toto znamenie pre kráľa Ahasa znamením jeho víťazstva, malo sa vyplniť v priebehu pár rokov skončením vojny s týmito kráľmi.

Bolo by predsa veľmi smiešne, keby bol Izaiáš Ahasovi na znamenie jeho víťazstva nad nepriateľmi bol prorokoval, že asi 700 rokov po jeho smrti narodí sa z nejakej panny syn a Ahas bude zbavený svojich nepriateľov prv, ako sa to dieťa naučí rozoznávať dobré od zlého.

Celé vysvetlenie Izaiášovho proroctva nachádzame v nasledujúcej kapitole, kde sa spomína akási slobodná milienka, nazývaná prorokyňou (8, 2): „I vzal som si hodnoverných svedkov, kňaza Uriáša a Zachariáša, syna Barachiášovho. Potom som pristúpil k prorokyni; i počala a porodila syna. A v 18. verši dodáva: „Hľa, ja a chlapani, ktorých mi dal Pán, sme znakmi a znameniami v Izraeli od

Pána zástupov, čo býva na vrchu Sion!“

Pritom nebude od vecí, ak podotknem, že slovo, ktoré kňazi prekladajú ako „panna“, znamená v hebrejskom Izaiášovom texte „mladú ženu“ a že teda tam nestojí „panna bude tehotná a porodí“, ale „mladá žena je tehotná a rodí“.

Preklady kňazov sú sfalšované aj tým, že pôvodne je rozhodujúca veta napísaná v prítomnom čase, čo súhlasí s tým, že to dieťa malo byť pre Ahasa okamžitým, alebo aspoň veľmi blízkym znamením. Pretože kňazi nemohli použiť prítomný čas pri proroctve siahajúcom 700 rokov dopredu, sfalšovali preklad použitím budúceho času. Kto si pozorne prečíta celé Izaiášove kapitoly 7 a 8, musí nadobudnúť presvedčenie, že sa v nich nenachádza žiadne proroctvo o Ježišovi.

Prejdime k druhému domnelému proroctvu o Ježišovi u Matúša (2, 1 – 6). Prišli vraj mudrci od východu a hľadali nového židovského kráľa. A keď sa Herodes pýtal biskupov a učiteľov ľudu, kde by sa taký nový kráľ mal narodiť, odvetili mu títo, že v Betleheme, pretože stojí napísané prorokom: „A ty, Betlehem v zemi judskej, nijako nie si najmenší medzi judskými kniežatami, lebo z teba vyjde vojvodca, ktorý povedie môj izraelský ľud“.

Vynechám ten nezmysel, že mudrci videli hviezdu, ktorá ich aj vo dne viedla, ako v noci chodievame za svetlom alebo za lampášom. Veď tí mudrci sa sami prezrádzajú, že klamú, lebo vravia, že videli hviezdu na východ od slnka a predsa prišli sami od východu, takže by boli museli, idúc za hviezdou, vidieť ju na západe. Obmedzím sa na výklad ďalšieho údajného proroctva, a síce u Micheáša (5, 2); nemohol ho Matúš jednoducho opísať, ale musel mu dať iné znenie? Vraví sa tu: „Ale ty, Betlehem Efrata, hoci si najmenší medzi judskými tisícmi, z teba vyjde ten, ktorý má byť panovníkom v Izraeli“.

Hovorí sa tu o nemenovanom mužovi, od ktorého sa očakávajú veľké veci. No opis, ktorý o ňom nasleduje vo veršoch 4 a 5, nesvedčí o žiadnom Ježišovi, lebo sa tu píše: „Keď príde Asýr do našej krajiny a vkročí do našich palácov, postavíme proti nemu sedem pastierov a osem kniežat z ľudu. Budú pásať mečom krajinu Asýrov a čepeľou krajinu Nimróda. On nás vyslobodí od Asýra, keď príde do našej krajiny a vkročí na naše územie“ (Mi 5, 4). Toto je predsa zrejme opis nejakého vojnového hrdinu, ktorý sa nedá preniesť na Krista bez ublíženia povahe, ktorú mu pripisuje cirkev.

Okrem toho je tu zmienka aj o iných udalostiach tej starej doby, ktoré sa dajú spomenúť pri reči o Ježišovi. Nad Židmi zvíťazili Rimania a nie Asýrčania. Pošliapali židovské paláce ešte za Kristovho života a aj po jeho smrti. A ten veľký panovník a vojvodca miesto toho, aby ich zapudil a ich zem spustošil svojím mečom, sám bol nimi zlikvidovaný, keď podpísali potupný ortiel jeho smrti a ich zbrojnoši ho uskutočnili. Tým je predsa presvedčivo dokázané, že sa to proroctvo nemôže vzťahovať na Krista a nikto nemôže vykladať to proroctvo inakšie, ako som to urobil ja.

Aj tretie domnelé proroctvo zo Starého zákona nachádzame v Matúšovi (2, 13). Ide zasa o sen: „Ukázal sa Jozefovi v sne anjel, vraviac: Vstaň, vezmi dieťaťko aj matku jeho a uteč do Egypta, a buď tam, kým ti nepoviem; lebo Herodes bude dieťaťko hľadať, aby ho zahubil“.

Jozef vstal v noci, vzal dieťaťko aj jeho matku, odišiel do Egypta a bol tam až do Herodesovej smrti, aby sa naplnili slová Pána, rieknuceho skrz proroka: „Z Egypta som povolal svojho syna“.

Toto takzvané proroctvo sa nachádza u Ozeáša (11, 1) kde stojí doslovne: „Keď bol Izrael dieťaťom, miloval som ho a z Egypta povolal som svojho syna. Ale čím viac ich proroci volali, tým viac oni pred nimi utekali, falošným bohom obetovali a rytiny okiadzali“.

Ani toto miesto, sfalšované kňazmi na Krista, nemá s ním nič spoločné, ale vzťahuje sa na synov izraelských, ktorí za doby faraónov vyšli z Egypta a oddali sa modloslužbe, čo im Ozeáš práve tu vyčíta.

Ak cirkev vzťahuje na Krista prvý verš, musí sa naň vzťahovať aj druhý, ale potom je Ježiš jedným z tých, ktorí sa bálom (pohanským bohom – pozn. prekl.) klaňali a modlám obetovali. Toto teda nijako nemôže byť proroctvom, týkajúcim sa Ježiša, lebo to by znamenalo urobiť z neho modloslužobníka.

Podobné štvrté miesto u Matúša sa týka vraždenia takzvaných neviniatok. Nikto iný okrem Matúša o tom nerozpráva a pravdepodobne ani nevie. Celá udalosť je nezmyselná a nemožná. Pretože Herodes bol rímskym úradníkom, boli by sa mohli rodičia detí ľahko odvolať proti jeho rozkazu k rímskej vláde, ako to neskoršie urobil Pavol.

Keď si Matúš vymyslel a rozpovedal svoju krvavú rozprávku, vraví (2, 17): „Vtedy sa splnilo, čo povedal prorok Jeremiáš: „V Ráme bolo počuť hlas, nárek a veľké kvílenie: Ráchel oplakáva svoje deti a odmieta útechu, lebo ich niet“. Toto takzvané proroctvo nachádza sa u Jeremiáša (31, 15) a keď sa vytrhne zo spojitosti s ostatnými veršami, možno ho rozprávať o každej vojne, vraždení a prenasledovaní, čoho sa často dopúšťali aj kresťania proti Židom (a dodnes, napríklad v Rusku, dopúšťajú – to bolo napísané v roku 1884 – pozn. prekl.). V tom verši sa nachádza len to, čo sa v židovskej histórii často opakovalo a nie niečo, čo by sa mohlo stať v budúcnosti po dlhej dobe. Celý verš je napísaný v minulom čase a jeho vysvetlenie je jednoduché. Jeremiáš žil v čase, keď Nabuchonodozor. obliehal Jeruzalem, dobyl ho, vydrancoval a spustošil a Židov odvedol do zajatia do Babylonu. Dopúšťal sa voči nim najhrubších ukrutností. Zedekiašovych synov zavraždil pred otcovými očami. Jemu vypichol oči a vrhol ho na doživotie do väzenia. O tejto dobe bedákania a vzlykania píše Jeremiáš. Chrám bol zbúraný, zem spustošená, národ celý... a čo ostalo, bolo vrátené žien a detí odvedené do zajatia. Židia mali svojej biedy a svojich nárekov toľko, že nepotrebovali nechať si od niekoho vypisovať, aké biedy a náreky povstanú za d'alekých 700 rokov.

O tej biede píše Jeremiáš a v nasledujúcom verši sľubuje útechu, povediac, aby neplakali a nebedákali, pretože príde čas, keď sa vrátia do svojej zeme a ich synovia budú v nej v mieri žiť.

Celkom teda Jeremiáš vraví: Počuť hlas Líamy, že už sa to stalo, už je to preč: prestaňte plakať, však ono to bude raz zas dobre. Aká je to nevedomosť, aké podvodníctvo, keď namiesto tých detí, o ktorých hovorí Jeremiáš, ktorý nimi myslí izraelských synov, ale kňazi teraz vykladajú, že Jeremiáš tým rozumel neviniatka do dvoch rokov v Betleheme za 700 rokov po ňom! Ako to môže znamenať deti, ktoré sa mali vrátiť z nepriateľskej zeme do svojej krajiny? Tu vidíme, ako vykladači svätých písiev, proroci a kňazi podvádzajú a balamutia svet.

Prichádzam k piatemu miestu, kde je podobné domnelé proroctvo a kde je zasa v hre aj sen. Jozefovi sa opäť snívalo o anjelovi a Matúš opisuje ten sen. Keby sme sa opýtali, ako sa dozvedel, čo sa kedy Jozefovi snívalo, tu by iste žiaden kňaz ani biskup, ba ani sám pápež nevedeli nám odpovedať.

Čo, ak sa to snívalo Matúšovi a nie Jozefovi? Matúšovi sa vtedy snívalo, že Jozef mal zasa sen, v ktorom videl anjela, ktorý mu zvestoval smrť kráľa Herodesa (2, 10) a prikazoval mu, aby sa vrátil späť do svojho domova, pravdepodobne do Betlehema.

Jozef poslúchol a prišiel na júdske hranice; tu sa dozvedel, že na kresle Herodesa sedí jeho zlý syn Archelaus a obával sa tam ísť, lebo podľa všetkého tomu snu ani anjelovi neveril. Musel teda prísť ešte jede sen, v ktorom ho anjel poslal do Nazaretu, aby sa vraj naplnilo to, čo predpovedal prorok, že Ježiš sa bude nazývať Nazaretským.

Tu máme očividný dôkaz, že Matúšovi sa niečo len snívalo a on to vydáva za božie slovo. Celý Starý zákon nemá nikde podobné miesto, tým menej nejaké proroctvo. Vyzývam všetkých kresťanských kňazov a učencov, aby nám ukázali nejaké proroctvo o tzv. Nazaretskom.

Šieste podobné miesto je, ako sa hovorí, za vlasy pritiahnuté, aby svedčilo pre Ježiša (Mat 4, 14). Keď sa Ježiš dopyčul, že Ján bol posadený do väzenia, aby sa aj jemu nestalo niečo podobné, utiekol do Galiley a zdržoval sa pri mori v krajinách Zabulon a Naftalim. A to sa stalo, aby sa vraj naplnilo slovo proroka Izaiáša, rieknuceho: „Zem Zabulon a Naftalim pri mori za Jordánom, Galiley pohanské a ľud, ktorý žil v temnotách, videli veľké svetlo, ktoré vzišlo z tieňa smrti“. V druhom verši sa opisuje, ako sa tomu ľudu, žijúcemu v temnotách, ukázalo a zaskvelo veľké svetlo. Vety sú v minulom čase, ale niektorí prekladatelia napísali, že sa to svetlo ukáže a zaskvie až v budúcnosti. Ak si prečítame posledné 4 verše predchádzajúcej kapitoly, pochopíme, čo rozumel Izaiáš pod tým svetlom. Poukazuje na seba a na svoje deti, ktoré sú znamením od Hospodina, ako to

svetlo má v temnotách svietiť ľudu, aby tento nemusel žiť v nevedomosti a spytovať sa hádačov a veštcov, čo mu prinesie budúcnosť.

Aj siedme domnelé proroctvo nachádzame u Matúša (8, 16 a 17). Rozpráva sa tu o tom, ako Ježiš vyhánal z postihnutých ľudí diablov a tých, čo sa mali zle, uzdravoval, aby sa vraj naplnila predpoveď proroka Izaiáša, vraviaceho: „On vzal na seba naše mdloby a niesol naše neduhy“.

Takéto rozprávky o posadnutí diablom a vyhánaní diabla boli vtedy, keď sa spisovali knihy Nového zákona, bežné. V Izaiášovi nachádzame slová „On nemoci naše na seba vzal a bolesti naše niesol“ (53, 4). Domnievali sme sa, že to on je Bohom ranený a trápený. No slovesá sú v minulom čase, nie o ňom a ide o to, čo sa stalo a o žiadne proroctvo. O vyhánaní diabla a uzdravovaní nepadlo ani slovo a o proroctve sa vôbec nedá hovoriť. Izaiáš, alebo kto tú knihu písal, venuje celú kapitolu nejakej mŕtvej osobe, o ktorej hovorí s veľkým súcitom. Možno je to oplakávanie milého priateľa, ale neudáva sa jeho meno, ani sa bližšie neopisuje, podľa čoho by sme mohli vedieť, kto to asi bol. Takéto zahmlenia prichádzajú Matúšovi veľmi vhod, pretože môže všetko vztáňovať na Krista, no vydávať pohrobné básne za proroctvo je bláznovstvo.

Povaha niektorých ľudí, žijúcich v rozličných dobách, býva niekedy podobná a čo sa povie o jednom človeku, môže neskoršie platiť o druhom. Podobnosť však nerobí z povedaného proroctvo a kto to nevedomým a slepým ľuďom takto podáva, je podvodník. To, čo vraví o svojom milom zomrelom Izaiáš, dá sa upotrebiť na veľmi mnoho osôb, ktoré trpeli, boli prenasledované a zomreli, ostanúc vernými svojim zásadám. Keby to malo byť proroctvom o Kristovi, muselo by to platiť len pre Krista.

Niektorí bohoslovci sa domnievajú, že Izaiáš tu oplakáva osud Jeremiáša, ktorý, ak bol nevinný a nie zradca, za čo ho považoval jeho ľud, trpel prenasledovanie, mučenie a žalárovanie ako pravý mučeník. Nedá sa to však povedať, najmä ak je pravda, čo udáva aj biblická časomiera, že Izaiáš umrel asi 50 rokov pred Jeremiášom.

Ôsme tzv. proroctvo o Ježišovi je tiež u Matúša (12, 14 – 21). Rozpráva sa, že keď sa farizeji radili, ako by Ježiša zničili, utiekol Ježiš od nich a za ním šli zástupy; stále uzdravoval a všetkým prikazoval, aby neprezradili, kde je, aby sa vraj naplnili slová proroka Izaiáša, rieknuceho:

14 Farizeji vyšli von a radili sa o ňom, ako ho zahubiť. 15 Ježiš to vedel, preto odtiaľ odišiel. Mnohí šli za ním a on ich všetkých uzdravil, 16 len im pohrozil, aby ho neprezradili. 17 Tak sa splnilo, čo povedal prorok Izaiáš: 18 „Hľa, môj služobník, ktorého som si vyvolil, môj miláčik, v ktorom mám zaľúbenie. Vložím na neho svojho Ducha a oznámim právo národom. 19 Nebude sa škriepiť, nebude kričať, nik nebude počuť na ulici jeho hlas. 20 Nalomenú trst' nedolomí, hasnúcí knôtik nedohasí, kým neprivedie právo k víťazstvu. 21 V jeho meno budú dúfať národy“.

Čo s tým má do činenia uvedené proroctvo? Ani jedno slovo z uvedeného domnelého proroctva nemá nič spoločného s tým, o čo tu ide. S farizejmi, ktorí sa radia, ako ho zničiť. Ani s jeho útekom pred nimi, ani s nasledujúcim ho ľuďom, ani s jeho uzdravovaním, ani s jeho zákazom prezradiť ho. Tie vety zo Starého zákona sa nijako nehodia k okolnostiam terajšieho Nového zákona, ale ľud je už od mladosti navyknutý čítať všetko toto slepo dôverčivo, nevidiac a nehľadajúc nič protizmyslového a nesúvislého, takže podvodníci majú ľahkú hru poviesť im na nos všetko, čo im prišlo na um.

Najväčšmi pošpinili kňazi múdreho stvoriteľa vtedy, keď ho urobili tvorcom nezmyselných rozprávok a bájok. Aj dnes ešte špinia a hanobia ľudský rozum, keď učia ľud veriť svojim báchorkám. Izaiáš náhodou nemenuje žiadnu osobu, o ktorej hovorí tieto veci a túto okolnosť využívajú kňazi, aby to všetko vztáňovali na Krista.

Keby bol Izaiáš žil za vlády Kýra, hodili by sa tieto slová na tohto perzského kráľa, ktorý sa u Židov tešil veľkej vážnosti a tu sa hovorí o takom mužovi: vyslobodil Židov zo zajatia, keď sa už podobali na nalomené trstiny. Na Ježiša, ktorého si pohania nijako zvlášť necenili, sa toto miesto nehodí a čo sa týka jeho vlastných krajanov, ktorí sú tou nalomenou trstinou, tí ho práve ukrižovali.

Ani to sa o ňom nedá povedať, že by bol nekričal a že jeho hlas nebolo na uliciach počuť. Ved' predsa prišiel kázať a tu sa musel nechať počuť; kvôli tomu prechádzal celou zemou a nechával sa počuť na uliciach aj v domoch. Izaiáš dodáva k slovám Matúša ešte jednu vetu, ktorú Matúš veľmi múdro vynechal a ktorá znie takto (42, 4.):

„Nepodľahne a neklesne na mysli, kým nevykoná na zemi súd a ostrovania nebudú očakávať jeho zákon.“ Toto by sa mohlo vzťahovať na Kýra, ktorý nenechal svojej mysli klesnúť a neprestal bojovať, kým si nepodmanil celú babylonskú ríšu a neoslobodil Židov. Premožený dal zákony. Naopak, o Ježišovi sa to nedá povedať, lebo on pred farizejmi utekal a zo strachu sa skrýval, ba ľuďom vyslovene zakazoval, aby prezradili miesto jeho pobytu.

Keďže Izaiášova doba je nám tak veľmi vzdialená, nezáleží nám na tom, koho Izaiáš myslel; nášmu účelu odhalenia podvodu s proctvom postačí, keď vieme, že Izaiáš nehovorí o Ježišovi.

Deviate podobné miesto je u Matúša vo verši 21, 1. Hovorí sa tam o Ježišovi, ako chcel slávnostne vojsť do Jeruzalema a poslal svojich učeníkov pre oslicu a osliatko, na ktoré ho posadili a volali mu na slávu. A toto všetko sa stalo, aby sa naplnilo proctvo proroka, ktorý riekol: „Povedzte dcére Sionskej: Aj, kráľ tvoj berie sa k tebe tichý a sedí na oslici a na osliatku, jarmu podrobenom“.

Úbohý oslík, nech ti toto pri všetkom zľahčovaní slúži ku cti, že keď pohanský svet medveďa pozdvihol za súhvezdie na nebo, teba kresťanské kniežatstvo povýšilo medzi proctvami.

To miesto sa nachádza u Zachariáša, ktorý dobrácky gratuluje svojim krajanom a sebe k návratu z babylonského zajatia. Tieto jeho slová nemajú nijaký iný význam a nevzťahujú sa na nič iné.

Je zvláštne, že kresťanskí kňazi od samého začiatku nechcú Židom dovoliť, aby vo svojich písmach hovorili o sebe a o svojich potrebách; všetko, čo sa im v Starom zákone hodí, prekrucujú vo svoj prospech a dávajú veciam význam, ktorý autorovi iste ani vo sne neprišiel na um. Ani ten úbohý osol nesmie byť židovským oslom, ale musí sa nechať prekrstiť na kresťanského osla. Len tomu sa čudujem, že z neho neurobili nejakého biskupa, alebo že ho nenechali prorokovať. Iste by bol vedel kričať tak hlasne ako ktorýkoľvek z nich.

Vo svojej prvej kapitole nám Zachariáš predkladá na zhltnutie zo samej radosti nad svojím vyslobodením z babylonského zajatia prapodivné nápady. Vo verši 8 líči, ako videl červené, strakaté a biele kone. Modré a zelené kone nevidel možno preto, lebo tieto farby nie sú v noci dobre rozoznateľné, ale kresťan nemôže pochybovať, že tam boli aj také farby, pretože pre Boha predsa nič nie je nemožné. Zachariáš vo svojej bujnej obrazotvornosti priviedol medzi tie kone anjela, bez toho, aby povedal, či ten anjel prišiel kupovať kone, alebo len pozorovať ich podivuhodnú strakatosť. Ale čo nás do toho; Zachariáš sa púšťa s anjelom do debaty o radostnom návrate do Jeruzalema a anjel mu menom Hospodina sľubuje, že Jeruzalem bude znovu vystavaný. Nech už sú jeho nápady akékoľvek, pochopiteľne sa týkajú vtedajších Židov, ich návratu a stavby mesta; nejde predsa o to, čo sa má stať za ďalekých 700 rokov.

Pokiaľ ide o to jazdenie na oslovi, vykladajú to kňazi ako prejav Ježišovej pokory, ako keby tam už vtedy bolo zvykom používať kone, ako sa dnes deje vo vzdelanom svete. Naopak, osly tam boli najušľachtilejšími zvieratami na jazdenie, pretože boli oveľa krajšie, ako sú u nás. V Knihe sudcov (10, 4) čítame, že správca izraelského ľudu Jair mal 30 synov na osedlaných osloch a každý z nich mal ako majetok jedno mesto. Neboli teda ani chudobní ani pokorní, ale nemali na jazdu nič skvostnejšieho ako osly. Tak museli kňazi prekrútiť celé Písmo a vyklamať všetko, čo do svojho krámu potrebovali.

Existujú však silné dôvody pre názor, že celý ten slávny Ježišov vjazd do Jeruzalema je čistým výmyslom a že na tej historke nie je pravdivé ani slovo. Ale to sem nepatrí. Pozrime sa na desiate proctvo o Ježišovi u Matúša (26, 51 – 56).

Rozpráva sa udalosť, keď Peter vzťahol ruku, vytiahol svoj meč a odťal ucho jednému biskupovmu služobníkovi. Ježiš ho napomenul, aby to nerobil; že keby chcel, mal by ochranu anjelov. Toto všetko sa vraj musí stať, aby sa naplnilo Písmo, vraviace, že tak musí byť. Formulka sa opakuje vo

verši 56.

Táto neurčitá historika nepripúšťa dôkazy ani pre seba, ani proti sebe, pretože sa tu neudáva ani slovo o spisovateľovi, na ktorého by sa niečo mohlo vzťahovať. Proti pravdivosti celého rozprávania sú však vážne námietky, ktoré idem uviesť.

Predovšetkým sa nezdá pravdepodobným, že by bolo bývalo Židom, žijúcim pod rímskym jarmom, povolené stále nosiť pri sebe zbraň. Po druhé, keby bol Peter biskupovmu služobníkovi odťal ucho, bol by iste vojenskou strážou zatknutý a vrhnutý do väzenia. Po tretie, čo by to boli za učeníkov a svätých kazateľov Ježišovej viery, keby proti jeho vôli a výslovnému prianiu stále pri sebe nosili meče? Po štvrté, tento výstup sa mal udiať práve v ten večer, kedy sa mala konať pamätná večera Pána, a to sa pre jej obradnosť nedá rozumne spolu zrovnať. Najrozumnejšie bude, ak celé toto rozprávanie a dovolávanie sa neznámych proroctiev opustíme ako výmysel nešikovného spisovateľa a nič viac.

Jedenáste podobné miesto je u Matúša kapitola 27, verše 3-10. Udáva sa tam, že Judáš ľutuje svoju zradu Krista, odhadzuje peniaze, ktoré dostal v chráme a obesí sa. Aj biskupi uznávajú, že tie krvavé peniaze nepatria do pokladnice chrámu a kupujú za ne hrnčiarovo pole na pochovávanie cudzincov. Pretože toto pole sa dodnes nazýva krvavým a naplnili sa slová proroka, rieknuceho: „Vzali tridsať strieborných, cenu toho, ktorého takto ocenili synovia Izraela, a dali ich za **hrnčiarovo pole**, ako mi prikázal Pán.“

Toto je nanajvýš nehanebný podvod. Jeremiášove slová, vraviace čosi o kúpe poľa, nemajú s prípadom, o ktorom sa zmieňuje Matúš, absolútne nič spoločné. Iba si pletiete Jeremiášove slová v kap. 32, vo veršoch 6-15, kde ide o kúpu kusa pozemku medzi kupcom a predávajúcim a o nič viac, ako sa v súlade s platným právom vyjednálo.

Tu je vidieť, že kto sa spolieha na bibliu, spolieha sa na dolámanú palicu, ktorá ho v jeho postoji nepodporí. A Zachariášovo rozprávanie (11, 7-14), na ktoré sa Matúš odvoláva, nemá nič spoločné s jeho vecou, ale je to nesúvislé a nám nepochopiteľné táranie bez hlavy a päty a bez nejakého hlbšieho zmyslu.

Keď porovnáme Matúša a Zachariáša, nenachádzame medzi nimi súhlas a v Skutkoch apoštolských sa poviedka o Judášovi rozpráva celkom inakšie ako u Matúša; je medzi nimi úplný rozpor. Podľa Skutkov apoštolských Judášovi ani nenapadlo, aby svoj čin oľutoval a vrátil peniaze Židom, aby za ne kňazi mohli kúpiť pole na pochovávanie cudzincov; Judáš si peniaze ponechal, kúpil si pole sám pre seba a namiesto žeby sa bol obesil, padol na hlavu a pukol. Niektorí vykladaču Písiam sa opovažujú takého smiešneho dodatku, že povraz sa pretrhol, Judáš spadol a pukol.

Aj na 12. mieste je domnelé proroctvo o Ježišovi (Mt 27, 35): „Keď ho ukrižovali, rozdelili si jeho rúcho metajúc los, aby sa neplnili slová proroka: „Rozdelili si moje rúcho a o môj odev metali los“.

Tieto slová sa nachádzajú v žalme 22, verš 18, kde autor, nech už ním bol ktokoľvek, píše, čo sa mu stalo; psy ho obklopili, rota zlostníkov obkľúčila a zle s ním zaobchádzali. Žalm sa začína povestnými slovami „Bože môj, bože môj, prečo si ma opustil?“

Tie slová sa dajú dosť dobre vložiť do úst nejakému nešťastnému človeku, ale nijako neslušia do úst božieho jednorodeného syna, ako bol Ježiš podľa učenia kňazov. Žalmista líči svoj veľmi smutný stav, ale o Ježišovi nič neprorokuje.

Ale aj keby sme uverili, že je to nejaké proroctvo, ktoré sa má splniť v budúcnosti, aký to budí v nás pocit, keď vidíme, že sám Boh prorokuje, čo sa má stať za niekoľko storočí s jeho starým plášťom alebo s párom starých nohavíc. Čo by komu na tom záležalo a prečo by sa mal o to zaujímať?

Delenie šiat popraveného medzi jeho katov bolo predsa v tých dobách bežným zvykom a teda stalo sa to, či to bolo prorokované alebo nie. Načo z toho robiť dôležité veci, keď na tom nezáleží a stalo by sa to tak či tak?

Matúš uvádza aj ešte oveľa dôležitejšie veci, napríklad otváranie hrobov a vstávanie mŕtvych k životu, ale k tomu nepridáva nijaké proroctvo, čo je dôkazom, že sa nič také ani nestalo a že mu to nestojí za to, aby k tomu vynachádzal nejaké proroctvo. O starých nohaviciach vedel prorokovať, ale o zmŕtvychvstaní ľudí nie.

V evanjeliu sv. Marka nachádzame len málo miest, ktoré by sa mohli nazvať proroctvami; rovnako málo je ich aj u Lukáša a Jána, ale čo nájdem, preskúmam a súčasne porovnám aj nezhody s Matúšom.

Marek začína svoje evanjelium slovami, ktoré vydáva za proroctvo zo Starého zákona, a síce: „Začiatok evanjelia Ježiša Krista, syna božieho, ako je písané v proroctvách. A ja posielam svojho anjela pred tvoju tvár, ktorý pripraví tvoju cestu pred tebou“ (Mar 1, 1 a2). V znení Svätého písma, vydaného Spolkom svätého Vojtecha (1985): Začiatok evanjelia Ježiša Krista, Božieho Syna. Prorok Izaiáš napísal: „Hľa, posielam svojho posla pred tvojou tvárou a on ti pripraví cestu“. Hned tento prvý verš je už prekrútený, aby zapadol do krámu luhára. U Malachiáša, odkiaľ Marek odpísal, je napísané:

„A ja posielam svojho anjela, ktorý pripraví cestu pred mojou tvárou.“ Načo toto prerábanie slov „pred mojou tvárou“ na „pred tvojou tvárou“? To je prekrútenie a falšovanie Písma. Kto si prečíta v Malachiášovi druhú a tretiu kapitolu, vidí, že tam hovorí Hospodin len o sebe a o nikom inom.

Malachiáš pokračuje: „Ale kto bude môcť znieť deň jeho príchodu? Kto obstojí, keď sa on ukáže? Lebo on je ako oheň rozpúšťajúci a ako mydlo bieliaci (4, 1). Prichádza ten horiaci deň ako pec, v ktorej budú všetci pyšní a všetci dopúšťajúci sa neprávostí ako strnisko, a zapáli ich ten deň, ktorý má prísť, tak, že nezostanú z nich ani korene ani ratolesti (4, 5). Ale prv, než ten veľký a hrozný Hospodinov deň príde, pošlem vám proroka Eliáša“. Akým právom Marek buď z podvodnosti alebo nevedomosti dovoľuje si prekrucovať tieto slová a na miesto Eliáša stavať Jána Krstiteľa? A akým právom obracia ten deň hrôzy a pomsty na deň Ježišovho príchodu? Marek hned' za týmto tzv. proroctvom uvádza v 3. verši iné proroctvá, ktoré však už nie sú z Malachiáša, ale z Izaiáša (40, 3), ako keby tie slová v obidvoch veršoch patrili dohromady a týkali sa tejže veci. Sú to slová „Čuj, ktosi volá! Na púšti pripravte cestu Pánovi. Vyrovnejte na pustatine chodník nášmu Bohu!“

Je to Izaiášova kázeň, ktorá nemá s príchodom Ježiša nič spoločné, lebo na niečo podobné Izaiáš nemyslel, tým menej na Ježišovho predchodcu Jána Krstiteľa, na ktorého to Marek všetko vzťahuje. V 11. kapitole spomína Marek Ježišov vjazd do Jeruzalema na osliatku, ale o nejakom proroctve nič nevie. Aj keď líči delenie Ježišovho odevu medzi jeho katmi, nevie nič proroctve, ale vraví (15, 24), že podľa zvyku metalí los, kto si má čo vziať. V 28. verši dovoľáva sa proroctva pri poznámke, že Ježiš bol ukrižovaný spolu s dvomi lotrami, uprostred medzi nimi a tým sa vraj naplnilo proroctvo, vraviace „a pripočítali ho k hriešnikom“. Ale na svete sa taká udalosť, že nevinný je odsúdený s vinníkmi, opakuje tak často, že sa nedá myslieť si, žeby tie slová mohli byť proroctvom, a to najmä vtedy, keď všetky ostatné slová pred nimi a po nich žiadnym proroctvom nie sú, ale vzťahujú sa na osud nejakého človeka, zomretého pred napísaním tej knihy.

Mňa samého (Paina) postihlo nešťastie, ktoré mohlo spôsobiť moju smrť, v Paríži a predsa nebude žiaden biskup tvrdiť, že to bude azda proroctvo, týkajúce sa mojej smrti.

Marek končí svoje evanjelium povestným „Kto uverí a pokrstí sa, bude spasený; a kto neuverí, bude zatratený“. Je to naozaj krásna mravouka a všetci vieme, aké niesla v cirkvi ovocie.

Marek pridáva: „Tí, ktorí uveria, budú mať tieto znamenia: V mojom mene budú vyhánat' diablov, budú hovoriť novými jazykmi, s hadmi budú narábať, keby pili niečo jedovaté, neuškodí im to; na chorých budú vkladať ruky a tým bude dobre“.

To všetko vraj zakúsia všetci kňazi a kazatelia takzvanej Kristovej viery; ak sa to na nich splní, ak im ani jed ani jedovatý had neuškodí, ak vkladáním rúk uzdravia všetkých nemocných, potom im budeme môcť uveriť a oni budú vedieť, že sú z tých, čo uverili. Kým sa však to všetko na nich nesplnilo, je každý blázon, čo im uverí ich lož, podvod a klam, ktorým omamujú svet a z

chudobných ľudí vydierajú peniaze.

Z Lukáša nevyberieme nič nové, o čom by som sa už nebol zmienil. Hovorí o snúbenectve medzi Jozefom a Máriou, ale na miesta v Izaiášovi nepoukazuje tak ako Matúš; aj on píše o vjazde Ježiša do Jeruzalema na osliatku, ale o proroctve k tomu nič nevie. Pri reči o Jánovi Krstiteľovi sa zmieňuje o už uvedenom proroctve.

Evanjelista Ján s proroctvami veľa neкупčí, ale v 5. kap., verš 46 kladie Ježišovi do úst vetu „Lebo keby ste verili Mojžišovi, verili by ste aj mne, lebo on o mne písal“. Čo písal Mojžiš o Ježišovi? Vysvetlenie nám podajú Apoštolské skutky v kapitole 3, verš 22. Mojžiš asi povedal otcom: „Proroka vám vzbudí Pán Boh váš z vašich bratov ako mňa, ktorého budete poslúchať vo všetkom, čokoľvek vám povie“. Tie slová sú v 5. Mojžišovej knihe, kap. 18, verš 15.

Ale aký je to podvod, aká opovážlivosť, používať tieto slová ako proroctvo o Ježišovi! Vzťahujú sa na Jozuu, pomocníka a nástupcu Mojžiša, ktorý bol rovnakej násilníckej povahy ako Mojžiš. Kto si prečíta to miesto v Mojžišovej 5. knihe a potom v štvrtej knihe (27, 12), pozná, že tie slová sa týkajú výlučne Jozuu a nikoho iného. Nech bol ktokoľvek autorom, dopustil sa veľkého podvodu, keď ich použil na osobu Ježiša.

Dá sa vidieť, že tí svätí spisovatelia boli plní ducha podvodu a klamstva, prekrucovania Písniem a vynucovania z nich toho, čo si autori vzali do hlavy, takže nakoniec ani sami nevedeli povedať, čo je pravda.

U Jána nachádzame jedno podobné miesto v kapitole 18, verš 36. kde sa hovorí, že ukrižovanému Ježišovi nezlámali kati jeho na kríž pribité kosti, a síce preto, aby sa splnilo proroctvo „Jeho kosti nebudú zlámané“.

Táto stať, vykladaná ako proroctvo o Ježišovi, nachádza sa v 2. Mojžišovej knihe, ale nemá nič spoločné s Ježišom, ako ani s tým oslom, na ktorom sa vraj Ježiš priviezol do Jeruzalema, iba žeby Židia začali na Veľkú noc pojeďať osly. V 2. Mojžišovej knihe, (12, 5 a 46) stojí predpis, že na slávnostnú večeru sa má upiecť mladé kozľa alebo jahňa, ktorým neslobodno polámať kosti.

Ide teda len o obrad, ktorý mali Židia vykonávať so svojimi dobyčiatmi, pripravovanými k jedlu pri slávnostných príležitostiach a nemá s Ježišovými kosťami a s jeho osobou ani najmenšieho spojenia. Toľko o proroctvách o Ježišovi. Ján zakončuje svoje evanjelium nezmyselným táraním, ktoré je samo o sebe klamstvom a nemožnosťou, keď hovorí: „Je aj mnoho iných vecí, ktoré Ježiš činil; keby sa tie mali každá osobitne spisovať, celý svet by neobsiahol knihy, ktoré by boli napísané“.

Aké sú to hlúpe táraniny! Keby sa tie knihy na svete dali napísať, to by sa doňho vošli, nie?

38. Predslov k duchovným všetkým náboženským siekt

Je povinnosťou každého človeka odhaľovať a na pranier stavať podvody a klamstvá, pokiaľ jeho sily siahajú. Príroda však nedala každému človeku vlohy pre takúto činnosť a tým, čo by ich mali, chýba obyčajne srdnatosť a náklonnosť.

Kresťanský svet bol za viac ako posledných tisíc rokov zbavený rozprávania domnelých proroctiev, ktoré sa vraj nachádzajú v Starom zákone a týkajú sa budúceho života tzv. Ježiša Krista. Dnes sa to ľudu vykladá a dokazuje tisícmi kázani a kníh.

V nasledujúcej úvahe som údajné proroctvá podrobil podrobnému preskúmaniu, ale nenašiel som v nich ani najmenšiu stopu skutočného proroctva o osobe, akou bol Kristus a preto tvrdím, že žiadne také proroctvá neexistujú.

Určité miesta v Starom zákone sa vzťahujú na pomery, v ktorých vtedy žil židovský národ a nie na to, čo sa stalo o niekoľko storočí neskôršie. Vysvetľujem tie pomery a okolnosti. Predsudok neodôvodnenej viery a náboženského pohľadu na aktuálny problém sa často stane len zvykom a nakoniec pokrytectvom.

Ak sa ľud začne priznávať k nejakej viere zo zvyku, z módy alebo iných svetských pohnútok a vraví, že vie, čo vlastne ani uveriť nemôže a nemá dôvod veriť, tu stráca ten ľud pravidlo svojej mravnosti a keď ani sám k sebe nie je poctivý, ako môžeme očakávať, že by konal spravodlivo a poctivo v styku s inými?

Len táto nešľachetnosť pokrytectva pôsobí, že vidíme toľko ľudí behať do kostola a modliť sa tam, ako keby boli tí najnábožnejší; pritom sú v ostatnom živote plní ľsti, chytráctva, podvodnosti a nesvedomitosti, takže človek im nemôže nič uveriť a hľadá ochranu pred nimi svetskými zákonmi. Vnútna mravnosť neovplyvňuje ich konanie a nemôže ich obmedzovať v ich vášniach a chůtkach.

Jedna trieda kazateľov stavia celú ľudskú spásu na vieru; kážu svojim ovečkám, že sa im odpustia všetky hriechy, ak len budú pevne veriť v Krista. Takáto kázeň je čisté povzbudzovanie k pokračovaniu v hrešení. Vytvorí sa situácia ako s tým ľahkomyselným mladíkom, ktorému sa vytýka, že stále robí veľké dlhy, ktoré zakaždým zaplatí jeho otec a on ďalej robí dlhy a nekonečné roztopašnosti. „Ved' to starý zaplatí“, vraví si a roztopaší ďalej. Tak je to aj v náboženstve. „Ved' to Kristus už všetko zaplatil,“ vraví nábožný a hreší ďalej.

Po druhé však je toto učenie celkom lživé. Nový zákon odkazuje ľahkoverných na odvodenie svojich náuk od prorociev o príchode Krista v Starom zákone.

Ak však takých prorociev v Starom zákone niet, potom je Nový zákon podvodná kniha, prijatá na cirkevných snemoch v Nicei a Laodicei a uložená na bedrá veriacich, ktorá nie je nič iné ako podvod a lož. Cirkevné snemy v Nicei a Laodicei sa konali okolo roku 350 n. l. a hlasovalo sa o tom, čo sa má nazývať písmom Nového zákona, a síce tak, ako sa hlasuje o prijatí alebo zamietnutí návrhu nejakého politického zákona. Takým hlasovaním bolo zavrnutých mnoho predložených kníh a tie, ktoré dostali väčšinu hlasov, zostali a sú teraz tzv. božím slovom.

A zasa iná trieda kazateľov káže svojim veriacim, že Boh predurčil od večnosti určitý počet ľudí na spasenie a ostatných na večné zatratenie, zahynutie. Ak je to pravda, je už po Súdnom dni a ich kázaniu je koniec. Urobili by lepšie, keby sa odteraz venovali nejakému remeslu, zarábali si poctivo svoj chlieb a nežmýkali ľudí.

Toto učenie je práve tak ako to prvé dobré na to, aby robilo ľudí nemravnými. Podľa týchto kazateľov Boh dopredu určil, kto príde po smrti do pekla a týchto ľudí peklo neminie. Ak je však niekto ustanovený k spaseniu, toho neminie nebo. Také kázne a takí kazatelia ľudstvo len znemravňujú a urobili by lepšie, keby išli k pluhu.

Tak, ako ma pri písaní politických textov viedla snaha vstúpiť ľuďom pojmy ich dôstojnosti a vznešenosti a zbaviť ich nezmyslov a povrchnosti o kráľovskej vláde a dedičnom kráľovstve, tak aj pri písaní náboženských textov ma vždy viedla snaha pohnúť každého človeka k tomu, aby nenechal hynúť od Boha zverený mu rozum, ale aby ho upotreboval a keď sa raz zbaví všetkých báchoriek o tom, čo sa vydáva za božie slovo, klaňal sa pravému Bohu v jeho spravodlivosti, láske a vznešenosti a aby mu ako otcovi nás všetkých dôveroval.

39. Všeobecné poznámky

Milý čitateľ!

Keď som pristúpil na návrh preskúmať všetky miesta v Novom zákone, ktoré sú uvedené ako prorocké Starého zákona o Ježišovi Kristovi, očakával som, že nájdem podnety k mnohému pokarhaniu jeho autorov, ale mi ani nenapadlo, žeby všetky tie miesta boli tak veľmi skomolené, lživé a podvodnícke, ako skutočne sú.

Tí svätí spisovatelia konajú pri svojom spisovaní hnusne a podvodnícky, keď rozprávajú nejaký viac-menej dôležitý príbeh z Ježišovho života; bez uvažovania vyškľbnú niečo zo Starého zákona, neobzerajúc sa, čo to miesto znamená a kam patrí; nazvú to prorockom o Ježišovi.

Keď potom tie vytrhnuté slová prinesieme naspäť na miesto, kam patria, ukáže sa nehanebná

klamlivosť Nového zákona. Uvediem niekoľko príkladov.

Autori nechajú Jozefa mať sen, v ktorom sa mu oznamuje Herodesova smrť a nabáda sa, aby sa aj s dieťaťom vrátil z Egypta do vlasti. Pritom vytrhnú z Ozeáša niekoľko slov, znejúcich „Z Egypta povolal som svojho syna“ a proroctvo je hotové.

Tie slová stoja síce v Starom zákone, ale čo ďalej? Sú len časťou vety, nie celou vetou; stoja v spojení s inými slovami, ktoré vravia, že ten z Egypta povolaný syn sa neskoršie oddal modloslužbe. A toto má byť nejaké proroctvo o Ježišovi?

To isté platí o stati, že sa nemá zlomiť kosť v tele Ježiša, ako sa nemá zlomiť kosť v tele kozľaťa alebo jahňaťa, pripravovaného na zjedenie na veľkonočné sviatky. Tie slová stoja síce v Starom zákone, ale tvoria len časť vety a až keď si prečítame celú vetu, spoznáme, že sa to týka mladého kozľaťa alebo jahňaťa, a nie Ježiša.

Z týchto dvoch príkladov spoznáваме, že tie proroctvá sú pritiahnuté za vlasy a že okolnosti, na ktoré sa vzťahujú, sú vymyslené a autormi a kňazmi tak zostavené, aby sa hodili k nejakým starozákonným miestam.

Naše úvahy idú tak ďaleko, že nám konečne napadá námietka, že Ježiš Kristus nebol synom božím, ale že nebol možno ani človekom; že celá jeho osobnosť je tak vymyslená, ako známe príklady Apola, Herkula, Jupitera a iných bohov v starom veku. Neexistuje jediné dejepisné dielo, ktoré by bolo napísané v Ježišových časoch a obsahovalo nejakú nefalšovanú zmienku o Ježišovi Kristovi.

Keby sa v nejakej inej knihe, ktorá sa vydáva za náboženské zjavenie niektorého iného náboženstva, našli také nedokonalosti, chyby, prevrátenosti a lži, tu by kresťanskí kňazi iste zobrali všetok svoj um do hrsti a dokazovali by, že všetko je to len veľký podvod. Keď však predmetné knihy patria k ich vlastnému remeslu, neostáva kňazom nič iné, ako alebo zakázať tie knihy čítať, alebo aspoň premýšľať o ich výklade. A každého, kto by sa opovážil tie knihy skúmať, nehanebne hanobia.

Keď sa vydá do sveta kniha, ktorá má obsahovať božie slovo a ako také ju má prijať všetok ľud, to je nevyhnutne potrebné, aby sa poriadne preskúmala, či sú jej nároky pravdivé, pretože tak ako niet nebezpečnejšieho jedu ako jed podaný miesto lieku, tak nie je žiadna mravná lož taká nebezpečná ako tá, ktorá sa podáva miesto božieho slova a miesto náboženstva.

Preverovanie pravosti Písom je dôležité preto, lebo v čase, keď bol Nový zákon spísaný, aby som nepovedal vynájdený, neexistovalo ešte kníhtlačiarске umenie. Staré zákony existovali len vo forme rukou opisovaných rukopisov. Jeden taký opis Starého zákona mohol stáť asi toľko, ako dnes stojí 600 celých tlačených biblií. Preto sa tieto knihy nachádzali v rukách veľmi málo ľudí, najmä kňazov. To dávalo autorom Nového zákona možnosť vyberať si podľa ľubosti rôzne miesta a nazývať ich proroctvami bez obavy, že budú prezradení a ich podvod im bude dokázaný. Okrem toho stála tu na stráži celá cirkev so svojou zastrešujúcou sústavou a inkvizíciami, aby sa nikto neopovážil pochybovať o pravdivosti toho, čo ona učí.

Keby sa Nový zákon zostavoval a vydával na svetlo sveta po prvý raz až dnes, tu by iste každý kňaz skúmal riadok za riadkom a študoval by slová vytrhnuté zo Starého zákona a vydávané za proroctvá. Prečo si nerobia prieskum, ktorý v iných prípadoch schvaľujú? Zakazujú skúmanie, hľadanie a porovnávanie; kážu ľudu ako za starodávna, že v Starom zákone je mnoho proroctiev o Ježišovi. Kto sa naučil poznať Boha z prírody a jej nemeniteľných usporiadaných zákonov, nemôže siahať ani po Starom, ani po Novom zákone, lebo si pokazí svoje predstavy o Bohu. Z prírodných zákonov sa učíme napríklad poznať Boha ako nemeniteľnú pravdu, ktorá nemôže klamať.

Niektoré miesta v Starom zákone líčia Boha ako klamára a podvodníka. Ezechiel nechá svojho Boha povedať: „Nuž aj ja som im dal nedobré príkazy a práva, ktoré im neslúžili k životu“. (Eze 20, 25).

Ako si môžeme predstaviť Boha, ktorý by mohol úmyselne klamať a dávať špatné ustanovenia a škodlivé zákony, aby ľudia prišli ku skaze? Ako sa kňazi opovážujú vydávať také reči za božie

slovo?

Keď čítame o Bohu ako tvorcovi vesmíru, dávajúcom zákony svetom, musí nám pripadať smiešne čítať líčenie mazalov v Písme, ako Boh prikazuje kňazom, ako sa majú obliekať, aké dlhé majú byť ich rúcha, aké strapce majú na ne vešať – aké smiešne pripadá pripisovať takéto záujmy Bohu.

Ale nachádzame aj ešte ošklivejšie veci, podávané nám za božie slovo a ako jeho prikázania. Napríklad čítame v Ezechielovi (4, 9-12) boží príkaz, že Židia si majú piecť svoj podpopolný chlieb pri ľudskom. e. Keď sa autor vadal s Bohom, že nie je zvyknutý na takú tučnú a smradľavú stravu, odpovedal mu Hospodin, že si to rozmyslí a že mu dá na pečenie chleba kravince namiesto ľudského lajna.

Aké nečisté až svinské je niekedy božie slovo, ukazuje aj 2. kniha kráľov (18, 27) vo verši 27, ktorý veru neznesie opakovanie ani na tomto mieste – pozn. prekl.

„Ale rabsake (hlavný čašník) im odpovedal: „Vari ma môj pán poslal, aby som hovoril tieto slová tvojmu pánovi a tebe a nie mužom, ktorí sedia na múroch, že budú spolu s vami jesť svoj výkal a piť svoj moč?“

Čo toho autori Starého zákona natárajú o sľuboch svojho stvoriteľa! Že židovské plemeno bude rozmnožené a že ich bude ako hviezd na nebi a ako piesku v mori, že budú naveky panovať v Kanaáne, ktorý si podržia ako trvalé dedičstvo. A čo je na tom pravdivé? Ani slovo.

Židov je na celom svete asi 5 miliónov, ani toľko ako Čechov; sú malinký národ a zo svojej zeme boli vyhánaní, čo dejiny pamätajú už 2 000 rokov; niet ani najmensej nádeje, že by sa tam kedy vrátili, ba oni ani po tom netúžia, pretože vidia, že by sa na tých púštiach ani neuživili; nemali by tam s kým obchodovať a bohatnúť. Akého klamára tu robí Písmo zo svojho Boha a to má byť božie slovo?

Tak ako Starý zákon je aj Nový zákon vo svojich rozprávaniach nezmyselný a uráža Boha, ak sa čitateľ naučil poznať Boha zo zákonov vesmíru.

Nový zákon učí, že Boh poslal svojho syna na svet, aby uzavrel s ľuďmi novú zmluvu, zmluvu milosti a aby ľuďom oznámil nové učenie viery. Cirkev však nežiada vieru v Boha, ale vieru v osobu Ježiša Krista, ako ho cirkev predstavuje. Kto tú vieru nemá, či verí v Boha alebo nie, je zatratený.

Keby bol Boh skutočne vedel a predpokladal, že viera v Ježiša Krista spasí celé ľudstvo, nebol by otáľal 4 000 rokov, aby svojho syna poslal, keď už ho poslať chcel. Nijako nesúhlasí s božou láskou k ľudstvu a s jeho múdrosťou, že boli toľké milióny nešťastných ľudí, ktorí zomreli bez znalosti o tejto viere.

A pretože tento Boh bol pri svojej добрote aj všemohúci, iste mal hojnosť prostriedkov, aby rozšíril toto učenie po celom svete v dobe čo najkratšej. Tým by sa bolo pomohlo všetkým ľuďom a celému svetu by sa bol podal taký dôkaz pravdivosti tejto viery, že by nebolo nikoho, kto by to nemohol veriť.

Ak Boh nepotreboval na stvorenie celého sveta viac, ako šesť dní, čo by bol potreboval viac na to, aby stvorenému svetu oznámil nevyhnutnú potrebu viery v Ježiša, svojho syna? Či nebol na to dost' mocný, dost' múdry, dost' láskavý a milosrdný?

Keď si stvoriteľ nechal toľko záležať na zvieratách, hmyze a červoch, prečo nechal milióny ľudí, stvorených na svoj obraz, zahynúť bez tejto samospasiteľnej viery?

A keď už to zameškal tak ďaleko, keby bol vedel a chcel, aby sa Sväté písmo ako jeho slovo rozšírilo čo najrýchlejšie po celej zemi a bolo hlásané všetkým národom, nemohol naučiť Ježiša a jeho apoštolov tlačiť knihy, aby mohli spísať jeho slová, vytlačiť ich a rozoslať do celého sveta? Musel čakať celých 1400 rokov na vynález tlače?

Keby bol Boh napísal toto učenie na plochu slnka alebo mesiaca v znakoch, ktorým by rozumeli

všetci ľudia na celom svete, mohlo sa to oznámiť celému svetu behom 24 hodín. Na mnohých miestach sveta sa mohli udiat' zázraky na potvrdenie tejto zvesti a boli by všetci uverili a boli by všetci spasení.

Takto ale je tomu už temer 2000 rokov, čo vraj Ježiš žil na svete a ešte ani štvrtina ľudstva o ňom nič nevie a ani nepočula. Kto vie, koľko tisíc rokov to ešte môže trvať, kým sa v Číne a Indii o ňom dozvedia aj vo vnútrozemí. Kňazi nám dnes kážu, že na tú rozprávku o Ježišovi a našom spasení veria. Tým si zarábajú na svoje živobytie.

Na konci knihy opakujem prvé a pádne vymedzenie pojmu nevier a vravím: Kto verí na rozprávku o Ježišovi Kristovi, ten neverí v Boha.

40. Niektoré vysvetľujúce listy Thomasa Paina

Paríž, 27 mája 1797. Odpoveď jednému priateľovi, kritizujúcemu Vek rozumu.

Vo Vašom liste z 20. marca uvádzate niektoré miesta z biblie, ktorým vravíte „božie slovo“, aby ste mi dokázali, že moje názory o náboženstve sú falošné; ja by som mohol z tých istých svätých kníh uviesť početné miesta na dôkaz, že Vaše náboženské názory sú falošné, pretože biblia v tomto ohľade nič nedokazuje a nechá sa upotrebiť na jednu aj druhú stranu, ako to kto potrebuje.

Na akom základe máte právo nazývať bibliu božím slovom? Toto je prvý bod, na ktorý treba odpovedať. Preto, že Vy tú knihu nazývate božím slovom, ona ním ešte nie je, celkom tak, ako ním nie je korán, hoci ho tak mohamedáni nazývajú.

Asi 350 rokov po dobe, kedy žila osoba nazývaná Ježiš Kristus, rozhodli pápežské snemy v Nicei a Laodicei svojím odhlasovaním, ktoré knihy sa majú prijať do spisov, ktoré dnes nazývame Nový zákon a ktoré nie. O prijatých sa hovorí, že sú božie slovo. Po návrate z babylonského zajatia urobili to aj farizeji pri stavbe druhého jeruzalemského chrámu s knihami, ktoré tvoria teraz Starý zákon.

To je pôvod svätých písniem Starého aj Nového zákona, ale to nemôže byť pre nás dostatočnou autoritou. O niekom sa môžete domnievať, že jeho myseľ je nadšená Bohom, ale dokázať to nemôžete, ba ani sám sa nemôžete o tom presvedčiť, pretože sa nemôžete pozrieť do jeho duše, aby ste poznali, kde sa berú jeho myšlienky. Celkom tak je to aj so svätým zjavením. Nedá sa dokázať, ako sa nedá dokázať, o čom kto sníva, pretože ani človek sám si o tom nevie podať nijaký dôkaz.

V Písme stojí, že Boh sa rozprával s Mojžišom. Odkiaľ môžete vedieť, že Boh s Mojžišom skutočne hovoril? Odpoviete mi, že pretože to stojí v Písme. Korán vraví, že Boh hovoril s Mohamedom. Aj tomu veríte? Nie. A prečo?

Odpoviete, preto, že to neviem. Vaše odôvodnenie spočíva teda iba na tom, že jednému veríte a druhému neveríte. Možno pridáte, že Mohamed bol podvodník. Ale odkiaľ viete, že aj Mojžiš nebol podvodník? Ja osobne považujem za podvodníka každého, kto o sebe tvrdí, že hovoril s Bohom. Takto bol svet klamaný a podvádzaný. Ak máte iný názor, máte na to také isté právo, ako ja. mám na svoj názor, ale ste za svoj názor práve tak zodpovedný ako ja za svoj a musíte ho vedieť odôvodniť pred každým.

To všetko však ešte nerozhoduje o tom, či je Písmo božím slovom, alebo nie; musíme ísť trochu ďalej. Vy si tvoríte názor o Bohu podľa toho, čo o ňom čítate v Písme; ja si tvorím názor o Písme podľa toho, akého veľkého a vznešeného Boha si predstavujem podľa toho, ako sa javí jeho moc a sila v jeho svetovom tvorstve.

Výsledok obidvoch našich pozorovaní bude, že Vy si predstavujete Boha podľa Písma a budete mať o Bohu veľmi nízky názor, kým keď ja posudzujem Písma podľa názoru o Bohu, mám veľmi nízky názor o svätých písmach.

Biblia nám predstavuje Boha ako bytosť nestálu, vášnivú a pomstychtivú, ktorá stvorila svet, ale hneď ho vytopila, ktorá ľutuje, čo urobila a sľubuje, že to už viac neurobí; ktorá pošťve jeden národ, aby druhému národu podrezával krky a k tomu ešte zastaví slnko, kým nebude podrezávanie krkov

hotové.

Naproti tomu božie diela v prírode nám hlásajú celkom iné učenie. V nesmiernej knihe prírody nevidíme nič, čo by hlásalo, že jej tvorca je nestály, márnivý, vášnivý alebo pomstychtivý. Všetko, čo v nej vidíme, budí v nás opačné dojmy o stálosti, nezmeniteľnosti, láskavosti, dobrotivosti a súlade.

Komu máme teraz prisúdiť viac viery? Tej knihe, ktorú môže hocktorý podvodník vydávať za božie slovo, hoci ju sám zostavil podľa svojich záujmov a pre svoj prospech, alebo veľkej knihe prírody, ktorú nemôže nikto sfalšovať a podvodne vydávať za zjavenie sa všemohúceho tvorca? Biblia rozpráva jedno a príroda ukazuje opak; biblia líči Boha so všetkými vlastnosťami a vášňami najhoršieho človeka, kým príroda odhaľuje jeho vznešené vlastnosti. Z biblie sa človek naučil ukrutnosti, lúpeniu a vraždeniu, lebo biblia robí ľudí ukrutnými. Krvilačný muž menom prorok Samuel nechá Boha hovoriť takto (1. Sam. 15, 3): „Teraz choď a poraz Amaleka. Daj do klatby všetko, čo má, nezľutuj sa nad ním a usmrť mužov i ženy, nemluvňatá i dojčatá, voly i ovce, ťavy i osly!“

Po takej dlhej dobe sa nedá dokázať, že Samuel alebo niektorý iný podvodník niečo také povedal; nedá sa to ani vyvrátiť. Podľa môjho názoru je to ohavné rúhanie sa Bohu, keď niekto tvrdí, že Boh povedal niečo podobné.

Všetky naše pojmy o božej spravodlivosti a dobrotivosti sa protivia podobným ukrutným až diabolským biblickým výmyslom. V takých odsekoch nelíči biblia Boha ako spravodlivého a dobrotivého, ale ako besného diabla a úhlavného nepriateľa ľudstva.

Tento domnelý boží rozkaz stojí v ešte horšom svetle, ak sa bližšie pozrieme na príčinu tohto ukrutného vraždenia. Podľa rozprávania v 2. knihe Mojžišovej (kap. 17) stavali sa Amalekiti pred 400 rokmi na odpor voči Izraelčanom, ktorí chceli vpadnúť do ich zeme. Mali k tomu právo na svojej strane, pretože Izraelčania ich prepadli práve tak, ako napadli Španieli pokojných obyvateľov Mexika; chceli im ukradnúť ich zem a aj ju ukradli.

Táto obrana v takej dávnej dobe sa udáva za príčinu, prečo majú byť pozabíjaní všetci muži, ženy, deti, dojčence, voly, ovce, ťavy a osly, ktorí sa narodili 700 rokov po onej dobe. Aby sa miera naplnila, rozsekal Samuel náčelníka Amalekitov Agaru na kusy tak, ako sa štiepajú kláty.

Vysvetlime si to bližšie. V prvom rade nevie nikto, kto bol autorom Samuelovej knihy, a dá sa povedať len toľko, že ju asi napísal niekto neznámy podľa dopočutia. Po druhé vraví táto bezmenná kniha, že to vraždenie sa uskutočnilo na zrejmy boží rozkaz, ale všetko, čo je nám známe o dobrotivosti, spravodlivosti a otcovstve Boha, vyhlasuje toto Samuelovo tvrdenie za nehanebnú lož; a pretože nemôžem a nikdy nebudem veriť nijakej knihe, ktorá pripisuje Bohu nespravodlivosť, ukrutnosť a surovosť, nemôžem biblii veriť a nadobro zavrhnem jej lživosť.

A tak potom, čo som Vám predložil svoje dôvody, prečo neverím, že biblia by mohla byť božím slovom, mám tiež právo požiadať Vás o Vaše dôvody pre Vaše opačné tvrdenie. Viem však, že mi nemôžete povedať žiadne dôvody okrem toho, že ste boli vychovaný od mladosti vo viere v pravosť biblie ako božieho slova. Pretože moslimovia uvádzajú pre svoju vieru, že korán je božie slovo, rovnaké dôvody, je zrejmé, že celá vec spočíva na našom vchovaní a že rozum a pravda s tým nemajú nič spoločné.

Vy veríte biblii, pretože ste sa náhodou narodili medzi tými, ktorí jej veria; Turci veria na korán, pretože sa náhodou narodili medzi veriacimi na korán. Nakoniec jeden druhého nazývate neveriacimi psami.

Ak ponecháme bokom náhodu miesta narodenia a predsudok s tým spojený, musíme prehlásiť všetkých, či už kresťanov alebo Turkov, za neveriacich, ak majú nesprávny až špatný pojem o Bohu, či už ho čerpali z biblie alebo koránu, zo Starého alebo Nového zákona.

Ak bibliu prezriete starostlivo a bez predsudkov, a ak dopustíte, aby vo Vašej mysli vznikli pravé pojmy Boha, bezpochyby budete mať asi tie isté názory ako ja. Prajem si však, aby ste vedeli, že

som túto odpoveď nepísal preto, aby som Vás získal pre svoj svetonázor, ale len preto, by som Vás a niektorých priateľov presvedčil, že moja nevier a v bibliu sa zakladá hlavne na mojej istej a rozumnej predstave Boha. Nemôžem inak, ako považovať celú bibliu za najnehanebnejší hanopis proti Bohu, jeho spravodlivosti a láske.

41. Thomas Paine odpovedá pánovi Erskinovi

Zo všetkých spôsobov trýznenia, utlačujúcich ľudstvo, je trýzeň pre náboženstvo to najhoršie, pretože všetko iné trýznenie sa obmedzuje na tento svet, na ktorom žijeme, kým náboženská trýzeň pokračuje za hrob a chce nás prenasledovať na večnosť.

Tam a nie tu; pred Bohom a nie pred ľuďmi; pred nebeským a nie pred ľudským súdom sa máme zodpovedať zo svojej viery. Kto poniesie pokutu za nesprávnu vieru, ktorá sa nám vštepí tu na tomto svete? Či ten, ktorému sa tá viera vnútila, alebo tí, ktorí mu ju vnútili?

Istý kníhkupec v Londýne, menom William, bol súdne potrestaný zato, že vydal knihu Vek rozumu – a tým sa vraj dopustil rúhačstva. Rúhačstvo je ťažké slovo a jeho význam je dvojzmyselný, ba neurčitý.

Už pohania poznali toto slovo a 400 rokov pred Kristom odsúdili Sokrata zato, že učil proti viere v mnoho bohov a hlásal vieru v len jedného Boha; bol odsúdený na smrť. Aj Ježiš bol podľa židovských zákonov usvedčený z rúhačstva a bol zato ukrižovaný. Kto by v Turecku nazval Mohameda podvodníkom, bol by ako rúhač potrestaný; kto by v Ríme pochyboval o pápežovej neomylnosti, bol by považovaný za rúhača. Čo sa rozumie pod týmto výrazom? Vidíme že v prípade Sokrata bola za rúhačstvo odsúdená pravda.

Ste si istý, že terajšie rúhačstvo nie je istejšou pravdou ako terajšia tzv. viera? A beda tým, nech je to ktokoľvek, ktorí tú pravdu prehlasujú za rúhačstvo! Kniha zvaná biblia bola hlasovaním ľudí vyhlásená za božie slovo a ľudské zákony potvrdili tento výrok; kto to neverí, považuje sa za rúhača.

Ale keby biblia nebola božím slovom, potom by všetky jej zákony a ich dodržiavanie boli rúhačstvom a nie nevierou. O Bohu sa v biblii rozprávajú príbehy strašného druhu, o jeho vášniach, nespravodlivosti a besnení.

Ak tie historiky nie sú pravdivé, potom veriac im blúdime a nemali by sme im veriť. Preto je povinnosťou každého svedomitého človeka, ktorý v sebe cíti čo len trochu úcty k pojmu Boh, aby si dal na tom záležať, aby poznal a presvedčil sa, či existujú dostatočné dôkazy pre biblické príbehy, aby vedel, či im má veriť alebo nie.

Ja som presvedčený, že uvádzané dôvody nijako neospravedlňujú hlásanú vieru a že je hriechom, tú vieru niekomu vnucovať. Moje tvrdenie nemá iný cieľ ako pravdu. Náboženstvo je súkromná záležitosť každého človeka, týkajúca sa toho, čo je medzi ním a jeho Bohom a žiadna tretia strana ani žiaden úrad nemá právo miešať sa do toho. Každý má právo myslieť si o biblii, čo chce. Kto verí, že je božím slovom, musí si to pre seba zodpovedať.

Iný v nej vidí nečisté, lživé, oplzlé a nemravné veci, ako napríklad historiku o opitom Lótovi, ktorý obťažkal obidve svoje dcéry a v biblii sa to nepovažuje za zločin, ale je to akoby v poriadku a predkladá sa to veriacim na čítanie. Koho také biblické nemravnosti urážajú a nemôže uveriť, žeby to bolo božie slovo, musí si to zodpovedať pred sebou a nikomu do toho nič nie je.

Keď má jeden človek právo uviesť svoje dôvody pre vieru, má mať druhý človek právo uviesť svoje dôvody pre nevieru. Čo je navyše, je už inkvizícia.

Pán Perkins hovorí o svojom mravnom vychovaní. Vidno, že je slabo oboznámený s bohoslovím, keď nevie, že sú bohabojní ľudia, ktorí zbožne neveria, že by biblia bola božím písmom.

To je moja viera a viera tisícov vzdelaných, mravných a nábožných ľudí. Nie je to nevier a, ba naopak, je to opak neviery. Je to tá najúctivejšia viera v Boha, ktorá nedovolí urážať a zľahčovať Boha takýmito táraninami.

Keby bola biblia božím slovom, nepotrebovala by nijakých ľudských zákonov a prenasledovaní na udržanie a obhájenie. To by už ľudia mohli vydávať zákony aj na ochranu slnečného a mesačného svetla, aby ich druhí ľudia nemohli zatmiť.

Boh si vie svoje veci ochrániť aj bez pomoci ľudských zákonov a postaral by sa o bibliu, keby bola jeho slovom, jeho dielom. Je hanba, že mu ľudia pripisujú za jeho slovo knihy, ktoré by vedel lepšie napísať a zostaviť každý škrabák.

Len nech ľudia ponechajú bibliu jej vlastnému osudu, ako ponechávajú slnko a mesiac bez toho, žeby na ich ochranu museli vydávať nejaké zákony.

Prameň: [Zošity humanistov č. 115.](#)